BÜTÜN HİKAYELERİ

5

Edgar Allan POE

İthaki

"Bu kitabı, düşlerin tek gerçeklik olduğuna inanarak adıyorum!"

Edgar Allan POE

BÜTÜN HİKAYELERİ

İthaki

Edgar Allan Poe

Edgar Allan Poe, 19 Ocak 1809'da Boston, Massachusetts'de doğdu. Her ikisi de profesyonel oyuncu olan, üç çocuklu David ve Elizabeth (Arnold) Poe'nun ikinci çocuğu olarak dünyaya geldi. Londra ve Richmond'daki özel okullarda okudu. Öğrenciliği sırasında tanıştığı alkol ve kumar, yaşamını altüst etti. Kendisinden daha ünlü olan eşinin gölgesinde kaldı.

Önceleri başarısız fanzin denemeleriyle başladığı edebiyat yaşamı, 1832'de Saturday Courrier'da basılan beş öyküyle ve 1833'te Baltimore Saturday Visiter tarafından düzenlenen yarışmada "MS. Found in a Bottle" (*Şişede Bulunan Elyazması*) adlı öyküsüyle birinciliği kazanmasıyla devam etti. 1834'te, Godey's Lady's Book'ta yayımlanan "The Visionary" (*Vizyoner*) adlı öyküsüyle adı ülke genelinde duyulmaya başlamıştı.

Düzyazılarından başka, ustaca kurgulanmış ve yazılmış "The Raven" (*Kuzgun*) başta olmak üzere, "Annabel Lee" ve "To Helen" (*Helen'e*) adlı şiirleriyle de tanınan Poe 7 Ekim 1849'da öldü.

Charles Baudelaire'in "Çağımızın en güçlü yazarı... dediği Poe, yazdığı özgün metinlerle birçok yazarı derinden etkiledi. Gerçekten de, ondan başka hiç kimse yaşamın ve doğanın istisnalarını daha büyülü anlatamadı.

İthaki Yayınları - 102
İthaki Kitaplığı - 20
ISBN 975-6902-73-6

Edgar Allan Poe / Bütün Hikâyeleri V

1. Baskı İstanbul, 2001

Kitabın özgün adı ve çeviriye esas alınan metin:
The Short Fiction of Edgar Allan Poe, The Library of Literature under the editorship of John Henry Raleigh and Jan Watt, Indianapolis, Boobs-Merrill, 1976

İngilizceden çeviren: Dost Körpe
© *Bu çevirinin yayın hakları İthaki Yayınları'na aittir.*

Yayın Koordinatörü: Füsun Taş
Redaksiyon: Gamze Sarı
Düzelti: Şule Cepcepoğlu
Kapak Tasarımı: Murat Özgül
Baskıya Hazırlık: Yeşim Ercan
Kapak ve İç Baskı: Kitap Matbaacılık
Cilt: Fatih Mücellit

İthaki Yayınları
Mühürdar Cad. İlter Ertüzün Sok. 4/6 81300 Kadıköy İstanbul
Tel: (0216) 330 93 08 – 348 36 97
www.ithakiyayinlari.com
E-mail: penguen@ithaki.com.tr

Bütün Hikâyeleri
V

Edgar Allan Poe

Çeviren:

Dost Körpe

İçindekiler:

Nantucketlı Arthur Gordon Pym'in Öyküsü • 13
Maelzel'in Satranç Oyuncusu • 214
Astroia • 241
Deniz Feneri • 274
Notlar • 277

NANTUCKETLI ARTHUR GORDON PYM'İN ÖYKÜSÜ

Burada; 1827 senesinin Haziran ayında, Güney Denizleri'ne giden Amerikan briği Grampus'un güvertesinde çıkan isyanın ve yapılan korkunç katliamın ayrıntıları yer almaktadır. Sağ kurtulanların gemiyi tekrar ele geçirmeleri; geminin batması ve bundan sonra korkunç bir açlık çekmeleri; İngiliz uskunası Jane Guy tarafından kurtarılmaları; bu gemiyle Atlantik Okyanusu'nda kısa bir süre seyahat etmeleri; geminin seksen dördüncü güney enlemindeki bir takımadada saldırıya uğrayıp ele geçirilmesi ve tayfasının öldürülmesi; o korkunç felaketin ardından sağ kalanların daha da güneye gitmeleri ve inanılmaz maceralar yaşayıp keşiflerde bulunmaları anlatılmaktadır

ÖNSÖZ

Güney Denizleri'nde ve başka yerlerde yaşadığım bir dizi sıradışı maceradan sonra (bunları ileriki sayfalarda okuyabilirsiniz), birkaç ay önce Birleşik Devletler'e geri döndüğümde; Richmond, Virginia'da tesadüfen bazı adamlarla tanıştım. Gittiğim yerlere karşı büyük bir merak besleyen bu insanlar, başımdan geçenleri kamuya anlatmamda ısrar ettiler. Ama bunu reddetmek için çeşitli sebeplerim vardı. Bunlardan bazıları tamamen özel, sadece beni ilgilendiren sebeplerdi; bazıları ise değildi. Böyle bir işe kalkışmamı engelleyen şeylerden biri; maceralarımın çoğu sırasında günlük tutmamış olduğumdan, onları inandırıcı kılacak küçük ayrıntıları hatırlayamayacağımdan ve hayal gücümüzü harekete geçiren olayları anlatırken hepimizin doğal ve kaçınılmaz olarak yaptığı abartılardan soyutlayamayacağımdan kaygılanmamdı. Bir başka sebep de, anlatacağım şeylerin inanılmaz oluşu ve elimde kanıt bulunmayışıydı (bunları destekleyebilecek tek bir kişi var; o da yarı Kızılderilidir). Bana sadece ailemin ve bana güvenen arkadaşlarımın inanacağını ümit edebilirdim. Geri kalanlarsa muhtemelen yazdıklarımı kurnazca ve ustaca yazılmış bir

kurgu olarak göreceklerdi. Ama bana verilen tavsiyeye uymamı engelleyen asıl sebeplerden biri, yazarlık yeteneğime güvenmeyişimdi.

Anlattıklarımla, özellikle de Antarktik Okyanusu'nda geçen kısımlarıyla en çok ilgilenenlerden biri de Bay Poe idi. Kendisi yakın zamanda, Richmond şehrinde Bay Thomas W White tarafından çıkartılan aylık bir dergi olan *Southern Literary Messenger*'ın editörlüğünü yapmıştır. Tıpkı başkaları gibi, o da bana tüm gördüklerimi ve yaşadıklarımı hemen yazıya dökmemi ve kamunun zekâsına ve sağduyusuna güvenmemi tavsiye etti. Yazarlığım pek iyi olmasa bile, bunun kitabın inandırıcılığını arttıracağını ısrarla öne sürerek; beni sonunda ikna etti.

Yine de tavsiyesine uymaya niyetli değildim. Bunun üzerine (kararımın kesin olduğunu görünce) ilk maceralarımı, kendisine anlattığım gerçeklere dayanarak kaleme almayı ve *kurgu kisvesi altında Southern Messenger*'da yayımlatmayı teklif etti. Bunu bir şartla kabul ettim: Gerçek ismim gizli tutulacaktı. Böylece o sözümona kurgu yazının iki bölümü *Messenger*'ın Ocak ve Şubat (1837) sayılarında yayımlandı. Kurgu olarak görülsün diye de, bu bölümlere Bay Poe'nun imzası atıldı.

Bu *oyunun* nasıl karşılandığını gördükten sonra, sonunda söz konusu maceraların tamamını yazıp yayımlatma işine girişmeye karar verdim. Çünkü anlattıklarımın *Messenger*'da (gerçeklerden bir teki bile değiştirilmeden ya da çarpıtılmadan) çıkan kısımlarına bir öykü havası ustaca verilmiş olsa da, Bay Poe'ya yazan pek çok kişi okuduklarının gerçek olduğuna inandıklarını söylüyordu. Bu yüzden bunların anlatır-

sam, başımdan geçenlerin zaten yeterince inandırıcı olacağına ve kamunun bana inanmayacağından korkmama gerek olmadığına karar verdim.

Bu açıklamayı okuyanlar, yazının geri kalanındakilerin ne kadarını benim yazdığımı anlayacaktır. Bay Poe'nun yazdığı ilk birkaç sayfada da hiçbir gerçek saptırılmamıştır. *Messenger*'ı okumamış olan okuyuculara bile, Bay Poe'nun yazdığı kısmın nerede bitip benimkinin nerede başladığını söylemeye gerek yok. Aradaki üslup farkı hemen görülecektir.

A. G. Pym
New York, Temmuz 1838.

Bölüm 1

Adım Arthur Gordon Pym. Babam doğduğum yer olan Nantucket'taki liman mahallesinde çalışan saygın bir tüccardı. Annemin babası yine saygın bir avukattı. Her konuda şansı yaver giderdi. Eski adıyla Edgarton New Bankası'nın hisselerini satın almış ve bunlardan epey para kazanmıştı. Bu hisseler ve başka gelirler sayesinde hatırı sayılır bir servet edinmişti. Beni dünyada herkesten çok sevdiğine inanıyor ve ölünce mirasının çoğunun bana kalmasını bekliyordum. Altı yaşımdayken beni yaşlı Bay Ricketts'ın okuluna gönderdi. Bay Ricketts tek kollu ve tuhaf mizaçlı bir adamdır – New Bedford'a gitmiş olan hemen herkes onu tanır. Onun okulunda on altı yaşıma kadar kaldım. Sonra Bay E. Ronald'ın tepenin üstündeki akademisine geçtim. Burada bir deniz kaptanı olan Bay Barnard'ın oğluyla yakın arkadaş oldum. Bay Barnard genellikle Lloyd ile Vredenburgh için çalışırdı. Kendisi ayrıca New Bedford'da da çok iyi tanınır. Edgarton'da da epey tanıdığı olduğuna eminim. Oğlunun adı Augustus idi. Benden aşağı yukarı iki yaş büyüktü. Babasıyla birlikte, John Donaldson gemisiyle balina avına çıkmıştı ve bana Güney Pasifik

Okyanusu'ndaki maceralarını anlatıp dururdu. Sık sık onun evine gider ve bütün gün, bazen de bütün gece kalırdım. Aynı yatakta yatardık ve neredeyse sabaha kadar öyküler anlatarak beni uyutmazdı. Tinian Adası'nın yerlilerinden ve yolculukları sırasında gördüğü diğer yerlerden bahsederdi. Sonunda ister istemez anlattıklarıyla ilgilenmeye ve denize açılmak için büyük bir arzu duymaya başladım. Ariel adlı, yetmiş beş dolarlık bir yelkenli kayığım vardı. Bu kayıkta, yarısı güvertenin üstüne çıkan küçük bir kamara bulunmaktaydı. Bir şalupa gibi, tek yelkenliydi. Tonajı neydi unuttum, ama içine on kişi rahatça sığabilirdi. Bu tekneyle çok tehlikeli yerlere giderdik. Şimdi onları hatırladığımda, bugün hâlâ sağ oluşum mucize gibi geliyor.

Yaşadığımız maceralardan birini, bu yazının konusu olan o daha uzun ve önemli asıl maceraya giriş niteliğinde anlatacağım. Bir gece Bay Barnard'ın evinde bir parti vardı. Augustus'la ben partinin sonuna doğru zil zurna sarhoş olmuştuk. Böyle zamanlarda genellikle yaptığım gibi, eve gitmek yerine onun yatağında yatmayı tercih ettim. Augustus tahmin ettiğim gibi, bu kez o en sevdiği konu hakkında tek kelime etmeden usulca uykuya daldı (parti gece birde dağılmıştı). Yatağa gireli yarım saat kadar olmuşken (artık ben de uyuklamaya başlamıştım) Augustus birden sıçrayarak ve sunturlu bir küfür savurarak doğruldu. Güneybatıdan mükemmel bir rüzgâr eserken, Arthur Pym uğruna için yatıp uyuyamayacağını söyledi. Hayatımda hiç o kadar şaşırmamıştım. Ne demek istediğini anlamamıştım. İçtiği şarapların ve sert içkilerin etkisinde olduğunu düşünüyordum. Ama çok sakin bir sesle konuşmaya başladı. Bana kendisini sarhoş sandığımı bil-

diğini, ama aslında hayatında hiç o kadar ayık olmadığını söyledi. Böyle güzel bir gecede yatağa köpek gibi serilip yatmaktan bıkmıştı o kadar. Kalkıp giyinmekte ve tekneyle gezintiye çıkmakta kararlıydı. Bana ne oldu bilmiyorum, ama bu sözleri duyar duymaz müthiş bir heyecana ve neşeye kapıldım. O çılgınca fikir bana dünyanın en harika ve mantıklı şeyi gibi geldi. Hava buz gibiydi. Şiddetli bir rüzgâr esiyordu. Ne de olsa Kasım sonuydu. Yine de zevkten neredeyse kendimden geçmiş halde yataktan fırladım. Augustus'a onun kadar cesur olduğumu ve yatağa köpek gibi serilip yatmaktan onun kadar bıktığımı, gezip eğlenmeye Nantucketli herhangi bir Augustus Barnard kadar hazır olduğumu söyledim.

Hemen giyinip aşağı indik ve tekneye gittik. Tekne Pankey & Ort. Şirketi'nin kereste deposunun yanındaki eski çürük iskelede duruyordu. Bir yanı sert kütüklere çarpmaktan çizilmişti. Augustus tekneye binip suyunu boşalttı, çünkü neredeyse yarısı suyla dolmuştu. Bu işi hallettikten sonra flok ve mayistra yelkenlerini çektik ve cesurca denize açıldık.

Rüzgâr söylediğim gibi güneybatıdan, sert esiyordu. Gece göğü bulutsuz, hava soğuktu. Augustus dümene geçmişti; ben de küçük kamaranın üstündeki direğin yanında duruyordum. Büyük bir hızla yol alıyorduk. İskeleden ayrıldığımızdan beri tek kelime etmemiştik. Bir süre sonra arkadaşıma ne tarafa gitmek istediğini ve ne zaman geri dönmeyi planladığını sordum. Birkaç dakika ıslık çaldıktan sonra huysuzca, "*Ben* denize açılıyorum – *sen* istersen geri dön, dedi. Ona bakınca, *kaygısız* görünmeye çalışmasına karşın aslında epey huzursuz olduğunu anladım. Ay ışığında onu açık seçik görebiliyordum – yüzü mermerden bile daha beyaz olmuştu ve el-

leri öyle titriyordu ki, dümeni tutmakta zorlanıyordu. Birşeylerin ters gittiğini anladım. Ciddi olarak kaygılandım. O zamanlar tekne kullanmayı pek bilmediğimden. arkadaşımın denizcilik bilgisine tamamen bağımlıydım. Rüzgâr da birden hızını arttırmıştı. Kara hızla gözden kaybolmaya başlamıştı. Yine de endişelendiğimi belli etmeye utandığımdan, yarım saat kadar hiç konuşmadım. Ama sonunda dayanamadım ve Augustus'a belki de geri dönmemizin daha iyi olacağını söyledim. Yine önceki gibi, yanıt vermesi neredeyse bir dakika sürdü. "Döneriz," dedi sonunda – "hele biraz zaman geçsin – eninde sonunda eve döneriz." Buna benzer bir yanıt bekliyordum, ama sesinin tonu anlatılmaz bir dehşete kapılmama yol açtı. Ona tekrar dikkatle baktım. Dudakları mosmor kesilmişti. Dizleri öyle titriyordu ki, ayakta zor duruyor gibiydi. Artık gerçekten korkmuştum. "Tanrı aşkına Augustus," diye haykırdım, "neyin var? Ne oldu? *Ne* yapacaksın?" "Ne mi oldu!" diye kekeledi. Aynı anda dümeni bıraktı ve yüz üstü güverteye kapaklandı. "Ne mi – oldu – ne – olacak ki – eve – gidiyoruz işte – g – g – görmüyor musun?" Birden gerçeği anladım. Yanma koşup onu ayağa kaldırdım. Sarhoştu – zil zurna sarhoştu – artık ayakta duramaz, konuşamaz, göremez haldeydi. Gözleri bulanmıştı. Umutsuzluğa kapılıp onu bırakınca, bir kütük gibi gerisingeri, sintine suyunun içine yuvarlandı. O gece tahmin ettiğimden çok daha fazla içmişti anlaşılan. Yataktaki tavrı da aşırı sarhoşluktan ileri gelmişti besbelli – insan çok sarhoş olunca bazen, tıpkı deliler gibi, tamamen aklı başında görünür. Ama serin gece havası onu kendine getirmeye başlayınca durumun ne kadar tehlikeli olduğunu anlamış, kafası karışmış, bu da felaketi çabuklaştırmıştı

Artık tamamen baygın yatıyordu ve kendine gelmesi saatler alacaktı.

Ne kadar korktuğumu anlatamam. Artık şarabın etkisi tamamen geçmişti. Şimdi iki misli ürkek ve kararsızdım. Tekneyi idare edemeyeceğimi biliyordum. Sert rüzgâr ve gelgitle çekilen denizin dalgaları bizi hızla felakete sürüklüyordu. Arkamızda bir fırtınanın kopmak üzere olduğu belliydi. Yanımızda ne pusula, ne de yiyecek ve su vardı. Aynı yönde gitmeyi sürdürürsek, karanın şafaktan önce gözden kaybolacağı belliydi. Bunlar ve benzeri korkunç düşünceler inanılmaz bir hızla aklımdan geçince, birkaç saniye felç olmuş gibi donakaldım. Kımıldayamıyordum. Tekne denizde müthiş bir hızla ilerliyordu – rüzgârın önüne katılmış, suları köpürte köpürte yüzüyordu. Flok ve mayistra yelkenlerine camadan vurulmamıştı. Teknenin batmaması bir mucizeydi. Söylediğim gibi, Augustus dümeni bırakmıştı, ben de tekneyi idare edemeyecek kadar paniğe kapılmıştım. Ama neyse ki, tekne batmadı; ben de giderek kendime hâkim olmaya başladım. Yine de rüzgâr hâlâ korkunç bir şekilde hızlanmayı sürdürüyordu. Her havalanıp inişimizde geminin kıç çıkıntısına dolan sular bizi sırılsıklam ediyordu. Elim ayağım tutmaz olmuştu. Gövdemi neredeyse hiç hissetmiyordum. Sonunda umutsuzluğun verdiği güçle mayistra yelkenine koştum ve yelkeni iyice açtım. Direk devrildi ve yelken pruvanın üstünden denize düştü elbette. Suda ıslanınca direği de peşinden sürükledi. Ölmemi sadece bu son kaza engellemişti. Şimdi teknede sadece flok yelkeni vardı. Rüzgârın önüne katılmış, hızla gidiyorduk. Tekne bazen epey sallansa da, artık ölüm korkum hafiflemişti. Dümeni elime alınca daha da rahatladım, çünkü son ker-

tede kurtulma şansımızın olduğunu anlamıştım. Augustus hâlâ teknenin dibinde sızmış halde yatıyordu. Orada boğulabilirdi, çünkü yattığı yerdeki su neredeyse ayak bileği seviyesindeydi. Bu yüzden onu doğrultup oturttum ve beline bir halat dolayıp bunu kamaranın üstündeki bir demir halkaya bağladım. Artık o korkmuş ve üşümüş halimle elimden geleni yapmıştım. Kendimi Tanrı'ya emanet edip, alnımda ne yazılıysa ona metanetle katlanmaya karar verdim.

Daha bu kararı yeni vermiştim ki, birden teknenin etrafından ve tepesinden yüksek ve uzun bir çığlık ya da haykırış geldi. Sanki binlerce iblis bağırıyordu. O anda hissettiğim dehşeti ömrüm boyunca unutamam. Ensemdeki tüyler diken diken olmuştu –damarlarımdaki kanın donduğunu hissediyordum. Kalbim hepten durmuştu ve gözlerimi kaldırıp beni korkutan o sesin kaynağının ne olduğunu göremeden bayılıp arkadaşımın yanına yığıldım.

Kendime gelince, Nantucket'a giden büyük bir balina gemisinin (Penguin'in) kamarasında olduğumu gördüm. Başımda pek çok insan duruyordu. Suratı bembeyaz kesilmiş olan Augustus da harıl harıl ellerimi ovuşturuyordu. Gözlerimi açtığımı görünce öyle sevinçli çığlıklar atmaya başladı ki, etrafımızdaki kaba saba görünüşlü adamları hem güldürdü, hem de ağlattı. O gemide ne aradığımızı kısa sürede öğrendim. Denizde bize o balina gemisi çarpmıştı. Kullanabilecekleri bütün yelkenleri açmış, bir an önce Nantucket'a varmaya çalışıyorlardı. Bize yandan bindirmişlerdi. Gemide pek çok gözcü olmasına karşın, tekneyi ancak artık çarpışmayı önlemenin imkânsız olduğu bir anda görebilmişlerdi – beni korkutan o sesler de adamların uyarı çığlıklarından başka bir şey

değildi. Söylediklerine göre o dev gemi küçük teknemizin üstünden bir kuş tüyüymüş gibi geçmişti. Sarsılmamıştı bile. Teknenin güvertesinden hiç çığlık gelmemişti – teknemizin ince tahtası onu batıran geminin karinasına sürtününce, rüzgârla dalgaların gürlemesi arasında hafif bir gıcırtı duyulmuştu, ama hepsi buydu. Kaptan (New Londonlı Kaptan E. T. V Block) teknenin işe yaramaz diye denize salınmış olduğuna (unutmayın ki, direği yıkılmıştı) ve artık bu meseleye daha fazla kafa yormadan yoluna devam etmeye karar vermişti. Neyse ki, gözcülerden ikisi güvertede bir insan gördüklerine yemin etmiş ve onları kurtarmanın hâlâ mümkün olduğunu söylemişti. Bir tartışma çıkmış ve Block sinirlenmişti. "İşinin yumurta kabuklarının peşine düşmek olmadığını; o teknenin böyle bir havada denize açılmaması gerektiğini ve içinde sahiden bir insan varsa, bunun o kişiden başka kimsenin kabahati olmadığını, o kahrolası herif boğulsa da umurunda olmadığını," söylemişti. Bunun üzerine ikinci kaptan devreye girmiş, bu acımasızca laflar karşısında haklı olarak içinde uyanan öfkeyi dile getirmiş, tayfalar da onu desteklemişti. Tayfalardan destek aldığını görünce, kaptana tam asılmaya layık bir adam olduğunu, emirlerine uymayacağını ve bu yüzden karaya çıkınca darağacına yollanacak olsa da urnurunda olmadığını söylemişti. Block'u yana itip (Kaptan sapsarı kesilmiş, hiç karşılık vermemişti) dümene geçmiş ve sert bir sesle, "*Boca alabanda!*" diye haykırmıştı. Herkes görev yerine koşmuş ve gemi kolayca geriye dönmüştü. Bütün bunların olması neredeyse beş dakika sürmüştü. Teknede birileri var idiyse bile, hâlâ sağ olabileceklerine artık pek ihtimal verilmiyordu Ama sizin de gördüğünüz gibi kurtarılmıştık. Bizi kurtaran,

bilge sofuların dediği gibi, Tanrı'nın eli olmuştu. Hayatımızı neredeyse inanılmaz iki rastlantıya borçluyduk.

Gemi daha dönmeye başlamadan önce, ikinci kaptan küçük bir filikayı denize indirip, galiba beni güvertede gördüğünü iddia eden iki adamla birlikte içine atlamıştı. Geminin rüzgâraltı tarafından yeni ayrılmışlardı ki (ay hâlâ ortalığı aydınlatıyordu), gemi birden rüzgârla birlikte ağır ağır dönmeye başlamıştı, güvertedeki herkesin yelkenleri indirme çabalarına karşın. Aynı anda Henderson ayağa fırlayıp tayfasına seslenmiş, *kürekleri siya etmelerini* söylemişti. Başka hiçbir şey söylemiyor – telaşla "*Siya edin! Siya edin!*" deyip duruyordu. Adamlar bu işe olabildiğince çabuk koyulmuşlardı, ama artık gemi tamamen dönmüş, rüzgârla birlikte ilerlemeye başlamıştı bile. İkinci kaptan gemi yanlarından geçerken güverteden sarkan zincirleri büyük bir cesaretle yakalamıştı. Gemi sallanınca sancak tarafı yükselmiş ve böylece ikinci kaptanı heyecanlandıran şey ortaya çıkmıştı. Geminin kaygan ve parlak alt yüzeyinde (Penguin bakırlanmıştı) bir insan, son derece tuhaf bir şekilde asılı duruyor; gemi sallandıkça da bu alt yüzeye çarpıyordu. Geminin yalpalamaları sırasında defalarca çabaladıktan sonra (kayığın devrilmesi riskini göze alarak) kurtarılıp güverteye alınmıştım – çünkü o bulunan kişi bendim. Anlaşılan teknenin kaburgasının parçalarından biri geminin bakır yüzeyine saplanmış, beni de geminin dibine çok tuhaf bir şekilde çivilemişti. Parçanın bir ucu üstümdeki yeşil yün cekedin yakasını ve ensemi sağ kulağımın hemen altından delerek, iki kas kirişinin arasından geçmişti. Ölü gibi görünsem de, hemen yatağa yatırılmıştım. Gemide doktor yoktu. Ama kaptan benim için elinden geleni yapmıştı – herhalde tayfala-

rına daha önceki korkunç tavrını bağışlatmak istiyordu.

Bu arada Henderson tekrar denize inmişti, artık rüzgârın neredeyse bir kasırgaya dönüşmüş olmasına karşın. Birkaç dakika sonra teknemizin kalıntılarıyla karşılaşmıştı. Sonra adamlardan biri fırtınanın gürültüsü içinde imdat çığlıkları duyduğunu söylemişti. Bunun üzerine o gözüpek denizciler aramayı yarım saatten fazla sürdürmüşlerdi; kendilerini defalarca geri çağıran Kaptan Block'a kulak asmadan. Oysa altlarındaki kayık son derece dayanaksızdı. Aslında o kayığın fırtınada bir saniye bile devrilmeden durabilmiş olması bir mucizeydi. Ama balina avı için yapılmış olduğundan, sanırım içine hava yastıkları yerleştirilmişti; tıpkı Galler Körfezi'nde bazı cankurtaran sandallarında olduğu gibi.

Yarım saat kadar arayıp hiçbir şey bulamadıktan sonra, artık geri dönmeye karar vermişlerdi. Ama bu kararı verir vermez, yanlarından hızla yüzerek geçen kara bir cisimden hafif bir çığlık yükselmişti. Bunun peşine düşmüş ve kısa sürede yetişmişlerdi. Sonunda gördükleri cismin, Ariel'in kamara üstü güvertesinin tüm zemini olduğu anlaşılmıştı. Augustus burada çırpınıyordu, ama can çekişmekte olduğu belliydi. Ona erişince, denizde yüzen o tahta parçasına bir halatla bağlı olduğunu görmüşlerdi. Hatırlarsanız, o haladı dik otursun diye beline ben dolayıp bir demir halkaya bağlamış ve görünüşe bakılırsa, bu sayede Augustus'un hayatını kurtarmıştım. Ariel'in parçaları iyi tutturulmadığından, doğal olarak, batınca dağılıvermişti. Kamaraya dolan sular kamara üstü güvertesini yukarı, su üstüne itmiş; böylece güverte (şüphesiz başka parçalarla birlikte) yüzeye çıkmıştı. Augustus ona bağlı olduğundan, korkunç bir ölümden kurtulmuştu

Augustus, kendisinden bahsetmeyi veya başımıza gelen kazanın ne menem bir şey olduğunu idrak etmeyi Penguin'in güvertesine alındıktan ancak bir saat kadar sonra başarabilmişti. Sonunda, kendini iyice toparlayınca, su altındayken neler hissettiğini anlatmaya başlamıştı. Kendine gelmeye başlayınca, su altında inanılmaz bir hızla, fırıl fırıl döndüğünü görmüştü. Boynunda üç dört kez sıkıca dolanmış bir halat vardı. Bir an sonra hızla yükseldiğini hissetmiş, başını sert bir şeye çarpınca da tekrar bayılmıştı. Tekrar kendine geldiğinde, bu kez bilinci daha fazla açılmıştı – ama hâlâ epey sersemlemiş haldeydi. Artık bir kaza geçirdiğini ve denizde olduğunu biliyordu; her ne kadar ağzı suyun üstünde olduğundan soluk alıp verebilse de. Herhalde o sırada güverte rüzgârda hızla yüzüyor, onu da sırt üstü yatar halde sürüklüyordu. Böyle kalmayı sürdürdüğü sürece boğulması söz konusu değildi, elbette. Sonra bir dalga onu güvertenin üstüne atmıştı. Orada kalmaya çalışırken zaman zaman imdat çığlıkları atmıştı. Bay Henderson tarafından bulunmadan hemen önce, artık bitkin düştüğünden, güverteyi bırakmış ve denize düşmüştü. Öleceğinden şüphesi kalmamıştı. Bütün o mücadelesi sırasında ne Ariel'i, ne de başına bu felaketi neyin getirdiğini hatırlayabilmişti. Tamamen dehşete ve umutsuzluğa kapılmış haldeydi. Nihayet denizden çıkarıldığında baygındı ve daha önce söylediğim gibi Penguin'e çıkarıldıktan ancak bir saat sonra kendine gelebilmişti. Ben ise ölü gibiydim ve kelimenin tam anlamıyla diriltilmiştim. Üç buçuk saat boyunca beni canlandırmak için her yolu denedikten sonra, en sonunda Augustus'un tavsiyesiyle gövdemi sıcak yağa batırılmış bezlerle ovmuşlardı. Boynumdaki yaranın, çirkin görünse de, tehlikeli olmadı-

ğı anlaşılmıştı. Kısa sürede de iyileşti zaten.

Penguin limana sabah dokuz civarında girdi. Nantucket'ta görülmüş en şiddetli fırtınalardan biriyle mücadele etmişti. Augustus'la ben Bay Barnard'ın evine gidip kahvaltıya yetişmeyi başardık. Neyse ki, kahvaltı önceki gece düzenlenen parti yüzünden biraz geç yapılmıştı. Masadaki herkes yorgun olduğundan, bizim perişan halimize pek dikkat etmediler. Doğru dürüst baksalar hemen fark ederlerdi elbette. Ama okul çocukları insanları aldatmakta çok ustadır. Bazı denizciler kasabada korkunç bir öykü anlatınca, denizde bir tekneye çarptıklarını ve otuz kırk zavallının boğulduğunu söyleyince, Nantucket'taki arkadaşlarımızdan hiçbirinin aslında Ariel'den, arkadaşımdan ve benden bahsedildiğinden şüphelendiklerini sanmıyorum. Augustus'la bu konu üstüne defalarca konuştuk – ama her seferinde dehşetle ürpererek. Konuşmalarımızdan birinde Augustus içtenlikle bir itirafta bulundu: Küçük teknemizdeyken, ne kadar sarhoş olduğunu ve kontrolünü yitirmeye başladığını ilk anladığında, hayatının en umutsuz anını yaşamıştı.

Bölüm 2

Herhangi bir konuda olumlu ya da olumsuz önyargılarımız varsa, en basit gerçeklerden yaptığımız çıkarımlara bile tamamen güvenemeyiz. Anlattığım o felaketten sonra, denize olan tutkumun köreldiğini sanabilirsiniz. Oysa tam tersine, o mucizevi kurtuluşumuzdan henüz bir hafta sonra, denizde çılgınca maceralar yaşamak için hayatımda hiç hissetmediğim kadar güçlü bir arzu duymaya başlamıştım. Bu kısa süre, yaşadığım o tehlikeli kaza sırasında başıma gelen kötü şeyleri belleğime silmeye ve sadece yaşadığım hoş şeyleri hatırlamama yetmişti. Augustus'la her gün daha fazla ve hevesle konuşmaya başladım. Okyanustaki maceralarını (şimdi bunların yarısından fazlasının uydurma olduğundan şüpheleniyorum) tam benim gibi maceraya düşkün ve hayal gücü kuvvetli, ama karanlık birini etkileyecek şekilde anlatıyordu. İşin tuhafı, denizcilerin yaşamını dinlerken en çok ilgimi çeken şeyler korkunç ve umutsuz anlardı. Madalyonun parlak yüzü pek ilgimi çekmiyordu. Asıl hayalini kurduğum şeyler batan gemiler ve açlık; ölüm ya da barbar ordularının eline tutsak düşmek; bütün bir ömrü ulaşılamaz ve bilinmeyen bir okyanustaki gri

ve ıssız bir kaya parçasının üstünde keder ve gözyaşları içinde geçirmekti. Böyle hayallerin ya da arzuların –ne de olsa sonuçta gerçekten arzuydular– melankolik insanlarda yaygın olduğunu sonradan öğrenecektim. O sıralarda, bunların gelecekte gerçekleşecek kaderimin kehânet kabilinden sezgileri olarak görüyordum. Augustus da bu ruh halimi paylaşıyordu. Yakın arkadaşlığımız yoluyla birbirimizi etkilemiş olmalıydık.

Ariel faciasından on sekiz ay sonra, Lyold ile Vredenburgh Şirketi (bu firmanın Liverpoollu Enderby'lerle bir şekilde ilişkisi olduğunu sanıyorum) Grampus briğini onarıp bir balina avı için hazırlamaya başlamıştı. Grampus oldukça eski bir gemiydi ve tamamen onarıldığında bile pek denize açılacak bir hali yoktu. Şirket, elinde çok daha iyi gemiler varken neden onu seçmişti, bilmiyorum – ama seçmişti işte. Geminin idaresi Bay Barnard'a verildi. Augustus da onunla gidecekti. Brik hazırlanırken Augustus bana bunun seyahat hayallerimi gerçekleştirmek için mükemmel bir fırsat olduğunu sık sık, ısrarla yineliyordu. Söyledikleri gerçekten de ilgimi çekiyordu – ama bu o kadar kolay halledilebilecek bir mesele değildi. Babam buna karşı çıkmıyordu, ama annem niyetimi öğrenince âdeta delirdi. Dahası, çok şeyler beklediğim dedem ona bu konuyu bir daha açarsam bana artık tek kuruş vermeyeceğine yemin etti. Ancak bu zorluklar beni yıldırmak şöyle dursun, içimdeki arzuyu daha da körükledi. Ne pahasına olursa olsun gitmeye karar verdim. Niyetimi Augustus'a açtıktan sonra, birlikte bir plan hazırlamaya başladık. Bu arada ben akrabalarımdan hiçbirine yolculuktan bahsetmiyordum. Kendimi derslere vermiş olduğum için de, niyetimden vazgeçtiğime karar vermişlerdi. O zamanki davranışlarımı sonradan sık

sık gözden geçirdiğimde hem şaşırdım, hem de kendimi kötü hissettim. Planımı gerçekleştirmek için öyle ikiyüzlü bir şekilde davranmışım ki –çok uzun bir süre boyunca her sözümü ve davranışımı etkileyen bir ikiyüzlülüktü bu–, bu konuda bulabildiğim tek bahane uzun süre seyahat hayalleri kurmuş ve bunu gerçekten çok istemiş olmamdı.

Çevremdekileri kandırmakla meşgul olduğumdan, hazırlıkların çoğunu Augustus'a bırakmak zorunda kalmıştım. O, her günün büyük bir kısmını Grampus'ta geçiriyor, babasının kamarasının ve ambarın hazırlanmasına yardım ediyordu. Ama geceleri mutlaka buluşup umutlarımızdan bahsediyorduk. Neredeyse bir ay bu şekilde geçti. Hâlâ başarılı olabileceğine inandığımız bir plan yapamamıştık. Sonunda Augustus bana gereken her şeyi düşündüğünü söyledi. New Bedford'ta yaşayan, Bay Ross adında bir akrabam vardı. Bazen onun evinde iki üç hafta kalırdım. Brik Haziran'ın (1827 Haziran'ının) ortasında yola çıkacaktı. Planımıza göre, gemi yola çıkmadan bir iki gün önce, babam Bay Ross'tan her zamanki mektuplarından birini alacaktı. Bay Ross bu mektupta benden, gelip oğulları Robert ve Emmet ile iki hafta geçirmemi isteyecekti. Augustus bu mektubu yazıp babama ulaştırma işini üstlendi. Güya New Bedford'a doğru yola çıkacak, ama sonra hemen arkadaşımla buluşacaktım. Augustus bana Grampus'ta saklanacak bir yer ayarlayacaktı. Saklanacağım yerde, dışarı çıkmak zorunda kalmadan günlerce yaşayabilmem için gerekli her şeyi sağlayacağını söyledi. Brik artık geri dönülemeyecek kadar yol aldığında, ortaya çıkacak ve bir kamaraya yerleştirilecektim. Babasına gelince, bu olanlara kahkahalarla gülecekti mutlaka. Aileme atıldığım macerayı

anlatan bir mektup yazıp, yolda karşılaşacağımız gemilerden biriyle gönderebilirdim.

Sonunda Haziran ortası gelip çattı. Her şeyi ayarlamıştık. Mektup yazılıp gönderilmişti. Bir Pazar sabahı güya New Bedford'a gitmek üzere yola çıktım. Ama aslında doğruca beni bir sokak köşesinde bekleyen Augustus'un yanına gittim. Aslında planımıza göre hava kararana kadar ortalıkta görünmemem, sonra da gizlice briğe binmem gerekiyordu. Ama ortalıkta yoğun bir sis olduğundan, boşuna vakit kaybetmemeye karar verdik. Augustus limana gitti. Ben de onu biraz geriden takip ediyordum. Tanınmamak için, Augustus'un getirdiği kalın bir denizci pelerinine sarınmıştım. Tam Bay Edmunds'un kuyusunun yanından geçip ikinci köşeyi dönmüştük ki, karşıma kim çıktı dersiniz? Dedem Bay Peterson. Dik dik suratıma bakıyordu. "Söylesene, Gordon," dedi uzun bir sessizlikten sonra, "şu üstündeki pis pelerin *kimin*?" Şaşırmış ve alınmış gibi yaparak, son derece kalın bir sesle, "Beni biriyle karıştırdın, herhalde!" dedim. "Bir kere adım Goddin filan değil. Ayrıca yeni pardösüme de pis diyemezsin, serseri." Ihtiyarın bu karşılığa verdiği tepkiyi görünce az kalsın kahkahayı basacaktım. Iki üç adım geri çekildi. Suratı önce bembeyaz, sonra kıpkırmızı kesildi. Gözlüğünü taktı. Sonra çıkardı. Şemsiyesini kaldırıp üstüme koşmaya başladı. Ama birden, aklına bir şey gelmiş gibi durdu. Sonra dönüp sokakta topallaya topallaya uzaklaştı. Bir yandan da öfkeyle, "Böyle olmaz – yeni gözlük lazım – Gordon sandımdı – kahrolası Long Tom, hiçbir işe yaramaz, diye mırıldanıyordu.

Böylece kılpayı kurtulduktan sonra, daha dikkatli ilerlemeye başladık. Sonunda hedefimize sağ salim vardık. Güver-

tede sadece bir iki kişi vardı. Bunlar da çok meşgûldü. Baş kasarasıyla uğraşıyorlardı. Kaptan Barnard'ın Lloyd ile Vredenburgh Şirketi'nde olduğunu ve akşam geç saate kadar orada kalacağını bildiğimizden, bu o konuda kaygılanmamıza gerek yoktu. Gemiye önce Augustus bindi. Kısa süre sonra da ben bindim. Çalışan adamlar bizi fark etmedi. Hemen kamaraya indik. Orada kimse yoktu. Son derece konforlu döşenmişti – bir balina gemisinde pek alışıldık bir şey değildir bu. Dört tane mükemmel özel lüks kabini vardı. Bunlarda geniş ve rahat kuşetler bulunuyordu. Ayrıca büyük bir ocak bulunduğunu ve hem kamaranın, hem de özel kabinlerin döşemelerinin oldukça kalın ve değerli bir halıyla kaplı olduğunu fark ettim. Tavan iki metre yükseklikteydi. Kısacası, burası beklediğimden daha geniş ve konforluydu. Ama Augustus bana ortalığı incelemem için fazla fırsat tanımadı ve olabildiğince çabuk saklanmamda ısrar etti. Beni kendi kabinine götürdü. Burası briğin sancak tarafında, bölmelerin yanındaydı. İçeri girince kapıyı kapayıp sürgüledi. Hayatımda o küçük oda kadar güzel bir oda görmemiştim. Yaklaşık üç metre uzunluğundaydı. Tek bir kuşeti vardı. Bu da diğerleri gibi geniş ve rahattı. Kabinin bölmelere yakın tarafındaki bir buçuk metrekarelik kısmında; bir masa, bir sandalye ve kitaplarla dolu asma raflar bulunuyordu. Bu kitapların çoğu deniz seyahatleri ve yolculuklarla ilgiliydi. Odayı konforlu kılan daha pek çok ufak tefek şey vardı; örneğin Augustus'un bana gösterdiği küçük bir kasanın ya da buzdolabının içi, hem yiyecek hem de içecek kabilinden nefis şeylerle doluydu.

Sonra o bahsettiğim kısmın bir köşesindeki, halıdaki belirli bir noktaya yumruğuyla bastırdı. Bu arada bana döşemenin

otuz santimetrekarelik bir kısmının düzgünce kesilip tekrar yerine oturtulmuş olduğunu söyledi. O bastırınca, döşemenin bu kısmının bir ucu, aradan parmaklarını geçirebileceği kadar havaya kalktı. Böylece o kapağı kaldırınca (üstündeki halı parçası iri başlı çivilerle tutturulduğundan düşmemişti), altında gemi ambarının bulunduğunu gördüm. Augustus fosforlu bir kibritle küçük bir mum yaktı ve bunu kara bir fenerin içine koyduktan sonra, fenerle birlikte delikten içeri girdi. Bana peşinden gelmemi söyledi. Bunu yaptıktan sonra, kapağı altındaki bir çividen tutarak çekip kapadı. Böylece halı eski yerine gelmiş ve kapak tekrar fark edilmez olmuştu.

Mum öyle zayıf bir ışık veriyordu ki, ambardaki o karmakarışık kereste yığınları arasında güçlükle, el yordamıyla ilerleyebiliyordum. Ama gözlerim giderek karanlığa alışınca, arkadaşımın ceketinin ucuna tutunarak da olsa, daha rahat yürümeye başladım. Sayısız dar geçitten sürenerek geçtikten ve defalarca sağa sola saptıktan sonra, karşımıza demir kaplı bir sandık çıktı. Bazen kolay kırılır çanak çömlekleri nakletmekte kullanılan türden bir sandıktı bu. Bir metre yirmi santim yüksekliğinde ve tam bir metre seksen santim uzunluğunda, ancak çok dardı. Üstünde iki büyük boş yağ fıçısı duruyordu. Bunların da üstüne hasır kilimler yığılmış, tavana kadar yükseliyordu. Etrafımızda yine tavana kadar yükselen her türden gemi eşyası, karmakarışık halde duruyordu. Ayrıca büyük ambalaj sandıkları, kapaklı sepetler, variller ve balyalar vardı. Yani sizin anlayacağınız, o sandığa ulaşabilmemiz mucize gibi bir şeydi. Augustus'un ambarın bu kısmını bilerek öyle düzenlediğini öğrendim. Bunu iyice gizlenebilmem için yapmıştı. Bu konuda ona sadece bir adam yardım etmişti ve o da yol-

culuğa katılmayacaktı.

Arkadaşım sonra bana sandığın iki ucundan birinin açılıp kapanabildiğini gösterdi. Sandığa girdi. Sandığın içine bakınca, gördüklerim çok hoşuma gitti. Kabin kuşetlerinden birinden alınmış bir şilte, zeminin tamamını kaplıyordu. Ayrıca içerisi o daracık yerde mümkün olabilecek en konforlu şekilde döşenmişti. Otururken de, yatarken de kendimi rahat hissebileceğim kadar yer vardı. İçerideki çeşitli şeyler arasında kitaplar, mürekkep, kalem kâğıt, üç battaniye, su dolu büyük bir sürahi, küçük bir fıçı dolusu deniz bisküvisi, üç-dört iri Bologna sosisi, dev bir salam, soğuk bir haşlanmış koyun budu ve beş altı şişe kadar meyve suyu ve likör bulunuyordu. Küçük daireme hemen yerleştim. Eminim hiçbir kral yeni bir sarayına girerken benim o sırada aldığım kadar zevk almamıştır. Augustus sonra bana sandığın o ucunun nasıl açılıp kapandığını gösterdi. Ayrıca mumu yere indirerek yerde uzanan siyah bir sicimi de gösterdi. Bunun gizlenme yerimden çıkıp kerestelerin arasındaki yolu kıvrıla kıvrıla dolandıktan sonra, onun kabinindeki kapağın hemen altındaki duvardaki bir çivide son bulduğunu söyledi. Bu sicim sayesinde, gerekirse onun yardımı olmadan yolumu bulup dışarı çıkabilirdim. Sonra bana feneri, ayrıca bol bol mum ve kibrit bırakarak ve beni fark edilmeden olabildiğince sık ziyaret edeceğine söz vererek gitti. Haziran'ın on yedisiydi.

Gizlenme yerimde sanırım üç gün üç gece geçirdim. Bu süre içinde sadece iki kez, sandığın açılan ucunun hemen karşısındaki, iki büyük ambalaj sandığının arasındaki boşlukta ayakta durup gerinmek için dışarı çıktım. Augustus'u hiç görmedim, ama bu beni huzursuz etmedi, çünkü briğin her

an denize açılabileceğini ve Augustus'un o hengâmede aşağı inip beni ziyaret etmeye pek fırsat bulamayacağını biliyordum. Sonunda kabinindeki kapağın açılıp kapandığını duydum. Sonra Augustus fısıltıyla her şeyin yolunda olup olmadığını ve bir şey isteyip istemediğimi sordu. "Hiçbir şey istemiyorum," dedim. "Çok rahatım. Brik ne zaman yola çıkacak?" "Yarım saatten az kaldı," diye yanıtladı. "Sana haber vermeye geldim. Bir de, beni üç dört gün göremezsen merak etme. Gelmeye fırsat bulamayabilirim. Yukarıda her şey yolunda gidiyor. Ben yukarı çıkıp kapağı kapadıktan sonra, sicimi takip ederek çiviye kadar git. Orada kol saatimi bulacaksın.Gün ışığını göremediğinden günleri saymakta işine yarayabilir. Herhalde kaç gündür burada olduğunu bilmiyorsundur. Sadece üç gün geçti. Ayın yirmisindeyiz. Saati kendim getirirdim, ama yokluğumu fark etmelerinden korkuyorum." Sözünü bitirdikten sonra yukarı çıktı.

O gittikten yarım saat sonra briğin hareket ettiğini fark ettim. Nihayet bir yolculuğa çıkmayı başardığım için kendi kendimi kutladım. Ortaya çıkıp yukarıdaki, daha rahat olmasa da daha geniş kamaraya geçmeden önce işimi şansa bırakmamaya, gerektiği kadar beklemeye karar verdim. İlk yapmam gereken şey saati almaktı. Mumu yanar halde bırakıp, karanlıkta el yordamıyla ilerleyerek sicimi takip ettim. Sağa sola saparak ilerlerken, bazen başladığım yerin yarım ya da bir metre kadar yakınına döndüğümü fark ettim. Sonunda çiviye ulaştım ve saati aldıktan sonra sağ salim geri döndüm. Sonra arkadaşımın büyük bir düşüncelilikle bırakmış olduğu kitaplara göz gezdirdim. Aralarından Lewis ile Clark'ın Columbia Nehri'nin ağzında yapmış oldukları keşif seferini an-

latan bir kitabı seçtim. Bunu bir süre okuduktan sonra uykum geldi. Mumu dikkatle söndürüp, deliksiz bir uykuya daldım.

Uyandığımda üstümde tuhaf bir sersemlik vardı. Nerede olduğumu ancak beş dakika sonra anımsayabildim. Ama yavaş yavaş her şeyi hatırladım. Bir kibrit çakarak saate baktım. Ama durmuştu. Bu yüzden ne kadar uyumuş olduğumu anlayamadım. Her tarafım uyuşmuştu, bu yüzden çıkıp sandıkların arasında ayakta durarak gerindim. Sonra kurt gibi acıktığımı hissettim. Aklıma soğuk koyun eti geldi. Birazını uyumadan önce yemiştim. Tadı nefisti. Ama etin tamamen çürümüş olduğunu görünce çok şaşırdım! Bu beni epey kaygılandırdı, çünkü uyanınca hissettiğim sersemliği de düşününce, belki de epey uzun bir süre uyumuş olduğumu düşünmeye başladım. Bunun ambarın boğucu atmosferiyle ilgisi olabilirdi. Belki de ciddi sonuçlar doğuracaktı. Başım çatlayacak gibi ağrıyordu. Zor nefes alıyor gibiydim. Kısacası aklıma türlü türlü iç karartıcı düşünce geliyordu. Yine de kapağı kaldırıp yukarı çıkmaya cesaret edemiyordum. Saati kurduktan sonra, olabildiğince sakinleşmeye çalıştım.

Sonraki yirmi dört saat çok yavaş geçti. Ne gelen vardı, ne giden. Augustus'u büyük ihmalkârlıkla suçlamadan edemiyordum. Beni en çok endişelendiren şey, sürahideki suyun çeyrek litreye inmiş olmasıydı. Koyun eti bozulduğu için bol bol Bologna sosisi yemiştim. Bu da beni susatmıştı. Çok kaygılı olduğumdan kitap okuyamıyordum. Ayrıca çok uykum gelmişti, ama uyumaya korkuyordum. Ambarın boğucu havasındaki kömür dumanından zehirlenmekten korkuyordum. Bu arada briğin sallanmasından, okyanusa epey açılmış

olduğumuzu anlamıştım. Ayrıca çok uzaktan gelen boğuk bir uğultu da duyuyordum. Çok şiddetli bir rüzgâr esiyor olmalıydı. Augustus'un niye gelmediğini anlayamıyordum. Herhalde artık denize yeterince açılmıştık; ortaya çıkabilirdim. Ama belki de başına bir şey gelmişti. Benim bu kadar uzun süre hapis kalmama göz yumamazdı. Belki de ansızın ölüvermiş ya da güverteden düşmüştü. Bunları düşününce artık yerimde duramaz oldum. Belki de ters yönde esen rüzgârlar yüzünden hâlâ Nantuckat'ten fazla uzaklaşamamıştık. Ama buna inanmam mümkün değildi, çünkü öyle olsa briğin sık sık dönmesi gerekirdi. Oysa sürekli iskele tarafına yatıp duruyordu. Bundan da sancak tarafından sürekli rüzgâr estiğini ve geminin düz bir rotada ilerlediğini anlıyordum. Ayrıca hâlâ o adanın civarında olsak, Augustus gelip bana bunu bildirmez miydi? Bütün bunları o iç karartıcı koşullar altında, yapayalnız halde düşündükten sonra; yirmi dört saat daha beklemeye karar verdim. Eğer arkadaşım bu süre içinde hâlâ gelmezse, Augustus'un odasına açılan kapağı bulacak ve ya onunla konuşacak, ya da en azından biraz temiz hava almaya ve odasından su temin etmeye çalışacaktım. Bunları düşünürken uykum geldi. Uyanık kalmaya çalışmama karşın derin bir uykuya daldım. Daha doğrusu kendimden geçmiştim. Korkunç kâbuslar gördüm. Başıma her türlü felaket geliyordu. Vahşi ve korkunç iblisler beni dev yastıklarla boğuyordu. Dev yılanlar gövdemi sarıp korkunç, parlak gözlerini yüzüme dikiyordu. Sonra ıssız ve dehşet verici, uçsuz bucaksız çöller görmeye başladım. Karşımda gri ve yapraksız, dev ağaçlar göz alabildiğine uzanıyordu. Kökleri engin bataklıkların kara, durgun ve korkunç sularının altındaydı. O tuhaf ağaçlar sanki in-

san gibi bilinçliydi. İskelete benzeyen kollarını sallıyor, müthiş bir acı ve çaresizlikle tiz, yürek paralayıcı çığlıklar atıyor, o sessiz sulara yalvarıyor, merhamet dileniyorlardı. Sonra karşımdaki manzara değişti. Bu kez Sahra Çölü'nün yakıcı kumlarında tek başıma, çırılçıplak duruyordum. Ayaklarımın dibine vahşi bir aslan uzanmıştı. Birden korkunç gözlerini açıp bana baktı. Sonra ayağa fırlayıp korkunç dişlerini gösterdi. Derken kızıl boğazından gökgürültüsü gibi bir gürleme yükseldi. Korkudan yere düştüm. Felç olmuş gibiydim. Sonra uyandım. En azından kısmen kendime geldim. İşte o zaman gördüğüm şeyin sadece bir rüya olmadığını anladım. Son derece gerçek, dev, ağır bir canavar göğsüme yatmıştı. Göğsümdeki pençelerini ve kulağımdaki sıcak nefesini hissediyordum. Karanlıkta beyaz ve korkunç, sivri dişleri parlıyordu.

O anda dünyaları verseler ne kımıldayabilir, ne de konuşabilirdim. Hayvan (her ne idiyse) biraz kıpırdanıp tekrar üstüme yerleşti, ama saldırmaya kalkmadı. Altında çaresizce yatıyordum. Ölmek üzere olduğumu düşünüyordum. Hem bedenimin, hem de aklımın hızla güçsüzleştiğini hissediyordum. Kısacası korkudan ölmek üzereydim. Zihnim bulanmıştı – midem bulanıyordu – gözlerim kararmıştı – tepemdeki o parlak gözleri bile doğru dürüst seçemez olmuştum. Son bir çabayla Tanrı'nın adını andım ve kendimi ölüme hazırladım. Sesim hayvanı kızdırmış gibiydi. Üstüme iyice tırmandı. Ama sonra uzun ve alçak bir inilti çıkararak, büyük bir heyesle, sevgi ve neşeyle yüzümü ve ellerimi yalamaya başladı! Hayretler içinde kalmıştım. Ama Newfounland cinsi köpeğim Tiger'ın sesini tanımamam olanaksızdı. Ayrıca okşayışlarını

da çok iyi bilirdim. Birden beynime kan hücum etti. Kurtulduğumu, tekrar canlandığımı hissediyordum. Başım dönüyordu. Hemen şiltenin üstünde doğrulup sadık dostumun boynuna sarıldım ve hıçkıra hıçkıra ağladım.

Yine daha önceki gibi, şilteden kalktığımda tamamen sersemlemiş haldeydim. Uzun bir süre doğru dürüst düşünemedim. Ama sonra, düşünme yetim yavaş yavaş geri dönünce, nasıl bir durumda bulunduğumu hatırladım. Tiger'ın oraya nasıl gelebildiğini anlayamıyordum. Bu konuda çeşitli varsayımlar yürüttükten sonra, en sonunda yanımda olduğu, korkunç yalnızlığımı paylaştığı ve beni okşayışlarıyla rahatlattığı için şükretmekle yetinmek zorunda kaldım. Köpeğini seven çok insan vardır. Ama Tiger'la ben birbirimize sıradışı bir sevgiyle bağlıydık. Sevilmeyi ondan fazla hak eden bir yaratık olamazdı. Yedi yıldır yanımdan ayrılmayan bir dosttu. Bir köpeğin sahip olabileceği tüm meziyetlere sahipti. Onu daha yavruyken, Nantucket'taki fesat bir çocuğun elinden kurtarmıştım. Boynuna bir ip bağlamış, onu deniz kenarına götürüyordu. Köpek borcunu büyüyünce, üç sene kadar sonra, beni bir eli sopalı bir gaspçıdan kurtararak ödemişti.

Saati bulup kulağıma götürünce, tekrar durmuş olduğunu anladım. Ama buna şaşırmamıştım, çünkü sersemlemiş halime bakarak, yine çok uzun bir süre uyumuş olduğum sonucuna varmıştım. Ne kadar uyuduğumu bilemiyordum tabii. Ateşim vardı ve neredeyse dayanılmaz bir susuzluk çekiyordum. Sandığın içinde el yordamıyla geriye kalan az miktardaki suyu aradım. Fenerin içindeki mum bittiğinden ve kibritleri de bulamadığımdan, ışık yakamıyordum. Ama sürahiyi bulunca bomboş olduğunu gördüm Tiger kalan suyu içmiş

olmalıydı. Ayrıca koyun etinin kalan kısmını da yemişti. Hayvanın budundan geriye kalan kemik sandığın önünde duruyordu. Koyun eti zaten bozulmuş olduğundan işime yaramazdı, ama suyun bitmesi çok kötü olmuştu. Çok halsizdim – en küçük bir harekette ya da çabada sıtmalı gibi tir tir titriyordum. Bütün bunlar yetmezmiş gibi, brik şiddetle sallanıyordu. Sandığın üstündeki yağ fıçıları her an devrilebilirdi. O zaman dışarı çıkamazdım. Ayrıca deniz tutmuştu. İçim korkunç bir şekilde bulanıyordu. Bütün bu koşullar bir araya gelince, ne olursa olsun ambar kapağına gitmeye ve biraz temiz hava almaya karar verdim. Yoksa çok geç olacaktı. Bu kararı verdikten sonra, tekrar el yordamıyla mumları ve kibritleri aramaya başladım. Kibritleri hemen buldum, ama mumları bulamayınca (oysa onları nereye koyduğumu çok iyi hatırlıyordum), aramaktan şimdilik vazgeçmeye karar verdim ve Tiger'a sessizce uzanmasını söyledikten sonra, ambar kapağına doğru yola çıktım.

Ne kadar halsiz olduğumu yolda daha iyi anladım. Emekleyerek ilerlerken çok zorlanıyordum. Sık sık kollarımın takati kesiliyordu ve yere kapaklanıyordum. Yerde dakikalarca, neredeyse kendimden geçmiş halde yatıyordum. Yine de ağır ağır ilerlemeyi sürdürdüm. Kerestelerin arasındaki o dar ve dolambaçlı geçitlerde bayılıp kalmaktan korkuyordum. Böyle bir durumda öleceğim kesindi. Sonunda, son gücümü toplayıp ileri atılınca, kafamı demir bir sandığın kenarına şiddetle çarptım. Bu kaza beni sadece birkaç saniye sersemletti. Ama o sandığın geminin sarsıntıları yüzünden düşüp yolumu tamamen tıkamış olduğunu anlayınca mahvolduğumu hissettim. Sandık çevredeki sandıklarla gemi eşyalarının arasına sı-

kışmış olduğundan, var gücümle uğraşmama karşın onu bir milim bile kımıldatamıyordum. Bu yüzden, dermansız olmama karşın, iki seçenekten birini seçmek zorundaydım: Ya sicimin rehberliğinden vazgeçip yeni bir yol bulmaya çalışacaktım, ya da sandığın üstüne tırmanıp diğer tarafa geçecektim. Birinci seçenek insanı düşününce ürpertecek kadar büyük güçlükler ve tehlikeler içeriyordu. Hem zihinsel, hem de fiziksel açıdan güçsüzdüm. O dermansız halimle ambarın o korkunç, ıssız labirentlerinde yeni bir yol bulmaya çalışırsam, mutlaka kaybolur ve feci şekilde can verirdim. Bu yüzden hiç vakit kaybetmeden, sandığın üstüne tırmanmak üzere tüm gücümü ve cesaretimi topladım.

Ama ayağa kalktığımda işimin korktuğumdan da zor olduğunu gördüm. O dar geçidin her iki tarafında ağır keresteden duvarlar yükseliyordu. En küçük bir dikkatsizliğim bunların tepeme inmesine yol açabilirdi. Veya beni ezmeseler bile, en azından yolu tıkayabilirlerdi. Orada kısılı kalabilirdim. Sandık uzundu ve yüzeyi dümdüzdü. Üstünde tutunacak yer yoktu. Bu yüzden üst kenarına tutunmaya çalıştım. Bunu başaramadım, ama zaten başarsam da kendimi yukarı çekecek gücü bulamazdım herhalde. Bu yüzden başaramamam her açıdan iyi oldu. Sonra sandığı kaldırmayı denedim, ama umudum yoktu. Bununla uğraşırken birden ellerimde güçlü bir titreşim hissettim. Elimi sandığın yan yüzeyinde gezdirince, tahtalarının en büyüklerinden birinin gevşemiş olduğunu anladım. Neyse ki, çakım yanımdaydı. Bunu hemen çıkarıp tahtayı sökmeye giriştim Epey uğraştıktan sonra başardım. Delikten geçip diğer tarafın açık olduğunu görünce müthiş bir sevince kapıldım. Yani sandığın üstü açıktı, çünkü için-

den geçtiğim taraf altıydı; sandık yan yatmış halde duruyordu. Bundan sonra, çiviye ulaşana dek başka bir güçlükle karşılaşmadım. Doğrulup Augustus'un kamarasına açılan kapağa usulca dokunurken kalbim küt küt atıyordu. Kapak açılmayınca biraz daha güçlü ittim. Biraz kaygılıydım, çünkü yukarıda Augustus'tan başka birinin olmasından korkuyordum. Ama kapak yine kalkmayınca hem şaşırdım, hem de farklı bir şekilde endişelendim. Çünkü daha önce kolayca açıldığını biliyordum. Kapağı daha güçlü ittim – yine de kımıldamadı; bütün gücümle ittim – faydası olmadı. Sonra öfkeyle, hiddetle, umutsuzca itmeye başladım – elimden geleni yaptım. Ama kapak kımıldamıyordu. Demek ki, ya keşfedilip çivilenmişti, ya da üstüne çok ağır bir şey konulmuştu.

Müthiş bir dehşete ve umutsuzluğa kapılmıştım. Kapağın niye açılmadığını düşünmeye çalıştım, ama başaramadım. Doğru dürüst düşünemiyordum. Yere çöktüm ve başıma gelebilecek korkunç şeyleri aklımdan geçirmeye başladım. Susuzluktan, açlıktan ya da havasızlıktan ölebilirdim. Diri diri mezara gömülmüş gibiydim. Bir süre sonra kendimi topladım. Ayağa kalktım ve parmak uçlarımla kapağın kenarlarını arayıp buldum. Bunlara bakıp yukarıdan ışık gelip gelmediğini anlamaya çalıştım. Görebildiğim kadarıyla gelmiyordu. Bunun üzerine çakımı içeri soktum. Biraz itince çakının ucu sert bir cisme dayandı. Çakının ucunu buna sürtünce, üstündeki kıvrımlardan, kalın bir demir zincir olduğunu anladım. Artık sandığıma geri dönmekten ve orada ya kötü kaderime razı olmaktan ya da sakinleşip bir kurtulma planı yapmaktan başka çarem kalmamıştı. Hemen yola çıktım ve sayısız güçlüklerden sonra geri dönmeyi başardım. Şiltenin üstüne bit-

kin halde uzanırken Tiger boylu boyunca yanıma yattı ve beni yalamaya başladı. Sanki beni rahatlatmaya, cesaretlendirmeye çalışıyordu.

Bir süre sonra, hareketlerinin tuhaflığı dikkatimi çekti. Ellerimle yüzümü birkaç dakika yaladıktan sonra birden duruyor ve usulca inliyordu. Her elimi uzattığımda sırt üstü yatıyor, ayaklarını havaya kaldırıyordu. Bunu sık sık tekrarlaması garibime gitti. Sebebini anlayamıyordum. Hayvan rahatsız gibiydi, bu yüzden herhalde yaralı olsa gerek, diye düşündüm. Ayaklarını teker teker inceledim, ama bir yara bulamadım. Belki karnı acıkmıştır, diye düşünüp ona iri bir salam parçası verdim. Bunu afiyetle yedi, ama sonra o tuhaf hareketlere tekrar başladı. Bunun üzerine, onun da tıpkı benim gibi susuzluk çektiğine karar verdim. Tam bunun doğru olduğuna inanacakken, birden aklıma sadece ayaklarını incelemiş olduğum geldi. Oysa belki de gövdesinin herhangi bir yerinden ya da başından yaralanmıştı. Başını dikkatle incelememe karşın bir şey bulamadım. Ama elimi sırtında gezdirince, bir yerde tüylerin kabarık olduğunu fark ettim. Parmağımla yoklayınca, hayvanın gövdesine bir ip dolanmış olduğunu anladım. Bu ipe bir kâğıt parçası bağlanmıştı. Hayvanın sol omzunun hemen altında duruyordu.

Bölüm 3

Aklıma gelen ilk düşünce, bunun Augustus'un gönderdiği bir not olduğuydu. Herhalde bazı aksilikler yüzünden beni bu zindandan kurtaramayınca, neler olduğunu anlatmak için bu yolu seçmişti. Heyecandan titreyen parmaklarla, kibritle mumları tekrar aramaya başladım. Onları uyumadan önce özenle bir yere koyduğumu hayal meyal hatırlıyordum. Aslında kapağa yaptığım son yolculuktan önce, onları tam olarak nereye koyduğumu hatırlayabilmiştim. Ama şimdi hatırlayamıyordum. Onları tam bir saat boşuna aradım. Müthiş bir kaygı ve gerilim içindeydim. Sonunda ellerimle etrafı yoklaya yoklaya sandığın dışına çıkınca, dümen tarafında titreşen, hafif bir ışık gördüm. Çok şaşırmıştım. Sadece birkaç metre öteden geldiğinden, ona doğru ilerlemeye başladım. Ama harekete geçer geçmez ışık kayboldu. Onu ancak el yordamıyla geri döndükten sonra tekrar görebildim. Sonra başımı sağa sola uzatıp bakınca anladım ki, onu gözden kaybetmemek için ilk baştakinin tam aksi yönde ve çok yavaş hareket etmem gerekiyordu. Sonunda (sayısız dar geçitlerden sıkışarak geçtikten sonra) ona ulaşmayı başardım. Işık yan dönmüş boş

bir fıçının üstünde duran fosforlu kibrit parçalarından çıkıyordu. Kibritlerimin buraya nasıl geldiğini merak ederken, elim iki üç parça muma rast geldi. Bunların köpek tarafından kemirilmiş olduğu belliydi. Demek köpek bütün mumlarımı yemişti. Augustus'un mesajını okuyabilme umudumu yitirmiştim. Mumlardan geriye kalan küçük parçalar ezilip fıçının üstündeki tozların arasına karışmıştı. Onları kullanamazdım, bu yüzden orada bıraktım. Fosforlu kibrit parçalarını (sadece birkaç tane vardı) elimden geldiğince toplayıp sandığa, büyük güçlüklerden sonra, geri döndüm. Tiger orada beni bekliyordu.

Şimdi ne yapacağımı bilemiyordum. Ambar öyle karanlıktı ki, elimi bile, yüzüme ne kadar yakın tutarsam tutayım göremiyordum. O beyaz kâğıt parçasını ancak gözucuyla baktığımda, hayal meyal seçebiliyordum. Gözümün ağtabakasımn kenarını o tarafa çevirince, yani yan bakınca belli belirsiz görebiliyordum, İçerisi işte böylesine karanlıktı. Arkadaşımın mesajı işime yaramadığı gibi, zaten bitkin ve kaygılı olan zihnimi daha da huzursuzlandırıyordu. Işık bulmak için kafamdan türlü türlü olmayacak fikirler –afyon almış birinin aynı durumda düşüneceği türdendiler– geçiyordu. Mantığım ve hayal gücüm zayıfladıkça, bunlar son derece akla yakın ve olası geliyordu. Sonunda aklıma mantıklı görünen bir fikir geldi. Bunu niye daha önce akıl etmediğime şaştım. Kâğıt parçasını bir kitabın üstüne koydum. Fıçının üstünde bulduğum fosforlu kibrit parçalarını da kâğıdın üzerine döktüm. Sonra avcumu bunlara hızla, ama düzenli hareketlerle sürtmeye başladım. Kâğıdın bütün yüzeyi bir anda aydınlandı. Orada bir yazı olsa eminim ki, rahatça görürdüm. Ama tek bir keli-

me dahi yoktu. İçimi karartan ve beni tatminsiz bırakan bir boşluktan başka hiçbir şey yoktu. Işık birkaç saniye sonra sönerken, sanki içimde ruhumun ışığı da söndü.

Daha önce de birden fazla kez söylediğim gibi, kafam bir süredir doğru dürüst işlemiyordu. Arada bir zihnimin açıldığı, hatta kendimi iyi hissettiğim zamanlar oluyordu, ama bunlar çok enderdi. Ne de olsa bir balina gemisinin ambarının boğucu, neredeyse zehirli havasında pek çok gün geçirmiş ve bu sürenin çoğunda susuzluk çekmiştim. Son on dört on beş saattir hiç su içmemiştim – ayrıca uyumamıştım da. Koyun etini kaybettiğimden beri, elimde deniz bisküvisinden ve tuzlu, susatıcı etlerden başka yiyecek yoktu. Bisküvileri yiyemezdim, çünkü bunlar çok kuru ve sert olduğundan, susuzluktan şişmiş boğazımdan geçmezlerdi. Yüksek ateşim vardı. Kendimi her açıdan hasta hissediyordum. Bu yüzden, kâğıdın sadece bir yüzüne bakmış olduğumu ancak saatlerce, korkunç bir umutsuzluğa kapıldıktan sonra fark edebilmem normaldi. Bu birden kafama dank edince anlatamayacağım kadar öfkelendim (sanırım hissettiğim şey, her şeyden çok öfkeydi). O dalgınlık o kadar önemli olmayabilirdi – hayal kırıklığım yüzünden kâğıdı aptalca, çocukça bir sinirle yırtıp kim bilir nereye atmış olmasaydım tabii.

Neyse ki, Tiger beni bu umutsuz durumdan büyük ölçüde kurtardı. Uzun bir aramadan sonra kâğıdın küçük bir parçasını bulunca, bunu köpeğe koklattım ve gerisini aradığımı göstermeye çalıştım. Tiger ne istediğimi hemen anlayarak beni çok şaşırttı (çünkü ona aynı cinsten köpeklerin kolayca yapabildiği numaralardan hiçbirini öğretmemiştim). Etrafı birkaç saniye kokladıktan sonra kâğıdın çok daha büyük bir

parçasını buldu. Bunu bana getirdikten sonra durup burnunu elime sürttü. Yaptığı şeyi onayladığını göstermemi bekler gibiydi. Başını okşayınca, hemen tekrar aramaya koyuldu. Bu kez geri dönmesi birkaç dakika sürdü – ama döndüğünde, ağzında büyük bir kâğıt parçası vardı. Kâğıdı yırtarken sadece üç parçaya bölmüş olmalıydım. Neyse ki, geri kalan az miktarda fosforlu kibrit parçasını bulmakta güçlük çekmedim – çünkü aralarında bir iki parça hâlâ parlıyordu. Yaşadığım zorluklar bana tedbirli olmayı öğretmişti. Bu kez durup ne yapmam gerektiğini düşündüm. Kâğıdın diğer yüzünde, bakmadığım yüzünde büyük ihtimalle birşeyler yazılıydı. Ama bu hangi yüzdü acaba? Parçaları bir araya getirmek bana bu konuda bir fikir vermedi, ama kâğıdın üstünde yazılar varsa, bunların hepsinin mutlaka aynı yüzde bulunduğunu ve birbiriyle bağlantılı cümleler halinde yazılmış olduğunu düşünmemi sağladı. Bu konuyu açıklığa kavuşturmam şarttı, çünkü bir kez daha başarısız olursam geri kalan fosfor üçüncü bir denemeye yetmezdi. Kâğıt parçalarını tekrar kitabın üstüne koyup bu meseleyi dakikalarca düşündüm. Sonunda parmağımı kâğıdın iki yüzünde de tüm dikkatimi toplayarak gezdirirsem, belki harflerin çok hafif kabartısını hissedebileceğime karar verdim. Parmağımı kâğıdın yukarı bakan yüzünde dikkatle gezdirmeye başladım. O sırada çok hafif, ama yine de belirgin bir parıltının parmağımı takip ettiğini fark ettim. Bu bir önceki denemem sırasında kâğıdın üstüne döktüğüm fosforlu parçacıklardan geriye kalanlar olmalıydı. O halde bakmadığım taraf kâğıdın diğer yüzüydü. Kâğıdın diğer yüzünü çevirip tekrar işe koyuldum. Parmağıma fosfor tozu bulaştırınca, yine önceki gibi bir parıltı belirdi. Ama bu kez

iri harflerle yazılmış bir el yazısından oluşma pek çok satırı seçebildim. Parıltı ne yazık ki, hemen söndü. Ama orada üç cümle olduğunu fark edebilmiştim. Üstelik hepsini okuyacak kadar vaktim de vardı. Ama çok heyecanlandığımdan, sadece son beş cümleyi okuyabildim: "*kan – hayatın gizlenmeyi sürdürmene bağlı.*"

Mesajın tamamını okuyabilsem, arkadaşının nasıl bir tehlikeden bahsettiğini anlayabilsem; eminim ki, korkunç bir felaketten bile bahsediyor olsa o andaki kadar korkmazdım. Hem de "*kan*" demişti – her zaman gizem, acı ve dehşet içeren bir sözcüğü kullanmıştı. Şimdi ne kadar önemli görünüyordu bana – o muğlak hece, hapishanemin karanlığında ruhumun en derin yerlerini nasıl da donduruyor ve karartıyordu!

Augustus'un bana gizlenmeyi sürdürmemi öğütlemesinin haklı sebepleri vardı mutlaka – ama bu konuda binlerce tahminde bulunmama karşın, hiçbiri mümkün gelmedi. Kapağa yaptığım son yolculuktan döndükten hemen sonra, Tiger'ın tuhaf tavrı dikkatimi çekmeden önce, sesimi ne olursa olsun güvertedekilere duyurmaya, bu işe yaramazsa da çakımla duvar tahtalarını kazarak alt güverteye ulaşmaya çalışmaya karar vermiştim. Bu iki seçeneği son çare olarak görüyor, bundan cesaret alıyordum. İçinde bulunduğum durumun korkunçluğuna bu sayede katlanabilmiştim. Ama okuyabildiğim o birkaç sözcük bu son çareyi de elimden almıştı. Böylece ilk gez gerçekten umutsuzluğa kapıldım. Kendimi şiltenin üstüne attım ve bir gün bir gece boyunca kendimden geçmiş halde yattım. Ara ara bilincimin ve hafızamın yerine geldiği oluyordu, ama sadece anlık olarak.

Sonunda uyandığımda, içinde bulunduğum durumun korkunç yanlarını düşünmeye başladım. Susuz yirmi dört saatten fazla yaşayabileceğimi sanmıyordum. Buraya hapsolduğumda, ilk başlarda Augustus'un bıraktığı meyve sularından bol bol içmiştim, ama bunlar susuzluğumu gidermek şöyle dursun, ateşimi yükseltmişti. Geride sadece çok az miktarda sert şeftali likörü kalmıştı, ama buna bakınca bile midem bulanıyordu. Sosisler bitmişti. Salamdan geriye ufak bir parça kalmıştı. Bisküvilerinse çoğunu Tiger yemiş, geride sadece birkaç küçük parça kalmıştı. Üstelik başımın ağrısı giderek artıyordu. Bu da ilk uyuyuşumdan beri üstümden atamadığım sersemliği iyice kötüleştiriyordu. Son birkaç saattir solumakta zorlanıyordum. Şimdi ise aldığım her solukta göğsüm kasılıyor, müthiş acıyordu. Ama daha da korkuncu köpeğin tavırlarıydı. Aslında kendime gelip yattığım yerden kalkmama yol açan şey en çok da buydu.

Davranışlarında bir değişiklik olduğunu ilk kez fosforu son defa kâğıda sürterken fark etmiştim. Ben bu işle meşgülken Tiger burnunu elime sürtüp hafifçe hırlamıştı. Ama o sırada çok heyecanlı olduğumdan bunu pek önemsememiştim. Hatırlarsanız, kısa süre sonra kendimi şiltenin üstüne atarak kendimden geçmiştim. Sonra kulaklarımda tuhaf bir tıslama sesi duydum. Bu ses Tiger'dan geliyordu. Çok heyecanlanmış gibi hızlı hızlı soluyor ve inliyordu. Gözleri karanlıkta vahşice parlıyordu. Onunla konuşunca hafif bir hırıltıyla karşılık verdikten sonra sustu. Ben de tekrar uykuya daldım ve yine aynı şekilde uyandırıldım. Bu üç dört kez tekrarlandı. Sonunda Tiger'ın davranışları beni öyle korkuttu ki, tamamen uyandım. Şimdi sandığın girişinin yanına uzanmış, usulca da olsa

korkutucu bir şekilde hırlıyor ve acı çekiyormuş gibi dişlerini gıcırdatıyordu. İşte o zaman ya susuzluktan ya da ambarın boğucu havasından delirdiğine şüphem kalmadı. Ne yapacağımı bilemiyordum. Onu öldürmeyi düşünmek bile istemiyordum, ama bu güvenliğim için kesinlikle şart gibi görünüyordu. Gözlerini korkunç bir vahşilikle üstüme dikmişti; bunu açıkça görebiliyordum. Her an üstüme saldırmasını bekliyordum. Sonunda bu tüyler ürpertici duruma daha fazla dayanamadım. Sandıktan ne olursa olsun çıkmaya ve bana saldırırsa Tiger'ı öldürmeye karar verdim. Dışarı çıkmak için üstünden geçmem gerekiyordu. Ama niyetimi sezmiş gibiydi – çünkü ön ayakları üstünde doğrulup (bunu gözlerinin havada yükselmesinden anladım) beyaz, sivri dişlerinin tamamını gösterdi. Karanlıkta dişlerini açıkça görebiliyordum. Kalan salamı, likör şişesini ve Augustus'un bıraktığı uzun bir et bıçağını alarak; pelerinime olabildiğince sarındıktan sonra sandığın girişine doğru bir adım attım. Bunu yapar yapmaz köpek yüksek bir hırıltıyla boğazıma atıldı. Gövdesi tüm ağırlığıyla sağ omzuma çarptı. Ben sola düşerken, delirmiş hayvan üstümden geçip gitti. Diz üstü düşmüştüm. Kafam battaniyelerin arasına gömülmüştü. Bunlar beni gözü dönmüş hayvanın ikinci saldırısından korudu. Keskin dişlerinin boynumdaki yün kumaşa battığını hissediyordum. Neyse ki, bütün o kıvrımları delip geçemiyorlardı. Şimdi köpeğin altındaydım ve birkaç saniye sonra çaresiz kalacaktım. Çaresizliğin verdiği güçle ayağa kalktım ve onu üstümden fırlatıp attım. Sonra şiltedeki battaniyeleri kaparak Tiger'ın üstüne fırlattım. Hayvan onlardan kurtulmaya çalışırken; dışarı çıkıp sandığın kapısını kapamayı başardım. Ama boğuşurken salamı düşür-

müştüm. Yanımda besin olarak sadece tek bir likör şişesi kalmıştı. Bunu düşününce, şımarık bir çocuk gibi davranıp şişeyi bir dikişte boşalttıktan sonra öfkeyle yere atıp parçaladım.

Parçalanan şişenin yankıları henüz dinmemişti ki, alt güverte tarafından birinin bana heyecanlı, ama kısık bir sesle seslendiğini işittim. Bu öyle beklenmedik bir şeydi ki ve o ses içimde öyle yoğun duygular uyandırmıştı ki, karşılık vermeye çalışsam da sesim çıkmadı. Arkadaşım beni öldü sanıp gider diye müthiş bir dehşete kapılmıştım. Sandığın girişinin önündeki iki ambalaj sandığının arasında durmuş titriyor, konuşmaya çabalıyordum. Ama o an dünyaları verseler tek kelime edemezdim. Sonra ileride bir yerlerden, kerestelerin arasından hafif bir hışırtı geldi. Sonra bu ses giderek hafiflemeye başladı. O an hissettiklerimi asla unutamam. Gidiyordu – arkadaşım – dostum – kendisinden çok şey beklemeye hakkım olan o insan gidiyordu – beni terk ediyordu – gitmişti! Beni dünyanın en korkunç ve iğrenç zindanında dehşetli bir ölüme terk ederek gidiyordu. Tek bir sözcük, tek bir hece beni kurtarabilirdi – ama o tek heceyi söyleyemiyordum! Eminim o anki ıstırabım can çekişmenin acısından on bin kat beterdi. Başım dönüyordu. Sandığın kenarına yığıldım.

Düşerken pantolonumun belindeki et bıçağı da yere düştü ve takırdadı. Hayatımda duyduğum en güzel ezgiydi bu! Augustus'un bu sese karşılık verip vermeyeceğini anlamak için kulak kabarttım –bana seslenen kişinin ondan başkası olamayacağını biliyordum– Birkaç saniye boyunca sadece sessizlik vardı. Sonunda kısık ve tereddütlü bir sesle, "*Arthur!*" dediğini işittim. Umudum tekrar yeşerince sesim geri gelmişti. Avazım çıktığı kadar bağırdım. "*Augustus! Ah, Augus-*

tus!" diye. "Sus – Tanrı aşkına sus!" dedi, korkudan titreyen bir sesle. "Hemen yanına geliyorum – bekle biraz." Uzun bir süre boyunca kerestelerin arasından geçtiğini işittim. Her an bana bir asır gibi geldi. Sonunda elini omzumda hissettim. Aynı anda da dudaklarıma su dolu bir şişe dayadı. Tek bir yudum suyun ne büyük fiziksel hazlar verebildiğini ancak ölümden son anda kurtulmuş ya da benim gibi dayanılmaz bir susuzluk çekmiş olanlar bilebilir.

Susuzluğumu biraz giderdikten sonra, Augustus cebinden üç dört soğuk haşlanmış patates çıkardı. Bunları iştahla yedim. Yanında kara bir fener de getirmişti. Bunun içinde yanan mumun ışığı da bana su ve yiyecek kadar haz verdi. Ama Augustus'un niye bu kadar gecikmiş olduğunu öğrenmek için sabırsızlanıyordum ve hapislik günlerim sırasında gemide olup bitenleri anlatmaya koyuldu.

Bölüm 4

Brik denize Augustus'un bana saati bırakmasından bir saat kadar sonra açılmıştı – tam tahmin ettiğim gibi. O gün Haziran'ın yirmisiydi. Hatırlarsanız sonraki üç gün boyunca güvertede öyle bir hareketlilik ve koşturma olmuştu ki –özellikle de kamaralarda ve özel kabinlerde– Augustus kamarasındaki kapağın keşfedilmesi riskine girmemek için beni ziyaret edememişti. Sonunda geldiğinde, ona halimden memnun olduğumu söylemiştim. Bu yüzden sonraki iki gün boyunca benim için pek endişelenmemişti. Yine de aşağı inmek için fırsat kollamıştı. Ama bu fırsatı ancak *dördüncü gün* bulabilmişti. Bu süre içinde defalarca babasına her şeyi anlatmayı ve beni hemen yukarı çıkarmayı düşünmüştü. Ama Nantucket'a hâlâ çok yakındık ve Kaptan Barnard'ın arada sırada söylediği şeylerden, gemide olduğumu anlarsa beni hemen geri götürebileceğini anlamıştı. Ayrıca içinde bulunduğum koşullar altında acil bir ihtiyacım olmayacağını, olsa da hemen kapağa vurup onu çağıracağımı düşünmüştü. Bu yüzden, bütün bunları uzun uzadıya düşündükten sonra, beni aşağıda bırakmaya ve ilk fırsatta ziyaret etmeye karar vermişti Söylediğim

gibi, bu fırsatı ancak bana saati getirdikten dört gün, yani ambara ilk girişimden yedi gün sonra bulabilmişti. Bu kez yanına su ya da yiyecek almadan inmişti. İlk hedefi bana seslenmek, böylece kapağın altına gitmemi sağlamaktı. Daha sonra erzak deposuna gidip bana su ve yiyecek getirecekti. Bu amaçla aşağı indiğinde uyuduğumu anlamıştı, çünkü çok yüksek sesle horladığımı işitmişti. Yaptığım hesaplara göre bu, kapaktan saati alıp döndükten hemen sonra daldığım uyku olmalıydı. Yani *en az üç gün üç gece* deliksiz uyumuştum. Dar mekânlardaki eski balık yağı kokusunun uyku getirdiğini sonraları hem kendi tecrübelerimden, hem de başka insanlardan öğrendim. Ambarda hangi koşullar altında hapis kaldığımı ve o briğin ne kadar uzun süre balina gemisi olarak kullanıldığını düşününce, üç gün üç gece deliksiz uyumuş olmama değil, sonunda uyanabilmeme şaşıyorum.

Augustus önce bana kısık sesle, kapağı kapamadan seslenmişti, ama yanıt vermemiştim. Bunun üzerine kapağı kapatıp bana daha yüksek sesle, ardından da bağırarak seslenmişti. Ama ben horlamayı sürdürmüştüm. Kerestelerin arasından geçip sandığıma ulaşması epey zaman alacaktı. Bu arada yolculukla ilgili belgelerin düzenlenmesi ve kopya edilmesi konusunda ona sürekli ihtiyaç duyan Kaptan Barnard yokluğunu mutlaka fark ederdi. Bu yüzden tekrar yukarı çıkmaya ve aşağı inmek için başka bir fırsat kollamaya karar vermişti. Bu karara varması kolay olmuştu, çünkü deliksiz uyuduğuma göre herhalde halimden memnun olduğumu düşünmüştü. Tam o sırada kamaradan tuhaf gürültüler geldiğini işitmişti. Hemen yukarı çıkıp kapağı kapamış ve kamarasının kapısını açmıştı. Eşikten adımını atar atmaz burnuna bir tabanca da-

yanmış; aynı anda başına aldığı bir manivela darbesiyle yere yığılmıştı.

İri kıyım bir adam üstüne çullanıp boğazını sıkmaya başlamıştı. Yine de etrafında olup bitenleri görebiliyordu. Babasının elleri ayakları bağlanmıştı. Kamara merdiveninde başaşağı yatıyordu. Alnındaki derin bir yaradan oluk gibi kan akıyordu. Tek kelime etmiyordu ve can çekiştiği belliydi. İkinci kaptan tepesinde durmuş, ona şeytani bir alayla bakarken bir yandan da kaptanın ceplerini karıştırıyordu. Sonunda büyük bir cüzdan ve bir kronometre bulup çıkarmıştı. Tayfalardan yedisi (aralarında zenci aşçı da vardı) iskele tarafındaki özel lüks kamaralarda silah arıyordu. Kısa süre sonra tüfek ve cephane bulmuşlardı. Kamarada Augustus ile Kaptan Barnard'ın dışında toplam dokuz kişi vardı. Haydutlar arkadaşımın kollarını arkadan bağladıktan sonra onu güverteye çıkarmışlardı. Hemen tayfa kamaralarına gitmişlerdi. Kapı sürgülenmişti. Başında iki baltalı isyancı duruyordu. İki tanesi de kapaklı ana girişin başındaydı. İkinci kaptan seslenmişti: "Aşağıdakiler, duyuyor musunuz? Teker teker yukarı çıkın. Homurdanmak yok ha!" Birkaç dakika boyunca hiç kimse çıkmamıştı. Sonunda İngiliz bir miço ağlayarak dışarı çıkmış ve ikinci kaptana canını bağışlaması için yalvarmıştı. Aldığı tek yanıt alnının ortasına inen bir balta olmuştu. Zavallı adam sessizce güverteye yığılmıştı. Zenci aşçı onu bir çocukmuş gibi kucağına alıp denize atmıştı. Aşağıdaki adamlar o darbenin ve denize düşen cesedin sesini duyunca dışarı çıkmaya yanaşmamış, ne tehditlere ne de vaatlere kulak asmışlardı. Sonunda ikinci kaptan onları dumanla dışarı çıkarmaya karar vermişti. Aşağıdakiler bunu duyunca hep birden dışarı hücum etmiş-

lerdi. Bir an için isyan bastırılacak, brik geri alınacak gibi olmuştu. Ama isyancılar altı tayfa dışarı çıktıktan sonra kapağı kapatmayı başarmışlardı. Bu altısı isyancıların çok kalabalık olduğunu görünce, silahları da olmadığından, kısa bir mücadeleden sonra teslim olmuşlardı. İkinci kaptan onlara tatlı vaatlerde bulunmuştu – bunun sebebi aşağıdakileri kandırmaktı şüphesiz, çünkü güvertede söylenen her şeyi rahatça duyabiliyorlardı. Sonuçta ikinci kaptanın şeytani zekâsı galip gelmişti. Aşağıdakilerin hepsi de teslim olmaya karar verdiklerini bildirmişti. Bunlar teker teker yukarı çıkınca bağlanmış ve yere atılmışlardı. İlk çıkan altı tayfayla birlikte, isyana katılmayanların sayısı yirmi yediydi.

Bundan sonra korkunç bir katliam yapılmıştı. Elleri kolları bağlı denizciler sürüklenerek borda iskelesine götürülmüştü. Aşçı burada elinde baltayla durmuş, sırayla kellelerini uçuruyordu. Tayfalardan yirmi ikisi bu şekilde can vermişti. Augustus artık canından umudu kesmiş, her an sıranın kendisine gelmesini bekliyordu. Ama o alçaklar ya yorulmuş ya da onca kandan tiksinmiş olmalıydılar. Çünkü arkadaşımla geri kalan dört tutsağın idamını ertelemişlerdi. İkinci kaptan rom getirtmişti. O katiller günbatımına kadar içip eğlenmişlerdi. Sonra geri kalan tutsaklara ne yapacakları konusunda tartışmaya başlamışlardı. Tutsaklar dört adım ötelerinde yattığından, konuştukları her şeyi duyabiliyorlardı. İçki isyancılardan bazılarının yüreğini yufkalaştırmış gibiydi; çünkü pek çoğu tutsakların, isyana katılmayı ve ganimeti paylaşmayı kabul ederlerse, serbest bırakılmaları gerektiğini savunmuştu. Ama zenci aşçı (her açıdan tam bir iblisti ve en az ikinci kaptan kadar sözü geçen biriydi) böyle önerileri duymak istemi-

yordu. Borda iskelesindeki işine devam etmek için defalarca ayağa kalkmıştı. Neyse ki çok sarhoş olduğundan, adamların gözünü daha az kan bürümüş olanları tarafından engellenmişti. Bunların arasında Dirk Peters adlı bir halatçı da vardı. Bu adam Missouri'nin kaynağının yakınındaki Kara Tepeler-'de yaşayan Upsarokas kabilesinden bir Kızılderili kadının oğluydu. Babası sanırım bir kürk taciriydi ya da en azından Lewis Nehri'ndeki Kızılderili ticaret merkezleriyle bir şekilde ilişkisi vardı. Peters hayatımda gördüğüm en korkutucu görünüşlü insanlardan biriydi. Kısa boyluydu –boyu bir buçuk metre bile değildi– ama Herkül gibiydi. Özellikle elleri öyle iriydi ki, insan eline benzemiyorlardı. Kaslı kolları ve bacakları *çarpık* ve kaskatı duruyorlardı. Kafası da tuhaftı. Kocaman ve keldi. Kafasının tepesi (çoğu zencide olduğu gibi) sivriydi. Kelliğini (yaşlılıktan ileri gelmiyordu) gizlemek için eline geçen her türlü tüylü kumaşı peruk niyetine kullanırdı – bazen de bir İspanyol köpeğinin ya da Amerikan ayısının postunu. O bahsettiğim sırada kafasını bir parça ayı postuyla örtüyordu. Bu post, Upsarokalı olmasından kaynaklanan ürkütücü görünüşünü daha da korkunçlaştırıyordu. Ağzı çok genişti; neredeyse bir kulağından diğerine kadar uzanıyordu. Dudakları incecik ve vücudunun diğer çoğu kısmı gibi kaskatıydı. Bu yüzden, hisleri ne olursa olsun yüzündeki ifade asla değişmiyordu. Bu ifadenin nasıl bir şey olduğunu anlamanız için, dişlerinin çok uzun olduğunu ve dudakları tarafından asla, kısmen bile olsa örtülmediğini; hep meydanda olduğunu ekleyeyim. İlk bakışta gülüyor gibi görünebilirdi – ama insan ikinci bakışta, gerçekten gülüyorsa bile, bunun bir iblisin gülüşü olduğu anlayıp ürperirdi. Nantucketli denizciler ara-

sında bu tuhaf adam hakkında türlü türlü öyküler anlatılırdı. Heyecanlanınca müthiş bir kuvvet sergilediği söylenirdi. Deli olduğunu söyleyenler de vardı. Ama Grampus'taki isyancılar arasında daha çok alay konusuydu. Dirk Peters'tan böyle ayrıntılı bahsetmemin sebebi, ürkütücü görünüşüne karşın Augustus'un hayatını kurtarmış olmasıdır. Ayrıca ileride ondan sık sık bahsedeceğim. Bu arada anlatacaklarım normal insan deneyimlerinin öyle dışında, bu yüzünden de öyle inanılmaz şeyler ki; bunlara kimsenin inanacağını sanmıyorum. Ama yine de bilimin zamanla; anlatacağım şeylerin en önemlilerini ve en inanılır olanlarını doğrulayacağına eminim.

İsyancılar birkaç kez öfkeyle tartıştıktan ve epey kararsızlık yaşadıktan sonra, sonunda Augustus dışındaki (Peters onu yanına yardımcı olarak almakta şakacı bir tavırla ısrar etmişti) bütün tutsakların en küçük balina sandallarından biriyle denize bırakılmasına karar vermişlerdi. İkinci kaptan, Kaptan Barnard'ın hâlâ hayatta olup olmadığına bakmak için aşağıya, kamaraya inmişti – hatırlayacağınız gibi, isyan çıktıktan sonra kaptan aşağıda bırakılmıştı. Çok geçmeden birlikte yukarı çıkmışlardı. Kaptan'ın yüzü bembeyazdı, ama biraz kendine gelmiş gibiydi. Adamlarla güç anlaşılır bir sesle konuşmuş, onu sandala bindirmemelerini, işlerinin başına dönmelerini rica etmiş; onların nerede isterlerse karaya inmelerine izin vereceğine ve haklarında yasal işlem başlatmak için hiçbir girişimde bulunmayacağına söz vermişti. Ama kimse ona kulak asmamıştı. Haydutlardan ikisi onu kollarından tutup, ikinci kaptan aşağıdayken denize indirilmiş olan sandala götürmüşlerdi. Sonra güvertede bağlı yatan dört adamın da kolları çözülmüştü. Onlara kaptanı takip etmeleri söylenmişti. Adam-

lar buna hiç direnmeden itaat etmişlerdi. Augustus hâlâ bağlı yatıyordu. Babasına veda etmesine izin vermeleri için yalvarmış, ama ona kulak asan olmamıştı. Kayıktakilere bir avuç deniz bisküvisi ile bir sürahi dolusu su verilmişti. Ama direk, yelken, kürek ya da pusula verilmemişti. Sandalı birkaç dakika boyunca gemiyle çekmişlerdi. İsyancılar bu sırada kendi aralarında konuşmuşlardı. Sonra ipini kesip sandalı serbest bırakmışlardı. Bu arada artık gece olmuştu. Gökyüzünde ne ay, ne de yıldızlar vardı. Hava pek rüzgârlı olmasa da deniz dalgalıydı. Kayık hemen gözden kaybolmuştu. İçindeki zavallıların pek kurtulma şansı yoktu. Ancak bu olay 35° 30' kuzey enlemi, 61° 20' batı boylamında Bermuda Adaları'nın yakınında gerçekleştiğinden; Augustus kayığın bir kara parçasına rast geleceğini ya da karaya gemilerle karşılaşabilecek kadar yaklaşacağını ümit ederek teselli bulmaya çalışmıştı.

Brikteki bütün yelkenler açılmıştı. Güneybatı yönündeki rotasında tekrar ilerlemeye başlamıştı. İsyancıların niyeti korsanlık yapmaktı. Verd Burnu Adaları'ndan Porto Riko'ya giden bir geminin yolunu kesmek istiyorlardı. Kimse Augustus'la ilgilenmiyordu. Bağlarını çözmüşlerdi. Kamara merdivenine kadarki her yere gitmesine izin verilmişti. Dick Peters ona iyi davranıyordu. Bir keresinde de aşçının elinden kurtarmıştı. Yine de Augustus'un hayatı hâlâ tehlikedeydi, çünkü adamlar sık sık sarhoş oluyordu. O haldeyken ne yapacakları belli olmazdı. Ama en çok benim için kaygılandığını söyledi. Augustus'un arkadaşlığından şüphe etmek için asla bir sebebim olmamıştır. İsyancılara benim gemide olduğumu söylemeyi birden fazla kez düşünmüş, ama her seferinde vazgeçmişti. Bunun sebebi kısmen tanık olduğu o vahşeti hatırlama-

sı, kısmen de bana kısa süre içinde yardım edebileceğini ümit etseydi. Yanıma gelmek için sürekli fırsat kolluyordu. Ama tüm dikkatliliğine karşın, sandalın denize bırakılmasından sonraki üç gün boyunca eline hiç fırsat geçmemişti. Sonunda, üçüncü günün gecesinde doğudan sert bir rüzgâr esmeye başlamıştı. Bu yüzden herkes yelkenleri indirmeye koşmuştu. O hengâme sırasında Augustus gizlice aşağı, kabine inebilmişti. Ama kabinin çeşitli mallar ve gemi eşyaları için bir depoya çevrildiğini ve eskiden kamara merdiveninin altında duran kilolarca zincirin, bir sandığa yer açmak için oradan alınıp kapağın üstüne konulmuş olduğunu görünce dehşete kapılmıştı! Zincirini yerini fark edilmeden değiştirmesi imkânsızdı, bu yüzden hemen güverteye geri dönmüştü. Yukarı çıkınca ikinci kaptan onu boğazından tutup kabinde ne haltlar karıştırdığını sormuştu. Adam tam Augustus'u denize atacakken Dirk Peters araya girip yine hayatını kurtarmıştı. Augustus bu kez kelepçelenmişti (gemide çok sayıda kelepçe vardı). Ayakları da sıkıca bağlanmıştı. Sonra alt güverteye indirilip tayfa kamaralarının yanındaki basık tavanlı bir kuşetli kabine konulmuştu. Aşçı onu kuşetin üstüne atarken, "brik artık brik olmaktan çıkana dek" güverteye ayak basamayacağını söylemişti. Kim bilir ne demek istemişti. Ama şimdi göreceğiniz gibi, bütün bu olanlar; sonunda kurtulmamı sağlamıştı.

Bölüm 5

Augustus, aşçının çıkıp gitmesinden sonraki birkaç dakika boyunca umutsuzluğa kapılmıştı. O odadan sağ çıkabileceğini sanmıyordu. Sonunda odaya girecek ilk adama benden bahsetmeye karar vermişti. Ambarda susuzluktan ölmemdense, isyancılarla şansımı denememin daha iyi olacağını düşünmüştü – çünkü ne de olsa on gündür ambardaydım; oysa bana bıraktığı bir sürahi dolusu su en fazla dört gün yeterdi. Bunları düşünürken, birden aklıma bir fikir gelmişti. Bana sintine ambarından geçerek ulaşabilirdi. Koşullar farklı olsa, bunu fazlasıyla güç ve tehlikeli bulup vazgeçerdi. Ama o sırada zaten sağ kalma umudu pek olmadığından, kaybedecek fazla bir şeyi de yoktu – bu yüzden zihnini bu meselede odaklamıştı.

Her şeyden önce kelepçelerden kurtulmalıydı. İlk başta bunu yapmamın yolunu bulamamış; daha başlangıçta başarısız olmanın korkusunu yaşamıştı, ama kelepçeleri yakından inceleyince, ellerinden kolayca çıkarılabileceklerini görmüştü. Yetişkinler için yapılmış olduklarından, kemikleri daha esnek olan gençlerde işe yaramayan türden kelepçelerdi bun-

lar. Onlardan kurtulduktan sonra ayaklarını çözmüştü. Halatı, aşağı biri inerse hemen ayaklarına dolayabileceği kadar yakın bir yere koyduktan sonra; kuşetin dayalı olduğu ahşap duvarı incelemeye başlamıştı. Yumuşak çam tahtasından yapılmış bu duvarın kalınlığı iki buçuk santim kadardı. Duvarı delip diğer tarafa geçmekte zorlanmayacaktı. Ama o sırada birinin kamara merdiveninden indiğini duymuştu. Kelepçeyi sağ elinden geçirecek (sol bileğinden zaten çıkarmamıştı) ve halatı ayaklarına dolayıp bağlayacak zamanı ancak bulmuştu ki; içeri Dirk Peters, peşinde Tiger'la girmişti. Tiğer hemen kuşetin üstüne sıçrayıp uzanmıştı. Köpeği gemiye getiren Augustus idi. O hayvana ne kadar düşkün olduğumu biliyordu. Yolculuk sırasında yanımda olmasından hoşlanacağımı düşünmüştü. Beni ambara indirdikten sonra hemen evimize gidip köpeği almış, ama saati getirirken bana bundan bahsetmeyi unutmuştu. Augustus isyanın çıkmasından beri Tiger'ı ilk kez görüyordu. Ondan çoktan umudu kesmişti. O habis isyancılardan biri tarafından denize atıldığını düşünmüştü. Oysa Tiger bir balina sandalının altına girmiş, sonra da burada sıkışıp kalmıştı. Onu en sonunda Peters kurtarmıştı. Şimdi de Augustus'un yanına, ona arkadaşlık etsin diye getirmişti. Augustus bunun için ona minnet duymuştu. Peters aynı zamanda tuzlu sığır etiyle patates ve bir maşrapa su bıraktıktan sonra, ertesi gün de yiyecek getireceğine söz vererek güverteye geri dönmüştü

O gidince Augustus bileklerindeki kelepçeleri çıkarıp ayaklarını çözmüştü. Sonra çakısını çıkarmış (haydutlar üstünü aramaya gerek görmemişti) ve yastığı çekip duvarın o kısmındaki iki tahtanın arasını canla başla kesmeye başlamıştı

Burayı kesmesinin sebebi, ansızın biri gelecek olursa yastığı eski yerine koymak suretiyle duvardaki deliği gizleyebilecek olmasıydı. Oysa günün geri kalanı boyunca kimse gelmemişti. Gece olduğunda, Augustus'un duvarda açtığı delik artık epey genişlemişti. Bu arada, isyandan beri tayfalardan hiçbiri üst güvertede uyumuyordu. Hep birlikte kamarada kalıyor, şarap içiyor ve Kaptan Barnard'ın yiyecek stoğunu yağmalıyorlardı. Brikle mümkün olduğunca az ilgileniyorlardı. Bütün bunlar Augustus ile benim açımdan çok talihliydi; yoksa bana ulaşma imkânını asla bulamazdı. Augustus şafağa doğru ikinci bir duvar tahtasını da delmeyi başarmıştı. Artık duvardaki delik sığabileceği kadar genişti. Oradan ana alt güverteye geçip ana alt ambarın ağzına gitmekte zorlanmamıştı. Gerçi yolda neredeyse tavana kadar yükselen yağ fıçılarına tırmanmak zorunda kalmıştı, çünkü aralarında geçebileceği kadar boşluk yoktu. Ambar ağzına vardığında Tiger'ın peşinden gelmiş olduğunu fark etmişti. İki fıçı sırasının arasından sıkışarak geçmişti. Ama artık bana şafaktan önce ulaşması olanaksızdı, çünkü asıl güçlük alt ambardaki bütün o sandıkların arasından geçmekteydi. Bu yüzden geri dönüp ertesi geceyi beklemeye karar vermişti. Bu arada, geri dönmeden önce alt ambar kapağını açmaya karar vermişti; çünkü buraya geri döndüğünde olabildiğince az güçlükle karşılaşmak istiyordu. Ama kapağı açar açmaz Tiger o aralığa doğru atılmış ve bir an içeriyi kokladıktan sonra uzun uzun inlemeye başlamıştı. Bir yandan da döşemeyi eşeliyordu. Aşağı inmek ister gibiydi. Ambarda olduğumu anlamıştı, şüphesiz. Augustus onu aşağı bırakırsa, hayvanın beni bulabileceğini düşünmüştü. Birden aklına bana bir mesaj göndermek gelmişti. Ne de

olsa o koşullar altında kendi başıma yukarıya çıkmaya kalkmam hiç iyi olmazdı. Oysa Augustus bana ancak ertesi akşam ulaşabilecekti. Gerçekten de mükemmel bir karar vermişti. Çünkü o mesaj olmasa, mutlaka tayfaları bir şekilde varlığımdan haberdar edecek, böylece ikimizin de hayatını ciddi olarak tehlikeye atacaktım.

Ama mesajı neyle yazacaktı? Eski bir kürdanı kalem niyetine kullanmıştı. Bulunduğu yer zifiri karanlık olduğundan, görmeden yazmak zorunda kalmıştı. Kâğıt niyetine, bir mektubun arkasını kullanmıştı – Bay Ross'un ağzından yazdığı mektubun ilk taslağıydı bu. El yazısını yeterince benzetemeyince başka bir tane yazmış, neyse ki bunu da ceketinin cebine atmış ve şimdi bulmuştu. Şimdi sadece mürekkebe ihtiyacı vardı. Çakısıyla bir parmağının ucunu hafifçe kesmişti. Parmak uçlarında açılan yaralardan genellikle bol kan akar. Kanını mürekkep niyetine kullanmıştı. Mesajı karanlıkta ve o koşullar altında olabildiğince iyi yazmıştı. Mesajda kısaca gemide bir isyan olduğunu; Kaptan Barnard'ın bir sandalla denize bırakıldığını; bana en yakın zamanda yiyecek ve içecek getireceğini, ama gizlenmeyi sürdürmem gerektiğini yazmıştı. Son cümlesi şuydu: "*Bunu yazarken kullandığım şey mürekkep değil kan – hayatın gizlenmeyi sürdürmene bağlı.*"

O kâğıt parçasını köpeğin üstüne bağladıktan sonra onu aşağı, ambara salmıştı. Sonra tayfa kamaralarının olduğu kısma geri dönmüştü. Yokluğunun fark edilmediği anlaşılıyordu. Duvardaki deliği gizlemek için hemen çakısını oraya, deliğin üstüne saplamış ve buna kuşetin üstünde bulduğu kısa bir gemici paltosunu asmıştı. Sonra kelepçeleri bileklerine geçirmiş, ayaklarını da bağlamıştı.

Bu işleri yeni bitirmişti ki, içeri Dirk Peters girmişti. Çok sarhoş, ama keyifliydi. Arkadaşıma günlük yemeğini getirmişti – bir düzine iri, haşlanmış İrlanda patatesi ile bir sürahi su. Kuşetin yanındaki bir sandığın üstünde biraz oturmuş, ikinci kaptandan ve briğin durumundan bahsetmişti. Tavırları son derece tuhaftı. Hatta bir ara Augustus'u bayağı ürkütmüştü. Neyse ki, sonunda tekrar yukarı dönmüş, çıkarken de ona ertesi gün güzel bir yemek getirmeye söz vermişti. Daha sonra içeri iki tayfayla (zıpkıncıydılar) aşçı girmişti. Üçü de zil zurna sarhoştu. Tıpkı Peters gibi onlar da planlarından açıkça bahsetmişti. Ne yapacakları konusunda aralarında ciddi görüş ayrılıkları olduğu belliydi. Hemfikir oldukları tek nokta Verd Burnu Adaları'ndan gelen gemiye saldırmaktı. Geminin her an görünmesini bekliyorlardı. Anlaşılan isyanın asıl sebebi sadece yağmacılık değildi; ikinci kaptan ile Kaptan Barnard arasındaki şahsi bir anlaşmazlıktı. Şimdi gemidekiler iki gruba ayrılmış gibiydi – birinin başında ikinci kaptan, diğerininkinde aşçı vardı. İkinci kaptanın grubu, karşılarına çıkan ilk gemiyi ele geçirdikten sonra Batı Hint Adaları'na gidip gerekli donanımı sağlamaları ve ardından korsanlık yapmaları gerektiğini savunuyordu. Ama ikinci grup (ki bu daha güçlüydü ve içinde Dirk Peters da vardı) ilk planı uygulamak, briği Güney Pasifik'e götürmek niyetindeydi. Orada balina avlayabilir ya da koşullara göre hareket edebilirlerdi. Kâr ve haz güdüleri arasında bocalayan isyancılar, anlaşılan o taraflara defalarca gitmiş olan Peters'ın sözlerine büyük değer veriyordu. Peters Pasifik'teki sayısız adalarda bulunabilecek yepyeni hazlardan bahsediyor, orada tamamen özgür ve güvenlikte olacaklarını söylüyordu. Özellikle de oraların iklimi-

nin çok güzel olduğunu, rahat yaşamak için her türlü imkânın bulunduğunu ve kadınlarının çok güzel olduğunu anlatıyordu. Henüz ortak bir karara varılamamıştı, ama melez halatçının anlattıkları denizcilerin ateşli hayal gücüne hitap ediyordu. Sonunda onun sözünü dinleyebilirlerdi.

Üç adam bir saat kadar kaldıktan sonra gitmişlerdi. Günün geri kalanı boyunca odaya kimse girmemişti. Augustus akşama kadar yatakta yatmıştı. Sonra halatla kelepçelerden kurtulup, bana ulaşmak için gerekli hazırlıkları yapmıştı. Kuşetlerden birinde bulduğu bir şişeye, Peters'ın bıraktığı sürahideki suyu doldurmuştu. Ceplerine de soğuk patatesler koymuştu. İçinde kısa bir mum bulunan bir fener bulunca çok sevinmişti. Bunu istediği zaman yakabilirdi, çünkü yanında bir kutu fosforlu kibrit vardı. Ortalık iyice kararınca yatağındaki çarşafları sanki içinde biri uyuyormuş gibi tümsek yapmış, sonra da delikten geçmişti. Ardından denizci paltosunu önceki gibi çakıya asmayı ihmal etmemişti. Böylece deliği gizlemekte zorlanmamıştı. Sonra çakısıyla oya oya çıkarmış olduğu tahta parçasını da deliğe yerleştirmiş ve ardından, daha önce yaptığı gibi, fıçıların üstünden geçerek ana ambar kapağına ulaşmıştı. Buraya varınca mumu yakıp aşağı inmişti. Sıkışık ambarda el yordamıyla, güçlükle ilerleyebiliyordu. Böylesine havasız bir ortamda hâlâ sağ kalmış olabileceğimi sanmıyordu. Bana defalarca seslenmiş, ama yanıt alamayınca sahiden de korktuğunun başına geldiğine karar vermişti. Brik şiddetle sallandığından, soluma ya da horlama gibi hafif sesleri duyamazdı. Feneri fırsat buldukça, olabildiğince havaya kaldırmıştı. Böylece hâlâ hayattaysam ışığı görebilir ve yardım geldiğini anlayabilirdim. Ama hâlâ benden bir ses duyama-

yınca, öldüğüme emin olmaya başlamıştı. Yine de mümkünse sandığa kadar gidip bu şüphesini doğrulamaya karar vermişti. Müthiş bir kaygıyla ilerledikten sonra, yolun bir yerde tamamen tıkandığını ve daha fazla ilerleyemeyeceğini görmüştü. Bunun üzerine umutsuzlukla kerestelerin üstüne kapaklanmış ve bir çocuk gibi hüngür hüngür ağlamıştı. İşte tam o sırada kırdığım şişenin sesini duymuştu. O şişeyi yere atmam çok iyi olmuştu – çünkü bu önemsiz gibi görünen olay hayatımı kurtarmıştı. Ama bunu ancak yıllar sonra anladım. Augustus o zamanki zayıflığından ve kararsızlığından utandığından, bana gerçek niyetini o sırada söyleyememişti. Aslında yolun tıkalı olduğunu görünce bana ulaşmaya çalışmaktan vazgeçip hemen kamarasına geri dönmeye karar vermişti. Onu bu konuda suçlamadan önce, içinde bulunduğu güç koşulları göz önünde bulundurmak gerekir. Zaman hızla ilerliyordu. Odasında olmadığı fark edilebilirdi. Aslında kuşetine şafaktan önce geri dönmezse, kesinlikle fark edilecekti. Mumu bitmek üzereydi. Karanlıkta ambar kapağına ulaşması çok zor olacaktı. Ayrıca öldüğüme inanmak için de son derece geçerli sebepleri vardı. Ölmüşsem, sandığa ulaşmasının bana bir faydası olmayacağı gibi, başına gereksiz yere bir sürü dert açılacaktı. Defalarca seslenmiş, ama benden bir karşılık alamamıştı. On bir gün ve gecedir ambardaydım – yanımda sadece bir sürahi su vardı. Bunu da ilk günlerde, yakında oradan kurtulacağımı sanarak bitirmiş olabilirdim. Ayrıca ambarın havası da, yukarıda soluduğu hava temiz olduğundan, ona iyice zehirli gelmiş olmalıydı. Ben ambara ilk girdiğimde o kadar korkunç gelmemişti, çünkü daha önceki birkaç ay boyunca kapakları açık tutulup havalandırılmıştı. Bü-

tün bunlara dostumun son günlerde tanık olduğu vahşeti ve hissettiği dehşeti de ekleyin. Hapsedildiği, pek çok şeyden mahrum bırakıldığı ve ölümden kılpayı kurtulduğu; ayrıca hayatının hâlâ pamuk ipliğine bağlı olduğu da düşünülürse –bu koşullarda altında kimin olsa sinirleri bozulurdu–, okuyucular da onun bu sadakatsizliğini tıpkı benim gibi öfke yerine üzüntüyle karşılayacaktır.

Augustus kırılan şişenin sesini açıkça duymuştu, ama ambardan gelip gelmediğinden emin değildi. Ancak içine düşen şüphe bile sebat etmesi için yeterli olmuştu. Kerestlerin üstüne, neredeyse tavana kadar tırmandıktan sonra, geminin gıcırtılarının biraz hafiflemesini beklemiş ve ilk fırsatta bana olabildiğince yüksek sesle –yukarıdaki tayfalar tarafından duyulabileceğine aldırmadan– seslenmişti. Hatırlarsanız, bu kez sesini işitmiş, ama fazlasıyla heyecanlandığımdan karşılık verememiştim. Augustus bu kez gerçekten ölü olduğuma kanaat getirmiş ve aşağı inmeye başlamıştı. Hiç vakit kaybetmeden kamarasına dönmek istiyordu. O telaş içinde bazı küçük kutulara çarpıp düşürmüştü. Hatırlarsanız, bunların sesini duymuştum. Augustus geri dönüşte epey yol almışken, düşen bıçağın sesini duyunca durmuştu. Hemen geri dönüp kerestelerin üstüne tekrar tırmanmış ve yine önceki gibi, gıcırtıların biraz hafiflemesini bekledikten sonra bana seslenmişti. Bu kez karşılık verebilmiştim. Hâlâ sağ olduğumu anlayınca sevinçten deliye dönmüştü. Bana ulaşmak için her türlü riske girmeye karar vermişti. İçinde bulunduğu o kereste labirentinden hemen çıkıp, daha açık gibi görünen bir yola dalmış ve bir takım güçlüklerle karşılaştıktan sonra, en sonunda bana, bitkin bir halde ulaşmayı başarmıştı.

Bölüm 6

Augustus sandığın yanındayken bana bunları sadece özetleyerek anlattı. Ayrıntıları sonradan öğrendim. Yokluğunun fark edilmesinden korkuyordu. Ben de içinde hapsolduğum o korkunç yerden bir an önce kurtulmak istiyordum. Hemen kamara duvarındaki deliğe gitmeye karar verdik. Ben şimdilik kamaranın yanındaki bölmede kalacaktım. Augustus ise kamarada kalmayı sürdürecekti. Tiger'ı sandıkta bırakmayı ikimiz de istemiyorduk. Ama bütün mesele bu konuda ne yapabileceğimizdi. Şimdi sessizce yatıyor gibi. Kulaklarımızı sandığa dayayınca soluklarını bile işitemedik. Öldüğünden emindim. Sandığın kapağını açmaya karar verdim. Tiger yerde yatıyordu. Bayılmıştı, ama hâlâ sağdı. Kaybedecek vaktimiz yoktu, ama iki kez hayatımı kurtarmış olan o hayvanı hiç çaba göstermeden bırakmaya da içim elvermiyordu. Bu yüzden onu yanımıza alıp taşıdık. Bu çok yorucu bir işti. Augustus zaman zaman karşımıza çıkan engellere kucağında köpekle tırmanmak zorunda kaldı. Ben çok dermansız olduğumdan bunu başaramazdım. Sonunda deliğe ulaşmayı başardık. Önce Augustus geçti. Sonra köpeği geçirdik. Her şey

yolunda görünüyordu. Kurtulduğumuz için Tanrı'ya şükrettik. Benim deliğin yanında kalmama karar verdik. Böylece arkadaşım günlük yiyeceğini benimle rahatça paylaşabilirdi; ayrıca temiz hava da soluyabilirdim.

Bu anlattıklarım sırasında, briğin ambarından bahsederken söylediklerim doğru düzgün düzenlenmiş gemi ambarları görmüş kişilere tuhaf gelebilir. Ama ne yazık ki, Kaptan Barnard bu son derece önemli mesele konusunda yüz kızartıcı bir şekilde ihmalci davranmıştı. Kendisi işverenleri tarafından verilen büyük sorumluluğu taşıyabilecek kadar titiz ya da deneyimli bir denizci değildi, kesinlikle. Gemi ambarları gelişigüzel doldurulmamalıdır. Tecrübelerime dayanarak şunu rahatlıkla söyleyebilirim ki, pek çok büyük deniz felaketi bu konudaki ihmalcilikten ya da cehaletten kaynaklanmıştır. Yüklerin ambarlarda doğru dürüst istiflenmemelerinin en büyük sebebi, limanlarda indirme ya da bindirme yapılırken acele edilmesidir. Oysa gemi ne kadar sallanırsa sallansın, yüklerin yer değiştirmemesi, kaymaması gerekir Bu yüzden gemiye yüklenen malların sadece miktarına değil; cinsine ve ambarı tamamen doldurup doldurmadığına da dikkat edilmelidir. Yükler genellikle sıkışık halde istiflenir. Bu yüzden örneğin bir tütün ya da un yükünde, variller ya da fıçılar öyle sıkışık halde durur ki, şekilleri değişir ve birbirlerinden ayrıldıklarında eski şekillerine dönmeleri biraz zaman alır. Ama bu sıkıştırma işi genellikle ambarda yer açmak için yapılır. Çünkü mesela un ya da tütün cinsinden yükler ambarı *tamamen* dolduruyorsa, zaten malların yer değiştirmesi gibi bir sorun çıkmaz; en azından bu, sorun çıkaracak düzeyde olmaz. Bu sıkıştırma yönteminin çok kötü sonuçlara yol açtığı ol-

muştur, ama bunların yüklerin yer değiştirmesiyle ilgisi yoktur Örneğin çok sıkıştırılmış bir yün yükünün genişleyip gemiyi denizde parçaladığı görülmüştür. Tütün de yuvarlak fıçılara konmazsa ve böylece arada boşluklar kalmazsa, normal fermentasyon süreci içinde aynı felakete yol açar.

Malların yer değiştirmesi tehlikesi ancak ambar tamamen doldurulmadığında vardır ve böylesi bir talihsizlikle karşılaşmamak için önlemler alınmalıdır. Sert bir rüzgâr eserken, daha doğrusu bu rüzgârın ansızın kesilmesinden sonra bir geminin nasıl sallandığını ve içindeki, bir yere tutturulmamış cisimlerin nasıl savrulduğunu ancak yaşayanlar bilebilir. İşte bu yüzden, ambar tamamen doldurulmayacaksa, yüklerin istiflenme şekline büyük özen gösterilmelidir. Orsa alabanda giden bir gemi, pruvasının şekli uygun değilse (özellikle de ön yelkeni küçükse) sık sık küpeştesine kadar yan yatar. *Eğer yükü iyi istiflenmişse,* bu durum on beş yirmi dakikada bir tekrarlansa bile, ciddi bir soruna yol açmaz. Ama yükü iyi istiflenmemişse, gemi ilk yan yattığında ambarındaki yük de o tarafa yığılır. Bu durumda gemi doğrulamaz ve birkaç saniye içinde suyla dolup batar. Fırtınalı havalarda batan gemilerin en az yarısının, yüklerinin ya da safrasının yer değiştirmesi yüzünden battığını söylemek abartı olmaz.

Geminin ambarı kısmen doluysa, yükler önce bir araya toplanıp olabildiğince sıkıştırıldıktan sonra, üstleri sağlam tahtalardan oluşma ve ambarın tamamı boyunca uzanan bir tabakayla kaplanmalıdır. Bu tahtalarla tavanın arasına sağlam, geçici payandalar sıkıştırılmalıdır Bunlar yükün kaymasını engelleyecektir. Eğer ambara arpa ya da benzeri bir yük konulacaksa, ek tedbirler almak gerekir Limandan ayrılırken

tamamen arpayla dolu olan bir ambarın, gemi hedefine vardığında sadece dörte üçünün dolu olduğu görülür; oysa tartıldığında, ağırlığının epey artmış olduğu görülecektir (arpaların şişmesi yüzünden). Bunun sebebi arpanın yolculuk sırasındaki sarsıntılardan *çökmesidir* Hava ne kadar sertse bu çökme de o kadar fazla olacaktır. Eğer arpa yükü gevşek yerleştirilmişse, tahtalar ve payandalarla sıkıştırılsa bile, uzun bir yolculuk sırasında büyük felaketlere yol açacak kadar fazla yer değiştirebilir. Bunu önlemek için, limandan ayrılmadan önce yükü *istiflemek* için her çareye başvurulmalıdır. Bu konuda kullanılabilecek pek çok yöntem vardır. Örneğin arpaların içine takozlar konulabilir. Ama bütün bunlar yapıldıktan ve yük özenle tahtalarla kaplandıktan sonra bile, hiçbir tecrübeli denizci ambarda arpa yükü varken, hele ambar kısmen doluyken; sert bir rüzgârda kendini emniyette hissetmez. Oysa her gün limanlarımızdan yüzlerce gemi kısmi yüklerle, hem de bazen en tehlikeli türden yüklerle, hiçbir önlem almadan yola çıkmaktadır. Muhtemelen Avrupa limanlarından yola çıkan böyle gemilerin sayısı daha da fazladır. Hal böyleyken, asıl şaşılacak şey deniz kazalarının sayısının bu kadar az oluşudur. Bildiğim kadarıyla böyle bir tedbirsizlik Kaptan Joel Rice'ın idaresindeki Firefly uskunasının batmasına yol açmıştı. Bu gemi 1825 senesinde Richmond, Virginia'dan Madeira'ya mısır yüküyle yola çıkmıştı. Kaptan pek çok seyahat yapmış, ama hiçbirinde ciddi bir kaza yaşamamıştı. Oysa ambar istiflemesine kesinlikle özel bir dikkat gösterınezdi. Yolculuğun ilk yarısında rüzgâr hafifti. Ama Madeira'ya bir gunlük mesafede K.K.D dan esen sert bir rüzgâr yüzünden, geminin başını rüzgâra çevirmek zorunda kalmıştı.

Uskuna rüzgâra karşı sadece çift camadanlı bir ön yelkenle gitmişti. Gemi hiç su almamış, rahatça ilerlemişti. Akşamüstü rüzgâr hafifleyince gemi iyice sallanmaya başlamıştı, ama hâlâ durumu iyi gibi görünüyordu. Ancak ani bir dalga onu küpeştesine kadar yan yatırınca, mısırların yer değiştirdiği duyulmuştu. Mısırların baskısı ana ambar kapağının açılmasına yol açmıştı. Gemi göz açıp kapayıncaya kadar denizin dibini boyladı. Madeira'dan yola çıkmış olan küçük bir gambot, tayfalardan birini denizden kurtarmıştı (tek kurtulan oydu). Bu gambot fırtınayı kolayca atlatmıştı. Zaten doğru dürüst idare edilen küçük bir filita bile atlatabilirdi.

Grampus'un ambar yükü son derece beceriksizce istiflenmişti. Hatta buna istiflenmek bile denemezdi. Yağ fıçılarıyla (balina gemilerinde genellikle demir yağ tankları kullanılır – Grampus'ta niye kullanılmadığını asla öğrenemedim) gemi eşyaları gelişigüzel konulmuştu, o kadar. Ambardaki yüklerin durumundan zaten bahsettim. Alt güvertede yağ fıçıları arasında sığabileceğim kadar bir boşluk vardı (söylediğim gibi). Ana ambar kapağının etrafı da boş bırakılmıştı. Yüklerin arasında yine yer yer geniş boşluklar vardı. Kabin duvarının diğer tarafındaki bölmede, Augustus'un açtığı deliğin yanında bir fıçının sığabileceği kadar bir boşluk vardı. Geçici olarak o boşluğa yerleştim.

Arkadaşım kuşetine geri dönüp kelepçelerini taktığında ve ayaklarını bağladığında, güneş çoktan doğmuştu. Hakikaten kılpayı kurtulmuştuk. Çünkü o daha her şeyi halleder halletmez ikinci kaptan, Dirk Peters ile aşçı aşağı indi. Bir süre Verd Burnu'ndan gelecek olan gemiden bahsettiler Geminin görünmesini sabırsızlıkla bekledikleri anlaşılıyordu. Sonunda

aşçı Augustus'un odasına girip kuşete, baş tarafının yakınına oturdu. Gizlendiğim yerden her şeyi görebiliyordum, çünkü kesilip çıkarılmış tahta parçasını geri koymamıştık. Delik, üstünde asılı duran denizci paltosuyla örtülüydü. Her an aşçının bu paltoya dayanmasını ve arkasındaki deliği keşfetmesini bekliyordum. Böyle bir durumda her şey ortaya çıkacaktı ve şüphesiz hemen öldürülecektik. Neyse ki, talihimiz yaver gitti. Çünkü geminin sarsıntıları sırasında aşçı paltoya sık sık dokunsa da, üstüne elini koymadı. Ceketin alt tarafını, sallanıp deliği ortaya çıkarmasın diye, özenle duvara tutturmuştuk. Bu arada Tiger yerde, kuşetin yanında yatıyordu. Biraz kendine gelmiş gibiydi, çünkü arada sırada gözlerini açıp derin soluklar aldığını görebiliyordum.

İkinci kaptan ile aşçı birkaç dakika sonra yukarı çıktılar. Dirk Peters hemen içeri girip az önce ikinci kaptanın oturduğu yere oturdu. Augustus'la oldukça candan bir tavırla konuşmaya başladı. İşte o zaman aslında çok sarhoş olmadığını, diğerlerini kandırmak için numara yapmış olduğunu anladık. Arkadaşının bütün sorularını son derece rahat bir şekilde yanıtladı. Ona babasının kurtarıldığından şüphesi olmadığını söyledi; çünkü denize bırakıldığı gün, akşamdan önce Grampus'un yoluna en az beş gemi çıkmıştı. Augustus'u teselli etmek için başka şeyler de söyledi. Bu beni hem şaşırtmış, hem de sevindirmişti. Peters sayesinde briği geri alabileceğimizi düşünmeye başlamıştım. Bu umudumu Augustus'a ilk fırsatta açtım. O da bunu mümkün buluyordu. Ama son derece tedbirli olmamız gerektiğini söyledi; çünkü görünüşe bakılırsa, o melez kafasına estiği gibi hareket eden biriydi. Hatta akıl sağlığının yerinde olup olmadığı bile şüpheliydi. Peters içeri-

de bir saat kaldıktan sonra yukarı çıktı. Öğleyin geri dönüp Augustus'a bol miktarda tuzlu sığır eti ve puding getirdi. Yalnız kaldığımızda odaya girip bunları zevkle paylaştım. O günün geri kalanı boyunca kimse gelmedi. Geceleyin Augustus'un kuşetinde deliksiz bir uyku çektim. Augustus sabaha karşı güverteden gelen bir ses duyunca beni uyandırdı. Hemen deliğin diğer tarafındaki gizlenme yerime geçtim. Gün iyice ağarınca, Tiger'ın eski gücünü neredeyse tamamen toplamış olduğunu gördük. Kuduz belirtileri sergilemiyordu. Ona biraz su verince kana kana içti. Günün ilerleyen saatlerinde de eski canlılığına ve iştahına kavuştu. Önceki tuhaf davranışlarının sebebi ambar havasının delirtici niteliği olmalıydı. Kuduzla ilgisi yoktu. Onu sandıkta bırakmadığım için çok sevinçliydim. O gün Haziran'ın otuzuydu. Grampus'un Nantucket'tan ayrılmasından beri geçen on üçüncü gündü.

İki Temmuz'da ikinci kaptan aşağı indi. Her zamanki gibi sarhoştu. Ayrıca çok keyifliydi. Kuşete, Augustus'un yanma gelip sırtına bir şaplak vurdu ve davranışlarına dikkat edeceğine, bir daha kabine girmeyeceğine söz verirse onu serbest bırakacağını söyledi. Arkadaşım hemen söz verdi tabii. Bunun üzerine o haydut arkadaşıma ceket cebinden çıkardığı yassı bir şişeden rom içirdikten sonra, kelepçelerini çıkarıp ayaklarını çözdü. Sonra birlikte yukarı çıktılar Augustus'u üç saat boyunca görmedim. Nihayet geri döndüğünde iyi haberler getirmişti. Gemide mayistranın ilerisindeki her yere gitmekte serbestti. Ona yine o odada uyuması emredilmişti. Bana güzel bir akşam yemeği ve bol miktarda su getirmişti. Brik hâlâ Verd Burnu'ndan gelmesi beklenen gemiyi arıyordu. Şimdi ise bir gemi görülmüştü. Adamlar bunun aradıkları gemi olduğuna

inanıyordu. Sonraki sekiz gün içinde olanlar pek önemli olmadığından ve anlattığım bu öyküyle pek ilgisi bulunmadığından, onları aşağıda, bir günlük şeklinde vereceğim; çünkü tamamen atlamak da istemiyorum.

3 Temmuz. Augustus bana üç battaniye verdi. Bunlarla saklanma yerimde rahat bir yatak yaptım. Gün boyunca arkadaşım dışında aşağı inen olmadı. Tiger kuşete, deliğin hemen yanına yattı ve sanki tamamen iyileşmemiş gibi bütün gün uyudu. Akşamüstü aniden esen şiddetli bir rüzgâr, yelkenlerin indirilmesine fırsat kalmadan az kalsın gemiyi batırıyordu. Ama neyse ki, pruva gabya yelkenini yırtmak dışında bir zarar vermeden, çabucak dindi. Dirk Peters bütün gün Augustus'a çok iyi davranmış ve ona Pasifik Okyanusu'ndan ve orada gittiği adalardan uzun uzadıya bahsetmiş. Augustus'a isyancıların giderek ikinci kaptanla hemfikir olduğunu söylemiş. Ona, Pasifik Okyanusu'nda yapacakları bir keşif ve eğlence seferine katılıp katılmayacağını sormuş. Augustus elinden başka bir şey gelmediğinden ve her şey bu korsan hayatından evla olduğundan böyle bir maceraya seve seve katılacağını söylemeyi uygun bulmuş.

4 Temmuz. Görülen geminin Liverpool'dan gelen küçük bir brik olduğu anlaşılmış ve geçip gitmesine izin vermişler. Augustus günün çoğunu güvertede geçirdi. Amacı isyancıların niyetini olabildiğince anlamaktı. Aralarında sık sık kavga çıkıyormuş. Bunlardan birinde, Jim Bonner adlı bir zıpkıncı denize atılmış. İkinci kaptanın grubu giderek güçleniyormuş. Jim Bonner, aralarında Peters'ın da bulunduğu, aşçının grubuna dahilmiş.

5 Temmuz. Şafakta batıdan esen hafif bir rüzgâr öğleye

doğru sertleşince, brikte sadece fırtına yelkeniyle ön yelken açılabilmiş. Tayfalardan biri olan Simms ön yelkeni indirirken çok sarhoş olduğundan denize düşüp boğulmuş. O da aşçının grubundanmış. Kimse onu kurtarmaya çalışmamış. Böylece gemidekilerin sayısı on üçe inmiş oldu: Aşçının grubu; yani Dirk Peters, zenci aşçı Seymour, —— Jones, —— Greeley, Hartman Rogers ve William Allen – ve ikinci kaptanın grubu; yani ikinci kaptan (adını asla öğrenemedim), Absalom Hicks, —— Wilson, John Hunt ve Richard Parker – bir de Augustus ile ben.

6 Temmuz. Fırtına gün boyunca tüm şiddetiyle sürdü. Sağanak yağmur ve sert rüzgârlar dinmek bilmedi. Brik epey su aldığından, tulumbalardan biri tayfalar tarafından sırayla, sürekli çalıştırılmış. Sırası gelince Augustus da çalışmak zorunda kalmış. Akşamüstü yakınımızdan geçen büyük bir gemiyi, ancak işaret menziline girince fark etmişler. Bu gemi isyancıların aradığı gemiymiş. İkinci kaptan gemidekilere seslenmiş, ama rüzgârın uğultusundan sesini duyuramamış. Saat on birde, geminin ortasına inen bir dalga iskele küpeştesinin büyük bir kısmını parçalamış ve başka küçük zararlar da vermiş. Hava sabaha karşı sakinleşmeye başladı. Şafakta ise çok az rüzgâr vardı.

7 Temmuz. Deniz bütün gün dalgalıydı. Brik hafif olduğundan durmadan sallanıyordu. Ambardaki pek çok eşya ve sandığın düşüp kırıldığını gizlenme yerimden açıkça duyabiliyordum. Beni fena halde deniz tuttu. Bugün Peters Augustus'la uzun bir konuşma yapmış ve ona grubundan iki kişinin, Greely ile Allen'ın ikinci kaptanın tarafına geçtiğini söylemiş. Korsan olmaya karar vermişler Augustus'a pek çok so-

ru sormuş, ama Augustus o sırada bunları pek anlayamamış. Akşama doğru gemi daha fazla su almaya başlamış, ama bu konuda yapılabilecek bir şey yokmuş, çünkü gemi zorlandıkça tahtalarının arasından su giriyormuş. Yelkenlerden biri indirilip pruvaya serilmiş. Bu, suların girmesini biraz engellemiş.

8 Temmuz. Şafaktan doğudan hafif bir rüzgâr esmeye başlayınca ikinci kaptan gemiyi güneybatıya çevirmiş. Niyeti Batı Hint Adaları'na gidip korsanlık etmekmiş. Buna ne Peters, ne de aşçı karşı çıkmamış; en azından Augustus'un önünde. Verd Burnu'ndan gelen gemiyi ele geçirme planından tamamen vazgeçilmiş. Gemiye dolan sular artık kontrol altına alınmış. Tulumbalardan biri her saatin kırk beş dakikası boyunca çalıştırılıyormuş. Pruvaya serilen yelken kaldırılmış. Gün boyunca karşımıza iki uskuna çıkmış.

9 Temmuz. Bugün hava güzeldi. Herkes küpeşteleri onarmakla uğraşmış. Peters Augustus'la yine uzun uzun konuşmuş. Bu kez dünkünden bile daha açık konuşmuş. İkinci kaptanın planlarına ne olursa olsun iştirak etmeyeceğini söylemiş, hatta briği onun elinden almaya niyetli olduğunu bile ima etmiş. Arkadaşıma böyle bir durumda ona güvenip güvenemeyeceğini sormuş. Augustus hiç duraksamadan, "Evet, güvenebilirsin, demiş. Bunun üzerine Peters grubundaki diğer adamlarla konuşacağını söyleyip gitmiş. Augustus günün geri kalanı boyunca onunla yalnız konuşmaya fırsat bulamamış.

Bölüm 7

10 Temmuz. Bugün karşımıza Norfolk'tan Rio'ya giden bir brik çıkmış. Hava sisliydi. Doğudan hafif bir rüzgâr esiyordu. Bugün Hartman Rogers öldü. Ayın sekizinde bir bardak içki içtikten sonra spazm geçirmiş. Rogers aşçının grubundandı. Peters'ın en güvendiği adammış. Peters Augustus'a, ikinci kaptanın Rogers'ı zehirlediğine inandığını ve eğer gözünü dört açmazsa sıranın yakında kendisine geleceğini söylemiş. Şimdi onun grubundan geriye sadece Peters, Jones ve aşçı kaldı – diğer grupta ise beş kişi var. Peters, Jones'a gemiyi ele geçirme planından bahsetmiş, ama bunu pek sıcak karşılamadığını görünce üstelememiş. Ayrıca bu konuyu aşçıya açmaktan da vazgeçmiş. Vazgeçtiği de iyi olmuş, çünkü öğleden sonra aşçı herkesin ortasında ikinci kaptanın tarafına geçmeye karar verdiğini açıklamış. Jones ise Peters'la arasında hır çıkarıp, onu planını ikinci kaptana anlatmakla tehdit etmiş. Artık kaybedecek vakit olmadığından, Peters Augustus'a, kendisine yardım ederse gemiyi ne olursa olsun ele geçirmeye çalışacağını söylemiş. Arkadaşım ona hemen kendisine seve seve yardım edeceğini söylemiş. Bu arada benim gemideki varlı-

ğımdan da bahsetmiş. Melez bunu duyunca hem şaşırmış, hem de sevinmiş; çünkü artık Jones'u ikinci kaptanın grubundan biri olarak görüyormuş. Hemen aşağı inmişler. Augustus seslenince dışarı çıkıp Peters'la tanıştım. Gemiyi ilk fırsatta ele geçirmeye çalışmaya karar verdik. Jones'a planlarımızdan bahsetmeyecektik. Gemiyi ele geçirmeyi başarırsak, en yakın limana gidecektik. Grubundakilerin diğer tarafa geçmesi Peters'ın sinirini bozmuştu; bu yüzden Pasifik'e gitmekten vazgeçmişti. Böyle bir maceraya tayfasız çıkamazdı. Bu yüzden teslim olup mahkemeye çıkacaktı. Duruşmada ya deli olduğunu kanıtlamaya çalışacak (isyana katılmasını gerçekten delilik olarak görüyordu) ya da suçlu bulunursa Augustus ile benim sayemde bağışlanmayı ümit edecekti. Konuşmalarımız, "Herkes yelkenleri indirsin!" haykırışıyla kesildi. Peters ile Augustus koşarak güverteye çıktı.

Her zamanki gibi, tayfanın neredeyse tamamı sarhoşmuş. Yelkenler tamamen indirilemeden, şiddetli bir rüzgâr gemiyi yan yatırdı. Ama neyse ki, içine epey su dolmuş olduğundan doğruldu. Sonra bir rüzgâr, ardından bir rüzgâr daha geldi. Gemi hasar almamıştı. Fırtına çıkacak gibiydi. Gerçekten de az sonra çıktı. Kuzeyden ve batıdan son derece sert rüzgârlar esiyordu. Her şey bağlanıp mahfuz kılınmış. Gemi yoluna sadece camadan vurulmuş ön yelkenle devam etmiş. Akşamleyin rüzgâr iyice hızlandı. Deniz de oldukça dalgalıydı. Peters Augustus'la aşağı inince plan kurmaya kaldığımız yerden devam ettik.

Hepimiz elimize bundan iyi fırsat geçmeyeceği konusunda hemfikirdik. Çünkü herkesi gafil avlayacaktık. Brikteki her şey bağlanmış olduğundan, onu hava iyileşene kadar idare et-

meye gerek yoktu. Hem zaten eğer gemiyi ele geçirmekte başarılı olursak, tutsaklardan bir iki tanesini; gemiyi limana götürmemize yardım etsin diye serbest bırakabilirdik. En büyük sorun bizden çok daha kalabalık olmalarıydı. Sadece üç kişiydik; oysa kabinde dokuz kişi kalıyordu. Ayrıca gemideki bütün silahlar da ellerindeydi; Peters'ın üstünde gizlemiş olduğu iki küçük tabanca ile hep pantolonunun belinde taşıdığı büyük denizci bıçağı dışında. Ayrıca bir takım belirtiler, ikinci kaptanın en azından Peters'dan şüphelendiğinden kaygılanmamıza yol açıyordu –mesela balta ya da demir uçlu manivelalar her zamanki yerlerinde yoktu–. Demek ki, birşeyler döndüğünün farkındaydı ve Peters'ı ilk fırsatta haklamak niyetindeydi. Gerçekten de kaybedecek vaktimiz olmadığı açıktı. Yine de durum son derece aleyhimize olduğundan, çok dikkatli hareket etmek zorundaydık.

Peters güverteye çıkıp nöbetçi (Allen) ile konuşmayı önerdi. Onu ilk fırsatta, kimsenin dikkatini çekmeden denize atıverecekti. Sonra Augustus ile ben yukarı çıkacak ve güvertede silah arayacaktık. Sonra hep birlikte saldırıya geçip kimse direnmeye fırsat bulamadan kamara merdivenini ele geçirecektik. Buna karşı çıktım, çünkü ikinci kaptanın bu kadar kolay tuzağa düşeceğine inanmıyordum (batıl inançları dışındaki konularda cin gibiydi). Güvertede bir nöbetçi olması bile adamın tetikte olduğunun kanıtıydı. Çünkü fırtınalı havada nöbetçi konulması, ancak çok katı bir disiplinle yönetilen gemilerde rastlanan bir şeydir Okuyucularımdan çoğunun hiç denize açılmamış olduğunu farz ederek, bir geminin bu koşullar altındaki durumundan bahsedeceğim. "Geminin başını rüzgâra çevirip durmak" ya da denizci ağzıyla "orsa alabanda

eğlendirmek" çeşitli sebeplerle ve çeşitli şekillerde başvurulan bir çaredir. Sakin havada, genellikle gemiyi bir başka gemiyi beklemek gibi bir sebepten dolayı durdurmak için kullanılır. Eğer orsa alabanda eğlendirilen geminin tüm yelkenleri açıksa, yelkenlerden bazıları faça edilir ve böylece rüzgâr tarafından döndürülen gemi hareketsiz kalır. Ama fırtınalı havada, orsa alabanda eğlendirmek ancak rüzgâr karşıdan geliyorsa ve yelken açmayı gemiyi devirip batıracak kadar tehlikeli hale getirmişse, hatta bazen de havanın sakin olmasına karşın deniz fazla dalgalıysa yapılır. Eğer bir gemi çok dalgalı denizde rüzgâr önünde hızla ilerliyorsa, pupasına çarpan dalgalar, bazen de geminin havalanıp inmesi büyük zararlar verir. Bu yüzden bu koşullar altında ancak çok gerekliyse başvurulan bir çaredir. Ama gemi su alıyorsa, en dalgalı denizde bile rüzgârın önüne katılır; çünkü orsa alabanda eğlendirilirse, büyük baskı altına gireceğinden tahtalarının arası iyice açılır. Oysa hızla ilerlediğinde içeri giren sular azalır. Ayrıca rüzgâr geminin başını döndürmekte kullanılan yelkeni parçalayacak kadar sert esiyorsa veya geminin biçimi uygun değilse de bu çareye başvurulamaz.

Fırtınalı havalarda gemiler yapılarına göre farklı şekillerde orsa alabanda eğlendirilir. Sanırım bu amaçla en çok kullanılan yelken ön yelkendir. Dörtköşe yelkenli büyük gemilerde sadece bu amaçla kullanılan, fırtına flok yelkeni denilen yelkenler vardır. Ama çoğunlukla flok yelkeni – bazen de flok yelkeniyle ön yelken ya da çifte camadan vurulmuş ön yelken veya çoğunlukla arka yelkenler kullanılır Genellikle bu işe en çok pruva gabya yelkenleri uygundur Grampus genellikle camadan vurulmuş ön yelkeniyle orsa alabanda eğlendirilirdi.

Bir gemi orsa alabanda eğlendirildiğinde, burnu yelkeni iyice şişene kadar rüzgâra çevrilir. Böylece pruva aşağı yukarı rüzgârın estiği yöne baktığından, dalgalar elbette ona çarpar. Sağlam bir gemi bu şekilde, şiddetli bir fırtınadan tek damla su almadan ve tayfaların daha fazla uğraşmasına gerek kalmadan kurtulabilir. Dümen genellikle bağlanır, ama buna hiç gerek yoktur (tabii serbestken çıkardığı gıcırtılar rahatsızlık veriyorsa, o başka), çünkü orsa alabanda eğlendirilen bir gemiye dümenin etkisi olmaz. Aslında dümenin sıkıca bağlanmasındansa serbest bırakılması daha iyidir, çünkü dönecek yeri yoksa dalgalı denizde kırılabilir. Bir gemi, biçimi uygunsa ve yelkeni de dayanırsa, denizde herhangi bir havaya sanki kendi aklı varmışçasına dayanabilir. Ama eğer rüzgâr yelkeni parçalayacak kadar şiddetliyse (normal koşullarda bu ancak bir kasırgada mümkündür) o zaman tehlike büyüktür. Gemi rüzgârın etkisinden kurtulup döner ve yandan vuran dalgaların karşısında çaresiz kalır. Bu durumda yapılabilecek tek şey, onu rüzgârın önüne katıp hızla ilerlemek ve ilk fırsatta yırtılan yelkenin yerine yenisini takmaktır. Bazı gemiler yelkensiz de orsa alabanda eğlendirilebilir, ama bunlara güvenilemez.

Ama konumuza geri dönelim. İkinci kaptan eskiden fırtınalı havada asla nöbetçi koymazdı. Şimdi koymuş olması, baltaların ve demir uçlu manivelaların ortadan kaybolmasıyla da birleşince, tayfaların tamamen tetikte olduğunun ve Peters'ın önerdiği planla gafil avlanamayacaklarının göstergesiydi. Ama birşeyler yapmak zorundaydık, hem de hiç vakit kaybetmeden. Çünkü Peters'dan şüphelenmeye başlamışlarsa, onu fırtına dindikten sonra ilk fırsatta, bir bahaneyle öldüre-

cekleri kesindi.

Augustus'un bir fikri vardı. Eğer Peters özel lüks kamaradaki kapağın üstünde duran zinciri bir bahaneyle kaldırabilirse, ambardan çıkarak odaya baskın yapabilirdik. Ama biraz durup düşününce, geminin çok fazla sallandığına ve bu yüzden bu planı uygulayamayacağımıza karar verdik.

Neyse ki, aklıma parlak bir fikir geldi. İkinci kaptanın batıl inançlarından, korkularından ve vicdan azabından faydalanacaktık. Hatırlarsanız, tayfalardan biri olan Hartman Rogers iki gün önce içki içtikten sonra spazmlar geçirmiş ve o sabah ölmüştü. Peters bize adamı ikinci kaptanın zehirlediğine inandığını, elinde kanıt olduğunu, ama bunu açıklayamayacağını söylemişti – zaten tuhaf biri olduğundan bu keyfi ketumluğu şaşırtıcı değildi. Ama elinde kanıt olsa da olmasa da, biz de ikinci kaptanın suçlu olduğuna inanmaya hazırdık ve buna göre hareket etmeye karar verdik.

Rogers sabah on bir civarında, şiddetli spazmlar geçirerek ölmüştü. Onu ölümünden birkaç dakika sonra görmüştüm. Hayatımda gördüğüm en korkunç ve iğrenç şeylerden biriydi. Karnı boğulup haftalarca denizde kalmış gibi şişmişti. Elleri de şişmişti. Yüzü ise tam tersine büzülmüştü ve kâğıt gibi bembeyazdı. Üstünde sadece iki üç tane kırmızı leke vardı o kadar; sanki adam yılancık olmuştu. Bu lekelerden bir tanesi yüzünde boylamasına, kızıl kadifeden bir şerit gibi duruyor, bir gözünü tamamen kaplıyordu. Bu korkunç görünüşlü ceset öğle vakti denize atılmak üzere güverteye çıkarılmıştı. İkinci kaptan onu görünce (ilk kez görüyordu), ya işlediği suçtan dolayı vicdan azabı duyduğundan ya da o korkunç görüntü karşısında dehşete kapıldığından olacak; adamlara ce-

sedi bir branda bezine sarmalarını ve denizci âdetlerine uygun bir cenaze töreniyle denize atmalarını emretmişti. Sonra sanki cesedi daha fazla görmek istemezmiş gibi aşağı inmişti. Verdiği emirler doğrultusunda hazırlıklar yapılırken, birden fırtına çıkmıştı. Bu yüzden o işi şimdilik bir kenara bırakmışlardı. Ceset, kimse ilgilenmeyince sularla iskele tarafındaki frengi deliğine sürüklenmişti. Hâlâ da orada duruyor, gemi yalpaladıkça sallanıyordu.

Planımızı yaptıktan sonra, hemen uygulamaya giriştik. Peters güverteye çıktı. Karşısında beklediği gibi Allen'ı buldu. Adam sahiden de ön üst güverteye nöbetçi olarak dikilmiş gibiydi. Ama Peters o haydutu çabucak, sessizce hakladı. Sanki sohbet edecekmiş gibi yanına gittikten sonra onu boğazından tuttuğu gibi, çığlık atmasına fırsat vermeden denize fırlattı. Sonra bize seslendi, yukarı çıktık. İlk işimiz silah aramak oldu. Bu arada çok dikkatli olmak zorundaydık, çünkü gemi dalgaların etkisiyle şiddetle sallandığından, güvertede bir yere sıkıca tutunmadan bir saniye bile ayakta durabilmek imkânsızdı. Ayrıca ikinci kaptan her an tulumbaları çalıştırmak için yukarı çıkabilirdi, çünkü gemi hızla su alıyordu. Etrafı biraz aradıktan sonra, ancak iki tulumba kolu bulabildik. Bunlardan birini ben aldım, diğerini de Augustus. Sonra cesedi, gömleğini çıkardıktan sonra denize attık. Peters'la ben Augustus'u güvertede gözcü bırakıp aşağı indik. Augustus Allen'ın eski yerine geçerek sırtını kamara merdivenine döndü. Böylece ikinci kaptanın çetesinden yukarı çıkan olursa, onu Allen sanabilirdi.

Ben aşağı iner inmez Rogers'ın cesedinin kılığına girdim. Cesetten aldığımız gömlek çok işe yaradı, çünkü farklı görü-

nüşünden hemen tanınabilirdi – müteveffanın sağlığında diğer giysilerinin üstüne giydiği bir tür kırmalı gömlekti. İnce örgülü, mavi bir kumaştan yapılmıştı. Üstünde beyaz, geniş, enine çizgiler vardı. Bunu giydikten sonra sıra karnımı şişirmeye gelmişti. Cesedinkine benzemeliydi. Bu iş için yatak çarşaflarını kullandım. Ellerimi de şişkin göstermek istediğimden, beyaz yün eldivenler giyip içlerini bezlerle doldurdum. Sonra Peters yüzümle ilgilendi. Önce beyaz tebeşirle güzelce boyadıktan sonra, parmağını kesip yüzüme kan lekeleri koydu. Cesedin gözünden geçen şeridi taklit etmeyi de ihmal etmedik. Gerçekten çok korkunç görünüyordum.

Bölüm 8

Kabin duvarındaki aynada, fenerin hafif ışığında kendimi inceleyince, görünüşüme öyle şaşırdım ve taklit ettiğim cesedi öyle ürpertici bir şekilde anımsadım ki, tir tir titremeye başladım. Neredeyse rolümden vazgeçecektim. Ama kararlı davranmamız şarttı ve Peters ile birlikte yukarı çıktım.

Orada her şey yolundaydı. Küpeşteden uzaklaşmamaya özen gösterip, gizlene gizlene kamara merdivenine gittik. Kapısı aralıktı. Dışarıdan kapatılmasın diye arasına kütük parçaları konulmuştu. Kapının menteşe aralığından bakarak kamaranın içini rahatça görebildik. İşte o zaman içeridekilere baskın yapmamakla ne kadar iyi etmiş olduğumuzu anladık. Çünkü tetikteydiler. Sadece biri uyuyordu. O da kamara merdiveninin hemen dibinde, yanında bir tüfekle yatıyordu. Diğerleri kuşetlerden alıp yere serdikleri şiltelerin üstüne yatmışlardı. Sohbet ediyorlardı. Odadaki iki boş testiye ve teneke bardaklara bakılırsa içki içmişlerdi, ama her zamanki kadar sarhoş görünmüyorlardı. Hepsinin bıçakları, bir iki tanesinin de tabancası vardı. Yanlarındaki bir kuşetin üstüne de çok sayıda tüfek yığmışlardı.

Durup biraz konuşmalarını dinledik. Ne yapacağımızı bilemiyorduk. Tek bildiğimiz, onlara saldırmadan önce, Rogers'ın hayaletini göstererek donup kalmalarını sağlamaya çalışacağımızdı. Korsanlık planlarından bahsediyorlardı, ama açıkça duyabildiğimiz tek şey Hornet adlı bir uskunanın tayfasıyla birleşecekleri ve mümkünse uskunaya da el koyup bunu büyük planlarını gerçekleştirmekte kullanacaklarıydı. Bu planın ne olduğunu anlayamadık.

Adamlardan biri Peters'dan söz açınca ikinci kaptan kıs kıs güldü. Sonra bir kahkaha attı ve, "kaptanın piçiyle o kadar sıkı fıkı olmasına anlam veremediğini, ikisinden de bir an önce kurtulmak istediğini," söyledi. Buna kimse yanıt vermedi, ama gruptaki herkesin, özellikle de Jones'un bu fikre katıldığını anlamıştık. Artık iyice kaygılanmaya başlamıştım. Ne Augustus, ne de Peter ne yapacağımıza bir türlü karar veremiyordu. Ama korkumu yenmeye ve postumu pahalıya satmaya karar verdim.

Rüzgârın müthiş uğultusu ve gemiye vuran dalgaların sesi konuşulanları duymamızı engelliyordu. Söylenenleri ancak gürültü zaman zaman, bir an için azalınca anlıyorduk. Bunlardan birinde ikinci kaptanın adamlardan birine emir verdiğini, "gidip o kahrolası sersemleri kamaraya getirmesini, onları gözünün önünden ayırmak istemediğini, gemide gizli kapaklı işler çevrilmesine izin vermeyeceğini," söylediğini açıkça işittik. Neyse ki, tam o sırada gemi şiddetle sallanmaya başladığından, bu emre hemen uyulamadı. Aşçı bizi getirmek için ayağa kalkarken gemi öyle bir sallandı ki (direklerin yıkılacağını sandım), savrulan adam özel lüks kamaralardan birinin kapısını kırarak içeri daldı ve büyük bir hengâmeye yol

açtı. Neyse ki biz ayakta kalmayı başarmıştık. Hemen güverteye çıktık ve telaşla, kimse bizi getirmek için yukarı çıkmadan önce hemen bir plan yaptık. Sonra adamlardan biri kamara merdiveni kapısının aralığından başını uzattı. Bulunduğu yerden Allen'ın yokluğunu fark edemezdi, bu yüzden ona seslenip ikinci kaptanın emrini tekrarladı. Peters huysuz bir sesle, "Tamam, tamam, dedi. Bunun üzerine aşçı her şeyin yolunda olduğunu sanıp hemen aşağı geri döndü.

Bundan sonra iki arkadaşım yiğitçe peşinden gidip kamaraya indiler. Peters kapıyı arkasından kapartırken, onu bulduğu şekilde bırakmaya dikkat etti. İkinci kaptan onları sahte bir sevecenlikle karşıladı. Augustus'a son günlerde çok uslu durduğu için artık kamarada onlarla birlikte kalabileceğini, gelecekte de aralarına katılabileceğini söyledi. Sonra bir bardağa yarım şişe rom koyup ona içirdi. Bütün bunları hem görüyor, hem işitiyordum, çünkü arkadaşlarımın peşinden giderek eski gözetleme yerime geçmiştim. Yanıma o iki tulumba kolunu almış ve birini gerektiğinde kullanılmak üzere merdivenin üstüne koymuştum.

İçeride olanları pür dikkat izlerken, bir yandan da Peters'ın kararlaştırdığımız sinyali vermesiyle birlikte içeri dalmak için cesaret toplamaya çalışıyordum. Peters sohbetin konusunu giderek isyan sırasında dökülen kanlara çevirdi. Adamları denizciler arasında çok yaygın olan batıl inançlardan bahsetmeye yöneltti. Söylenenlerin hepsini duyamıyordum, ama odadakilerin yüzlerindeki ifadelere bakarak bunlardan ne kadar etkilendiklerini anlıyordum. İkinci kaptanın epey huzursuzlandığı belliydi. Hele adamlardan biri Rogers'ın cesedinin ne kadar korkunç göründüğünden bahsedince, ba-

yılacak sandım. Sonra Peters ona cesedi bir an önce denize atmanın daha iyi olup olmayacağını sordu. Ne de olsa frengi deliğinde sallanıp durması hoş bir manzara değildi. Bunun üzerine ikinci kaptan denen caninin nefesi kesildi. Soluk almakta güçlük çekti. Başını yavaşça arkadaşlarına çevirdi. Sanki aralarından birinin gidip o işi halletmesi için yalvarıyordu. Ama kimse kılını kıpırdatmadı. İçerideki herkesin epey ürkmüş olduğu belliydi. O sırada Peters bana işareti verdi. Hemen kamara kapısını ardına kadar açtım ve içeri dalıp adamların karşısına dikildim.

Adamların ansızın karşılarına dikiliveren o hayaleti görünce verdikleri tepkiyi, bir takım koşulları göz önüne alınca doğal karşılamak gerek. Bu gibi durumlarda genellikle insan hayal gördüğüne inanmak ister. Aldatıldığına, karşısında gerçekten gölgeler diyarından çıkıp gelmiş bir hayaletin durmadığına inanmaya çalışır. Bence böyle bir durumu yaşayan hemen herkes bu şüpheyi duymuştur ve onları asıl korkutan şey karşılarında bir hayalet durduğuna inanmalarından çok, karşılarında duran şeyin bir hayalet *olabileceğinden* kaygılanmalarıdır. Ama Grampus'taki adamların, Rogers'ın hortlamış bedeni ya da hayaleti olmadığımdan şüphelenmeleri için en ufak bir sebep bile yoktu. Brik fırtınanın ortasında tecrit edilmiş haldeydi. Kimse içine girip çıkamazdı. Yirmi dört gündür denizdeydiler ve karşılarına çıkan gemilerdeki insanlarla ancak uzaktan konuşmuşlardı. Ayrıca tayfanın tümü, en azından gemide olduğunu bildikleri kişiler, kamaradaydı; nöbetçi Allen'ın dışında. Ama Allen dev gibi bir adamdı (bir doksan beş boyundaydı); bu yüzden karşılarındakinin o olduğuna da inanamazlardı. Bütün bunlara fırtınanın ürkütücü at-

mosferini ve Peters'ın sohbeti getirdiği noktayı da ekleyin. Gerçek cesedin korkunç görüntüsü adamların zihnine kazınmıştı; ve ben bu görüntüye tıpa tıp benziyordum. Ayrıca kamara feneri sallanıp durduğundan, bir aydınlanıp bir karanlıkta kalıyordum. Bu yüzden beni doğru dürüst göremiyorlardı. Yani adamların beklediğimizden de çok dehşete kapılmasında şaşılacak bir şey yoktu. İkinci kaptan önce ayağa fırladı, sonra da tek kelime edemeden can verip yere yığıldı. Tam o sırada brik şiddetle sallanınca, cesedi rüzgârın estiği yönde bir kütük gibi yuvarlandı. Geri kalan yedisinden dördü donup kalmıştı. Yere kök salmış gibi oturuyorlardı. Hayatımda hiç o kadar korkmuş ve çaresiz insanlar görmedim. Bize sadece aşçı, John Hunt ve Richard Parker karşı koymaya çalıştı. Ama başarılı olamadılar. Peters ilk ikisini hemen vurdu. Parker'ı da ben, yanıma almış olduğum tulumba kolunu kafasına indirerek yere serdim. Bu arada Augustus yerdeki tüfeklerden birini kapıp isyancılardan birini (—— Wilson'ı) göğsünden vurdu. Artık geriye sadece üç tanesi kalmıştı. Ama bunlar kendilerine gelmeye başlamışlardı. Belki de kandırıldıkları kafalarına dank etmişti. Çünkü öyle bir kararlılık ve öfkeyle mücadele ettiler ki, Peters'ın acı kuvveti olmasa bizi yenebilirlerdi. Bu üç adam —— Jones, —— Greely ve Absalom Hicks idi. Jones Augustus'u yere fırlatıp sağ kolunu defalarca bıçakladı. Eski bir dostumuz hiç beklemediğimiz bir şekilde yardımına koşmasa, sonunda onu öldürecekti de (çünkü Peters da ben de hasımlarımızdan kurtulamıyorduk). Bu eski dost Tiger'dı. Usulca hırlayarak kamaraya daldı ve Augustus için çok kritik bir anda Jones'un üstüne atlayıp onu bir anda yere serdi. Ama arkadaşım artık bize yardım edemeyecek ka-

dar yaralıydı. Ben ise üstümdeki giysiler yüzünden hareket etmekte zorlanıyordum. Ama köpek Jones'un boğazını bırakmıyordu – Peters ise geri kalan iki adamı rahatça haklayabilecek kadar güçlüydü. Aslında bu işi çok daha kısa sürede halledebilirdi, ama kamaranın darlığı ve geminin sürekli sallanması bunu geciktirmişti. Sonunda yerdeki taburelerden birini kaptı ve bununla, bana bir tüfek doğrultmuş ve tetiğe basmak üzere olan Greeley'nin beynini patlattı. Hemen ardından gemi şiddetle sallanınca, kendini Hicks'in yanında buldu. Adamı boğazından tuttuğu gibi, acı kuvvetiyle göz açıp kapayıncaya kadar boğuverdi. Böylece, bunları anlatmamdan daha kısa bir süre içinde, briği ele geçirmiş olduk.

Hasımlarımızdan geride sadece Richard Parker sağ kalmıştı. Hatırlarsanız, saldırımızın başında bu adamı tulumba koluyla yere sermiştim. Şimdi o darmadağınık kamaranın döşemesinde hareketsiz yatıyordu. Ama Peters ona ayağıyla dokununca konuştu ve merhamet diledi. Kafasındaki yara derin değildi ve başka bir yara almamıştı. Aldığı darbe yüzünden sersemlemişti, o kadar. Ayağa kalktı. Geçici olarak ellerini bağladık. Köpek hâlâ Jones'un üstündeydi. Hırlıyordu. Ama yakından bakınca adamın ölmüş olduğunu gördük. Şüphesiz hayvanın sivri dişleri tarafından parçalanmış olan boğazından oluk oluk kan akıyordu.

Saat gecenin biriydi. Rüzgâr hâlâ çok şiddetli esiyordu. Briğin artık iyice suyla dolmaya başladığı belliydi. Bu konuda birşeyler yapmalıydık. Neredeyse her yan yatışında güverteye sular doluyordu. Dövüşürken bu suların bir kısmı kamaraya girmişti, çünkü kapıyı arkamdan kapatmamıştım. İskele tarafındaki küpeştelerin tamamı, güvertedeki küçük mutfak ve

kıç çıkıntısındaki küçük filika, dalgalara kapılıp gitmişti. Ana direkten gelen gıcırtılara bakılırsa, o da fazla dayanmayacaktı. Arka ambarda daha fazla mala yer açmak için, bu direk güvertelerin arasına dikilmişti (genellikle cahil gemi inşaatçıları tarafından yapılan çok büyük bir hatadır bu). Bu yüzden her an yerinden çıkıp devrilebilirdi. Ama daha da kötüsü, sintineye çekül sarkıttığımızda su seviyesinin iki metre on santim olduğunu gördük.

Tayfaların cesetlerini kamarada bırakarak hemen tulumbaları çalıştırmaya koyulduk. Parker'ı bize yardım etmesi için çözdük, elbette. Augustus'un kolunu olabildiğince sarmıştık. Elinden geleni yapmasına karşın, pek faydalı olamadı. Yine de, tulumbalardan birini sürekli çalıştırırsak su seviyesinin yükselmesini engelleyebileceğimizi gördük. Sadece dört kişi olduğumuzdan bu bizim için epey zor bir işti. Ama moralimizi bozmamaya çalıştık. Şafağı dört gözle bekliyorduk. Güneş doğunca ana direği keserek gemiyi hafifletecektik.

Bu şekilde korkulu ve yorucu bir gece geçirdik. Sonunda şafak söktüğünde fırtınanın şiddeti azalmadı. Azalacak gibi de görünmüyordu. Cesetleri güverteye taşıyıp denize attık. Peters ana direği keserken (kamarada baltalar bulmuştuk) biz geri kalanlar payandalarla halatların yanında durup seyrettik. Bir ara brik yan yatınca, Peters direğin halatlarını kesmemizi söyledi. Bunu yapınca direk halatlarıyla birlikte, gemiye önemli bir hasar vermeden devrilip denize düştü. Geminin durumu biraz düzelmiş gibiydi, ama tehlike hâlâ büyüktü. Bütün çabalarımıza karşın, tek pompa su seviyesinin yükselişini durdurmaya yetmiyordu. İki pompayı da kullanmak zorundaydık. Augustus'un bize pek faydası dokunmuyordu.

Üstüne üstlük, dev bir dalga gemiyi yan yatırdı. Gemi daha doğrulamadan, bir dalga daha gelince küpeştesine kadar yan yattı. Gemideki yükler o tarafa devrildi (bir süredir savrulup durmaktaydılar zaten). Birkaç saniye boyunca işimizin bittiğini, geminin mutlaka batacağını düşündük. Neyse ki, kısmen de olsa doğruldu. Ama yükler hâlâ düştükleri yerde kaldığından, gemi yan yan gidiyordu. Bu yüzden tulumbaları çalıştırmak artık anlamsız hale gelmişti. Zaten bu işe daha fazla devam edemezdik, çünkü ellerimiz yara bere, kan içinde kalmıştı.

Parker'ın tavsiyesine kulak asmayıp bu kez pruva direğini kesmeye giriştik. Geminin yan yatmış olmasından dolayı bunu yapmakta epey zorlandıysak da, sonunda başardık. Direk denize düşerken yanında cıvadrayı da götürdü. Böylece gemi direksiz kaldı.

O zamana kadar en azından şalupaya sahip olduğumuz için seviniyorduk. Güverteye vuran dev dalgalardan hiçbirinden zarar görmemişti. Ama pruva direği gidince ve elbette yanında ön yelkeni de götürünce, dalgalar güvertenin her yerine inmeye başladı. Beş dakika içinde şalupa ve sancak küpeştesi dalgalara kapılıp gitmiş, hatta ırgat bile parçalanmıştı. Halimiz bundan kötü olamazdı.

Öğleye doğru fırtına biraz diner gibi oldu, ama sonrası ne yazık ki, bizim için acı bir hayal kırıklığıydı, zira birkaç dakika sonra rüzgâr iki misli şiddetle esmeye başladı. Öğleden sonra dört civarında öyle hızlı esiyordu ki, güvertede ayakta durmak imkânsızdı. Gece olurken, geminin ertesi sabaha kadar dayanabileceğini hiç sanmıyordum.

Gece yarısı sular alt güverteye kadar yükseldi. Kısa süre

sonra dümen kopup gitti. Geminin arka kısmı bir dalgayla havalandıktan sonra birden düşünce sanki karaya çarpmış gibi oldu. Oysa biz dümenin sonuna kadar dayanacağını sanmıştık, çünkü çok sağlamdı. Hayatımda gördüğüm en iyi dümendi. Dümenin tahtadan yapılma ana gövdesine ve geminin alt yüzeyine, sağlam demir kancalar saplıydı. Bu kancaların içinden çok kalın bir demir çubuk geçiyordu. Böylece dümen geminin kıç alt yüzeyine tutturulmuş halde, çubuğun üstünde sallanıyordu. Dalgaların ne kadar güçlü olduğunu anlatmak için, geminin tüm alt kıç yüzeyi boyunca uzanan halkaların hepsinin o sert tahtadan sökülmüş olduğunu söylemem yeterli olur sanırım.

Yaşadığımız bu şoktan sonra, daha yeni kendimize gelirken hayatımda gördüğüm en büyük dalgalardan biri güverteye, tepemize indi ve kamara merdivenini söküp götürerek, ambar ağızlarından girerek tüm gemiyi suyla doldurdu.

Bölüm 9

Neyse ki, o akşam dördümüz de kendimizi ırgatın kalıntılarına sıkıca bağlamıştık. Güverteye kapaklanmış, dümdüz yatıyorduk. Hayatımızı kurtaran bu tedbir oldu. Üstümüze inen dev dalga hepimizi sersemletmişti. Üstelik az kalsın boğulacaktık. Tekrar soluk alabilmeye başlar başlamaz arkadaşlarıma seslendim. Sadece Augustus karşılık verdi. "Sonumuz geldi. Tanrı günahlarımızı bağışlasın," dedi. Az sonra diğerleri de konuşabilmeye başladı. Cesur olmamızı, çünkü hâlâ kurtulma şansımızın bulunduğunu söylediler. Geminin batması, taşıdığı yük yüzünden imkânsızdı. Ayrıca fırtına büyük ihtimalle sabaha kadar dinerdi. Bu sözler bana sanki yeni bir hayat verdi. Çünkü, tuhaf gelebilir ama, öyle sersemlemiş haldeydim ki, boş yağ fıçılarıyla yüklü bir geminin batmayacağını akıl edememiştim. Beni en çok korkutan şey geminin batmasıydı. Tekrar umuda kapılınca, beni ırgatın kalıntılarına bağlayan halatları her fırsatta sıkılaştırmaya başladım. Biraz sonra diğerlerinin de aynı işle meşgul olduğunu gördüm. Gece zifiri karanlıktı. Etrafımızdaki o korkunç gürültüyü ve hareketleri anlatamam. Güvertenin üstünde bulunduğumuz

kısmı deniz seviyesindeydi. Daha doğrusu, dalga köpüklerinin arasındaydı. Bu köpüklerin bir kısmı sürekli üzerimizden geçiyordu. Başlarımız her üç saniyeden ancak birinde su üstünde kalabiliyordu. Birbirimize yakın yatsak da, hiçbirimiz diğerlerini göremiyordu. Aslında briği de göremiyorduk. Zaman zaman, birimiz iyice umudunu yitirirse, onu cesaretlendirmek için sesleniyorduk. Augustus'un yaralı ve halsiz olması, onun için kaygılanmamıza yol açıyordu. Sağ kolunu kullanamadığından, iplerini sıkı bağlayabilmiş olması imkânsızdı. Onun her an denize sürüklenmesini bekliyorduk. Ama ona yardım edebilmemiz söz konusu değildi. Neyse ki, bulunduğu yerde bizden daha emniyetteydi. Üst gövdesinin bir kısmı kırık ırgatın bir parçasının hemen altındaydı ve bu parça vuran dalgaların şiddetini kesiyordu. Yoksa sabahı göremeden can verirdi mutlaka (aslında kendini ilk başta çok açıkta bir yere bağlamış, ama dalgalar ve sallantılar sırasında şans eseri oraya sürüklenmişti). Brik epey yana eğilmiş olduğundan, denize düşme ihtimalimiz azalmıştı. Söylediğim gibi, gemi rüzgâr yönünde yan yatmıştı ve güvertenin yarısı sürekli su altındaydı. Bu yüzden sancak tarafından vuran dalgaların çoğu geminin yan tarafına çarpıyor, bizi sadece biraz ıslatıyordu. İskele tarafındaki dalgalar ise, çekildiklerinden iplerimizi koparıp bizi denize sürükleyecek kadar güçlü değillerdi.

Bu korkunç koşullar altında sabahı ettik. Şafak sökerken durumun ne kadar kötü olduğunu gördük. Brik dalgaların insafına kalmış bir tahta parçasından ibaretti. Rüzgâr ise dinmek bir yana, giderek şiddetleniyordu. Aslında tam bir kasırgaya dönüşmüştü. Kurtulma şansımız yok gibi görünüyordu. Saatlerce hiç konuşmadan olduğumuz yere tutunduk. Her an

başımıza bir felaketin gelmesini bekliyorduk; halatlarımız kopabilir, ırgatın kalıntıları güverteden sökülebilir ya da etrafımızda ve tepemizde gürleyerek yükselen dev dalgalardan biri gemiyi uzun süreliğine su altında bırakarak boğulmamıza yol açabilirdi. Ama Tanrı bizi bu tehlikelerden korudu. Öğleyin o mukaddes güneşin ışığını görünce neşelendik. Biraz sonra rüzgâr hafiflemeye başladı. Bunun üzerine Augustus önceki akşamdan beri ilk kez konuştu. Yanında yatan Peters'a kurtulma ihtimalimiz olup olmadığını sordu. Buna ilk başta yanıt gelmeyince, hepimiz melezin yattığı yerde boğulmuş olduğuna inandık. Ama sonra neyse ki, çok kısık sesle de olsa konuşmaya başladı. Çok acı çektiğini, karnından geçen iplerin iyice sıkıştırdığını, onları gevşetemezse öleceğini, çünkü bu acıya daha fazla dayanamayacağını söyledi. Bu bizi çok kaygılandırdı, çünkü fırtına hâlâ sürerken ve dalgalar hâlâ üstümüze inerken ona yardım etmemiz imkânsızdı. Acılara katlanmasını, ona ilk fırsatta yardım edeceğimizi söyledik. Bize bunun çok geç olacağını, hemen yardım etmezsek öleceğini söyledi. Birkaç dakika inledikten sonra susup kımıldamadan yatınca, öldüğüne karar verdik.

Akşamüstü deniz öyle sakinleşmişti ki, dalgalar gemiye ancak beş dakikada bir vuruyordu. Rüzgâr da, hâlâ çok şiddetli olmasına karşın, epey dinmişti. Arkadaşlarım saatlerdir tek kelime etmemişti. Augustus'a seslendim. Karşılık verdi, ama sesi öyle hafifti ki, ne dediğini anlayamadım. Sonra Peters ile Parker'a seslendim. Hiçbiri yanıt vermedi.

Kısa süre sonra kendimden geçtim. Zihnimde türlü türlü hoş görüntüler canlandı. Örneğin yeşil ağaçlar, rüzgârda dalgalanan olgun buğday tarlaları, sıra sıra dizilmiş dans eden

kızlar, süvari birlikleri gördüm. Hatırladığım kadarıyla bütün o hayallerdeki ortak nokta *hareketlilikti*. Ev ya da dağ gibi hareketsiz cisimler değil; değirmenler, gemiler, dev kuşlar, balonlar, atlı insanlar, hızla ilerleyen at arabaları ve benzeri hareketli cisimler gördüm. Bunların ardı arkası kesilmiyordu. Kendime geldiğimde, güneşten anladığım kadarıyla aradan bir saat geçmişti. Nerede olduğumu ve içinde bulunduğum koşulları anımsamam biraz zaman aldı. Bu yüzden ilk başta hâlâ briğin ambarında, sandığın yanında olduğuma kesinlikle emindim ve yanımda yatan Parker'ı Tiger sanıyordum.

Sonunda tamamen kendime gelince, rüzgârın artık hafif bir esintiye dönüşmüş olduğunu fark ettim. Deniz tamamen sakindi. Sol kolum halatlardan kurtulmuş, dirseğim yara bere içinde kalmıştı. Sağ kolum tamamen uyuşmuştu. Sağ elim ve bileğim haladın baskısı yüzünden şişip davul gibi olmuştu. Bu halat omzumdan aşağısını sarıyordu. Ayrıca belime dolamış olduğum ikinci bir halat iyice sıkıyor, korkunç acı veriyordu. Arkadaşlarımı görmek için etrafıma bakınca, Peters'ın hâlâ yaşadığını gördüm. Gerçi bel altındaki halat öyle derine gömülmüştü ki, sanki onu ikiye bölmüştü. Ben kıpırdanınca, eliyle dermansızca haladı gösterdi. Augustus'ta yaşam belirtisi yoktu. Irgatın bir parçasının üstünde iki büklüm yatıyordu. Parker hareket ettiğimi görünce benimle konuştu. Onu çözüp kurtaracak kadar gücüm olup olmadığını sordu. Gücümü toplayıp onu çözebilirsem hayatlarımızın kurtulabileceğini; yoksa öleceğimizi söyledi. Ona merak etmemesini, onu kurtarmaya çalışacağımı söyledim. Pantolonumun cebinden çakını çıkardım ve defalarca uğraştıktan sonra sonunda açmayı başardım. Sonra sol elimi kullanarak sağ elimi halatlardan

kurtardım. Daha sonra beni saran diğer ipleri de kestim. Ama ayağa kalkmaya çalışınca bacaklarımın tutmadığını fark ettim. Sağ kolumu da kullanamıyordum. Bunu Parker'a söyleyince, bana sol elimle ırgata tutunup birkaç dakika kımıldamadan yatmamı ve kan dolaşımının normale dönmesini beklememi tavsiye etti. Tavsiyesine uydum. Sonunda uzuvlarımdaki uyuşukluk giderek kayboldu. Böylece önce ayaklarımdan birini, sonra da diğerini kımıldatabilmeye başladım. Bundan kısa süre sonra da, sağ kolumu kısmen kullanabilmeye başladım. Ayağa kalkmadan, sürünerek, ihtiyatla Parker'ın yanına gittim. Onu saran tüm halatları kestim. O da bir süre hareketsiz yattıktan sonra elini kolunu kullanabilmeye başladı. Ardından hemen Peters'ı onu saran halattan kurtarmaya giriştik. Belindeki halat yün pantalonundaki kemeri ve üstündeki iki gömleği yırtıp kasığına batmıştı. Onu çıkarırken kasığından kan boşandı. Ama Peters, halattan kurtulur kurtulmaz konuşmaya başladı. Çok rahatlamış gibiydi. Parker ile benden çok daha rahat hareket ediyordu. Bunun sebebi kan kaybetmiş, olmasıydı şüphesiz.

Augustus'tan ümidi kesmiştik, çünkü ölü gibi görünüyordu. Ama yanına gidince sadece kan kaybından bayılmış olduğunu anladık. Dalgalar koluna sardığımız sargıları alıp götürmüştü. Onu ırgata bağlayan halatlardan hiçbiri ölmesine yol açacak kadar sıkı değildi. Onu bu halatlardan kurtardıktan sonra orsadaki kuru bir yere götürüp baş aşağı yatırdık. Sonra uzuvlarını ovmaya başladık. Yarım saat kadar sonra kendine geldi. Ama ancak ertesi sabah bizi tanıdı ve konuşmaya başlayabildi. Iplerimizden kurtulduğumuzda ortalık epey kararmıştı. Ayrıca gökyüzü bulutlanmıştı. Tekrar fırtına kopma-

sından çok korkuyorduk. Bitkin halde olduğumuzdan, böyle bir durumda öleceğimiz kesindi. Neyse ki, hava gece boyunca çok sakindi. Deniz giderek yatışıyordu. Bu bize umut verdi. K.B.'dan hâlâ hafif bir rüzgâr esiyordu, ama hava çok soğuk değildi. Augustus'u geminin yalpalamaları sırasında denize düşmesin diye iplerle orsaya bağladık, çünkü hâlâ tutunamayacak kadar dermansızdı. Bizim ise böyle bir sorunumuz yoktu. Bir arada oturup ırgata doladığımız iplere tutunduk ve içinde bulunduğumuz o korkunç durumdan nasıl kurtulabileceğimizi tartıştık. Arada sırada giysilerimizi çıkarıp sularını sıkmak bizi çok rahatlatıyordu. Tekrar giydiğimizde ılık ve yumuşak geliyor, bizi epey canlandırıyorlardı. Augustus'unkileri de çıkarıp sıktık. O da çok rahatladığını söyledi.

Şimdi en büyük sorunumuz açlık ve susuzluktu. Ama ortalıkta yiyecek ya da su bulamamak moralimizi iyice bozdu. Fırtınada ölsek daha iyiydi, diye düşündük. Yine de belki yolumuza bir gemi çıkıp bizi kurtarır diye avunuyor, birbirimizi cesaretlendirmeye çalışıyorduk.

Nihayet ayın on dördünün şafağı söktü. Hava hâlâ açık ve sakindi. K.B.'dan, hafif bir rüzgâr sürekli esiyordu. Deniz artık iyice dingindi. Anlayamadığımız bir sebepten dolayı, brik biraz doğrulmuştu. Artık eskisi kadar yan yatmıyordu. Bu yüzden güvertenin büyük bir kısmı kuru olduğundan, rahatça ortalıkta gezinebiliyorduk. Üç gün üç gecedir boğazımızdan ne yemek, ne su geçmişti. Bu yüzden aşağıdan birşeyler çıkarmaya çalışmamız şarttı. Brik tamamen suyla dolu olduğundan, bu konuda pek umudumuz yoktu, ama yine de işe koyulduk. İki tahta parçasını kamara merdiveninin kalıntılarından aldığımız çivileri kullanarak birleştirdik. Bunu bir ipe

bağlayarak kamaraya sarkıttık ve içeride gezdirdik. Belki biraz yiyeceğe ya da yiyecek elde etmemizi sağlayacak birşeylere takılır da, bunu yukarı çekebiliriz, diye ümit ediyorduk. Sabahın çoğunu bu işle uğraşarak geçirdik, ama başarılı olamadık. Yukarı sadece birkaç çarşaf çekebildik. Bunlar çivilere hemen takılmıştı. Ama zaten o koşullar altında daha fazlasını başarmamız beklenemezdi.

Bunun üzerine ön üst güverteyi denedik, ama orada da başarılı olamadık. Artık iyice umutsuzluğa kapılmıştık ki, Peters beline bir halat bağlayıp onu kabine sarkıtmamızı önerdi. Hemen soyunmaya başladı. Pantolonu dışında üstündeki her şeyi çıkardı. Sonra beline kalın bir halat bağlayıp, kayıp çıkmasın diye omuzlarına doladık. Bu iş çok tehlikeliydi; çünkü Peters kamarada yiyecek bulamazsa suya dalıp sağa doğru su altında üç dört metre yüzerek, dar bir koridordan geçerek depoya girdikten sonra, hâlâ nefes almadan geri dönmek zorunda kalacaktı.

Her şey hazırlandıktan sonra Peters kamaraya indi. Kamara merdivenini, çenesine kadar suya girene dek indi. Sonra suya daldı ve sağa dönüp depoya doğru yüzdü. Ama ilk denemesinde başarısızlığa uğradı. Daldıktan yarım dakika sonra halatı çektiğini hissettik (onu yukarı çekmemizi istediğinde vereceği işaretti bu). Onu hemen yukarı çektik. Ama merdivene çarpıp yaralanmasın diye fazla hızlı çekmiyorduk. Yanında hiçbir şey getirmemişti. Su onu sürekli yukarı, güverteye doğru kaldırıyordu. Suyun kaldırma kuvvetiyle sürekli mücadele etmek zorunda kaldığından, koridorda fazla ilerleyememişti. Yukarı çıktığında öyle bitkindi ki, tekrar dalmadan önce tam on beş dakika dinlenmesi gerekti.

İkinci girişimi daha da başarısız oldu. Çünkü su altında hiç işaret vermeden öyle uzun süre kaldı ki, başına bir şey geldiğinden korkarak onu geri çektik. Yukarı çıktığında nefes nefeseydi. Haladı defalarca çektiğini, boğulmasına ramak kaldığını söyledi. Oysa biz haladı çektiğini hissetmemiştik. Bunun sebebi muhtemelen haladın bir kısmının merdivenin dibindeki tırabzan parmaklığına dolanmış olmasıydı Devam etmeden önce mümkünse o parmaklıktan kurtulmaya karar verdik. Bunun için kaba kuvvete başvurmaktan başka çaremiz olmadığından, merdiveni olabildiğince inip parmaklığı hep birlikte çektik ve sonunda kırmayı başardık.

Üçüncü denememiz de ilk ikisi kadar başarısız oldu. Artık Peters'a su altında kalmasını sağlayacak bir ağırlık bağlamaktan başka çaremiz olmadığını anlamıştık. Bu işte kullanabileceğimiz bir şey bulmak gerekiyordu. Uzun aramalardan sonra, ön güverteye bağlı zincirlerden birini kolayca yerinden sökebileceğimizi fark ettik. Bu bizi sevince boğdu. Zinciri Peters'ın ayak bileğine doladık. Sonra dördüncü kez kamaraya kaldı. Bu kez kamarot odasının kapısına ulaşmayı başardı. Ama kapı ne yazık ki, kilitliydi. Bu yüzden geri dönmek zorunda kaldı, çünkü su altında bir dakikadan fazla kalamıyordu. Artık durumumuz gerçekten de vahim görünüyordu. Augustus ile ben gözyaşlarımıza engel olamadık. Durumumuz berbattı ve kurtulma şansımız pek yok gibiydi. Ama kısa sürede kendimizi topladık. Diz çöküp Tanrı'ya bize yardım etmesi için yalvardık. Tekrar ayağa kalktığımızda kendimizi daha güçlü ve iyimser hissediyorduk. Sağ kalmak için elimizden geleni yapacaktık.

Bölüm 10

Kısa süre sonra başımıza gelen bir olay bizi önce sevindirip ardından dehşete düşürdü. Aradan geçen dokuz uzun yıl boyunca pek çok inanılmaz olaya şahit olmama karşın, hiçbirinde öylesine dehşete kapılmadım. Sanırım bunda o sıradaki hassas halimin de etkisi büyüktü. Güvertede, kamara merdiveninin yanında uzanmış, depoya nasıl ulaşabileceğimizi tartışıyorduk. Bir ara karşımda yatan Augustus'a bakınca, yüzünün bembeyaz kesildiğini, dudaklarının tuhaf ve kontrolsüz bir şekilde titrediğini gördüm. Kaygılanıp onunla konuştum, ama karşılık vermedi. Tam herhalde hastalandı, diye düşünürken, birden arkamdaki bir şeye baktığını fark ettim. Başımı çevirince gördüğüm şey beni her hücreme dek öyle büyük bir sevinçle doldurdu ki, birden kalbimden vurulmuşçasına ayağa fırladım. Sadece birkaç kilometre ötede büyük bir brik vardı. Bize doğru geliyordu. Kollarımı ona doğru uzatıp öylece kalakaldım. Tek kelime edemiyordum. Peters ile Parker da benim kadar etkilenmişti, ama farklı şekillerde. Peters güvertede şarkılar söyleyerek, çığlıklar atarak, uluyarak, deli gibi dans ederken; Parker dakikalarca, bir çocuk gibi

hüngür hüngür ağladı.

Gördüğümüz gemi Hollanda yapımı büyük bir brikti. Rengi karaydı. Pruvasında çirkin, yaldızlı bir gemi aslanı vardı. Kötü hava şartlarından epey hırpalanmış olduğu belliydi. Bizi batırmasına ramak kalmış olan o fırtınaya yakalandığını düşündük. Pruva direğini ve sancak küpeştesinin bir kısmını kaybetmişti. Onu ilk gördüğümüzde, söylediğim gibi sadece birkaç kilometre uzaktaydı. Orsa tarafından bize doğru geliyordu. Rüzgâr çok hafifti, bu yüzden sadece trinketa ve mayistra yelkenlerinin ve bir flok yelkeninin açık olması bizi şaşırttı. Bu yüzden çok yavaş ilerliyordu. Sabırsızlıktan neredeyse deliye dönmüştük. Ayrıca, o heyecanlı halimize karşın, geminin ilerleyişinde bir tuhaflık olduğunu görebiliyorduk. Yalpalayıp duruyordu. Öyle ki, bir iki kez içindekilerin bizi görmediğinden ya da gemiyi görseler de içinde kimse olmadığına karar verdiklerinden, dönüp gideceklerinden şüphelendiğimiz oldu. Bu anlarda avazımız çıktığı kadar bağırdık – ta ki gemi tekrar bize doğru gelmeye başlayana dek. Bu tuhaf durum iki üç kez tekrarlandı. Sonunda dümencinin sarhoş olduğuna kanaat getirdik.

Gemi yarım kilometre kadar yakınımıza gelene dek güvertesinde kimse görmedik. Sonra üç denizci gördük. Giysilerinden Hollandalı oldukları anlaşılıyordu. Bunlardan ikisi ön üst güvertedeki eski yelkenlerin yanında yatıyordu. Üçüncüsü ise cıvadranın yanındaki sancak küpeştesinden eğilmiş, bize merakla bakıyor gibiydi. Bu sonuncusu esmer tenli, iri yarı bir adamdı. Bize sabırlı olmamızı söylüyordu sanki. Başını neşeyle, ama çok tuhaf bir şekilde sallıyor, sürekli sırıtıyordu. Bembeyaz dişleri sürekli meydandaydı. Gemi yaklaşırken, bu ada-

mın başındaki kırmızı flanel kepin denize düştüğünü gördük. Ama buna hiç aldırmadan sırıtmaya ve başını tuhaf tuhaf sallamaya devam etti. Bütün bu olanları ayrıntılarıyla, *bize göründüğü şekliyle* anlatıyorum.

Brik yavaşça yaklaştı. Artık fazla yön değiştirmiyordu. Kendimizi daha fazla tutamayıp –bu olanlardan bahsederken sükûnetimi koruyamıyorum– avazımız çıktığı kadar bağırarak Tanrı'ya, bizi böylesine beklenmedik bir şekilde kurtardığı için şükretmeye başladık. Sonra birden, o gemiden (artık bize iyice yaklaşmıştı) tuhaf, pis bir koku geldi. Ne kadar iğrenç, boğucu, korkunç, dayanılmaz bir koku olduğunu anlatamam. Boğulacak gibi oldum. Arkadaşlarımın da yüzleri bembeyaz kesilmişti. Ama durup konuşacak ya da tahminlerde bulunacak vaktimiz yoktu. Brik on beş metre ötemizdeydi. Bize yanaşmak ve böylece güvertesine sandala gerek kalmadan doğrudan geçmemize imkân vermek niyetinde gibiydi. Hemen o tarafa koştuk. Ama birden beş altı derece kadar yön değiştirdi ve gemimizin kıçının altı metre kadar ilerisinden geçip gitti. Geçerken güvertesini tamamen gördük. O manzaranın ne kadar korkunç olduğunu anlatabilir miyim bilmiyorum. Geminin güvertesinde, kıç çıkıntısıyla pruvası arasında yirmi beş otuz ceset yatıyordu. Bunların arasında birkaç kadın cesedi vardı. İyice çürümüşlerdi. Korkunç görünüyorlardı. O gemide hiç kimsenin sağ olmadığını görüyorduk! Yine de ölülere seslenip yardım istemekten kendimizi alamadık! Evet, o anda öyle bir ızdırap içindeydik ki, o suskun ve iğrenç ölülere gitmemeleri, bizi terk etmemeleri, bizi onlar gibi olmaktan kurtarmaları, aralarına almaları için yalvardık! Korku ve umutsuzluktan deliye dönmüştük – yaşadı-

ğımız korkunç hayal kırıklığının acısıyla tamamen aklımızı kaçırmıştık.

İlk dehşet çığlığını attığımızda, cesetlerden birinin durduğu cıvardadan bir karşılık geldi. Bu insan sesine öyle benzeyen bir çığlıktı ki, en hassas kulağı bile yanıltabilirdi. Tam o sırada gemi tekrar yön değiştirince, ön üst güverteyi bir anlığına görebildik. O iri yarı adam hâlâ küpeşteye yaslanmış, başını öne arkaya sallayıp duruyordu. Ama bu kez yüzünü göremiyorduk. Kolları küpeştenin diğer tarafından sarkıyordu. Avuçları dışarı dönüktü. Dizleri cıvardanın başıyla bir çıkrık arasında uzanan gergin, kalın bir halatın üstüne dayalıydı. Üstündeki gömleğin sırt kısmındaki bir parça yırtılmıştı. Burada dev bir martı duruyordu. Pençelerini ve gagasını o korkunç ete daldırmıştı. Beyaz tüyleri kandan kıpkırmızı olmuştu. Gemi dönerken kuşu daha yakından görebildik. Kızıl gagasını etin içinden güçlükle çekip çıkardı ve bize bir an şaşırmış gibi baktıktan sonra, beslendiği o gövdenin üstünden tembel tembel havalanıp bize doğru uçtu. Güvertenin üstünde bir süre turladı. Gagasında ciğere benzeyen kanlı bir et parçası vardı. Sonra o korkunç yemeğini bırakınca, et parçası Peters'ın ayaklarının dibine iğrenç bir şapırtıyla düştü. Tanrı beni bağışlasın, ama o anda aklıma bir fikir geldi. Ne olduğunu söylemeyeceğim. O kanlı et parçasına doğru bir adım attım. Başımı kaldırınca Augustus'la göz göze geldim. Delici, anlamlı bakışları aklımı başıma getirdi. Hemen öne atılıp o korkunç şeyi kaptığım gibi denize attım.

Halatın üstünde duran ceset, o etobur kuşun hareketleri yüzünden sallanıp durmuştu. Onu ilk başta canlı sanmamızın sebebi buydu. Martının ağırlığından kurtulunca geriye düştü

ve yüzü tamamen ortaya çıktı. Bu dünyanın en korkunç görüntüsü olmalıydı! Gözleri ve dudakları yoktu. Dişleri tamamen ortadaydı. Bizi umutlandıran o gülümseme buydu işte! Bizi – ama bunu söylemeyeceğim. Dediğim gibi, brik kıç tarafının yanından geçmiş, rüzgâraltı tarafında ağır ağır, ama yönünü değiştirmeden ilerliyordu. O gemi korkunç tayfasıyla birlikte giderken, kurtulma umutlarımızı da beraberinde götürüyordu. Yanımızdan geçip giderken herhalde bir şekilde güvertesine ulaşabilirdik, ama ne yazık ki, yaşadığımız hayal kırıklığı ve gördüğümüz o korkunç manzara yüzünden hem zihinlerimiz, hem de bedenlerimiz felç olmuştu. Görüyor ve hissediyorduk, ama ne yazık ki düşünebilmeye ve hareket edebilmeye başladığımızda artık iş işten geçmişti. Zihinlerimizin ne kadar dumura uğramış olduğunu şundan anlamak mümkün: Gemi artık sadece yarısı görünecek kadar uzaklaştıktan sonra, ona yüzerek yetişmek üstüne ciddi ciddi konuşmaya başladık!

O zamandan beri o gemi hakkında bilgi toplamaya çalıştım, ama hiçbir şey öğrenemedim. Söylediğim gibi, yapısından ve genel görünüşünden bir Hollanda ticaret gemisi olduğu anlaşılıyordu. Tayfanın kıyafeti de bu görüşü destekliyordu. Kıç tarafında yazılı olan ismini okuyabilirdik. Aslında daha pek çok ayrıntıya dikkat ederek, hakkında pek çok şey öğrenebilirdik. Ama o sırada bunları akıl edecek halde değildik. Cesetlerin tamamen çürümemiş olanları safran rengiydi. Bu yüzden gemidekilerin sarı humma gibi korkunç bir salgından öldüğü sonucuna vardık. Eğer bu doğruysa (ki aklıma başka bir olasılık gelmiyor), insanoğlunun bildiği tüm salgınlardan daha korkunç bir hastalık birden başgöstermiş ve hızla yayıl-

mış olmalıydı. Yemeklerine zehir konulmuş da olabilirdi. Veya belki de zehirli bir tür balık ya da deniz canlısı veya kuş yemişlerdi. Ama muhtemelen asla açıklığa kavuşturulamayacak olan bu korkunç sır hakkında tahminlerde bulunmak tamamen anlamsız.

Bölüm 11

Günün geri kalanını uzaklaşan gemiye aptal aptal bakarak geçirdik. Karanlık çökünce artık onu göremez olduk. Bu bizi biraz kendimize getirdi. İşte o zaman tekrar açlık ve susuzluk çekmeye başladık. Bunlar bize diğer tüm kaygılarımızı unutturdu. Ama sabaha kadar hiçbir şey yapamazdık. Bu yüzden olabildiğince güvenli bir şekilde yatıp biraz dinlenmeye karar verdik. Bunda beklediğimden daha başarılı oldum. Sabaha kadar uyudum. Arkadaşlarım ise benim kadar talihli değildi. Beni şafakta uyandırdılar. Tekrar aşağıdan yiyecek ve su çıkarmayı deneyecektik.

Artık hava tamamen sakinleşmişti ve deniz hiç görmediğim kadar durgundu. Hava ılık ve güzeldi. Brik gözden kaybolmuştu. İşe ön güvertedeki zincirlerden birini daha sökmekle başladık. Sonra iki zinciri de Peters'ın ayaklarına doladık. Peters tekrar depo kapısına ulaşmayı denedi. Yeterince zaman bulursa kapıyı açabileceğini düşünüyordu. Gerekli zamanı bulması mümkündü, çünkü gemi artık fazla sallanmıyordu.

Kapıya çok çabuk ulaşmayı başardı. Orada ayaklarındaki

zincirlerden birini çıkardı. Sonra bunu kullanarak kapıyı kırmaya çalıştı. Ama kapı beklediğinden sağlam çıktı. Bu yüzden başaramadan geri döndü. Su altında çok fazla kaldığından bitkin düşmüştü. Bu kez suya bir başkasının dalması gerekiyordu. Parker hemen buna gönüllü oldu, ama üç başarısız denemeden sonra, kapının yanına bile yaklaşamayacağını anladı. Augustus'un kolu yaralı olduğundan, onun aşağı inmesi söz konusu değildi; zira kapıya ulaşsa bile onu kıramazdı. Bu yüzden geriye sadece ben kalıyordum.

Peters zincirlerden birini koridorda bırakmıştı. Suya dalınca tek zincirin beni aşağıda tutmaya yetmediğini gördüm. Bu yüzden ilk denememde sadece diğer zinciri almayı hedefledim. Koridorun dibinde el yordamıyla zinciri ararken, elime sert bir şey geçti. Bunun ne olduğunu anlayacak vaktim yoktu. Bu yüzden onu kaptığım gibi hemen yukarı çıktım. Bulduğum şey bir şişeydi. İçinin Porto şarabıyla dolu olduğunu görünce ne kadar sevindiğimizi tahmin edersiniz. Tanrı'ya bize tam zamanında yardım ettiği için şükrettik. Sonra hemen çakımla şişenin mantarını çıkardım. Her birimiz birer yudum aldık. Bu bizi inanılmaz bir şekilde canlandırdı, güçlendirdi ve keyiflendirdi. Sonra şişenin ağzını dikkatle tıkayıp, kırılmasın diye bir mendille sararak bir kenara koyduk.

Bu talihli keşiften sonra biraz dinlendik. Sonra tekrar aşağı indim. Bu kez zinciri bulmayı başardım. Bunu alıp hemen yukarı çıktım. Sonra onu ayağıma doladıktan sonra üçüncü kez aşağı indim. Ne yaparsam yapayım deponun kapısını açmamın mümkün olmadığını anlayınca da, umutsuzluk içinde geri döndüm.

Artık hiçbir kurtuluş umudumuz kalmamış gibiydi. Arka-

daşlarımın yüzlerinden, artık kaderlerine razı olduklarını anlayabiliyordum. Şarap başlarına vurmuş olmalıydı. Ben, belki de içtikten sonra suya dalmamdan dolayı, onlar kadar etkilenmemiştim. Durumumuzla ilgisiz saçma sapan şeyler söylüyorlardı. Peters bana Nantucket'la ilgili sorular sorup duruyordu. Augustus'un da son derece ciddi bir edayla yanıma gelip benden bir tarak istediğini, çünkü saçının balık pullarıyla dolu olduğunu, karaya çıkmadan önce onlardan kurtulmak istediğini söylediğini hatırlıyorum. Parker biraz daha aklı başında gibiydi. Bana dalıp kabine girmemi ve elime ne geçerse alıp getirmemi söyledi. Bunu kabul ettim. İlk dalışımda, aşağıda tam bir dakika kaldıktan sonra, Kaptan Barnard'a ait küçük bir deri çanta çıkardım. Bunu, içinde yiyecek ya da içecek bulma umuduyla hemen açtık. Ama çıka çıka bir kutu usturayla iki keten gömlek çıktı. Sonra tekrar daldım. Bu kez eli boş döndüm. Başımı su üstüne çıkarınca, güverteden bir gürültü geldi. Nankör arkadaşlarım yokluğumu fırsat bilip şarabın geri kalanını içmişlerdi. Şişeyi geri dönüşümden önce, telaşla eski yerine koymaya çalışırken kırmışlardı. Onları azarlayınca, Augustus hüngür hüngür ağlamaya başladı. Diğer ikisi de sanki şaka yapmış gibi güldüler. Ama öyle kahkahaları bir daha asla duymak istemem. Yüzlerindeki ifade korkunçtu. Aç karnına içtikleri şarap hepsini zil zurna sarhoş etmişti besbelli. Epey uğraştıktan sonra onları yatırmayı başardım. Hemen uyudular ve yüksek sesle horlamaya başladılar.

Şimdi brikte tek başımaydım. Aklımdan en korkunç ve iç karartıcı düşünceler geçiyordu. Kurtuluş umudum yok gibiydi. Ya açlıktan, ya da en iyi ihtimalle ilk fırtınada denize düşüp boğularak ölecektim. O bitkin halimizle bir fırtınayı da-

ha atlatmamız mümkün değildi.

Hissettiğim açlık dayanılmaz bir hal almıştı. Karnımı doyurmak için her şeyi yapabilirdim. Çakımla deri çantanın küçük bir kısmını kesip ağzıma attım. Bunu yutamasam da, biraz çiğneyip tükürmek açlığımı biraz bastırır gibi oldu. Akşamüstü arkadaşlarım birer birer uyandı. Hepsi de inanılmayacak kadar dermansız ve korkunç bir haldeydi. Şarabın etkisiydi bu. Ayılmışlardı, ama sıtmalı gibi zangır zangır titriyorlardı. Yürek paralayıcı bir şekilde su istiyor, yalvarıyorlardı. O hallerini görünce hem kaygılandım, hem de onlar gibi olmadığım için sevindim. Yine de tavırları beni epey huzursuz etmişti. Çünkü o haldeyken ortak çıkarlarımız doğrultusunda hareket etmeleri imkânsızdı. Aşağıdan birşeyler çıkarma umudumu henüz yitirmemiştim. Ama ben aşağıdayken, onlardan en azından birinin haladın ucunu tutacak kadar kendinde olması şarttı. Parker diğerlerine göre biraz daha aklı başında gibi görünüyordu. Onu harekete geçirmek için elimden gelen her şeyi denedim. Deniz suyuna girerse kendine gelebileceğini düşünerek, bir haladın ucunu beline bağladıktan sonra onu kamara merdivenine götürdüm (hiç direnmedi). Sonra onu suya itip hemen ardından çekerek çıkardım. Sonuç oldukça başarılıydı. Dışarı çıktığında epey canlanmış ve kendine gelmiş gibiydi. Bana son derece aklı başında bir tavırla, niye kendisini suya ittiğimi sordu. Sebebini açıklayınca da teşekkür etti. Şimdi kendisini çok daha iyi hissettiğini söyledi. Sonra oturup durumumuz üstüne mantıklı bir şekilde konuşmaya başladık. Augustus ile Peters'a da aynı tedaviyi uygulamaya karar verdik. Bunu hemen yaptık. İkisi de yaşadıkları şok sayesinde kendilerine geldiler. Bu yöntemi bir tıp

kitabında okumuştum. *Mania a potu* geçiren kişilere duş aldırmanın faydalarından bahsediyordu.

Arkadaşlarıma tekrar güvenebileceğimi görünce, aşağıdaki kabine üç dört kez daha daldım. Artık ortalık epey kararmıştı ve kuzeybatıdan esen hafif bir rüzgâr geminin yalpalamasına yol açıyordu. Bu dalışlar sırasında yukarı iki bıçak, on litrelik boş bir sürahi ve bir battaniye çıkarmayı başardım, ama yiyecek bulamadım. Bunları çıkardıktan sonra, bitkin düşene dek dalmayı sürdürmeme karşın, her seferinde eli boş döndüm. Parker ile Peters gece boyunca sırayla dalış yaptılar. Ama onlar da bir şey bulamadı. Sonunda boşuna yorulduğumuza karar verip uğraşmaktan vazgeçtik.

Gecenin geri kalanını hayal edilebilecek en şiddetli zihinsel ve fiziksel acılarla kıvranarak geçirdik. Sonunda onaltıncı günün şafağı doğdu. Ufka heyecanla baktık, ama boşuna umutlanmıştık. Aradığımız şeyleri göremedik. Deniz hâlâ sakindi. Kuzey batıdan esen rüzgâr hâlâ devam ediyordu. O bir şişe Porto şarabını saymazsak, altı gündür boğazımızdan yiyecek ve içecek geçmemişti. Bunları temin edemezsek fazla dayanamayacağımız ortadaydı. Hayatımda hiç Peters ve Augustus kadar iğne ipliğe dönmüş insanlar görmemiştim. Bir daha da görmek istemem. Onları o halleriyle karada görsem kesinlikle tanıyamazdım. Yüzleri tamamen değişmişti. Bu yüzden birkaç gün önceki, birlikte olduğum insanlar olduklarına inanmakta güçlük çekiyordum. Parker ise, çok zayıflamış ve başını göğsünden kaldıramayacak kadar halsizleşmiş olmasına karşın, diğer ikisi kadar kötü durumda değildi. Acıya büyük bir metanetle katlanıyor, hiç şikâyet etmiyor, bizi elinden geldiğince umutlandırmaya çalışıyordu. Ben ise, yol-

culuğun başında hastalanmış olmama ve zaten narin bir fiziğe sahip olmama karşın, fiziksel ve zihinsel açıdan diğerleri kadar kötüleşmedim. Onlar ikinci çocukluklarını yaşar gibi sersemlemişken, aptal aptal sırıtıp saçına sapan şeyler söylerken ben şaşılacak kadar mantıklıydım. Bazen, sanki birden durumlarının farkına varmışçasına kendilerine geliyor, anlık bir canlılıkla ayağa fırlıyor, kısa bir süre boyunca planlarından tamamen mantıklı bir şekilde, ama umutsuzca bahsediyorlardı. Ama belki onlar da kendilerini benim kendimi gördüğüm gibi görüyorlardı – ve belki ben de onlar gibi budalaca davranıyordum. Bu konuda emin olmak olanaksız.

Öğleyin Parker iskele tarafında kara gördüğünü söyledi. Denize atlayıp o tarafa doğru yüzmesini güçbela engelleyebildim. Peters ile Augustus söylediklerine pek kulak asmadılar. Derin düşüncelere dalmışlardı, besbelli. Parker'ın gösterdiği yöne baktığımda kara filan göremedim. Zaten karadan çok uzakta olduğumuzu biliyordum. Yine de Parker'ı yanıldığına ikna etmem epey zaman aldı. Sonra çocuk gibi hüngür hüngür, bağıra bağıra ağlamaya başladı. Bu iki üç saat kadar sürdü. Bitkin düşünce uyuyakaldı.

Sonra Peters ile Augustus defalarca çantanın köselesini yemeye çalıştılar, ama başarılı olamadılar. Onlara köseleyi sadece çiğneyip tükürmelerini tavsiye ettim. Ama tavsiyemi dinleyemeyecek kadar aptallaşmışlardı. Ben köseleleri düzenli aralarla çiğnedim. Bu açlığımı biraz bastırdı. Ama susuzluğum dayanılmaz boyutlardaydı. Deniz suyu içecektim, ama bunu deneyenlerin başlarına korkunç şeyler geldiğini biliyordum.

Gün bu şekilde geçip gitti. Akşama doğru doğuda, iskele tarafında bir yelkenli gördüm. Büyük bir gemiye benziyordu.

On beş yirmi kilometre kadar ötedeydi ve bize doğru çaprazlamasına geliyordu. Diğerleri gemiyi fark etmemişti. Tekrar hayal kırıklığına uğramasınlar diye, onlara şimdilik bu konudan bahsetmemeye karar verdim. Sonunda gemi iyice yaklaşınca, doğrudan üstümüze geldiğini gördüm. Hafif yelkenlerini açmıştı. Artık kendimi daha fazla tutamadım ve gemiyi diğer acı çeken arkadaşlarıma gösterdim. Hemen ayağa fırladılar. Bu kez de sevinçten deliye dönmüşlerdi. Ağlıyor, gülüyor, zıplıyor, saçlarını başlarını yoluyor, küfürler ve dualar ediyorlardı. Tavırları beni öyle etkilemişti ki, kurtulacağımızdan da emin olduğumdan, onlara katılmaktan kendimi alamadım. Hissettiğim şükran ve esriklik hislerini güverteye yatıp el çırparak, bağırarak ve benzeri şeyler yaparak ifade ettim. Ama sonra gemi birden ters dönüp, geldiği yönün neredeyse tam tersi bir yönde uzaklaşmaya başlayınca bir kez daha ıszdırapların ve çaresizliklerin en büyüğünü yaşadım.

Bu kez arkadaşlarımı talihimizin ters döndüğüne inandırmam zaman aldı. Söylediklerime, böyle saçmalıklara inanmayacaklarını gösteren bakış ve hareketlerle karşılık verdiler. Özellikle Augustus'un tavrı beni çok etkiledi. Ona tam tersini söylememe karşın, geminin hızla bize doğru geldiğini söylemekte ısrar ediyor, güverteden ayrılmaya hazırlanıyordu. Briğin yanında yüzen bir yosun parçasını o geminin sandalı sandı ve üstüne atlamaya kalktı. Denize atlamasını kaba kuvvetle engellediğimde, iç paralayıcı çığlıklar attı.

Hepimiz biraz yatıştıktan sonra, gemiyi gözden kaybolana dek seyrettik. Hava puslanıyordu. Hafif bir rüzgâr esmeye başlamıştı. Gemi tamamen ortadan kaybolunca Parker birden bana döndü. Yüzündeki ifadeyi görünce ürperdim. Onu ilk

kez bu kadar soğukkanlı görüyordum. Daha ağzını açmadan ne söyleyeceğini anladım. Kısa konuştu. Birimizin ölmesi gerektiğini; diğerlerinin yaşaması için bunun şart olduğunu söyledi.

Bölüm 12

Bu son, korkunç çareyi ben de düşünmüş ve ona başvurmaktansa ne şekilde olursa olsun ölmeye karar vermiştim. Şimdi hissettiğim dayanılmaz açlık da beni bu kararımdan döndürmemişti. Parker'ın yaptığı teklifi Peters ile Augustus duymamıştı. Bu yüzden onu hemen bir kenara çektim. İçimden Tanrı'ya bana onu bu korkunç kararından vazgeçirecek ikna yeteneğini vermesi için yalvarıyordum. Onunla uzun uzun konuştum. Dostça azarladım. Bu korkunç kararından vazgeçmesi ve diğerlerine açmaması için, kutsal bildiği her şey adına yalvardım. Onu ikna etmek için her şeyi söyledim.

Bütün söylediklerimi, hiç itiraz etmeden dinledi. Bu beni umutlandırdı. Sözümü bitirince, söylediğim her şeyin doğru olduğunu çok iyi bildiğini, böyle bir çareye başvurma fikrinin bir insanın aklına gelebilecek en korkunç düşünce olduğunu söyledi. Ama artık dayanma gücünün sınırına gelmişti. Aramızdan birinin ölmesi belki diğerlerini kurtarabilecekken, hepimizin birden ölmesi gereksizdi. Son olarak da boşuna çenemi yormamamı, çünkü bu kararı gemiyi görmeden önce vermiş olduğunu, ama onu görünce bize bundan bahsetmeyi

ertelediğini söyledi.

Bunun üzerine ona, kararından vazgeçmeyecekse bile en azından bir gün daha beklemesi için yalvardım. Belki bir başka gemiye rastlayabilirdik. Yine o sert karakterli adamı etkileyebileceğini düşündüğüm her türlü ikna yoluna başvurdum. Buna karşılık olarak, kararından bahsetmeyi olabilecek en son ana dek ertelediğini, bu yüzden bir gün daha beklemenin en azından kendisi açısından mümkün olmadığını söyledi.

Onu kararından tatlı sözlerle caydıramayacağımı anlayınca, tavrımı değiştirdim ve yaşadığımız güçlüklerden onlar kadar etkilenmediğimi söyledim. Bu yüzden o sırada ondan da, Peters ile Augustus'tan da çok daha güçlü ve sağlıklıydım. Kısacası, kaba kuvvete başvurmaya ve herhangi bir şekilde kanlı ve yamyamca planlarını diğerlerine açmaya çalışması durumunda onu denize atmaktan çekinmeyecektim. Bunun üzerine birden boğazımı kavradı ve bir bıçak çekip bunu defalarca karnıma saplamaya çalıştı. Ama neyse ki çok dermansız olduğundan bunu başaramadı. Öfkeden gözüm dönmüştü. Onu ite ite küpeşteye kadar götürdüm. Denize atmakta kararlıydım. Ancak Peters araya girip onu elimden kurtardı. Niye kavga ettiğimizi sordu. Parker, onu engellememe fırsat kalmadan durumu açıkladı.

Sözlerinin Peters ile Augustus üzerindeki etkisi tahmin ettiğimden bile daha korkunç oldu. Anlaşılan ilk kez Parker'ın dile getirdiği bu korkunç fikri ikisi de uzun süredir düşünmekteydi. Onu haklı buldular ve bu fikri hemen uygulamaya koymamız gerektiğini ısrarla söylediler. Bu ikisinden en azından birinin benim tarafımı tutacak kadar kendinde olacağını ummuştum. İkisinden birinin yardımıyla, bu korkunç planın

gerçekleştirilmesini engelleyebilirdim. Ama bu konuda hayal kırıklığına uğrayınca, başımın çaresine bakmam şart oldu. Çünkü hepsinin gözü dönmüştü. Daha fazla itiraz edersem, bunu bahane olarak kullanıp oracıkta işimi bitirmeye kalkabilirlerdi.

Bunun üzerine öneriyi kabul ettiğimi, ama bir saat beklememizi söyledim. Sis dağılırsa belki o gemiyi tekrar görebilirdik. Epey dil döktükten sonra bunu kabul ettirmeyi başardım. Sis bir saat sonra, tam tahmin ettiğim gibi dağıldığında (çünkü rüzgâr giderek şiddetleniyordu) ortalıkta gemi filan yoktu. Bunun üzerine kura çekmeye hazırlandık.

Bundan sonra olan o korkunç şeyleri hiç istemeyerek anlatıyorum. Daha sonra yaşadığım hiçbir şey, o gün olanların en küçük ayrıntılarının bile anısını hafızamdan silemedi. Onları hayatın boyunca hatırlayacağım. Öykümün bu kısmını olabildiğince çabuk anlatmak istiyorum. O dehşet verici piyangoyu çöp çekme yöntemiyle yapmaya karar verdik. Bu iş için küçük tahta kıymıklar bulduk. Bunları benim tutmama karar verildi. Güvertenin bir ucuna gittim. Zavallı arkadaşlarım ise diğer ucuna giderek bana sırtlarını döndüler ve sessizce beklediler. Yaşadığımız o korkunç dramın bana en dayanılmaz gelen kısmı kıymıkları düzenlemekti. İnsan bazı ender anlarda kendi hayatını hiç umursamaz hale gelebilir. Ama ölüme yakınlaştıkça, hayata daha sıkı tutunuruz. O sırada içinde bulunduğum durum öyle zordu ki (fırtınanın tehlikelerinden ya da açlığın dehşetinden öyle farklıydı ki); ölümlerin en korkuncundan –hem de en iğrenç bir sebep yüzünden– kurtulma şansımın ne kadar az olduğunu düşününce, uzun süredir sakinliğimi korumamı sağlayan enerjimin her

zerresi bir anda, rüzgâra kapılmış kuş tüyleri gibi uçup gitti ve geride, içimde sadece yoğun bir dehşet kaldı. İlk başta kıymıkları daha küçük parçalara ayırmayı bile başaramadım. Parmaklarım kıpırdamayı reddediyor, titreyen dizlerim şiddetle birbirine çarpıyordu. Aklımdan bu korkunç oyunun dışında kalmak için bin bir türlü saçma sapan fikir hızla geçiyordu. Arkadaşlarımın önünde diz çöküp, beni bu işin dışında bırakmaları için yalvarmayı düşündüm; veya birden üstlerine atılıp hepsini teker teker öldürmeyi – kısacası her şeyi düşündüm, bana verilen o korkunç işi yapmak dışında. Sonunda, böyle aptallaşmış bir halde epey durduktan sonra, Parker'ın seslendiğini duyunca kendime geldim. Acele etmemi, onları o korkunç bekleyişten hemen kurtarmamı istiyordu. O zaman bile kıymıkları dizemedim. Arkadaşlarımdan birini kandırıp kısa çöpü çektirmek için türlü türlü numaralar düşündüm (elimdeki dört çöpten en kısasını çeken diğerlerinin hayatta kalabilmesi için ölecekti). Beni vicdansız olmakla suçlamadan önce, kendinizi benim yerime koyun.

Sonunda artık daha fazla beklemem imkânsız hale gelince ön güverteye, arkadaşlarımın yanına gittim. Kalbim küt küt atıyordu. Kıymıkları tuttuğum elimi uzattım. Peters hemen çekti. Kurtulmuştu – en azından *onunki* en kısa çöp değildi. Bu, kurtulma şansımı azaltmıştı. Elimi Augustus'a uzattım. O da hemen çekti. O da kurtulmuştu. Şimdi hayatta kalma şansım yüzde elliydi. O anda bir kaplan gibi vahşileştiğimi hissettim. Zavallı arkadaşım Parker'a karşı müthiş, iblisçe bir öfke duydum. Ama bu his uzun sürmedi. Sonunda, ürpererek ve gözlerimi kapayarak, geri kalan iki kıymığı ona uzattım. Parker'ın bunlardan birini çekecek cesareti toplaması tam beş

dakika aldı. Bu süre boyunca gözlerimi hiç açmadım. Sonunda elimdeki iki çöpten birinin çekildiğini hissettim. Sonuç belli olmuştu. Ama lehime mi, aleyhime mi olduğunu bilmiyordum. Kimse konuşmuyordu. Ben ise bir türlü gözlerimi açıp elimdeki çöpe bakmaya cesaret edemiyordum. Sonunda Peters elimi tutunca gözlerimi açmak zorunda kaldım. Parker'ın suratını görür görmez kurtulduğumu, onun kısa çöpü çekmiş olduğunu anladım. Boğulacak gibi oldum. Bayılmışım.

Kendime geldiğimde, ortaya attığı fikrin kurbanı olan Parker'ın ölümüne şahit oldum. Hiç direnmedi. Peters onu sırtından bıçaklayınca cansız yere yığıldı. Sonra hemen beslenmeye başladık. O korkunç ziyafetin ayrıntılarından bahsetmeyeceğim. Bazı şeyler hayal edilebilir, ama gerçeklikleri daha korkunçtur ve ifade edilemez. Şu kadarını söyleyeyim: Kurbanın kanıyla susuzluğumuzu bir ölçüde dindirdikten ve aldığımız ortak kararla ellerini, ayaklarını ve kafasını kesip bağırsaklarıyla birlikte denize attıktan sonra, gövdenin geri kalanını parçalara ayırıp daha sonraki o unutulmaz dört gün (yani ayın on yedisi, on sekizi, on dokuzu ve yirmisi) boyunca bunlarla beslendik.

Ayın on dokuzunda on beş yirmi dakika süren bir yağmur yağdı. Fırtınadan hemen sonra kabine yaptığımız dalışlar sırasında çıkardığımız bir çarşafı açarak biraz su topladık. Topladığımız miktar iki litre bile değildi: Ama bu bile gücümüzü ve umudumuzu tazelemeye yetti.

Ayın yirmi birinde, yine yiyeceksiz ve içeceksiz kaldık. Hava hâlâ sıcak ve sakindi. Bazen sis çöküyor ve hafif rüzgârlar (genellikle K.'den ve B.'dan) esiyordu.

Ayın yirmi ikisinde, yan yana oturmuş kara kara düşünürken, birden aklıma beni umutlandıran bir fikir geldi. Pruva direği kesilirken; rüzgâraltında, zincirlerin yanında duran Peters baltalardan birini bana vermiş ve onu mümkünse emniyetli bir yere koymamı söylemişti. O dev dalgalardan biri gemiyi suyla doldurmadan birkaç dakika önce, bu baltayı tayfa kabinine götürdüğümü ve iskele tarafındaki kuşetlerden birinin üstüne koyduğumu hatırlamıştım. O baltaya ulaşabilirsem, bununla güverteyi delip depoya girebilir ve böylece yiyecek ve içecek temin edebilirdik.

Bu planımdan arkadaşlarıma bahsedince, o dermansız halleriyle neşe çığlıkları attılar. Hemen tayfa kabinine gittik. Buraya inmek kamaraya inmekten daha zordu, çünkü girişi çok daha dardı. Kamara girişindeki merdiven dalgalar tarafından alınıp götürüldüğünden oraya girmek kolaylaşmıştı, ama ön güvertedeki tayfa kabininin girişi sadece bir metre karelik basit bir kapaklı delikten ibaretti. Ama aşağı inmekte bir an olsun duraksamadım. Belime yine önceki gibi bir halat doladık. Sonra, önce ayaklarımı sokarak, cesurca içerideki suya daldım. Hemen o kuşete gidip ilk denememde baltayı almayı ve yukarı çıkarmayı başardım. Arkadaşlarım sevinç ve zafer çığlıkları attılar. Baltayı bu kadar kolay alabilmiş olmamızı, sonunda kurtulacağımızın bir işareti olarak gördük.

Sonra, tazelenmiş umutlarımızın verdiği enerjiyle güverteyi delmeye başladık. Peters ile ben baltayı sırayla kullanıyorduk. Augustus'un kolu yaralı olduğundan bize yardım edemiyordu. Bir yere yaslanmadan ayakta durmakta zorlanacak kadar yorgun olduğumuzdan, bir iki dakika çalıştıktan sonra dinlenmek zorunda kalıyorduk. Bu yüzden işimizi halletme-

nin –yani depoya girmemize yetecek kadar geniş bir delik açmanın– saatler süreceğini anladık. Ama bu kesinlikle cesaretimizi kırmadı. Bütün gece ay ışığında çalıştık. Sonunda ayın yirmi üçünün sabahında amacımıza ulaşmayı başardık.

Bu kez Peters aşağı inmeye gönüllü oldu. Önceki hazırlıkları tamamladıktan sonra aşağı indi. Yukarı çıktığında yanında küçük bir kavanoz vardı. Bunun zeytin dolu olduğunu görünce sevinçten deliye döndük. Zeytinleri paylaştıktan sonra iştahla mideye indirdik. Daha sonra Peters tekrar aşağı indi. Bu kez umduğumuzdan da başarılı oldu. Hemen geri döndüğünde, yanında iri bir parça jambon ve bir şişe Madeira şarabı vardı. Şaraptan birer yudum almakla yetindik, çünkü fazla içmenin zararlı olduğunu tecrübeyle öğrenmiştik. Jambonun çoğu tuzlu su yüzünden bozulmuştu. Sadece kemiğin etrafındaki bir kiloluk kısmı yenilebilecek haldeydi. Bunu bölüştük. Peters ile Augustus kendi paylarına düşen eti hemen mideye indirdiler. Ama ben tedbirli davranıp benimkinin sadece küçük bir kısmını yedim. Fazla yersem susuzluk çekeceğimi biliyordum. Harcadığımız bütün o çabalar bizi çok yormuştu, bu yüzden yemekten sonra dinlendik.

Öğleyin kendimizi güçlenmiş ve canlanmış hissediyorduk. Tekrar aşağı inip yiyecek ve içecek aramaya karar verdik. Peters ile ben sırayla depoya indik. Her seferinde yukarı az çok birşeyler çıkarmayı başardık. Akşama kadar çalıştık. Bu süre boyunca yukarı dört küçük zeytin kavanozu, bir başka jambon parçası, nefis Madeira Burnu şarabıyla dolu on litrelik bir damacana ve, hepsinden de iyisi, Gallipago cinsi küçük bir kaplumbağa çıkarmayı başardık. Grampus limandan ayrılırken, Kaptan Grampus Pasifik'e yaptığı bir deniz yolculuğun-

dan dönen Mary Pitts uskunasından pek çok kaplumbağa almıştı.

Bu öykünün daha sonraki bir kısmında bu kaplumbağa cinsinden sık sık bahsedeceğim. Okuyucuların çoğunun muhtemelen bildiği gibi; bu kaplumbağaların çoğu Gallipagos denilen takımadalarda bulunur. Zaten o adalar isimlerini bu hayvandan almıştır – İspanyolca bir sözcük olan Gallipago, tatlısu kaplumbağası anlamına gelir. Tuhaf şekillerinden ve hareketlerinden dolayı, onlara fil kaplumbağası dendiği de olur. Genellikle devasa boyutlarda olurlar. Ben şahsen ağırlıkları altı yüz ila yedi yüz elli kilo arasında değişen pek çok kaplumbağa gördüm. Ancak okuduklarımdan ve işittiklerimden anladığım kadarıyla, dört yüz kilodan ağırını gören denizci olmamış. Tuhaf, hatta iğrenç bir görünüşleri vardır. Yavaş, ölçülü, ağır adımlar atarlar. Gövdeleri yerden otuz santim kadar yukarıdadır. Boyunları uzun ve son derece incedir; uzunluğu genellikle kırk beş ila altmış santim arasında değişir. Öldürdüğüm bir tanesinin omzuyla kafasının tepesi arasındaki mesafe tam yüz on beş santimdi. Başı bir yılanınkine benzer. Bu kaplumbağalar yemek yemeden inanılmayacak kadar uzun süre yaşayabilir. Bir geminin ambarında iki yıl yemek yemeden yaşadıkları görülmüştür – dışarı çıkarıldıklarında içeri konuldukları zamanki kadar şişman ve sağlıklıydılar. Bu ilginç hayvanlar bir açıdan hecin devesine, yani çöl devesine benzer. Boyunlarının dibindeki bir kesede su depolarlar. Bir sene boyunca hiçbir şekilde beslenmedikten sonra öldürülen bir Gallipago kaplumbağasının kesesinden on litre taze tatlı su çıktığı görülmüştür Temel besin maddeleri yabani maydanoz, kereviz, semizotu, ketencik ve frenkinciridir

Özellikle bu sonuncuya bayılırlar. Bu hayvanların ilk keşfedildiği sahilin yakınındaki yamaçlarda bol miktarda frenkinciri bulunur. Bu son derece leziz ve besleyici besin şüphesiz Pasifik'e balina avı için ve başka sebeplerle giden binlerce denizcinin hayatını kurtarmıştır

Depodan çıkardığımız kaplumbağa büyük değildi. Muhtemelen otuz kilo ağırlığındaydı. Dişiydi ve mükemmel durumdaydı. Hem çok şişmandı, hem de kesesinde bir litreden fazla temiz tatlı su vardı. Bu gerçekten bir hazineydi. Hep birlikte diz çöküp Tanrı'ya şükrettik.

Hayvanı delikten geçirmekte epey zorlandık, çünkü çılgınca mücadele ediyordu ve çok güçlüydü. Tam Peters'ın elinden kurtulup suya dalacakken Augustus boğazına bir ilmek geçirdi. Ben de suya atlayıp Peters'ın hayvanı itmesine yardım ettim.

Kesesindeki suyu, hatırlayacağınız gibi daha önce kamaradan çıkarmış olduğum sürahiye dikkatle boşalttık. Sonra bir şişenin boğazını, mantarını çıkarmadan kırdık. Bunu ufak bir bardak niyetine kullanacaktık. Her birimiz birer bardak su içtikten sonra, her gün bu miktardan fazlasını içmemeye karar verdik.

Son iki üç gündür hava güzel ve yağışsız olduğundan, kabinden çıkardığımız yatak takımları da, giysilerimiz de tamamen kurumuştu. Böylece o geceyi (ayın yirmi üçünün gecesini), bol bol zeytin ve jambon yiyip biraz da şarap içtikten sonra rahatça dinlenerek geçirdik. Yiyecek stoğumuzu, gece hava sertleşirse denize düşmesin diye halatlarla ırgatın kalıntılarına olabildiğince bağladık. Kaplumbağayı ise ters çevirdik ve onu da bağladık. Olabildiğince uzun süre yaşamasını istiyorduk.

Bölüm 13

24 Temmuz. Bu sabah kalktığımızda kendimizi harika hissediyorduk. Hem gücümüz, hem de moralimiz yerine gelmişti. Durumumuz hâlâ tehlikeliydi. Karadan çok uzakta olduğumuz kesindi. Yiyecek stoğumuz çok idareli kullansak bile, en fazla on beş gün yeterdi. Suyumuz yok denecek kadar azdı. Rüzgârların ve dalgaların insafına kalmış halde, denizde başıboş sürükleniyorduk. Gemi bir harabeye dönmüştü. Ama yine de mutluyduk – çünkü son günlerde yaşadığımız bütün o korkunç felaketlerden ve tehlikelerden kurtulduktan sonra, bunlar bize önemsiz geliyordu. İyi ve kötü; böylesine görecelidir işte.

Şafakta, tam yeni birşeyler aramak için tekrar depoya inecektik ki, hafif bir yağmur yağmaya ve şimşekler çakmaya başlayınca, dikkatimizi su toplamaya yönelttik. Bu iş için yine daha önceki çarşafı kullandık. Yağmur suyu toplamak için, çarşafı açıp ortasına pruva zinciri levhalarından birini koymaktan başka çaremiz yoktu. Böylece ortada toplanan suyu sürahiye döküyorduk. Sürahiyi bu şekilde neredeyse tamamen doldurmuştuk ki, ansızın kuzeyden esmeye başlayan bir

bora yüzünden bu işi bırakmak zorunda kaldık. Çünkü gemi öyle şiddetli sallanmaya başlamıştı ki, ayakta duramaz olmuştuk. Hemen ön tarafa gidip kendimizi önceki gibi ırgatın kalıntılarına sıkıca bağladık ve fırtınayı şaşırtıcı bir soğukkanlılıkla beklemeye başladık. Rüzgâr öğleyin iyice şiddetlendi. Akşamleyin ise neredeyse bir fırtınaya dönüştü. Deniz de iyice dalgalı bir hal almıştı. Ama neyse ki, artık kendimizi nasıl bağlamamız gerektiği konusunda tecrübeliydik. Bu yüzden o korkunç geceyi göreceli bir güvenlik içinde geçirdik, her ne kadar sürekli ıslansak ve her an denize düşme korkusu içinde yaşasak da. Neyse ki, hava çok sıcak olduğundan, sular bizi serinletiyordu.

25 Temmuz. Sabah olduğunda rüzgâr hafiflemişti, deniz de epey sakinleşmişti. Böylece ıslanmaktan kurtulmuştuk. Ama ne yazık ki iki zeytin kavanozumuzu ve jambonumuzun tamamını, çok dikkatli bağlamış olmamıza karşın kaybetmiştik. Bu bizi çok üzdü. Kaplumbağayı henüz öldürmemeye karar verdik. Kahvaltıda birkaç zeytin yiyip birer bardak su içmekle yetindik. Sonra yarım bardak suyla şarabı karıştırıp içince; hem gücümüzü yerine getirdi, hem de bizi Porto şarabının yaptığı gibi sarhoş etmedi. Deniz hâlâ çok dalgalı olduğundan yiyecek aramak için depoya inemiyorduk. Gün boyunca deponun giriş deliğinden yukarı çeşitli şeyler çıktı. Bunlarla o sırada işimize yaramayacaklarından ilgilenmedik ve dalgalarla denize sürüklenmelerine izin verdik. Gemi artık iyice yan yatmıştı, kendimizi halatlarla bağlamadan bir saniye bile ayakta duramıyorduk. Bu yüzden gün boyunca huzursuz ve rahatsızdık. Öğleyin güneş neredeyse tam tepedeydi. Bundan, uzun süredir kuzey ve kuzeybatıdan esen rüzgârlar yüzünden

ekvatora sürüklenmiş olduğumuz sonucunu çıkardık. Akşama doğru çok sayıda köpekbalığı gördük. Bunlardan özellikle bir tanesi bizi epey kaygılandırdı. Dev gibiydi ve oldukça azgındı. Bir ara gemi dalgaların etkisiyle suyun çok altına dalınca, o canavar üstümüze doğru geldi. Kamara girişinin hemen üstünde biraz bocaladıktan sonra kuyruğuyla Peters'a şiddetli bir darbe indirdi. Ama neyse ki, büyük bir dalga onu gemiden uzaklaştırdı. Hava iyi olsa, onu kolayca yakalayabilirdik.

26 Temmuz. Bu sabah rüzgâr epey hafiflemiş ve deniz sakinleşmişti. Bu yüzden depoya tekrar inmeye karar verdik. Gün boyunca epey uğraştıktan sonra, artık depodan bize hayır gelmeyeceğini anladık. İçindekiler geceleyin denize dökülmüştü. Bu keşif, tahmin edilebileceği gibi, bizi umutsuzluğa sürükledi.

27 Temmuz. Deniz sakindi. Kuzeyden ve batıdan hâlâ hafif bir rüzgâr esiyordu. İkindi vakti hava iyice ısınınca giysilerimizi serip kuruttuk. Denize girip yüzmek bizi hem serinletti, hem de susuzluğumuzu azalttı. Ama çok dikkatli olmak zorunda kaldık, çünkü köpekbalıkları gün boyunca briğin etrafından ayrılmadı.

28 Temmuz. Hava hâlâ güzeldi. Brik artık öyle yan yatmıştı ki, sonunda ters döneceğinden korkmaya başladık. Böyle bir olaya karşı olabildiğince tedbir aldık. Kaplumbağamızı, sürahimizi ve geri kalan iki zeytin kavanozunu ön güvertedeki, rüzgârüstündeki zincirlerin altına koyup sıkıca bağladık. Deniz gün boyunca sakindi. Hava neredeyse rüzgârsızdı.

29 Temmuz. Hava durumunda bir değişiklik olmadı. Augustus'un yaralı kolunda kangren belirtileri baş gösterdi. Sü-

rekli uykusunun geldiğinden ve susadığından şikâyet eti, ama fazla acı çekmediğini söyledi. Elimizden yaralarına biraz zeytinyağı sürmekten başka bir şey gelmedi. Bunun da pek bir faydası olmamış gibiydi. Augustus'u rahatlatmak için elimizden geleni yaptık ve su payını üç misline çıkardık.

30 Temmuz. Hava çok sıcak ve rüzgârsızdı. Dev bir köpekbalığı bütün ikindi boyunca geminin yanından ayrılmadı. Onu bir ilmikle yakalamayı defalarca denedik. Augustus'un durumu epey kötüleşti. Bunda yaralarının olduğu kadar, yeterli beslenememesinin de etkisi büyüktü şüphesiz. Durmadan ölmek, böylece acılarından kurtulmak için dua ediyordu. Bu akşam son zeytinlerimizi yedik. Sürahideki su öyle pislenmişti ki, içmek için şarapla karıştırmak zorunda kaldık. Sabahleyin kaplumbağamızı öldürmeye karar verdik.

31 Temmuz. Briğin yan yatmış halde olması yüzünden yorucu ve kaygı dolu bir gece geçirdikten sonra, kaplumbağayı öldürüp parçaladık. Sağlıklı olsa da, beklediğimizden çok daha küçük çıktı. Ondan topu topu on kilo et elde edebildik. Bununla olabildiğince uzun süre idare etmemiz gerekiyordu. Bu yüzden küçük parçalara bölüp elimizde kalan üç zeytin kavanozuna doldurduk ve ardından üstlerine geride kalan zeytinyağını döktük. Böylece üç kilo kaplumbağa etini bir kenara koyduk. Geri kalanını yemeden bunlara dokunmayacaktık. Her gün adam başı yüz yirmi gram et yemeye karar verdik. Böylece bize on üç gün kadar yetecekti. Akşamüstü gökgürültülü ve şimşekli bir sağanak yağdı, ama öyle kısa sürdü ki, ancak çeyrek litre kadar su toplayabildik. Ortaklaşa aldığımız bir kararla bunu Augustus'a verdik. Augustus artık can çekişiyor gibiydi. Suyu onu toplamakta kullandığımız çarşaf-

tan içti (ağzına aksın diye çarşafı kenarlarından tutup kaldırdık), çünkü artık bardak niyetine kullanabileceğimiz bir şey yoktu; şarap dolu damacanayla kirli su dolu sürahiyi sayınazsak tabii. Sağanak uzun sürseydi ikisini de boşaltacaktık.

İçtiği su Augustus'a pek faydalı gelmemiş gibiydi. Kolu bileğinden omzuna kadar kapkaraydı. Ayakları da buz gibiydi. Her an son nefesini vermesini bekliyorduk. Korkunç bir şekilde zayıflamıştı. Nantucket'tan yola çıkarken elli sekiz kiloydu. Şimdi ise *yirmi kilo ya var, ya yoktu.* Çukura kaçmış olan gözleri neredeyse görünmüyordu. Yanaklarının derisi de öyle sarkmıştı ki, yemek yerken, hatta bir şey içerken çok zorlanıyordu.

1 Ağustos. Hava yine sakindi. Güneş bunaltacak kadar sıcaktı. Susuzluktan dilimiz damağımız kurumuştu. Sürahideki su içilmez haldeydi. İçi böcek kaynıyordu. Yine de birazını şarapla karıştırıp içtik. Ama susuzluğumuzu pek dindirmedi. Denize girmek iyi geliyordu, ama suda fazla kalamıyorduk, çünkü köpekbalıkları hâlâ çevremizdeydi. Augustus'un öleceğini anlamıştık. Can çekişiyordu. Çok acı çekiyor gibiydi. Acılarını dindirmek için elimizden hiçbir şey gelmiyordu. Saatlerce konuşmadıktan sonra, saat on ikide şiddetli spazmlar geçirerek öldü. Ölümü bizi yasa boğdu. İçimize öyle bir karamsarlık çöktü ki, bütün gün cesedin yanında oturduk. Konuştuğumuzda sadece fısıldaşıyorduk. Cesedi denize atacak cesareti ancak hava kararddıktan bir süre sonra bulabildik. Artık inanılmayacak kadar iğrenç bir hal almıştı. Öyle çürümüştü ki, Peters onu çekmeye çalışınca bir bacağı elinde kaldı. O çürük et yığını gemiden denize doğru kayarken, etrafındaki fosforlu ışıkta, yedi sekiz iri köpekbalığının beklemekte

olduğunu gördük. Hep birlikte avlarını parçalarken o korkunç dişleri öyle bir takırdıyordu ki, bu ses bir kilometre öteden duyulabilirdi. Bu sesten dehşete kapılıp içimize kapandık.

2 Ağustos. Hava hâlâ korkutucu bir şekilde sakin ve sıcaktı. Şafakta hem fizik, hem de moral açısından çökmüş haldeydik. Sürahideki su artık kesinlikle işimize yaramazdı. Parlak bir bulamaca, korkunç kurtlarla kaynayan bir çamura dönüşmüştü. Bunu döküp sürahiyi denizde iyice yıkadık. Sonra içinde kurbağa etini salamuraya yatırdığımız kavanozlardaki zeytinyağının birazını buna döktük. Artık susuzluğa dayanamaz hale gelmiştik. Şarap içtik, ama bu hem susuzluğumuzu arttırdı, hem de bizi sarhoş etti. Şarabı deniz suyuyla karıştırmayı denedik, ama bu hemen öğürmemize yol açtı; bu yüzden bir daha kalkışmadık. Gün boyunca denize girmek için fırsat kolladık, ama boşunaydı. Çünkü geminin çevresi artık köpekbalıklarıyla tamamen sarılmıştı. Hepsi birbirine benzese de, bunların dün gece zavallı arkadaşımızı yiyen canavarlar olduğu belliydi. Tadı damaklarında kalmıştı besbelli. Cesedi suya attığımıza pişman olduk. İçimiz kararmıştı. Denize girmek bizi anlatamayacağım kadar rahatlatan bir şeydi. Şimdi bundan, hem de böyle korkunç bir sebep yüzünden vazgeçmek zorunda kalmak bize dayanılmaz geliyordu. Üstüne üstlük, hayatımız her an tehlikedeydi. Çünkü yanlış attığımız tek bir adımda denizi boylar, o aç canavarlara yem olurduk. Bunlar sık sık rüzgâraltı tarafından bize hamle ediyordu. Bağırıp çağırmamız, elimi kolumuzu sallamamız onları korkutmuyordu. Hatta en irilerinden bir tanesi Peters'tan bir balta darbesi yiyip ağır yaralanmasına karşın, saldırmayı sürdürdü.

İkindi vakti gökyüzünde bir bulut belirdi, ama ne yazık ki, yağmur yağmadı. Susuzluğumuz artık akıl almaz boyutlardaydı. Geceyi uykusuz geçirdik. Bunun sebebi hem susuzluğumuz, hem de köpekbalıklarından korkmamızdı.

3 Ağustos. Durumumuzda bir değişme olmadı. Yalnız brik yan yatmayı sürdürdüğünden, artık güvertede ayakta duramıyorduk. Şarabımızı ve kaplumbağa etimizi güvenceye almakla uğraştık. Gemi ters dönerse onları kaybetmek istemiyorduk. Ön güvertede bulduğumuz iki sağlam çubuğu baltayla geminin rüzgârüstü tarafına, suyun bir metre kadar üstüne çaktık. Sonra bu çubuklara sürahiyle kavanozları bağladık. Burada eski yerlerinden daha güvencedeydiler. Gün boyunca korkunç bir susuzluk çektik. Etrafımızdan bir an olsun ayrılmayan köpekbalıkları yüzünden ne denize girebildik, ne de uyuyabildik.

4 Ağustos. Şafaktan biraz önce geminin ters dönmekte olduğunu hissedince, kendimizi denize düşmeye hazırladık. Hareketi başta yavaştı. Böylece rüzgârüstü tarafına kolayca tırmanabildik. Neyse ki, ihtiyatlı davranıp, buraya çaktığımız çubuklara tutunacak ipler bağlamıştık. Ama geminin hızlı devrilebileceğini hesaplamamıştık. Devrilişi giderek hızlandı. Sonunda onunla yarışamaz hale geldik. Daha ne olduğunu anlamadan kendimizi denizin fersahlarca altında bulduk. Tepemizde o koca gemi vardı.

Suya düşünce tutunduğum ipi bırakmak zorunda kalmıştım. Kendimi geminin altında bulunca, gücüm de iyice tükenmiş olduğundan, canımı kurtarmak için çabalamaktan vazgeçtim. Birkaç saniye içinde ölmeye hazırlandım. Ama yine yanılmıştım. Geminin suya çarpınca rüzgârüstü tarafına

doğru havalanacağını hesaplamamıştım. Kısmen geri kalkan gemi yüzünden yükselen sular beni düşüşümden de daha büyük bir hızla yukarı fırlattı. Su yüzüne çıkınca, geminin yirmi metre kadar ötemde olduğunu gördüm. Alabora olmuş halde yalpalıyordu. Etrafındaki sular çalkantılıydı ve güçlü girdaplarla doluydu. Peters'ı göremiyordum. Birkaç metre ötemde bir yağ fıçısı ve gemiden düşmüş diğer nesneler yüzüyordu.

Şimdi en büyük korkum köpekbalıklarıydı. Etrafta olduklarını biliyordum. Gemiye doğru yüzerken, bunları uzak tutmak için ellerimle ayaklarımı suya hızlı hızlı çarparak köpükler oluşturdum. Hayatımı bu basit numaraya borçlu olduğuma şüphem yok. Çünkü briğin etrafı, devrilmeden hemen önce bu canavarlarla kaynıyordu. Hatta yüzerken bunların birkaçıyla temas ettim. Ama yine de, büyük bir şans eseri gemiye sağ salim ulaşmayı başardım. Ancak öyle yorulmuştum ki, Peters tam zamanında yardımıma koşmasa, asla yukarı çıkamazdım. Onu görünce ne kadar sevindiğimi anlatamam. Geminin diğer tarafından tırmanmıştı. Aşağı bir halat sarkıttı. Çubuklara bağladığımız halatlardan biriydi bu.

Bu tehlikeden kurtulduktan sonra, dikkatimizi bir başka korkunç tehlikeye yönelttik: Açlıktan ölme tehlikesine. Bütün yiyecek içeceğimiz, aldığımız tüm önlemlere karşın denize düşmüştü. Daha fazlasını bulmak gibi bir şansımız da kesinlikle yoktu. İkimiz de umutsuzluğa teslim olup çocuklar gibi avaz avaz ağladık. Birbirimizi teselli etmeye kalkışmadık. Böyle bir zayıflık hali benzer bir durumu asla yaşamamış olanlara tuhaf gelebilir. Ama unutmayın ki çok uzun süredir yaşadığımız tehlikeler ve kaygılar aklımızı öyle başımızdan almıştı ki, artık mantıklı insanlar olmaktan çıkmıştık. Daha

sonra yaşadığımız tehlikeler sırasında (bunlardan fazla olmasalar da, neredeyse o kadar büyük tehlikelerdi), bütün güçlüklere sabırla göğüs gerdim. Peters da (sizin de göreceğiniz gibi), neredeyse ağlarkenki çocuksu teslimiyeti ve ahmaklığı kadar inanılmaz, bilgece bir metinlik sergiledi. Farkı yaratan tek şey zihinsel halimizdi.

Briğin ters dönmesi, hatta şarabımızla kaplumbağa etimizin kaybolması bile durumumuzu fazla kötüleştirmeyebilirdi. Ama çarşafları ve sürahiyi de yitirmiştik. Oysa bunları yağmur suyunu toplayıp saklamak için kullanıyorduk. Yiyecek bulmak bizim için sorun değildi, çünkü geminin altının *iri midyelerle kaplı olduğunu, bunların nefis ve son derece besleyici yiyecekler olduğunu keşfetmiştik.* Yani geminin ters dönmesi iki açıdan çok işimize yaramıştı: Hem elimize idareli kullanırsak bize bir aydan fazla yetecek kadar yiyecek geçmişti; hem de şimdiki konumumuz öncekinden daha güvenli olduğundan içimiz daha rahattı.

Ama su bulma imkânlarımızın azalması, sevincimize gölge düşürmüştü. Yağmur yağarsa su toplayabilmek için gömleklerimizi çıkarttık. Ama bunlarla çok az su toplayabilirdik. Gün boyunca tek bir bulut bile görmedik. Susuzluğumuz neredeyse dayanılmazdı. Peters geceleyin bir saat uyumayı başardı, ama ben çektiğim acılar yüzünden gözümü bile kırpmadım.

5 Ağustos. Bugün esen hafif bir rüzgâr bize yosun kümeleri getirdi. Bunların arasında bulduğumuz on iki tane küçük yengeci afiyetle mideye indirdik. Kabukları yumuşak olduğundan, bütün olarak ağzımıza atıyorduk. Bunlar bizi midyeler kadar susatmıyordu. Yosunların arasında köpekbalığı gör-

meyince, suya girmeye cesaret ettik. Suda tam beş saat kaldık. Bu, susuzluğumuzu epey azalttı. Kendimize geldik. Geceyi bir öncekinden çok daha rahat geçirdik. İkimiz de biraz uyuduk.

6 Ağustos. Bugün öğleyin çiselemeye başlayan yağmur akşama kadar devam etti. Sürahimizle damacanamızı kaybettiğimize çok hayıflandık; çünkü su toplamak için sadece gömleklerimizi kullanmamıza karşın, bunlardan ikisini olmasa bile birini doldurabilirdik. Gömleklerimizi iyice ıslattıktan sonra ağzımıza götürüp sıkarak akan suyu içtik. Bütün günü bunu yapmakla geçirdik.

7 Ağustos. Tam şafak sökerken, ikimiz de aynı anda doğuda bir gemi gördük. *Bize doğru geliyordu!* O muhteşem görüntü karşısında zayıf sevinç çığlıkları atarak, gömleklerimizi sallayarak, dermansız olmamıza karşın olabildiğince zıplayarak kendimizi göstermeye çalıştık. Hatta gemidekilere seslendik; oysa gemi yirmi beş kilometre kadar uzaktaydı. Ama bize doğru gelmeyi sürdürüyordu. Böylece, eninde sonunda bizi görecek kadar yaklaşacaklarına emin olduk. Onu ilk gördükten bir saat sonra, güvertesindeki insanları seçebilmeye başladık. Uzun ve alçak bir gabyalı uskunaydı. Pruva gabya yelkeninde kara bir top resmi vardı. Tam mürettebatlı olduğu belliydi. Sonra endişelenmeye başladık. Çünkü bizi görememiş olmalarının imkânsız olduğunu, demek ki bize yardım etmemeye karar verdiklerini düşünüyorduk. Bu korkunç, barbarca hareket inanılmaz gelse de, benzer koşullar altında defalarca yapılmıştır Bunları yapanların nasıl insanlar olduğunu anlamak mümkün değil.[1] Ama bu kez Tanrı'ya şükür o geminin güvertesinde bir hareketlenme olduğunu gördük. Gemiye he-

men bir İngiliz bayrağı çekildi. Sonra bize yanaştılar. Yarım saat sonra o geminin kamaralarından birindeydik. İsmi Jane Guy idi. Liverpool'dan yola çıkmış, balina avlamak ve ticaret yapmak amacıyla Güney Denizleri'ne ve Pasifik'e gidiyordu.

Bölüm 14

Jane Guy yüz seksen tonluk, güzel bir gabyalı uskunaydı. Pruvası normalden sivriydi. Rüzgârlı ve normal havada onun kadar hızlı gidebilen bir gemi görmemiştim. Ama fırtınaya pek dayanıklı değildi. Ayrıca sığ sularda karaya oturma ihtimali çok fazlaydı. Bir ticaret gemisi daha büyük ve hafif olmalıdır. Hafif tahtadan yapılmalı ve yapı itibarıyla başka açılardan da normalde Güney Denizleri'ne giden gemilerden farklı olmalıdır. İyice silahlanmış olması da şarttır. İçinde bir düzine kadar altışar kiloluk büyük kısa top ve iki üç tane de uzun top, ayrıca pirinç karabinalar ve su geçirmez nöbetçi kabinleri bulunmalıdır. Halatları diğer ticaret gemilerininkinden çok daha sağlam olmalıdır. En önemlisi de, böyle bir gemiyi en az elli veya altmış usta denizci idare etmelidir. Jane Guy'da, kaptan ile ikinci kaptan dışında otuz beş usta denizci vardı. Ama bir ticaret yolculuğunun güçlüklerinin ve tehlikelerinin gerekli kıldığı silahlara ve diğer donanımlara sahip değildi.

Kaptan Guy tam bir şehir beyefendisiydi. Güney Denizleri'ni avcunun içi gibi biliyordu. Hayatının çoğunu oralarda geçirmişti. Ama ne yazık ki enerjik olmadığından, ticarette

zorunlu olan girişimcilik ruhuna sahip değildi. İdare ettiği geminin bir kısmının sahibiydi. Güney Denizleri'ne kârlı alışverişler yapmak üzere gönderilmişti. Böyle yolculuklarda genellikle yapıldığı gibi, yanına incik boncuk, dürbün, kibrit, balta, testere, keser, rende, keski, marangoz kalemi, matkap, eğe, parmaklık rendesi, törpü, çekiç, çivi, bıçak, makas, usturа, iğne, iplik, çanak çömlek, patiska, biblo vb. yükleri almıştı.

Uskuna Liverpool'dan on Temmuz'da yola çıkmış, ayın yirmi beşinde Yengeç Dönencesi'ni, yirminci batı boylamından geçmişti. Ayın yirmi dokuzunda Verd Burnu Adaları'ndan biri olan Sal'a uğrayıp yolculuk için gerekli tuz gibi şeyleri tedarik etmişti. Üç Ağustos'ta Verd Burnu'ndan ayrılıp güneybatı yönünde giderek Brezilya sahil şeridi boyunca ilerlemişti. Amacı ekvatoru yirmi sekiz ile otuzuncu batı boylamı meridyenleri arasından geçmekti. Avrupa'dan Ümit Burnu'na ya da Doğu Hint Adaları'na giden gemilerin genelde izlediği yoldur bu. Böylece rüzgârsız ve ters akıntılı Gine sahilinden uzak durурlar. Ayrıca bu en kısa yoldur, çünkü sürekli esen batı rüzgârları sayesinde Ümit Burnu'na çabuk ulaşılabilir. Kaptan Guy önce Kerguelen's Land'e uğramak istiyordu. Bunun sebebini bilmiyorum. Uskuna, bizi kurtardığı gün otuzbirinci batı boylamındaki St. Roque Burnu'ndan yeni ayrılmıştı. Yani bulunduğumuzda, muhtemelen kuzeyden güneye *en az yirmi beş derece* sürüklenmiştik!

Jane Guy'da bize çok iyi davrandılar. Peters da ben de on beş gün içinde kendimizi toparladık. Bu arada gemi güneydoğu yönünde gitmeyi sürdürüyordu. Hava güzel ve hafif rüzgârlıydı. Şimdi bütün o yaşadıklarımız bize korkunç bir rüya

gibi geliyordu. Bu kısmi unutkanlığın ani geçişlerden sonra (sevinçten üzüntüye ve üzüntüden sevince) sık sık yaşandığını sonradan öğrendim. Unutkanlığın boyutu iki uç arasındaki farkın boyutuyla doğru orantılıdır. Bu yüzden Grampus'ta çektiğim acıların çoğunu anımsamadığımı düşünüyorum. Olayları hatırlıyorum, ama o sıradaki hislerimi hatırlamıyorum. Bildiğim tek şey şu: *O zamanlar*, hiç kimsenin daha fazla acıya katlanamayacağını düşündüğümü hatırlıyorum.

Yolculuğumuzun sonraki birkaç haftası boyunca önemli bir şey olmadı. Bazen balina gemileriyle, sık sık da kara veya diğer adıyla düz balinalarla karşılaşıyorduk. Bunların böyle adlandırılmasının sebebi, onları kaşalotlardan ayırmaktır. Ama kara balinalar genellikle yirmibeşinci paralelin doğusunda bulunur. Uskuna on altı Eylül'de Ümit Burnu civarında, Liverpool'dan yola çıktığından beri ilk kez güçlü bir fırtınaya yakalandı. Bu civarda, ama daha çok burnun doğusunda ve güneyinde (biz batısındaydık) gemiler genellikle şiddetli fırtınalara yakalanır. Böyle fırtınalar sırasında deniz yoğun dalgalı olur. Fırtınaların en tehlikeli yanlarmdan biri, rüzgârın ansızın yön değiştirmesidir. Bu olay genellikle fırtınanın en şiddetli zamanlarında gerçekleşir. Kuzeyden ya da kuzeydoğudan kasırga eserken, birden rüzgar tamamen kesilebilir ve aynı anda güneybatıdan müthiş bir hızla esmeye başlayabilir. Bu yön değişikliğinden önce genellikle güneyde parlak bir ışık belirdiğinden, denizciler gerekli önlemleri alabilir.

Sabah altı civarında kuzeyden sert bir bora esti. Saat sekizde şiddetini iyice arttırmıştı. Denizde, hayatında gördüğüm en büyük dalgalar yükseliyordu. Gemide her türlü tedbir alınmıştı, ama uskuna çok zorlanıyordu. İyi bir gemi olmadı-

ğını belli ediyordu. Burnu her dalgada havaya dikiliyordu. Ayrıca iki dalga arasında su üstünde kalmakta zorlanıyordu. Günbatımından biraz önce, beklediğimiz parlak ışığı güneybatıda gördük. Bir saat sonra küçük ön yelkenimiz çırpınmaya başladı. İki dakika sonra, aldığımız tüm önlemlere karşın yere kapaklandık ve güverteye inen müthiş bir dalga ortalığı köpük içinde bıraktı. Âdeta büyü işiydi bu. Güneybatıdan inen darbe neyse ki sadece bir boraydı. Gemi direklerinden hiçbirini yitirmeden doğruldu. Daha sonraki birkaç saat boyunca ağır dalgalı denizde epey zorlandık. Kaptan Guy kurtulmamızın neredeyse mucize olduğunu söyledi.

On üç Ekim'de, 46° 53' G. enlemi, 37° 46' D. boylamında Prince Edward Adası'nı gördük. İki gün sonra 42° 59' G. enlemi, 48° D. boylamında Possesion Adası'nın, ardından da Crozet Adaları'nın yanından geçtik. Ayın on sekizinde Güney Hint Okyanusu'ndaki Kerguelen's (Desolation) Adası'na vardık. Suyu dört kulaç derinlikte olan Christmas Koyu'nda demir attık.

Bu ada, daha doğrusu takımada Ümit Burnu'nun yaklaşık sekiz yüz fersah güneydoğusunda bulunur. 1772'de Baron de Kergulen ya da Kerguelen adlı bir Fransız tarafından keşfedilmiştir. Baron, adaların büyük bir güney kıtasının parçası olduğunu sanmış, Fransa'ya dönünce de bu iddiada bulunup o sırada epey heyecan uyandırmıştı. Hükümet baronu keşfettiği yeri incelemesi için ertesi yıl geri gönderince, bu yanılgı ortaya çıkmıştı. 1777'de Kaptan Cook bu takımadalara gelip en büyüğüne Desolation Adası (Isssız Ada) adını vermişti. Bu isim gerçekten de çok uygundur. Ama adaya yaklaşınca ıssız olduğunu anlamak kolay olmayabilir, çünkü buradaki tepele-

rin yamaçları Eylül'den Mart'a dek yemyeşil bitkilerle kaplıdır. Bu yanıltıcı izlenime yol açan; taşkıran otuna benzeyen ve bir yosun türünün üstünde iri kümeler halinde biten, adada bol miktarda bulunan bir bitkidir. Adada bu bitki dışında sadece liman civarında kalın otlar, likenler ve tomurcuklanan lahanayı andıran, tadı acı ve keskin bir tür çalı vardır.

Ada alçak tepelerle kaplıdır. Dorukları sürekli karlıdır. Bu adada bulunan çok sayıda koydan en büyüğü Christmas Koyu'dur. Kuzeydeki Francois Burnu'nu geçince karşınıza çıkar. Tuhaf şekli sebebiyle hemen fark edilen bu burun, limanın yerini saptamaya yarar. Tam ucundaki, ortasında büyük bir delik bulunan dev bir kaya parçası doğal bir kemerli yol teşkil eder. Limanın girişi 48° 40' G. enlemi, 69° 6' D. boylamındadır. Buranın ilerisinde bulunan çok sayıda küçük ada, bütün doğu rüzgârlarını keser. Doğuda Wasp Koyu vardır. Buranın hemen her tarafı karayla çevrilidir. Görünüşü bir leğene benzer. Bu koyun girişi dört, içi ise on ila on üç kulaç derinliktedir. Dibi sert kildendir. Buraya demir atan bir gemi bütün sene boyunca tehlikelerden korunabilir. Batıda, Wasp Koyu'nun girişinde küçük ve ulaşması kolay bir tatlısu deresi vardır.

Kerguelen Adası'nda bol miktarda kürklü ve tüylü foklar bulunur. Özellikle tüylü olanların sayısı fazladır. Ayrıca dört değişik cins penguen de yine bol miktarda bulunur. Bunların en büyüğü asil penguendir. Bu ismi iriliğinden ve tüylerinin güzelliğinden almıştır. Gövdesinin üst kısmı genellikle gri, bazen de açık mordur. Alt kısmı ise kar beyazıdır Başı ve ayakları parlak siyahtır Ancak tüylerinin en güzel olanları, başından göğsüne dek iki çizgi halinde inen altın sarısı tüy-

lerdir. Gagası uzundur ve ya pembe, ya da parlak kızıldır. Bu kuşlar haşmetli bir edayla, dimdik yürür. Başlarını yukarı kaldırır, kanatlarını kol gibi sarkıtırlar. Kuyrukları da bacaklarına paralel olarak sarkar. Bu halleriyle insana çok benzerler. Gelişigüzel ya da karanlıkta uzaktan bakan biri yanılıp onları insan sanabilir. Kerguelen's Land'de gördüğümüz asil penguenler kazdan çok daha iriydi. Buradaki diğer türler makarna, eşek ve karga penguenleridir. Bunlar çok daha küçüktür ve tüyleri de o kadar güzel değildir. Diğer pek çok açıdan da farklıdırlar.

Burada penguenler dışında türlü türlü kuşlar da bulunur: Mesela deniztavukları, mavi fırtına kuşları, çamurcunlar, ördekler, Egmont Limanı tavukları, sorguçlu karabataklar, Burun güvercinleri, denizkırlangıçları, martılar, Carey Ana tavukları, Carey Ana kazları (büyük fırtına kuşları) ve albatroslar.

Büyük fırtına kuşu adi albatros kadar iridir ve etoburdur. Kemikkıran ve sorguçlu fırtına kuşu olarak da bilinir İnsandan çekinmez. Doğru dürüst pişirilirse eti lezizdir. Uçarken bazen kanatlarını iki yana açıp hiç kımıldatmadan suyun hemen üstünde süzülür.

Albatros, Güney Denizi kuşlarının en irisi ve vahşisidir. Uçarak avlanır ve karaya ancak üremek için gider. Bu kuşlarla penguenler arasında tuhaf bir dostluk vardır. Yuvalarını, aralarında yapılmış bir plana göre, birbirinin aynısı şekilde inşa ederler – albatros dört penguen yuvasının ortasındaki küçük bir dörtgende oturur. Denizciler buna "karga yuvası" adını vermiştir Bu yuvalardan çok bahsedilmiştir, ama okuyuculardan bazıları bu yazılanları okumamış olabilir Daha

sonra penguenlerden ve albatroslardan bahsedeceğimden, burada yuvalarına ve yaşam tarzlarına değinmek yerinde olur.

Kuluçka mevsimi gelince kuşlar büyük miktarlarda toplanır. Bunlar birkaç gün ne yapacaklarını kararlaştırmaya çalışır gibi görünür. Sonunda harekete geçerler. Denize olabildiğince yakın, düz ve geniş bir arazi (genellikle üç dört dönümlük) seçilir. Burarın seçilme sebebi düz ve taşsız olmasıdır. Sonra kuşlar arazinin yapısına göre ya bir dörtgen ya da başka türlü bir paralelogram oluşturacak şekilde bir yuvanın sınırlarını çizer. Bunun boyutları tam hepsinin sığacağı kadardır. Böylece çalışmaya katılmamış, sonradan gelen kuşlar olursa aralarına giremeyecektir. Yuvanın denize bakan tarafı giriş çıkış için açık bırakılır.

Koloni, yuvanın sınırlarını böylece belirledikten sonra içini çalı çırpılardan ve taşlardan temizlemeye başlar. Bu taşları yuvanın etrafına dizerler. Böylece üç tarafta duvarlar oluşur. Bu duvarların hemen dibinde iki metre genişliğinde bir yol yapılır. Böylece kuşlar burada rahatça gezinebilir.

Sonraki adım bütün alanı birbirine eş boyutlarda küçük karelere ayırmaktır. Bu, yuva boyunca uzanan ve birbirini kesen düz çizgiler çizmek suretiyle yapılır. Her kesişim noktasına bir albatros yuvası, her karenin tam ortasına da bir penguen yuvası kurulur. Beylece her penguen dört albatros, her albatros da dört penguen tarafından çevrilir Penguen yuvaları topraktaki küçük deliklerden ibarettir. Her penguen tek yumurta yumurtlar Bu yuvalar yumurtaların yuvarlanmasını engeller. Albatrosun yuvası ise biraz daha karmaşıktır. Önce otuz santim yüksekliğinde ve altmış santim çapında bir tümsek inşa eder Bu tümseği toprak, yosun ve deniz kabuğu kullanarak yapar

Tepesine ise yuvasını kurar.

Kuşlar kuluçka devresinde ve sonrasında, yavruları kendi başlarının çaresine bakabilecek hale gelene dek yuvalarını bir an olsun korumasız bırakmaz. Erkekler denizde yiyecek ararken dişiler görevlerinin başındadır. Yuvalardan ancak erkekler döndüğünde ayrılırlar. Her yuvadaki yumurtanın üstünde hep bir kuş bulunur – biri ayrılırken diğeri hemen üstüne oturur. Bu önlemin alınma sebebi kuşlar arasında hırsızlığın çok yaygın olmasıdır. Fırsat bulunca birbirlerinin yumurtalarını çalmaktan çekinmezler.

Bazı karga yuvalarında sadece penguenlerle albatroslar bulunsa da, çoğunda çeşitli okyanus kuşlarına rastlanır. Bunlar vatandaşlık imtiyazlarından faydalanıp, boş buldukları yerlere yuva yaparlar, ama daha iri kuşlarla asla dalaşmazlar. Bu yerleşim yerlerinin uzaktan görünüşü oldukça tuhaftır. Tepesinde durmadan uçan albatroslar ve diğer kuşlar yüzünden (ya denize gitmekte ya da geri dönmektedirler) yuva hep karanlıktadır. Aynı zamanda çok sayıda penguenin de yuvaların arasındaki dar yollarda ve yuvanın etrafındaki arazide kendilerine özgü kazasker adımlarıyla ileri geri yürüdükleri görülür. Kısacası hiçbir şey bu tüylü varlıkların yaptığı yuvalardan daha şaşırtıcı ve her açıdan düşündürücü olamaz.

Christmas Koyu'na vardığımız sabahta, ikinci kaptan Bay Patterson kayıkları alıp fok avlamaya çıktı (bunun için mevsim biraz erken olsa da). Kaptan ile genç bir akrabasını da batıdaki boş bir araziye bıraktı. Adanın iç kısımlarında bir işleri varmış, ama ne olduğunu asla öğrenemedim. Kaptan Guy yanına içinde mühürlü bir mektup bulunan bir şişe aldı. Karaya bırakıldıktan sonra adanın en yüksek doruklarından bi-

rine doğru gitmeye başladı. Belki de amacı mektubu yüksek bir yere bırakmaktı; bunun daha sonra gelecek bir gemideki insanlar tarafından bulunacağını ümit ediyor olabilirdi. O gözden kaybolur kaybolmaz koyun etrafından dolanıp fok aramaya başladık (Peters ile ben ikinci kaptanın kayığındaydık). Bu iş üç hafta sürdü. Sadece Kerguelen's Land'in değil, civardaki pek çok diğer küçük adanın da her tarafını araştırdık. Ama çabalarımız boşa gitti. Dikkate değer bir başarı elde edemedik. Çok sayıda kürklü fok gördük, ama bunlar hemen kaçıyordu, bu yüzden sadece üç yüz elli post toplayabildik. Özellikle adanın batısında bol miktarda iri fok vardı, ama epey uğraştıktan sonra bunlardan sadece yirmi tanesini öldürebildik. Küçük adalarda çok sayıda tüylü fok gördük, ama bunlara dokunmadık. Ayın on birinde uskunaya geri döndük. Kaptan Guy ile yeğeni bizden önce dönmüştü. Adanın iç kısımlarının dünyanın en berbat ve çorak yerleri olduğunu söylediler. Bir yanlış anlama yüzünden, ikinci kaptanın onları alıp uskunaya götürmek için bir filika göndereceğini sandıklarından, adada iki gece kalmışlardı.

Bölüm 15

Ayın on ikisinde Christmas Koyu'ndan ayrılıp batı yönünde ilerleyerek geri döndük. Crozet grubundaki adalardan biri olan Marion's Adası iskele tarafındaydı. Sonra Prince Edward Adası'nın yanından geçtik. O da solumuzdaydı. Sonra kuzeye saptık ve on beş gün sonra 37° 8' G. enlemi, 12° 8' B. boylamındaki Tristan d'Acunha Adaları'na vardık.

Üç yuvarlak adadan oluşan bu tanınmış takımada Portekizliler tarafından keşfedilmiştir. Sonra 1643'te Hollandalılar, 1767'de de Fransızlar tarafından ziyaret edilmiştir. Bu üç ada bir üçgen oluşturacak şekilde dizilmiştir. Aralarında on beş kilometre vardır. Üçü de dağlıktır. Özellikle Tristan d'Acunha, ismini hak etmektedir. Takımdaki adaların en büyüğüdür. Çapı yaklaşık yirmi beş kilometredir. Öyle yüksektir ki, açık havada on beş kilometre kadar öteden görülebilir. Adanın kuzey tarafında, deniz kıyısında üç yüz metrelik sarp bir uçurum vardır. Bu yüksekliktekı bir yayla adanın neredeyse ortasına kadar uzanır. Adanın ortasında Teneriffe'dekine benzeyen, koni şeklinde bir doruk yükselir Bu koninin alt yarısında iri ağaçlar bulunur Ama üst yarısı çıplak kayadır ve ge-

nellikle bulutlarla örtülüdür. Kışın çoğu boyunca karla kaplıdır. Adanın çevresi, suları derin ve kıyıları sarp olduğundan gemiler için tehlikeli değildir. Kuzeybatı sahilinde kara kumlu bir koy bulunur. Güneyden rüzgâr esiyorsa, buraya kayıklarla kolayca ulaşılabilir. Bu sahilde bol miktarda tatlı su bulunur. Ayrıca mezgit ve türlü türlü balıklar avlanabilir.

İkinci büyük ada en batıdaki Inaccessible Adası'dır. 37° 17' G. enlemi, 12° 24' B. boylamında bulunur. On on iki kilometre çapındadır. Her tarafı sarptır. Tepesi dümdüzdür. Bu adada birkaç bodur çalı dışında bitki yoktur.

En küçük ve en güneydeki ada olan Nightingale Adası 37° 26' G. enlemi, 12° 12' B. boylamında bulunur. Güney ucunda yüksek ve kayalık adacıklar vardır. Bu adacıkların benzerleri kuzeydoğusunda da görülür. Arazisi çorak ve engebelidir. Ortasında derin bir vadi vardır.

Bu adaların kıyıları uygun mevsimde iri, tüylü ve kürklü foklarla ve türlü türlü deniz kuşlarıyla dolar. Bu hayvanlar ilk başlarda kolayca yakalanabildiğinden; takımada, keşfedildiğinden beri oldukça işlek bir yer olmuştur. Hollandalılar ve Fransızlar buraya çok eskiden beri gelmektedir. 1790'da, Philadelphia'dan yola çıkan Industry gemisinin kaptanı Patten, Tristan D'Acunha'ya ulaşıp burada yedi ay kalarak (1790 Ağustosu'ndan 1791 Nisanı'na dek) fok derisi toplamıştır. Yedi ayda bin altı yüz post toplamıştır. Orada büyük bir gemiyi üç hafta içinde yağ ile kolayca doldurabileceğini söylemiştir. Geldiğinde adada birkaç yaban keçisi dışında dört ayaklı hayvan yoktu. Şimdi ise türlü türlü kıymetli evcil hayvanla doludur. Bunları sonradan gelen denizciler bırakmıştır.

Sanırım Kaptan Patten'in ziyaretinden kısa süre sonra

Amerikan briği Betsey'nin kaptanı Colquhoun bu adalardan en büyüğüne dinlenmek için indi. Oraya soğan, patates, lahana ve çeşitli türden sebzeler ekti. Şimdi adada bunlardan bol miktarda bulunmaktadır.

1811'de, Nereus gemisinin kaptanı Heywood Tristan'a gitti. Adada yaşayan ve fok derisi ile yağı toplayan üç Amerikalı buldu. Bunlardan birinin adı John Lambert'tı. Kendisini o diyarın hükümdarı ilan etmişti. Altmış dönümlük araziyi temizleyip işlemiş, Rio Janeiro'daki Amerikalı bir papazdan aldığı kahve bitkisi ve kamış şekeri tohumlarını ekmişti. Ancak Amerikalılar buradan sonunda ayrılmıştı. 1817'de adalar İngiliz Hükümeti tarafından ele geçirilmişti. Hükümet Ümit Burnu'na bu amaçla bir müfreze göndermişti. Ama adalar uzun süre ellerinde kalmamıştı. Yine de İngilizler adaları boşaltırken, iki üç İngiliz ailesi hükümetten bağımsız olarak orada kalmaya karar vermişti. 25 Mart 1824'te, Londra'dan Van Diemen's Land'e seyahat eden ve Kaptan Jeffrey'nin idaresindeki Berwick gemisi buraya gelmişti. Adada eskiden İngiliz Ordusu'nda topçu onbaşısı olan Glass adlı bir İngiliz bulmuşlardı. Glass kendini adaların mutlak hâkimi ilan etmişti. Emrinde yirmi bir erkek ve üç kadın vardı. Ada ikliminin sağlığa çok yararlı, toprağının da verimli olduğunu söylemişti. Ada halkının temel işi fok derisi ve yağı toplamaktı. Bunları Ümit Burnu'nda yaşayanlarla alışverişte kullanıyorlardı. Glass'ın küçük bir uskunası vardı. Biz geldiğimizde, hâlâ o adada yaşıyordu; ama topluluk üremişti. Tristan'da elli altı kişi, Nightingale Adası'nda da daha küçük bir topluluk yaşıyordu. Gereken her türlü tedariki sağlamakta zorlanmadık – bol bol koyun, domuz, öküz, tavşan, tavuk, keçi, çeşit çeşit

balık ve sebze aldık. O büyük adanın çok yakınında, on sekiz kulaç derinlikte demir atıp bunları gemiye kolayca yükledik. Kaptan Guy, Glass'tan ayrıca beş yüz fok derisi ile biraz diş de satın aldı. Burada bir hafta kaldık. Bu süre içinde rüzgâr genelde kuzeyden ve batıdan esti. Hava biraz sisliydi. Beş Kasım'da güneye ve batıya doğru yelken açtık. Aurora denilen bir takımadayı arıyorduk. Bu takımada konusunda çeşitli söylentiler vardı. Var olup olmadığı belli değildi.

Bu adaların 1762'de Aurora gemisi tarafından keşfedildiği söylenir. Filipin Kraliyet Şirketi'ne ait Princess gemisinin kaptanı Manuel de Oyarvido, 1790'da bu adaların arasından geçtiğini söylemiştir. 1794'te İspanyol korveti Atrevida bu adaları bulmak üzere yola çıktı. Bu keşif seferi sırasında olanlardan, 1809 senesinde Kraliyet Hidrografi Derneği'nin dergisinde çıkan bir yazıda şöyle bahsedilmektedir: "Atrevida korveti Ocak'ın yirmi biri ile yirmi yedisi arasında, bulunduğu yakın civarı gereken her şekilde gözlemlemiş ve bu adalarla Malninas'taki Soledad Limanı arasındaki boylam farkını ölçmüştür. Bu adaların sayısı üç tanedir. Hepsi de aşağı yukarı aynı meridyende bulunur. Ortadaki, oldukça alçak bir adadır. Diğer ikisi ise dokuz fersah öteden görülebilir." Atrevida'da yapılan ölçümlerde, her adanın kesin konumu şöyle saptanmıştır: Kuzeydeki 52° 37' 24" G. enlemi, 47° 43' 15' B. boylamında; ortadaki 53° 2' 40" G. enlemi, 47° 55' 15" B. boylamında; güneydeki ise 53° 15' 22" G. enlemi, 47° 57' 15" B. boylamındadır

Yirmi yedi Ocak 1820'de, İngiliz Donanması'ndan Kaptan James Weddel yine Aurora Adaları'nı aramak üzere Staten Land'den yola çıktı. Ancak Atrevida'nın kaptanının belirttiği

yerlere gitmesine karşın, buralarda ve civarında kara belirtisine rastlayamadığını söyledi. Bu çelişkili açıklamalar başka denizcilerin de o adaları aramaya çıkmasına yol açtı. Tuhaftır ki, bazıları oraları karış karış aramasına karşın adaları bulamasa da, yine bazıları onları gördüklerini, hatta kıyılarına yaklaştıklarını iddia ettiler. Kaptan Guy bu tuhaf ve tartışmalı meseleyi açıklığa kavuşturmak için elinden geleni yapmak niyetindeydi.[2]

Güney ile batıya doğru ilerlemeyi sürdürdük. Hava koşulları değişkendi. Ayın yirmisinde en güneydeki adanın bulunduğu söylenen yerin çok yakınında, yani 53° 15' G. enlemi ile 47° 58' B. boylamındaydık. Kara izine rastlayamayınca elliüçüncü güney enlemi boyunca batıya doğru, ellinci batı boylamına dek ilerledik. Sonra kuzeye sapıp elliikinci güney enlemine kadar gittik. Ardından doğuya sapıp, Georgia'nın batı sahilinin bulunduğu meridyene kadar, aramaya ilk başladığımız enleme dek ilerledik. O bölgenin tamamını çaprazlamasına kat ettik. Direk tepesinde sürekli gözcü bulunduruyorduk. Böylece civarı üç hafta boyunca büyük bir dikkatle inceledik. Bu süre içinde hava çok güzeldi ve hiç sis yoktu. Sonunda, o bölgede eskiden adalar var idiyse bile, artık onlardan eser kalmadığına emin olduk. Vatanıma dönüşümden sonra, aynı yerin 1822'de Amerikan uskunası Henry'nin kaptanı Johnson ve Amerikan uskunası Wasp'ın kaptanı Morrell tarafından yine aynı titizlikle araştırıldığını, her ikisinin de adaların izine rastlamadığını öğrendim.

Bölüm 16

Kaptan Guy'ın niyeti, Aurora Adaları meselesi konusunda kesin bir sonuca vardıktan sonra Magellan Boğazı'ndan geçip, Patagonya'nın batı sahil şeridi boyunca yukarı çıkmaktı, ama Tristan d'Acunha'da, 60° G. enlemi ile 41° 20' B. boylamı arasında bazı küçük adalar bulunduğunu öğrenince, bunları bulmak umuduyla rotamızı güneye çevirdi. Bu adaları bulamazsa, hava koşulları da uygun olursa, ilerlemeyi sürdürüp kutba gitmek niyetindeydi. Böylece on iki Aralık'ta o yönde yola çıktık. Ayın on sekizinde, Glass'ın söylediği yere varmıştık. Bu civarda üç gün dolaşmamıza karşın bahsettiği adaların izine rastlayamadık. Ayın yirmi birinde, hava da çok güzel olduğundan, tekrar güney yönünde ilerlemeye başladık. Amacımız bu yönde olabildiğince ilerlemekti. Anlatmaya daha fazla devam etmeden önce, bu bölgelerde yapılan keşifler hakkında fazla bilgisi olmayan okuyuculara, daha önce güney kutbuna ulaşmak için yapılmış çok az sayıdaki girişimden bahsetmem yerinde olur.

Kayıtlara göre, ilk sefer Kaptan Cook tarafından yapıldı. 1772'de Resolution gemisiyle güneye doğru yola çıktı. Ona

Yüzbaşı Furneaux idaresindeki Adventure gemisi eşlik ediyordu. Aralık'ta güney enleminin ellisekizinci paraleline ve 26° 57' G. boylamına kadar ilerlemişti. Burada karşısına buz tabakaları çıktı. Bunlar iki buçuk üç metre kalınlığındaydı ve Kuzeybatı ile güneydoğu yönünde uzanıyorlardı. Birbirlerine öyle yakındılar ki, aralarından geçmek çok zordu. Kaptan Cook, çok sayıda kuş görmelerine ve diğer belirtilere bakarak, karaya yakın oldukları sonucuna vardı. Güneye doğru ilerlemeyi sürdürdüler. Hava iyice soğumuştu. Sonunda 38° 14' D. boylamındaki altmış dördüncü paralele ulaştılar. Burada hava ılıktı. Hafif rüzgârlar esiyordu. Termometre beş gün boyunca otuz altıyı gösterdi. Gemiler Ocak 1773'te Güney Kutbu Medarı'nı geçtiler, ama daha fazla ilerleyemediler. Çünkü 67° 15' enlemine vardıklarında, yollarının güneyde göz alabildiğine uzanan engin buz tabakaları tarafından kesildiğini gördüler. Burada her türden buz tabakası vardı. Bazıları kilometrelerce uzanıyor ve denizden beş altı metre kadar yükseliyordu. Hem mevsim geç olduğundan, hem de bu engeli aşma umudu taşımadıklarından, Kaptan Cook istemeye istemeye geriye, kuzeye dönmeleri emrini verdi.

Kasım'da tekrar Antarktik'e doğru yola çıktılar. 59° 40' enleminde güney yönünde sert bir rüzgâr esti. Aralık'ta, gemiler 67° 31' enlemi, 142° 54' B. boylamındayken hava iyice soğumuştu ve sert rüzgârlarla sis vardı. Burada çok sayıda kuş bulunuyordu; özellikle de albatroslar, penguenler ve fırtına kuşları. 70° 23' enleminde karşılarına dev buz adaları çıktı. Bundan kısa süre sonra da, güneydeki bulutların kar beyazı olduğu görüldü. Bu, oralarda buz tabakaları bulunduğunun işaretiydi. 71° 10' enlemi, 106° 54' B. boylamında denizcilerin

yolları yine güney ufkunda göz alabildiğine uzanan engin buz tabakaları tarafından kesildi. Bu arazinin kuzey kenarları girintili çıkıntılıydı. Tabakalar arasında geçit yoktu. Güney yönünde bir buçuk kilometre kadar uzanıyorlardı. Arkalarında, pürüzsüz bir buzdan yüzey vardı. En arkada ise dev buzdan dağlar yükseliyordu. Kaptan Cook bu engin arazinin ya güney kutbuna dek uzandığına ya da bir kıtayla birleştiğine karar verdi. Büyük çabaları ve sebatı sayesinde bir ulusal keşif seferine, kısmen bu bölgeleri keşfetmek amacıyla katılmış olan Bay J. N. Reynolds; Resolution'ın girişiminden şöyle bahsediyor: "Kaptan Cook'un 71° 10'dan daha ileri gidememesine şaşırmıyoruz. Bizi asıl şaşırtan şey, buraya 106° 54' batı boylamı meridyeninde ulaşmamış olmasıdır. Shetland'ın güneyinde, altmışdördüncü enlemde bulunan Palmer's Land'in güneyi ve batısı henüz keşfedilmemiştir. Cook buraya gidiyordu, ama yolu buz tabakaları tarafından kesildi. Bunda mevsimin kış olmasının payı büyük olsa gerek; ne de olsa henüz Ocak'ın altısıydı. Bahsettiği o buzdan dağların bir bölümü Palmer's Land'in ana karasına ya da güney ve batı yönünde uzanan karanın herhangi bir kısmına bağlı olabilir."

1803'te, Rus Çarı Alexander, Kaptan Kreutzenstern ile Kaptan Lisiausky'yi dünyayı turlamakla görevlendirdi. Güneye gitmeye çalışırken, 59° 58' enlemi, 70° 15' B. boylamından ileri gidemediler Burada doğudan gelen şiddetli akıntılarla karşılaştılar. Bol miktarda balina vardı, ama buza rastlamadılar. Bay Reynolds bu yolculuktan bahsederken, Kreutzernstern'in aynı yere kış mevsiminde gelmiş olsa mutlaka buz tabakalarıyla karşılacağını söylüyor Kaptan K. söz konusu enleme Mart ayında varmıştı. Bankizler güneyden ve batıdan sü-

rekli esen rüzgârların ve akıntıların etkisiyle Georgia'nın kuzeyindeki, Sandwich Land ile Güney Orkneylerin doğusundaki ve Güney Shetland Adaları'nın batısındaki buzul bölgeye sürüklenmişti.

1822'de, İngiliz Donanması'ndan Kaptan James Weddell iki çok küçük gemiyle güneyde daha önce kimsenin gitmediği kadar ilerlemeyi, üstelik büyük güçlükler yaşamadan başardı. Söylediğine göre yetmiş ikinci paralelden *önce* karşısına çok sayıda buz tabakası çıkmış, ama buraya varınca tek bir buz parçası bile görmemiş. 74° 15' enlemine ulaştığında da, buzdan araziler değil, sadece üç tane buzdan ada görmüş. Oralarda büyük kuş sürülerine ve diğer kara işaretlerine rastlanmasına ve direk tepesinden bakıldığında Shetlandların güneyinde bilinmeyen kara parçalarının uzandığının görülmesine karşın, Weddell'in güney kutbu civarında kara parçası bulunmadığını iddia etmesi ilginçtir.

11 Ocak 1823'te, Kaptan Benjamin Morrell'in idaresindeki Amerikan uskunası Wasp Kerguelen's Land'den yola çıktı. Hedefi olabildiğince güneye gitmekti. Kaptan bir Şubat'ta kendini 64° 52' G. enlemi, 118° 27' D. boylamında buldu. Aşağıdaki paragraf günlüğünün o tarihli bölümünden alınmıştır: "Rüzgâr kısa sürede saatte on bir deniz mili hızına ulaştı. Bunu fırsat bilip batıya doğru ilerlemeye başladık. Ama altmışdördüncü enlemden sonra güneye gidersek karşımıza daha az buz çıkacağına emin olduğumuzdan, biraz güneye saptık. Güney Kutbu Medarı'nı geçip 69° 15' D. enlemine ulaştığımızda, burada *buz tabakaları* yoktu ve çok az sayıda buzdan ada görülüyordu.

Günlüğün on dört Mart tarihli bölümünde de şunlar yazı-

lıdır: "Denizde artık hiç buz tabakası yoktu. Görünen buzdan adaların sayısı da bir düzineden fazla değildi. Hava ile denizin ısısı da en az on üç derece artmıştı. Altmış ile altmışikinci güney paralelleri arasındaki en sıcak yerdi burası. Şimdi 70° 14' G. enlemindeyiz. Hava kırk yedi, deniz ise kırk dört derece. Sıcaklık 14° 27' doğuda, azimut başı artıyor... Güney Kutbu Medarı'nı çeşitli meridyenlerden defalarca geçtim. Her seferinde, altmışbeşinci güney enlemini geçtikten sonra, hem havanın hem de suyun ılıklaştığını gözlemledim. Bu enlemin kuzeyinde, altmış ile altmışbeşinci güney enlemleri arasında karşısımıza neredeyse sayısız dev buzdan ada çıktı. Bunların arasından geçmemiz çok güç oldu. Bazılarının çapı iki üç kilometre vardı. Yükseklikleri yüz elli metreye kadar ulaşıyordu."

Yakıtları ve suları bitmek üzere olduğu, gerekli aletlere sahip bulunmadıkları ve mevsim geç olmaya başladığı için, Kaptan Morrell karşısında açık bir deniz bulunmasına karşın batı yönünde daha fazla ilerleyemeden geri dönmek zorunda kaldı. Kaptan bu zorunluluklar olmasa, kutba kadar olmasa bile, seksenbeşinci paralele kadar gidebileceğini söylüyor. Bu mesele hakkındaki görüşlerini ayrıntılarıyla vermemin sebebi, okuyuculara bunların benim yaşadıklarım tarafından ne kadar doğrulandığını göstermek istememdir.

1831'de, Londra'daki balina gemisi sahibi Enderby'lerin hizmetinde olan Kaptan Briscoe; Lively briğiyle Güney Denizleri'ne doğru yola çıktı. Ona Tula kotrası eşlik ediyordu. Yirmi sekiz Şubat'ta, 66° 30' G. enlemi, 47° 13' D. boylamında kara göründü. D.G.D.'da, karların arasında siyah sıradağların yükseldiği açıkça görülüyordu. Bu civarda ertesi ayın sonuna

kadar kaldılar, ama hava fırtınalı olduğundan kıyıya on fersahtan fazla yaklaşamadılar. O mevsimde daha fazla ilerleyemeyeceklerini anlayınca, kışı Van Diemen's Land'de geçirmek üzere kuzeye gittiler.

Kaptan Briscoe 1832'nin başında tekrar güneye doğru denize açıldı. Dört Şubat'ta güneydoğuda, 67° 15' enlemi, 69° 29' B. boylamında kara göründü. Bunun, kaptanın ilk keşfettiği karanın burnuna yakın bir ada olduğu anlaşıldı. Kaptan ayın yirmi birinde o karaya inmeyi başardı ve 4. William adına el koydu. Burayı İngiliz kraliçesinin onuruna Adelaide Adası olarak adlandırdı. Londra'daki Kraliyet Coğrafya Derneği bu haberleri öğrenince, "47° 30' D. ile 69° 29' B. boylamı arasında, altmışaltıncı ile altmışyedinci güney enlemlerine paralel olarak uzanan uzun bir kara şeridi bulunduğuna" karar verdi. Bay Reynolds bu konuda şunları söylemiştir: "Bunun doğru olduğuna kesinlikle inanmıyoruz. Briscoe'nun keşifleri de bunu ispatlamıyor. Weddell aynı sınırlar içindeki bir meridyende güneye ilerleyerek Georgia'nın dogusuna, Sandwich Land'e ve Güney Orkney ile Shetland Adaları'na varmıştı." Benim tecrübelerim de derneğin vardığı sonucun yanlış olduğunun en kesin kanıtıdır.

Güneyde ilerleme yolundaki başlıca girişimler bunlardır. Jane'in yolculuğundan önce, yaklaşık üç yüz derecelik boylamda Güney Kutbu Medarı hiç geçilmemişti. Önümüzde keşfedilecek büyük bir alan vardı. Kaptan Guy'ın cesurca güneye doğru ilerleme kararını ifade edişini dinlerken, içimde yoğun bir ilgi uyandı.

Bölüm 17

Glass Adaları'nı aramaktan vazgeçtikten sonra, güney yönünde ilerlediğimiz ilk dört gün boyunca hiç buzla karşılaşmadık. Ayın yirmi altısında, öğlen vakti, 63° 23' G. enlemi, 41° 25' B. boylamındayken çok sayıda büyük buz adası gördük. Ayrıca küçük bir buz tabakası da vardı. Genellikle güneydoğu ya da kuzeydoğudan esen rüzgâr çok hafifti. Ender de olsa batıdan rüzgâr estiğinde, mutlaka yağmur getiriyordu. Her gün az çok kar yağıyordu. Ayın yirmi yedisinde hava sıcaklığı otuz beş dereceydi.

1 Ocak 1828. Bugün her tarafımızda buzlar vardı ve durumumuz çok kötü görünüyordu. Öğleden sonra kuzeydoğudan sürekli esen sert bir rüzgâr iri buz parçalarını dümene ve kıç çıkıntısına öyle şiddetle çarptırdı ki, hepimiz korktuk. Akşama doğru, rüzgâr hâlâ sert eserken, karşımızdaki iri bir buz tabakası ikiye ayrılınca yelken açıp aradan geçerek arkadaki açık denize ulaşmayı başardık. Buraya yaklaşırken yelkenleri teker teker indirmeye başladık. Sonunda ulaştığımızda, sadece tek bir camadanlı trinketamız açıktı.

2 Ocak. Hava oldukça sakinleşmişti. Öğleden sonra 69° 10'

G. enlemi, 42° 20' B. boylamındaydık. Güney Kutbu Medarı'nı geçmiştik. Ardımızda engin buz tabakaları uzansa da, güneyde çok az buz vardı. Bugün akıntıyı ölçmek için iskandil attık. Bu iş için yüz litre kapasiteli büyük bir demir kazan ve iki yüz kulaçlık ip kullandık. Akıntı saatte yarım kilometre kadar hızla kuzey yönündeydi. Hava sıcaklığı şimdi otuz üç dereceydi; 14° 28' doğuda, azimut başı artıyordu.

5 Ocak. Güney yönünde ilerlemeyi sürdürdük. Büyük bir güçlük yaşamadık. Ama bu sabah, 73° 15' D. enlemi, 42° 10' B. boylamındayken, karşımıza tekrar engin ve sağlam bir buz tabakası çıkınca durmak zorunda kaldık. Ama güneybatıda açık deniz olduğunu görebiliyorduk. Oraya eninde sonunda ulaşacağımızdan emindik. Buz tabakası boyunca, doğuya doğru ilerleyince, sonunda karşımıza bir buçuk kilometre genişliğinde bir geçit çıktı. Bu geçide girip akşamüstü diğer taraftan çıktık. Deniz şimdi buzdan adalarla doluydu, ama buz tabakası yoktu. Bu yüzden gözüpekçe ilerlemeyi sürdürdük. Hava soğuklaşmıyor gibiydi. Ama sık sık kar, bazen de çok şiddetli dolu yağıyordu. Bugün uskunanın üstünde büyük albatros sürüleri uçtu. Güneydoğudan kuzeybatıya gidiyorlardı.

7 Ocak. Deniz hâlâ açık olduğundan rotamızda ilerlemekte güçlük çekmedik. Batıda inanılmayacak kadar büyük buzdağları gördük. Öğleden sonra bunlardan birinin çok yakınından geçtik. Yüksekliği en az yedi yüz elli metreydi. Derinliği üç çeyrek fersah kadar olsa gerekti. Yan taraflarındaki çatlaklardan çok sayıda derecik akıyordu. Bu adayı iki gün boyunca gördük. Sonra sis çıkınca gözden kayboldu.

10 Ocak. Bu sabah erken saatlerde maalesef bir adamımızı

kaybettik. Denize düştü. Peter Vredenburgh adlı bir Amerikalıydı. New Yorkluydu. Uskunadaki en usta denizcilerden biriydi. Pruvadayken ayağı kayınca iki buz parçasının arasına düştü. Bir daha da yüzeye çıkmadı. Bugün öğlen vakti 78° 30' enlemi, 40° 15' B. boylamındaydık. Hava iyice soğumuştu. Kuzeyden ve doğudan esen rüzgârlar sürekli dolu ve yağmur getiriyordu. Karşımıza pek çok dev buzdağı çıktı. Doğu ufku katman katman yükselen buz tabakalarıyla tamamen kaplıydı. Akşamüstü geminin yanından küçük buz parçaları geçti. Tepemizden de çok sayıda kuş uçtu. Aralarında fırtına kuşları, albatroslar ve parlak mavi tüylü iri kuşlar vardı. Sıcaklık Güney Kutbu Medarı'ndakine göre daha yavaş azalıyordu.

12 Ocak. Güney yönünde ilerlememiz tekrar tehlikeye girdi, çünkü karşımızda kutup yönünde uzanan buz tabakalarından ve bunların ardındaki büyük dağlardan başka bir şey görünmüyordu. Bu dağlar art arda yükseliyordu. Bir geçit bulmak umuduyla ayın on dördüne kadar batıya doğru ilerledik.

14 Ocak. Bu sabah ilerleyişimizi engellemiş olan buzdan arazinin batı ucuna ulaştık ve etrafından dolanınca açık denize çıktık. Burada hızı saatte yaklaşık yarım kilometre olan, güney yönündeki bir akıntı vardı. Hava sıcaklığı kırk yedi, deniz sıcaklığı otuz dört dereceydi. Ayın on altısına dek güney yönünde sorunsuzca ilerledik. Ayın on altısının öğleninde, 81° 21' enlemi, 42° B. boylamındaydık. Burada tekrar akıntıyı ölçtük. Güney yönündeki o akıntı hâlâ sürüyordu. Hızı saatte üç çeyrek kilometreydi. Hava ılık ve güzeldi. Sıcaklığı elli bir dereceye kadar çıktı. Artık etrafta hiç buz görmüyorduk. Hepimiz kutba ulaşacağımızdan emindik.

17 Ocak. Bugün olaylı geçti. Tepemizden güneye doğru sayısız kuş uçtu. Bunların bazılarını vurduk. Bu çeşitli kuş türlerinden bir tanesinin (bir cins pelikandı) eti leziz çıktı. Öğleyin iskele güvertesindeki yelken direğinden, küçük bir buz tabakası görüldü. Üstünde iri bir hayvan vardı. Hava güzel ve neredeyse rüzgârsız olduğundan, Kaptan Guy bu hayvanın ne olduğunu anlamak için iki kayık gönderdi. Kayıklardan büyük olanında ikinci kaptan, Dirk Peters ve ben vardık. Buz tabakasına ulaşınca, üstünde dev bir tür kutup ayısı bulunduğunu gördük. Ama diğer kutup ayılarından çok daha iriydi. İyi silahlanmış olduğumuzdan, ona saldırmakta duraksamadık. Peş peşe yaptığımız pek çok atışta, kurşunlardan çoğu hayvanın kafasına ve gövdesine isabet etti. Ama hayvan yaralarına aldırmadan denize atlayıp çenesini açarak içinde Peters ile benim bulunduğumuz kayığa doğru yüzmeye başladı. Bu beklenmedik durum hepimizi gafil avlamıştı. Kimse tüfeğini yeniden doldurmamıştı. Dev ayı beline kadar küpeştemize çıkıp adamlardan birini ensesinden yakalamayı başardı. Bizi ölümden ancak Peters'ın tezliği ve çevikliği kurtardı. O dev hayvanın sırtına atlayıp bıçağını boynuna sapladı. Tek bir darbede omuriliğini parçalamıştı. Hayvan birden kaskatı kesilip cansız denize yuvarlandı. Bu arada Peters da denize düşmüştü. Ona bir halat attık. Kayığa çıkmadan önce bunu leşe bağladı. Sonra avımızı peşimizden sürükleyerek zafer sevinciyle uskunaya döndük. Ayının boyunu ölçünce, tam dört buçuk metre olduğunu gördük. Sık tüyleri bembeyaz, sert ve kıvırcıktı. Gözleri kan kırmızısıydı ve kutup ayılarınınkinden daha iriydi. Burnu da daha yuvarlaktı. Bir buldoğun burnunu andırıyordu. Eti yumuşak, ama fazla yağlı ve balık eti tadın-

daydı. Ama tadını nefis bulan denizciler bunu iştahla mideye indirdi.

Avımızı gemiye yeni çıkarmıştık ki, direk tepesindeki gözcü neşeyle, "*Sancak tarafında kara göründü!*" diye haykırdı. Gemide hemen hummalı bir faaliyet başladı. Kuzeyden ve doğudan hafif bir rüzgâr estiğinden, kısa sürede kıyıya epey yaklaştık. Alçak, kayalık bir adacıktı. Çapı bir fersahtı. Üstünde bir tür frenkinciri dışında bitki yoktu. Kuzey tarafında, denizden bakınca bağlı yün balyalarına çok benzeyen tuhaf bir kaya parçası yükseliyordu. Bunun batısında küçük bir koy vardı. Bu koydan kolayca karaya indik.

Adanın her tarafını incelemek fazla zaman almadı. Ama ilgimizi çeken tek bir şey gördük. Güney ucunda, sahile yakın bir yerde, gevşek kayaların arasında yarı gömülmüş halde duran bir tahta parçasıydı bu. Bir kanonun pruvasına benziyordu. Üstüne birşeyler kazınmaya çalışılmış olduğu belliydi. Kaptan Guy bir kaplumbağa resmi gördüğünü söyledi, ama ben o şekli kaplumbağaya benzetemedim. Bu pruvanın dışında (öyle idiyse tabii), orada daha önce canlı bir varlık bulunduğuna ilişkin bir belirtiye rastlamadık. Adacığın etrafında küçük buz tabakaları vardı – ama sadece birkaç tane. Bu adacığın yeri (uskunanın hissedarlarından biri sıfatıyla Kaptan Guy bu adacığa Bennett Adacığı adını verdi) 82° 50' G. enlemi, 42° 20' B. boylamıdır.

Artık güney yönünde daha önceki denizcilerden sekiz derece fazla ilerlemiştik. Önümüzde uzanan deniz hâlâ tamamen açıktı. Ayrıca şaşırtıcı bir şekilde hava ve deniz sıcaklığı artıyordu. Hatta havaya güzel bile denilebilirdi. Kuzeyden sürekli hafif bir rüzgâr esiyordu. Gökyüzü genellikle bulutsuz-

du. Arada sırada güneyde küçük bulutlar beliriyordu, o kadar. Ama fazla kalmıyorlardı. Karşımızda sadece iki güçlük var gibi görünüyordu: Yakıtımız bitiyordu ve pek çok adamda iskorbüt hastalığı başgöstermişti. Bu sorunlar Kaptan Guy'ı geri dönmeyi düşünmeye sevk etti. Bundan sık sık bahseder oldu. Ben ise aynı rotada ilerlemeyi sürdürürsek kısa sürede karayla karşılaşacağımıza emindim. Ayrıca bu karanın daha yüksek kutup enlemlerinde görülenler kadar çorak olmayacağına inanmak için sebeplerim vardı. Bu yüzden kaptana şimdiki rotamızda en azından birkaç gün daha ilerlememiz için ısrar ettim. Atlantik'te bir kıtayı keşfetmek için kimsenin eline bu kadar büyük bir fırsat geçmemişti. Bu yüzden, kaptanın ürkekliği ve vakitsizce söylediği laflar açıkçası sinirimi bozuyordu. Sanırım kendimi tutamadan söylediğim laflar onu geri dönmekten vazgeçirdi. Bu yüzden, her ne kadar verdiğim tavsiye yüzünden yaşanan korkunç, kanlı olaylar beni üzse de; yine de bilime, karşısındaki en heyecan verici gizemlerden birini ufak da olsa aydınlatmakta bir rol oynayarak hizmet etmekten gurur duyuyorum.

Bölüm 18

18 Ocak. Bu sabah[3] güney yönünde ilerlemeyi sürdürdük. Hava hâlâ güzeldi. Deniz dalgasızdı. Kuzeydoğudan ılık bir rüzgâr esiyordu. Deniz sıcaklığı elli üç dereceydi. Akıntı kutup yönünde saatte bir buçuk kilometreydi. Hem rüzgârın, hem de akıntının güneye yönelme eğiliminde olması uskunada epey şaşkınlığa, hatta kaygıya yol açtı. Kaptan Guy'ın da epey kaygılandığı belliydi. Ama kendisiyle alay edilmesinden hiç hoşlanmazdı, bu yüzden kaygılarıyla dalga geçerek sonunda bunların üstünde durmasını engellemeyi başardım. Gün boyunca çok sayıda iri balinalar ve albatros sürüleri gördük. Ayrıca denizden kırmızı küçük meyvelerle dolu, akdikene benzer bir çalı ve tuhaf görünüşlü bir kara hayvanının leşini çıkardık. Doksan santim uzunluğunda, ama sadece on beş santim yüksekliğindeydi. Dört çok kısa bacağı vardı. Pençeleri uzun ve parlak kızıldı; mercan rengiydi. Gövdesi düz, bembeyaz, ipeksi tüylerle kaplıydı. Kuyruğu elli santim uzunluğundaydı ve ucu fare kuyruğu gibi sivriydi. Başı kedi başına benziyordu. Sadece kulakları, köpek kulağı gibi kıvrıktı. *Dişleri* de pençeleri gibi parlak kızıldı.

19 Ocak. Bugün 83° 20' enlemi, 43° 5' B. boylamında, (deniz olağanüstü derecede koyu renkteydi) direk tepesinden tekrar kara göründü ve yakından bakınca, bunun bir takımadanın çok büyük adalarından biri olduğunu gördük. Kıyıları sarptı. İç kısımları da ormanlık gibi görünüyordu. Bu bizi çok sevindirdi. Karayı ilk görüşümüzden dört saat sonra bir kumsalın bir fersah açığında, on kulaç derinlikte demir attık. Burada büyük dalgalar olduğundan geminin kıyıya daha fazla yaklaşması tehlikeliydi. İki büyük kayığı denize indirdik. Tepeden tırnağa silahlı bir grup (aralarında Peters ile ben de vardık) adayı çevreler gibi görünen sığ kayalıklarda bir geçit bulmak üzere yola çıktı. Biraz aradıktan sonra bir koy keşfettik. Tam buraya girecekken sahilden silahlı adamlarla dolu dört kanonun denize açıldığını gördük. Bize ulaşmalarını bekledik. Çok hızlı ilerlediklerinden, kısa sürede seslenecek mesafeye geldiler. Kaptan Guy bir küreğin ucuna beyaz bir mendil bağlayıp havaya kaldırdı. Bunun üzerine yabancılar hemen durup hep bir ağızdan bağrışmaya, ara ara da haykırmaya başladı. Söyledikleri arasında *Anamoo-moo!* ve *Lama-Lama!* sözlerini seçebildik. Bunu en az yarım saat boyunca sürdürdüler. Bu arada onları iyice inceleme fırsatı bulduk.

Her biri on beş metre uzunluğunda ve bir buçuk metre genişliğinde olan dört kanoda, toplam yüz on vahşi vardı. Avrupalılara benziyorlardı, ama daha kaslı ve güçlü görünüyorlardı. Tenleri kapkaraydı. Saçları uzun ve kalın telli, ama yumuşaktı. Bilmediğimiz siyah bir hayvanın postlarını ters çevirip giymişlerdi. Postların sadece boyun ile el ve ayak bileklerindeki kısımlarını ters çevirmemişlerdi. Silahları temelde siyah ve çok sert görünüşlü bir tahtadan yapılmış, bir ucu

yumru sopalardı. Ama uçlarına çakmaktaşı bağlanmış mızraklar ve sapanlar taşıyanlar da vardı. Kanoların içi iri yumurta boyunda kara taşlarla doluydu.

Yaptıkları uzun konuşmayı bitirince, şefleri olduğu belli bir adam kanosunun pruvasında ayağa kalkıp kayıklarımızı yaklaştırmamızı işaret etti. Bunu anlamamış gibi yaptık, çünkü sayıları bizim dört katımız olduğundan, aradaki mesafeyi korumayı daha mantıklı buluyorduk. Bunun üzerine şefleri diğer üç kanonun geri çekilmesini emretti ve ardından kendi kanosuyla bize doğru gelmeye başladı. Yanımıza gelince kayıkların en büyüğüne atlayıp Kaptan Guy'ın yanına oturdu ve uskunayı gösterip *Anamoo-moo!* ve *Lama-Lama!* sözlerini yineledi. Bunun üzerine gemiye geri döndük. Dört kano biraz uzaktan bizi takip ediyordu.

Vahşilerin şefi gemiye çıkınca hem çok şaşırdı, hem de sevindi. Ellerini çırpmaya, kalçalarına ve göğsüne vurmaya, yüksek sesle kahkahalar atmaya başladı. Adamları da neşesini paylaşınca, birkaç dakika boyunca ortalıkta kulakları sağır eden kahkahalar çınladı. Vahşiler sonunda biraz sakinleşince Kaptan Guy kayıkların bir tedbir olarak gemiye çekilmesini emretti. Sonra şefe (adının *Too-wit* olduğunu öğrenecektik) gemiye bir seferinde yirmi adamdan fazlasının girmesine izin veremeyeceğimizi anlattı. Şef bundan hiç rahatsız olmamış gibiydi. Kanolara seslenince bir tanesi yaklaştı ve geri kalanları oldukları yerde, elli metre kadar ötede kaldı. Sonra yirmi vahşi gemiye çıkıp güvertenin her yanma dağıldı. Çok rahat ve meraklı tavırlarla her şeyi incelemeye başladılar

İlk kez beyaz adam gördükleri belliydi. Tenimizin renginden ürküyor gibiydiler Jane'in canlı bir yaratık olduğunu sa-

nıyorlardı. Bu yüzden onu incitmemek için mızraklarının uçlarını yukarı çevirmişlerdi. Too-wit bir ara tayfayı epey şaşırttı. Aşçı mutfağın yanında odun keserken baltasını yanlışlıkla güverteye saplayıp derin bir yarık açınca, şef hemen oraya koşup aşçıyı sertçe yana itti ve inleyip ulumaya, acı çektiğini sandığı uskuna için ahlayıp vahlamaya başladı. Eliyle yarığı okşuyordu. Yakınında duran bir kova dolusu deniz suyunu yarığın üstüne döktü. Bu cehalet bizi şaşırtmıştı. Ben şefin biraz numara yaptığını düşünmeden edemedim.

Ziyaretçilerimiz güverteyi iyice inceleyince, onları aşağı indirdik. İşte o zaman gerçekten hayretler içinde kaldılar. Şaşkınlıktan dillerini yutmuş gibiydiler. Ortalıkta sessizce gezinirken zaman zaman alçak nidalarla hayretlerini dile getiriyorlardı, o kadar. Silahların üstünde epey tartıştılar. Sonunda bunları ellerine alıp incelemelerine izin verdik. Onların nasıl kullanılacağını bildiklerini sanmıyorum. Onlara gösterdiğimiz büyük özene ve ellerine verdikten sonra her hareketlerini dikkatle izlememize bakarak, silahlarımızın putlar olduğu sonucuna varmışlardı herhalde. Topları görünce iyice şaşırdılar. Bunların yanına büyük bir saygı ve korkuyla yaklaştılar, ama onları fazla incelemediler. Kabinde iki büyük ayna vardı. En çok da bunlara şaşırdılar. Aynalara ilk yaklaşan Too-wit oldu. Aynaları gördüğünde kabinin ortasındaydı. Birine yüzü, diğerine de sırtı dönüktü. Gözlerini kaldırıp aynadaki yansımasını görünce vahşinin delireceğini sandım; ama kaçmak için dönüp de diğer aynadaki yansımasıyla karşılaşınca, korkudan öleceğinden kaygılandım. Elleriyle yüzünü örtüp kendini yere attı. Onu aynalara tekrar bakmaya ikna edemedik. Sonunda sürükleyerek güverteye çıkarmak zorunda kal-

dık.

Bütün vahşileri sırayla, yirmişer kişilik gruplar halinde gemiye aldık. Too-wit bu arada gemiden hiç ayrılmadı. Hiçbirinin hırsızlığa kalkıştığını görmedik. Onlar gittikten sonra da gemide hiçbir şey kaybolmamıştı. Ziyaretleri boyunca son derece dostça davrandılar. Ama anlam veremediğimiz bazı tavırları vardı. Mesela tamamen zararsız bir takım nesnelere –örneğin yelkenlere, bir yumurtaya, açık bir kitaba, bir tavaya ve una– yaklaşmamakta direndiler. Ellerinde takas edebilecekleri mallar olup olmadığını anlamaya çalıştık, ama derdimizi anlatmamız çok zor oldu. Ama sonunda adanın iri Gallipago kaplumbağalarıyla dolu olduğunu öğrendik. Bu bizi çok şaşırttı. Bu kaplumbağalardan birini Too-wit'in kanosunda gördük. Ayrıca vahşilerden birinin bir *bêche de mer*i çiğ çiğ, iştahla mideye indirdiğini gördük. Bunlar bulunduğumuz enleme göre tuhaf şeylerdi. Bu yüzden Kaptan Guy adayı iyice araştırarak keşfi hakkında değerli bilgiler toplamak istedi. Ben ise, bu adalar hakkında daha fazla şey öğrenmek istesem de, bir an önce tekrar güneye doğru yola koyulmamız gerektiğini düşünüyordum. Hava şimdilik güzeldi, ama bunun ne kadar süreceğini bilemezdik. Seksendördüncü paralele kadar gelmişken, karşımızda açık bir deniz uzanırken, güney yönünde güçlü bir akıntı varken ve rüzgâr eserken; bu adalarda tayfanın sağlığı için gerekenden fazla kalmamamız, yeterince yakıt ve yiyecek içecek aldıktan sonra hemen yola devam etmemiz gerektiği kanısındaydım. Kaptana buraya dönüşte tekrar uğrayabileceğimizi, hatta buz tabakaları dönüş yolumuzu tıkarsa kışı burada geçirebileceğimizi söyledim. Sonunda onu ikna etmeyi başardım (çünkü anlayamadığım bir şekilde sözü-

mü epey sayar olmuştu). Sonunda *bêche de mer* bulursak burada bir hafta kalmaya, sonra da mevsim hâlâ uygunken güneye doğru yola çıkmaya karar verdik. Böylece gerekli hazırlıkları yaptıktan sonra, Too-wit'in kılavuzluğunda Jane'i sığ kayalıkların arasından sağ salim geçirdik ve adanın güneydoğu sahilinde, dibi kara kumlarla kaplı on kulaç derinliğindeki bir koyda, kıyının bir buçuk kilometre açığında demir attık. Bu koyun girişinde tatlı sulu (bize öyle denmişti) üç pınar vardı. Civarda da bol miktarda ağaç olduğunu görebiliyorduk. Dört kano bizi koya kadar takip etti. Ama arada belirli bir mesafeyi hep korudular. Too-wit ise gemide kaldı. Gemi demir attıktan sonra, Too-wit bizi adanın içindeki köyüne davet etti. Kaptan Guy bunu kabul etti. On vahşiyi rehine olarak gemide bıraktıktan sonra on iki kişilik bir grup oluşturarak şefi takip etmeye hazırlandık. Kaygılarımızı belli etmemeye özen göstersek de, tepeden tırnağa silahlandık. Gafil avlanmamak için uskunadaki topları güverteye çıkarmış, tahta siperleri kaldırmış ve gerekli tüm diğer önlemleri almıştık. İkinci kaptana yokluğumuzda gemiye kimseyi almamasını ve on iki saat içinde geri dönmezsek iki filikayı adanın etrafına gönderip bizi aratmasını tembih ettik.

Adanın içinde ilerledikçe, buraya ilk ayak basan uygar insanların bizler olduğumuzdan giderek daha fazla emin oluyorduk. Gördüğümüz hiçbir şeye alışık değildik. Ağaçlar ne sıcak, ne ılık, ne de kuzeydeki soğuk iklimlerin ağaçlarına benziyordu. Ayrıca alçak güney enlemlerinde daha önce gördüğümüz ağaçlar gibi de değillerdi. Kayalar bile yapı, renk ve katmanlaşma itibarıyla farklıydı. Nehirler ise (inanılmaz gelecek ama) diğer iklimlerdeki nehirlerden öyle farklıydı ki, ilk

başta bunlardan su içmeye çekindik. Hatta gördüğümüz şeyin su olduğuna bile inanmakta zorlandık. Karşımıza çıkan ilk küçük derede, Too-wit ile adamları su içmek için durdu. Su tuhaf göründüğü için biz kirli olduğunu düşünüp içmedik. Adalardaki tüm derelerin suyunun böyle olduğunu ancak bir süre sonra anladık. O sıvıyı tarif edecek kelime bulamıyorum. Normal su gibi eğimli yerlerden aşağı aksa da, ancak sarp yerlerden dökülürken *saydam* görünüyordu. Oysa dünyadaki bütün kireçli sular kadar saydamdı. Tek farkı görünüşüydü. İlk bakışta, özellikle de fazla eğimli olmayan yerlerde, içine bol miktarda Arap sakızı karıştırılmış normal suya benziyordu. Ama tek tuhaf yanı bu değildi. Renksiz *değildi*, ama tek bir rengi de yoktu. Akarken içinde morun her tonunu barındırıyordu, tıpkı yanardöner ipekli kumaş gibi. Too-wit nasıl ayna görünce şaşırmışsa, biz de bu renk farklılıkları karşısında apışıp kalmıştık. Bir kovayı bu suyla doldurup biraz bekletince, içinde her biri farklı renkte olan kalın damarlar olduğunu gördük. Bu damarlar iç içe geçmiyordu. Sınırları son derece belirgindi. Her biri diğerinden farklıydı. Bu damarların içinden bıçak geçirince, ardından hemen kapanıyorlardı ve bıçağın izi kayboluyordu. Ama bıçağı iki damarın arasından geçirince, bunlar birbirinden tamamen ayrılıyordu ve tekrar birleşmeleri zaman alıyordu. Bu su, tanık olacağım inanılmaz mucizeler zincirinin ilk halkasıydı.

Bölüm 19

Köy adanın on beş kilometre kadar içinde olduğundan ve yol engebeli araziden geçtiğinden, oraya ulaşmamız neredeyse üç saat sürdü. Yolun çeşitli yerlerinde Too-wit'in adamları (kanodaki yüz on vahşinin tamamı) iki ila altı yedi kişi arasında değişen küçük gruplar halinde, sanki tesadüfenmiş gibi aramıza katıldı. Bu planlanmış gibi görünüyordu. Bu yüzden içimde ister istemez bir güvensizlik uyandı. Kaygılarımı Kaptan Guy'a açtım. Ama artık geri dönmek için çok geçti. Bu yüzden Too-wit'in iyi niyetine güvenmeye karar verdik. Yola devam ederken sürekli vahşileri kolluyor, aramıza girip bizi ayırmalarına izin vermiyorduk. Derin bir geçitten geçtikten sonra sonunda köye vardık. Bize buranın adadaki tek yerleşim merkezi olduğu söylenmişti. Köyün evleri görününce şef bir çığlık attı ve ardından *Klock-Klock* sözcüğünü tekrarlamaya başladı. Bunun köyün ismi ya da köylere verdikleri genel isim olduğunu düşündük.

Evlerin görünüşü inanılmayacak kadar sefildi. Bilinen en vahşi ırkların yerleşim merkezlerinde bile bir genel düzen vardır Oysa burada yoktu. Bazı evler (adanın önde gelenleri

olan *Wampoo*ların ya da *Yampoo*ların evleri); köklerinin bir buçuk metre kadar yukarısından kesilmiş ve üstü büyük kara postlarla örtülmüş ağaçlardan ibaretti. Vahşiler yere kadar inen bu postların altında oturuyorlardı. Diğerleri kurumuş yapraklı kalın ağaç dallarını bir buçuk metrelik kil setlere kırk beş derecelik açıyla dayamışlardı. Yine bazıları yerde çukurlar kazıp bunların üstünü benzer dallarla örtmüşlerdi. Girip çıkarken bu dalları kaldırıyorlardı. Bazı evler ise ağaçların gövdelerinin çatallandığı kısımlardı; bunların üstündeki dallar yağışlı havadan korusun diye yana eğilmişti. Ama vahşilerin çoğu köyü üç yandan çevreleyen kara ve dik bir kayalığın içine oyulmuş küçük dar mağaralarda yaşıyordu. Bu ilkel mağaraların girişlerinde kapı niyetine kullanılan birer kaya vardı. Mağara sakinleri dışarı çıkarken girişleri bu kayalarla dikkatle örtüyorlardı. Ama bunu niye yaptıklarını anlamadım, çünkü hiçbir kaya girişin üçte birinden fazlasını kapatmıyordu.

Bu köy, köy denebilirse tabii, biraz derin bir vadide yer alıyordu. Oraya ancak güneyden ulaşılabilirdi, çünkü bahsettiğim o derin geçidin sarp kenarları başka herhangi bir yönden ulaşımı engelliyordu. Vadinin ortasından çağıldayan bir nehir akıyordu. Bu nehrin suyu da diğerlerininki gibi tuhaftı. Evlerin çevresinde çok sayıda tuhaf hayvan gördük. Hepsi de tamamen evcilleşmiş gibiydi. Bu yaratıkların en irileri gövde ve burun itibarıyla bildiğimiz domuza benziyordu. Ama kuyrukları kıllı, bacakları da antilop bacakları gibi inceydi. Hareketleri son derece sakarca ve kararsızcaydı. Görebildiğimiz kadarıyla asla koşmaya kalkışmıyorlardı. Ayrıca yine onlara benzeyen, ama daha uzun boylu ve siyah yünlü hayvanlar

gördük. Ortalıkta çok sayıda evcil kuş da geziniyordu. Vahşilerin temel besin kaynağının bunlar olduğu belliydi. Bu kuşların arasında tamamen evcilleştirilmiş kara albatroslar da görünce çok şaşırdık. Bunlar düzenli aralıklarla avlanmak için denize gidiyor, ama her seferinde yuva olarak benimsedikleri köye geri dönüyordu. Yakındaki güney sahilini ise yumurtlamak için kullanıyorlardı. Orada arkadaşları pelikanlar da her zamanki gibi aralarına katılıyordu, ama onları asla köye kadar takip etmiyordu. Diğer evcil kuşlar arasında ördekler (Kuzey Amerika yaban ördeklerine benziyorlardı), kara sümsük kuşları ve şahine benzeyen, ama et yemeyen iri kuşlar vardı. Adada balık boldu. Ziyaretimiz sırasında bol miktarda kurutulmuş som balığı, kaya morinası, mavi yunus, uskumru, karabalık, tırpana, büyük yılan balığı, fil balığı, tekir balığı, dil balığı, papağan balığı, tipula kurdu, kırlangıç balığı, barlam, dere pisisi ve başka sayısız balık türü gördük. Bunların çoğunun elli bir derece güney enlemindeki Lord Auckland Adaları'nda bulunan türden balıklar olduğu dikkatimizi çekti. Adada ayrıca çok sayıda Gallipago kaplumbağası vardı. Çok az vahşi hayvan gördük. Bunların hiçbiri iri ya da bildiğimiz bir türden değildi. Yolumuza bir iki iri yılan çıktı, ama yerliler onlara aldırmayınca zehirli olmadıklarına karar verdik.

Too-wit ve adamlarıyla birlikte köye yaklaşırken, büyük bir insan kalabalığı bizi karşılamak için çığlık çığlığa evlerinden fırladı. Söyledikleri sözler arasında ancak hiç durmadan yineledikleri *Anamoo-moo!* ve *Lama-Lama!* kelimelerini seçebiliyorduk. Bu yeni gelenlerin, bir iki tanesi dışında tamamen çıplak olmaları bizi şaşırttı. Sadece kanodaki adamlar giyinikti. Ayrıca adadaki tüm silahlar da bu adamların elinde gibiy-

di, çünkü köylüler tamamen silahsız görünüyordu. Aralarında çok sayıda kadın ve çocuk vardı. Kadınlar çirkin sayılmazdı. Uzun boyluydular ve dimdik duruyorlardı. Medeni toplumlarda görülmeyen bir zerafet ve serbestlikle hareket ediyorlardı. Ama dudakları tıpkı erkeklerinki gibi kalındı. Bu yüzden gülerken bile dişleri görünmüyordu. Saçları erkeklerinkinden daha ince telliydi. Bu çıplak köylüler arasında belki on on iki kadarı Too-wit'in yanındakiler gibi kara postlar giymişti. Bunlar aynı zamanda mızraklar ve kalın sopalarla silahlanmıştı. Geri kalanlar üstünde büyük bir nüfuzları var gibiydi. Onlara hep *Wampoo* ünvanıyla hitap ediliyordu. Kara derilerden yapılma o saraylarda yaşıyorlardı. Too-wit'inki köyün ortasındaydı. Diğerlerinden çok daha iyi inşa edilmiş ve büyüktü. Ona destek veren ağaç, kökünün üç buçuk metre kadar üstünden kesilmişti. Gövdeden çıkan dallar örtünün yayılmasını, böylece sarayın genişlemesini sağlıyordu. Dört postun tahta şişlerle birbirine tutturulmasıyla yapılmış olan bu örtünün kenarları kazıklarla toprağa tutturulmuştu. Zemini halı niyetine yapraklarla döşenmişti.

Bu kulübeye büyük bir ciddiyetle davet edildik. Yerliler peşimizden içeri doluştu, ama hepsi sığamadığından, bir kısmı dışarıda kaldı. Too-wit yaprakların üstüne oturdu ve bize de aynısını yapmamızı işaret etti. Bunu yapınca kendimizi ölümcül olmasa bile tuhaf bir şekilde huzursuz edici bir durumda bulduk. On iki kişi yerde oturuyorduk. Etrafımızda öyle çok sayıda vahşi oturuyordu ki, bir sorun çıksa bırakın silahlarımızı kullanmayı, ayağa bile kalkamazdık. Bu baskı sadece çadırın içinde değil, etrafında da sürüyordu. Herhalde adadaki herkes oradaydı. Too-wit kalabalığı sürekli bağırıp

çağırarak azarlamasa, bizi ezerek öldürürlerdi. Ama Toowit'in yakınımızda olması bizim için bir güvenceydi. Yanından hiç ayrılmamaya karar verdik. Oradan kurtulmanın tek yolu buydu. Ayrıca üstümüze saldırırlarsa önce onu öldürecektik.

Bir süre sonra, kalabalık güçlükle biraz yatıştırılınca şef bize kanodakine benzer uzun bir nutuk çekti. Tek fark bu kez *Anamoo-moo!* kelimesini *Lama-Lama!*dan daha vurgulu kullanmasıydı. O sert konuşmayı tek kelime etmeden sonuna kadar dinledik. Şef sözünü bitirince Kaptan Guy şefe dost ve iyi niyetli olduğumuzu söyledi. Sözlerinin sonunda da ona mavi boncuklu kolyeler ve bir bıçak armağan etti. Şefin kolyelere burun kıvırdığını görünce çok şaşırdık. ama bıçağı görünce büyük bir sevince kapıldı ve hemen yemek getirilmesini emretti. Çadırın içine getirilip elden ele geçirilen yemekler bilmediğimiz bir tür hayvanın peltemsi bağırsaklarından ibaretti. Herhalde köye yaklaşırken gördüğümüz o ince bacaklı domuzların bağırsaklarıydı bunlar. Şef yemeğe nasıl başlayacağımızı bilemediğimizi görünce, bize göstermek için o nefis yemeği şerit şerit mideye indirmeye başladı. Sonunda iyice midemiz kalkınca ve bunu gizleyemez olunca şef, neredeyse aynalar karşısında olduğu kadar şaşırdı. Önümüzdeki o nefis yiyecekleri yemeyi reddettik. Şefe daha yeni *déjeûner* yediğimizi, hiç iştahımız olmadığını elimizden geldiğince anlattık.

Şef yemeğini bitirince, ondan buralarda ne tür şeyler üretildiğini ve bunlardan herhangi birinin işimize yarayıp yaramayacağını öğrenmeye çalıştık. Sonunda derdimizi biraz anlatmayı başardık. Bizi *bêche de mer*lerin bol miktarda bulunduğu bir sahile götürmeyi teklif etti (o hayvanı göstererek).

Bizi boğan o kalabalıktan kurtulma fırsatı yakaladığımız için mutluyduk. Teklifini hemen kabul ettik. Sonra çadırdan çıktık ve şefi takip ederek adanın güneydoğu ucuna gittik. Bütün köy halkı da peşimizden gelmişti. Burası demir atmış gemimizin durduğu koya çok uzak değildi. Orada bir saat kadar durup bazı vahşilerin dört kanoyu getirmesini bekledik. Sonra hepimiz (on ikimiz) kanolardan birine bindik. Kürek çekerek adayı çevreleyen o sığ kayalıkları ve daha ilerdeki başka kayalıkları geçtik. Burada aramızdaki en yaşlı denizcilerin bile bu civardaki enlemlerde görmedikleri kadar (oysa buralarda bu değerli hayvanlar boldur) çok sayıda *bêche de mer* vardı. Bu sığ kayalıklarda, gerekirse bir düzine gemi dolusu *bêche de mer* yakalayabileceğimizi anlayacak kadar uzun süre kaldıktan sonra uskunaya götürüldük ve orada Toowit'ten ayrıldık. Şef gitmeden önce bize yirmi dört saat içinde kanosunun alabileceği kadar çok sayıda ördek ve Gallipago kaplumbağası getireceğine söz verdi. Bu macera sırasında yerlilerin şüphe uyandırıcı hiçbir davranışını görmedik; uskunadan köye giderken sayılarının giderek artması dışında.

Bölüm 20

Şef sözünü tuttu. Böylece kısa süre sonra bol miktarda taze etimiz oldu. Kaplumbağalar hayatımızda gördüğümüz en iri kaplumbağalardı. Ördekler de en iyi cinstendi. Etleri son derece yumuşak ve lezizdi. Vahşiler ayrıca isteğimiz üzerine bize bol miktarda kahverengi kereviz ve iskorbüt otu, ayrıca bir kano dolusu taze ve kurutulmuş balık getirdi. Kerevizin tadı nefisti. İskorbüt otu da hastalarımızı iyileştirdi. Kısa süre sonra gemide hasta tek bir kişi bile kalmadı. Ayrıca başka taze yiyecekler de aldık; mesela görünüşü midyeye, tadı istridyeye benzeyen bir tür yumuşakça. Yerliler bize bol bol karides; ayrıca albatroslarla başka kuşların kara kabuklu yumurtalarını getirdiler. Daha önce bahsettiğim domuzun etinden de bol miktarda getirdiler Adamların çoğu domuz etine bayıldı, ama ben balık eti tadına benzettiğimden pek sevmedim. Bütün bunlara karşılık olarak yerlilere mavi boncuklar, pirinç biblolar, çiviler, bıçaklar, kırmızı kumaş parçaları verdik. Bu alışverişe bayılmışlardı. Sahilde, uskunanın toplarının koruması altında bir pazar yeri kurduk ve alışverişi orada yaptık. Vahşiler, *Klock-klock* köyündeki davranışlarından sonra hiç

beklemediğimiz kadar sakin davrandılar.

Aramızdaki ilişki böylece günler boyu son derece dostça devam etti. Yerliler sık sık uskunaya çıkıyor, bizim adamlarımız da gruplar halinde karaya iniyordu. Adanın iç kısımlarında uzun yürüyüşler yapıyorduk. Yerliler bizi kesinlikle rahatsız etmiyordu. Adalıların dostça tavırları sayesinde gemiyi rahatlıkla *bêche de mer* ile doldurabileceğimizi, bize bu konuda yardım edebileceklerini anlayan Kaptan Guy, Too-wit ile anlaşmaya karar verdi. O, güzel havadan istifade ederek güneye doğru yola çıkarken yerliler olabildiğince çok *bêche de mer* yakalayıp bunları sahilde inşa edecekleri depolarda tutabilirlerdi. Şef bu teklife çok sıcak yaklaştı. Her iki tarafı da tatmin eden bir anlaşma yaptılar. Buna göre, tayfamız yerlilere bir takım hazırlıkların yapılmasında; yani av sahasının hazırlanması, binaların bir kısmının inşası gibi işlerde yardım edecekti. Daha sonra uskuna yola çıkacaktı. Adada projenin geri kalanını idare etmek ve yerlilere *bêche de mer*i kurutmayı öğretmek üzere üç adam bırakılacaktı. Yerliler *bêche de mer*lere karşılık olarak geri döndüğümüzde kilo başına belirli bir miktar mavi boncuk, bıçak, kırmızı kumaş vs. alacaklardı.

Bu önemli ticari mala ve hazırlanma yöntemine ilişkin bilgiler okuyuculara ilginç gelebilir. Bu bilgileri vermenin tam sırası olduğunu düşünüyorum. Aşağıdaki geniş kapsamlı açıklama yakın zamanda Güney Denizleri'ne yapılan bir yolculuğun anlatısından alınmıştır:

"Hint Denizleri'ndeki *mollusca*[4] ticarette Fransızlar tarafından *bouche de mer* (leziz deniz yiyeceği) olarak adlandırılır. Yanılmıyorsam meşhur Cuvier buna *gasteropoda pulmonifera* adını vermiştir Pasifik Adaları kıyılarında bol bol bulunur

Özellikle Çin pazarında alıcısı çoktur ve oldukça yüksek fiyatlardan satılır. Belki o meşhur yenebilir kuş yuvaları kadar pahalıdır. Zaten bu kuş yuvaları da muhtemelen bu yumuşakçaların gövdesinden çıkan bir tür sümüksü sıvıdan yapılır. Kabukları ya da kol ve bacak gibi uzuvları yoktur. Sadece gövdenin zıt uçlarında *emme* ve *dışkılama* organları bulunur. Ama esnek kanatları sayesinde, tırtıl ya da kurtçuklar gibi sığ sularda sürünerek ilerleyebilirler. Bir tür kır kırlangıcı, sivri gagasıyla bunların gövdelerini deşerek çıkan yapışkan ve lifli, kuruyunca katılaşan sıvıyı yuvasının duvarlarını sertleştirmekte kullanır. *Gasteropoda pulmonifera* adı buradan gelir.

"Bu yumuşakça ince ve uzundur. Boyu sekiz ila kırk beş santim arasında değişir. Altmış santim boyunda olanlarını gördüm. Yuvarlaktırlar. Alt tarafları biraz düzdür. Gövdelerinin kalınlığı iki buçuk ila yirmi santim arasında değişir. Yılın belli mevsimlerinde sığ sulara çıkarlar. Amaçları muhtemelen çiftleşmektir, çünkü genellikle çiftler halinde görülürler. Kıyıya güneşin suyu en çok ısıttığı zamanlarda yaklaşırlar. Genellikle öyle sığ yerlere kadar giderler ki, sular geri çekildiğinde karada kalıp güneşin altında kururlar. Ama çocuklarını sığ sulara götürmezler, çünkü bunları asla görmeyiz. Görebildiklerimiz sadece büyümüş ve derin sulardan gelmiş olanlardır. Temel besin maddeleri mercan üreten bitkisel hayvanlardır.

"*Bêche de mer*, genellikle bir bir buçuk metre derinliğindeki suda yakalanır. Sonra kıyıya çıkarılır. Bir ucu bıçakla, yumuşakçanın boyuna göre iki üç santim kadar yarılır. Sonra gövdesi sıkılarak bu delikten eti çıkarılır. Bunlar diğer küçük derin deniz yaratıklarınınkine benzer. Sonra gövde yıkanıp belirli bir sıcaklıkta haşlanır Su ne çok sıcak, ne de çok so-

guk olmalıdır. Sonra dört saatliğine toprağa gömülüp ardından kısa bir süreliğine tekrar haşlandıktan sonra, ya ateşte ya da güneşte kurutulurlar. En değerli olanları güneşte kurutulanlardır. Ama ateşte otuz kat daha çabuk kururlar. Yeterince kurutulduktan sonra, kuru ortamda iki üç sene hiç bozulmadan saklanabilirler. Ama nem alıp almadıklarına bakmak için birkaç ayda bir, örneğin senede dört kere kontrol edilmelidirler.

"Söylediğim gibi, *bêche de mer* Çinliler için çok lüks bir yiyecektir. Bunun son derece besleyici ve sağlığa faydalı olduğuna, duyuları keskinleştirdiğine inanırlar. Birinci sınıf olanların kilosu bir buçuk dolardan; ikinci sınıfın kilosu bir dolar yirmi beş sentten; üçüncü sınıfınki seksen beş sentten; dördüncü sınıfınki elli sentten; beşinci smıfınki otuz beş sentten; altıncı sınıfınki yirmi sentten; yedinci sınıfınki on beş sentten; sekizinci sınıfınki altı sentten satılır. Ama Manila, Singapur ve Batavia'da perakende olarak daha pahalıya satılabilir."

Böylece anlaşma yaptıktan sonra, hemen binaların kurulması ve av sahasının temizlenmesi için gerekli tüm malzemeleri karaya indirme işine giriştik. Koyun güney kıyısına yakın bir yerde düz ve geniş bir arazi seçtik. Burada bol miktarda ağaç ve su vardı. Ayrıca *bêche de mer*in yakalanacağı sığ kayalıklara da yakındı. Hep birlikte çalışmaya başlayıp vahşileri şaşırtacak kadar kısa sürede pek çok ağaç devirdik. Sonra bunları hemen kesip binaların iskeletini kurmakta kullanmaya başladık. İki üç gün içinde binaların büyük kısmını inşa etmiştik. Geri kalanını adada bırakacağımız üç adam tamamlayabilirdi. Bu adamlar John Carson, Alfred Harris ve —— Peterson idi (sanırım hepsi de Londralıydı) Bu iş için gönül-

lü olmuşlardı.

Ayın sonunda yola çıkmak için gerekli tüm hazırlıkları tamamlamıştık. Ama gitmeden önce köye resmi bir ziyarette bulunacağımıza söz vermiştik. Too-wit sözümüzü tutmamızda öyle ısrar etti ki, onu gücendirmek istemedik. O sırada artık hiçbirimiz vahşilerin iyi niyetinden şüphe duymuyorduk. Hepsi de bize çok iyi davranmış, yardım etmiş, sık sık armağanlar vermişlerdi. Ayrıca tek bir kez bile hırsızlığa kalkışmamışlardı; oysa yanımızdaki eşyalara büyük değer verdikleri, onlara her hediye verişimizde sevinç çığlıkları atmalarından belliydi. Özellikle kadınlar bir dediğimizi iki etmiyorlardı. Sonuçta bize bu kadar iyi davranan insanlardan şüphelenmemiz nankörlük olurdu. Oysa bu görünüşteki iyi niyetliliğin aslında bizi yok etmek için hazırlanmış ayrıntılı bir planın parçası olduğunu; sevip saydığımız o vahşilerin aslında yeryüzünü kirleten en barbar, sinsi ve kana susamış alçaklar olduklarını kısa sürede ögrenecektik.

Bir Şubat'ta köye gitmek üzere kıyıya indik. Her ne kadar, söylediğim gibi, yerlilerden şüphelenmesek de, tedbiri elden bırakmamıştık. Uskunada bıraktığımız altı adama güverteden ayrılmamalarını ve vahşileri her ne sebeple olursa olsun gemiye almamalarını tembihlemiştik. Tahta siperleri kaldırmış; topları güllelerle, tüfekleri saçmalarla doldurup ateşe hazırlamıştık. Gemi sahilin bir buçuk kilometre açığında demir atmış, duruyordu. Hiçbir kano görülmeden ve anında top ateşimize maruz kalmadan yaklaşamazdı.

Kıyıya inen grubumuz toplam otuz iki adamdan oluşuyordu. Tepeden tırnağa silahlanmıştık. Yanımızda tüfekler, tabancalar, palalar vardı. Ayrıca herkes uzun birer denizci bıça-

ğı taşıyordu. Bunlar ülkemizin batısında ve güneyinde yaygın olarak kullanılan av bıçağına çok benzer. Karaya inince bizi köye götürmek üzere yüz kara derili savaşçı karşıladı. Silahsız olduklarını görünce şaşırdık. Too-wit'e bunun sebebini sorduğumuzda, artık kardeş olduğumuzu, bu yüzden silaha gerek olmadığını söyledi. Bunu makul bulduk ve yolumuza devam ettik.

Daha önce bahsettiğim dereyi geçtikten sonra, köyü çevreleyen sabun taşından tepelerin içinden geçen dar bir geçide girdik. Bu geçit son derece kayalık ve engebeliydi. Klock-klock'a ilk gidişimizde buradan geçmekte epey zorlanmıştık. Uzunluğu iki üç kilometre vardı. Tepelerin arasında her yöne kıvrılarak uzanıyordu (çok eskiden bir nehir yatağı olduğu belliydi). Hiçbir kısmı yirmi metreden fazla düz değildi. İki yanındaki kayalıklar ortalama yirmi yirmi beş metre yüksekliğindeydi. Bazı yerlerde o kadar yükseliyorlardı ki, içeri çok az günışığı girebiliyordu. Ortalama genişliği on iki metre civarındaydı. Bazen öyle daralıyordu ki, beş altı kişiden fazlası yan yana yürüyemiyordu. Kısacası, dünyada pusu kurmak için bundan uygun yer bulunamazdı. Bu yüzden doğal olarak geçide girmeden önce silahlarımızı hazırladık. Şimdi düşününce, her ne sebeple olursa olsun, tanımadığımız vahşilere kanıp o geçide girmemize şaşıyorum. Aptallık etmiştik. Önümüzde ve arkamızda yürümelerine izin vermiştik. Ama sayımızın çokluğuna, Too-wit ile adamlarının silahsız olmasına, bizim ise ateşli silahlarla donanmış olmamıza (yerliler henüz bunların gücünden habersizdi) güvenerek; en çok da o şerefsiz vahşilerin uzun zamandır sürdürdüğü dostluk numarasına kandığımızdan oraya girdik. Önce onlardan beş altı tane-

si, yol gösterme ve yoldaki iri taşları kaldırma bahanesiyle geçide girdi. Sonra biz girdik. Birbirimizden ayrılmamaya özen gösteriyor, bir arada yürüyorduk. Arkamızdan vahşilerin geri kalanları geliyordu. Tuhaf bir şekilde düzenli yürümeye özen gösteriyorlardı.

Dirk Peters, Wilson Allen adlı bir adam ve ben, biraz sağdan gidiyor, yürürken tepemizdeki kayalıkların tuhaf şeklini inceliyorduk. Yumuşak kayalar arasındaki bir yarık dikkatimizi çekti. Bir insanın rahatça girebileceği kadar genişti. Tepenin içine doğru beş altı metre kadar düz uzandıktan sonra sola sapıyordu. Görebildiğimiz kadarıyla on sekiz yirmi metre boyundaydı. Duvarlarında iri fındıkları olan bir iki küçük çalı bitmişti. Bunları görünce meraklandım ve incelemek üzere yarığa girdim. Bir hamlede beş altı fındık topladıktan sonra hemen geri döndüm. Dönünce Peters ile Allen'ın peşimden gelmiş olduklarını gördüm. Geri dönmelerini istiyordum, çünkü yarık iki kişinin yan yana geçebileceği kadar geniş değildi. Bendeki fındıkların birazını onlara vereceğimi söyledim. Bunun üzerine geri döndüler. Tam Allen yarığın ağzına varmışken, birden hayatımda duymadığım kadar müthiş bir gürleme koptu. Dünyanın parçalandığını, kıyamet gününün geldiğini sandım.

Bölüm 21

Kendime geldiğimde, neredeyse boğulmak üzereydim. Her taraftan üstüme toz toprak yağıyordu. Zifiri karanlıkta el yordamıyla ilerlemeye çalıştım. O toz toprağın altında kalıp boğulma düşüncesi beni dehşete düşürünce ayağa kalkmaya çalıştım. Bunu sonunda başardım. Sonra bir süre kımıldamadan durup neler olduğunu, nerede olduğumu anlamaya çalıştım. Derken yanı başımda biri inledi. Ardından Peters'ın boğuk bir sesle Tanrı aşkına yardım etmemi istediğini işittim. Öne doğru bir iki adım atınca ayaklarım arkadaşımın başıyla omuzlarına takıldı ve düştüm. Beline kadar toprağa gömülmüş, kurtulmaya çalışıyordu. Etrafındaki toprağı var gücümle kazmaya başladım ve sonunda onu çıkarmayı başardım.

Korkumuz ve şaşkınlığımız biraz geçince ve tekrar mantıklı düşünebilmeye başlayınca, ikimiz de neler olduğu konusunda aynı sonuca vardık. Geçidin duvarları bir yer sarsıntısından ya da kendi ağırlıklarından dolayı çökmüş olmalıydı. Diri diri gömülmüştük. Orada uzun süre umutsuzluk içinde çektiğimiz acıları, ancak benzeri bir duruma düşenler anlayabilir Eminim ki, insanoğlunun başına gelebilecek hiçbir şey

diri diri gömülmek kadar fiziksel ve zihinsel rahatsızlık veremez. Kurbanın etrafındaki zifiri karanlık, nemli topraktan gelen boğucu ve iğrenç kokular, ciğerlerdeki korkunç acı, kurtulma umudunun olmayışı, *ölüler* gibi gömülmüş olmak... bütün bunlar birleşince insanı öyle bir dehşete ve çaresizliğe düşürür ki, bırakın katlanmayı, hayal bile edilemez.

Peters sonunda içinde kısılı kaldığımız yerde el yordamıyla gezmemiz, böylece boyutlarını anlamamız gerektiğini söyledi. Belki dışarı çıkmakta kullanabileceğimiz bir açıklık bulabilirdik. Bu beni umutlandırdı. Hemen ayağa kalktım. Amacım gevşek toprağı kazmaktı. Daha bir adım atmıştım ki, hafif bir ışık gördüm. Böylece en azından havasızlıktan ölmeyeceğimizi anlamış oldum. Bu bizi cesaretlendirmiş, umutlarımızı güçlendirmişti. Işığın geldiği tarafla aramızda yükselen bir tümseği aştıktan sonra hem yürümemiz kolaylaştı, hem de daha rahat nefes alabilmeye başladık. Sonunda etrafımızı biraz görebilmeye başlayınca, yarığın düz kısmının ucunda, sola saptığı yerin yakınında olduğumuzu anladık. Biraz daha ilerleyip köşeyi dönünce müthiş bir sevince kapıldık. Karşımızda uzun, eğimli bir geçit uzanıyordu. Genelde kırk beş dereceyle yükselse de, yer yer çok daha sarptı. Bu geçidin ucunu göremiyorduk, ama oradan epey ışık geliyordu, bu yüzden açık havaya açıldığından şüphemiz yoktu.

Sonra ana geçitten yarığa girerken üç kişi olduğumuzu hatırladım. Allen hâlâ kayıptı. Hemen geri dönüp onu aramaya karar verdik. Uzun süre aradık. Tepemizdeki toprak ve kayalar her an üstümüze çökebilirdi. Sonunda Peters bana seslenip arkadaşımızın ayağını tuttuğunu, gövdesinin kayaların altında gömülü olduğunu, onu kurtaramayacağımızı söyledi.

Yanma gidince söylediklerinin doğru olduğunu anladım. Arkadaşımız çoktan ölmüştü. Buna çok üzüldük. Cesedi kaderiyle baş başa bırakıp tekrar dönemece gittik.

Oradaki geçit neredeyse geçemeyeceğimiz kadar dardı ve bir iki tırmanma denemesinden sonra tekrar umutsuzluğa kapılmaya başladık. Söylediğim gibi, ana geçidin etrafındaki kayalar sabun taşına benzeyen yumuşak kayalardı. Islak olduklarından öyle kaygandılar ki, en az sarp kısımlarda bile yukarı tırmanmamız çok zor oluyordu. Neredeyse tamamen dik yerlerde bu iyice zorlaşıyordu tabii. Hatta bazen umudumuzu tamamen yitirdiğimiz oldu. Ama çaresizlik bize cesaret verdi. Av bıçaklarımızla kayalarda yarıklar açarak ve bunlar sayesinde tırmanmayı sürdürürek, ayrıca yer yer dışarı fırlamış daha sert kayalara hayatımızı tehlikeye atmayı göze alıp tutunarak; nihayet doğal bir platforma ulaşmayı başardık. Buradan yukarı bakınca sık ağaçlı dar bir vadiyi ve üstündeki gökyüzünün bir kısmını görebiliyorduk. Artık biraz rahatlamıştık. Arkamıza bakınca, tırmandığımız geçidin yeni açılmış, yani tepelerin ansızın çökmesi sonucunda oluşmuş olduğunu açıkça gördük. Artık öyle bitkin haldeydik ki; ayakta durmakta da, düşünmekte de zorlanıyorduk. Peters hâlâ kemerlerimizde asılı duran tabancaları ateşleyip arkadaşlarımızı yardıma çağırmamızı önerdi. Tüfeklerimizle palalarımız ise kayaların altında kalmıştı. O sırada tabancalarımızı ateşlesek buna sonradan çok pişman olacaktık. Ama neyse ki, artık bir kumpastan şüphelenmeye başlamıştım. Bu yüzden vahşilerin nerede olduğumuzu öğrenmesini istemiyordum.

Bir saat kadar dinlendikten sonra yavaşça tırmanmayı sürdürdük. Az sonra peş peş gelen yüksek çığlıklar işittik. So-

nunda yeryüzüne çıktık; ne de olsa platformdan ayrıldığımızdan beri kayalarla çalılardan oluşma yüksek bir kemerin altında yürümüştük. Dar bir açıklıktan ihtiyatla geçtik. Artık civardaki araziyi rahatça görebiliyorduk. İşte o zaman, tepelerin çökmesinin korkunç sebebini bir bakışta, bir anda anladık.

Baktığımız yer o sabun taşından tepelerin en yükseğinin zirvesine yakındı. Otuz iki kişilik grubumuzun içine girmiş olduğu geçit, on beş metre solumuzdaydı. Fakat bu geçidin en az yüz metrelik kısmı şimdi yapay bir şekilde yuvarlanmış milyonlarca tonluk kayalarla ve toprakla kaplıydı. O kayaların nasıl yuvarlandığı çok açıktı. Çünkü geçidin doğu duvarının tepesindeki (biz şimdi batı tarafındaydık) toprağa tahta kazıklar saplanmıştı. Toprak bu kısımlarda çökmemişti, ama *çöktüğü* yerlerdeki izlere bakılınca buralara da, geçidin ağzından üç metre sonra başlayıp belki otuz metre kadar uzanan kısımda birer metrelik aralarla benzer kazıkların saplanmış olduğu açıkça görülüyordu. Hâlâ tepenin üstünde duran kazıklara üzüm asmasından yapılma sağlam halatlar bağlıydı. Bu halatların diğer kazıklara da bağlanmış olduğu açıktı. Sabun taşından yapılma o tepelerdeki tuhaf katmanlaşmadan bahsetmiştim. İçinden geçerek kurtulduğumuz o dar ve derin yarığın tarifi de size daha fazla fikir vermiştir. Bu tepelerdeki neredeyse her sarsıntı toprağı yararak dikey ve birbirine paralel katmanların oluşmasına yol açardı. Bu etkiyi yapay olarak yaratmak da çok kolaydı. Vahşiler hainçe planlarını uygulamak için bu katmanlaşma özelliğinden faydalanmışlardı. Şüphesiz kazıkları düzenli aralıklarla saplayarak toprakta yarım metre kadar derinlikte kısmi bir yarık açmışlardı. Bu ka-

zıkların tepelerine birer halat bağlıydı ve bu halatların uçları tepenin arkasına uzanıyordu. Bir işaret verildikten sonra bu halatların her biri birer vahşi tarafından çekilince, kazıklar hep birlikte dev bir kaldıraç işlevi görmüş ve tepenin geçide bakan yüzünün çökmesine yol açmıştı. Zavallı arkadaşlarımızın başına ne gelmiş olduğu artık belliydi. O korkunç katliamdan sadece biz kurtulmuştuk. Adada bizden başka beyaz adam kalmamıştı.

Bölüm 22

Halimizin diri diri gömülmüş olduğumuz zamankinden çok daha iyi olmadığı artık açıkça ortadaydı. Kaderimiz ya vahşiler tarafından öldürülmek ya da aralarında esir olarak korkunç bir hayat sürmek gibi görünüyordu. Tepelerin arasında ya da son çare olarak, az önce içinden çıktığımız o yarıkta bir süre saklanabilirdik tabii. Ama uzun kutup kışı gelip çatınca ya soğuk ve açlıktan ölecek ya da ısınmaya veya yiyecek bulmaya çalışırken yakalanacaktık.

Etrafımızdaki arazinin tamamı vahşilerle dolu görünüyordu. Düz sallarla diğer adalardan güneye, buraya pek çok vahşinin gelmiş olduğunu görebiliyorduk. Herhalde amaçları Jane'in ele geçirilip yağmalanmasına yardım etmekti. Gemi hâlâ koyda demir atmış halde duruyordu. İçindekiler karşı karşıya oldukları tehlikeden habersizdi. O anda onların yanında olmayı öyle istiyorduk ki! Ya kaçmalarına yardım etmek ya da vahşilere karşı birlikte savaşarak ölmek istiyorduk. Hayatlarımızı tehlikeye atmadan onları nasıl uyarabileceğimizi bilemiyorduk. Hem zaten bunun pek faydası da olmazdı. Havaya ateşleyeceğimiz bir tabanca onları birşeylerin ters gittiği ko-

nusunda uyarabilirdi. Ama bu ses kurtulmak için tek şanslarının hemen koydan çıkmak olduğunu anlatamazdı – artık onları bağlayan onur ilkelerinin kalmadığını, arkadaşlarının öldüğünü anlatamazdı. Duyacakları o ses, üstlerine saldırmaya hazırlanan düşmana karşı öncekinden daha hazırlıklı olmalarını sağlayamazdı. Ateş etmek faydadan çok zarar getirecekti. Bu yüzden, meseleyi mantıklı bir şekilde tartıştıktan sonra, bunu yapmaktan vazgeçtik.

Aklımıza gelen bir sonraki fikir koyun girişinde duran dört kanodan birini ele geçirip bununla gemiye ulaşmaya çalışmaktı. Ama bunun imkânsız olduğunu hemen anladık. Söylediğim gibi, etrafımızdaki arazi vahşilerle doluydu. Uskunadakiler tarafından görülmemek için tepelerdeki çalılarla geçitlerde sine sine yürüyorlardı. Özellikle çok yakınımızda Too-wit ile kara derili savaşçılarının tamamı, bizi kıyıya ulaştıracak tek yolda durmuş, görünüşe göre Jane'e saldırmak için destek güçlerinin gelmesini bekliyordu. Koyun girişinde duran kanolar da vahşiler tarafından korunuyordu. Evet, silahsızdılar; ama silahlarının yakında bir yerde durduğu belliydi. Bu yüzden istemesek de gizlendiğimiz yerde kalmak ve az sonra başlayacak olan savaşı izlemekle yetinmek zorundaydık.

Yarım saat sonra koya altmış yetmiş sal ya da dubanın girdiğini gördük. Bunların ıskarmozları küpeştelerinin dışındaydı. İçleri vahşilerle doluydu. Kısa sopalardan ve taşlardan başka silahları yoktu. Hemen ardından zıt yönden gelen başka sallar belirdi. Bunların sayısı daha fazlaydı. Dört kano da göz açıp kapayıncaya kadar yerlilerle dolmuş ve koyun girişindeki çalıların arasından denize açılmış, diğer gruplara katılmak

üzere ilerlemeye başlamıştı. Böylece, bunu anlatmamdan daha kısa bir süre içinde, âdeta büyü marifetiyle, Jane'in etrafı gözünü kan bürümüş ve onu her ne pahasına olursa olsun ele geçirmeye kararlı olduğu belli vahşilerle çevrilivermişti.

Bunu başaracakları şüphesizdi. Gemideki altı adam ellerinden geleni yapsalar bile top kullanmakta acemiydiler. Ayrıca vahşiler çok kalabalıktı. Ben şahsen direneceklerini bile sanmıyordum, ama bunda yanılmıştım. Gemiyi yan döndürüp alabanda sancağını kanolara çevirdiklerini gördüm. Bu arada sallar atış menziline girmişti. Rüzgârüstü tarafında, yarım kilometre uzaktaydılar. Arkadaşlarımızın yaptığı top atışlarından nedense hiçbiri (herhalde o çaresiz durum karşısındaki paniklerinden olacak) kanolara isabet etmedi. Tek bir vahşi bile yaralanmadı. Gülleler ya önlerine düştü, ya da kafalarının üstünden uçtu. Ancak bu beklenmedik gürültüler ve duman onları şaşırtmıştı. Aslında öyle şaşırmışlardı ki, bir ara planlarından tamamen vazgeçip kıyıya geri döneceklerini sandım. Arkadaşlarımız top atışlarının ardından tüfeklerle ateş etmeyi sürdürselerdi, bunu yapacaklardı da şüphesiz. Çünkü kanolar artık öyle yaklaşmıştı ki, tüfek atışları mutlaka vahşilerden bir kısmını öldürürdü. Bu da en azından vahşilerin ilerleyişini durdurup zaman kazandırırdı. Böylece arkadaşlarımız topları tekrar ateşleyip kanoları batırabilirlerdi. Ama bunu yapmadılar. Böylece vahşiler panikten sıyrılacak zamanı buldu. Etraflarına bakınıp hiçbirinin zarar görmediğini anlayınca tekrar ilerlemeye başladılar

Iskele tarafından ateşlenen topların etkisi müthiş oldu. Gülleler yedi sekiz salı paramparça etti. Otuz kırk vahşi hemen öldü. En az yüz tanesi de denize düştü. Bunların çoğu

ağır yaralıydı. Geri kalanları dehşete kapılmışlardı. Denizde yüzüp imdat çığlıkları atan yaralı arkadaşlarını almak için bile beklemeden hemen gerisingeri kaçmaya başladılar. Ama bu büyük başarıya rağmen, sadık dostlarımızın kurtulması için artık çok geçti. Kanodakiler uskunaya tırmanmıştı bile. Sayıları yüz elliden fazlaydı. Çoğu daha iskele tarafındaki toplar yeniden ateşlenemeden zincirlere ve tahta siperlere tırmanıvermişti. O gözü dönmüş vahşilerin karşısında kimse duramazdı. Adamlarımızın üstüne çullanıp onları göz açıp kapayıncaya kadar paramparça ettiler.

Sallardaki vahşiler bunu görünce korkularını yenip yağmaya katılmak üzere geri döndüler. Beş dakika sonra Jane müthiş bir kargaşanın ve öfkenin mekânı olmuştu. Güverte tahtaları sökülmüş; güvertedeki taşınabilir her şey, halatlar, yelkenler, büyü işi gibi ortadan kayboluvermişti. Bu arada geminin etrafında yüzen binlerce vahşi onu iterek ve kanolarla çekerek sonunda kıyıya götürmüşlerdi (çapa haladı koparılmıştı). Gemiyi Too-wit'e teslim ettiler. Too-wit mücadeleyi usta bir general gibi tepelerden, güvenli bir mesafeden izlemişti. Ama artık zafer kazanılmış olduğundan, kara derili savaşçılarıyla birlikte yağmadan payını almak üzere koşa koşa kumsala inmeye tenezzül etti.

Too-wit aşağı inince gizlendiğimiz yerden çıkıp geçit civarını incelemeye başladık. Geçidin ağzının elli metre kadar ilerisinde küçük bir dere vardı. Burada yakıcı susuzluğumuzu dindirdik. Derenin civarında daha önce bahsettiğim fındık çalılarından vardı. Fındıkları tadınca, tatlarının güzel olduğunu ve İngiliz fındığına benzediğini anladık. Şapkalarımızı hemen fındıklarla doldurduk. Bunları geçidin içine sakladıktan

sonra daha fazla toplamak üzere geri döndük. Bu işle meşgülken, birden çalılar hışırdayınca paniğe kapıldık. Tam saklanma yerimize geri dönecektik ki, çalıların arasından iri ve kara bir tür balaban kuşu ağır ağır çıktı. Ben şaşkınlıktan dona kalmıştım, ama Peters hemen kuşun üstüne atılıp kaçmasına fırsat vermeden boynundan yakaladı. Kuş öyle bir çırpınıyor ve çığlıklar atıyordu ki, civarda olabilecek vahşilerin dikkatini çekmemek için onu az kalsın bırakacaktık. Ama bir avcı bıçağı darbesiyle yere düştü. Onu sürükleyerek geçide götürdük. Her halükârda bize en az bir hafta yetecek kadar yiyecek bulduğumuz için sevinçliydik.

Sonra civarı incelemek üzere tekrar dışarı çıktık. Tepenin güney yamacından aşağı epey indik, ama başka yiyecek bulamadık. Bu yüzden, kalabalık bir iki yerli grubunun gemiden aldıkları yağmayla geri döndüklerini ve tepelerin altından geçerken bizi fark edebileceklerini de görünce, biraz kuru dal toplayıp geri döndük.

Bir sonraki kaygımız saklanma yerimizi olabildiğince iyi gizlemekti. Bu yüzden, yarığın içindeki daha önce bahsettiğim platforma gidip, gökyüzünün göründüğü açıklığı çalılarla örttük. Sadece aşağıdan görülmeden koyu gözleyebileceğimiz kadar bir kısmı açık bıraktık. Bu işi de halledince birbirimizi kutladık. Çünkü artık tamamen güvencedeydik; o yarıktan çıkıp tepelerde gezinmediğimiz sürece tabii. Yarıkta vahşilerin daha önce buraya gelmiş olduğuna dair hiçbir iz yoktu. Zaten burası muhtemelen karşıdaki tepenin çökmesiyle oluşmuştu. Ama tepeden aşağı inecek yol bulamamaktan korktuk. Bu yüzden ilk fırsatta tepenin doruğuna çıkıp iyice incelemeye karar verdik. Bu arada çalıların arasındaki küçük

açıklıktan vahşilerin neler yaptığını izledik.

Gemi artık iyice harabeye dönmüştü. Şimdi onu yakmaya hazırlanıyorlardı. Kısa süre sonra ana ambar ağzından yoğun dumanların yükseldiğini gördük. Sonra ön güverteye alevler yayıldı. Halatlar, direkler ve yelkenler hemen tutuşunca, alevler tüm güverteleri sardı. Yine de vahşilerin çoğu geminin etrafından ayrılmayıp zincirlere ve geminin bakır ve demir kısımlarına kayalarla, baltalarla ve top gülleleriyle vurmayı sürdürdüler. Kıyıda, kanolarda ve sallarda, kısacası uskunanın çevresinde en az on bin yerli vardı. Yağmalarıyla birlikte adadaki köye ya da civar adalara dönen grupları saymıyorum. Bir felaketin gerçekleşmesini bekliyorduk. Hayal kırıklığına da uğramadık. Önce yer hafifçe sarsıldı (bunu sanki hafif bir elektrik şoku yemiş gibi hissettik), ama görünüşte bir patlama olmadı. Vahşiler şaşırmıştı. Bağrışıp çağrışmayı kesip dona kaldılar. Tam yaptıkları işlere devam edeceklerdi ki, birden güvertelerden fırtına bulutlarını andıran kara dumanlar yükseldi. Sonra geminin içinden parlak alevler çıktı. Bunlar göğe yarım kilometre kadar yükseldi. Sora alevler birden çember şeklinde yayılmaya başladı. Ardından, bir anda, sanki sihir işiymiş gibi, ortalıkta tahta, metal ve insan vücudu parçaları uçuşmaya başladı; ve nihayet asıl patlama gerçekleşti. Şiddeti bizi geriye fırlattı. Tepeler gürledi ve üstümüze, etrafımızdaki her tarafa küçük parçalar yağmur gibi yağdı.

Vahşilerin kaybı tahminimizin çok ötesindeydi. İhanetlerinin bedelini hakikaten de layıkıyla ödemişlerdi. O patlama belki bin tanesini öldürdü. En az o kadarı da ağır yaralandı. Koyun suları çırpınan ve boğulan vahşilerle kaplıydı. Kıyıda ise işler daha da kötüydü. Vahşiler başlarına gelen felaketin

aniliğinden şaşkına dönmüş, birbirlerine yardım etmeye çalışmıyorlardı. Sonunda birden tavırlarının değiştiğini gördük. Tamamen afallamış gibiyken birden hep birlikte heyecanlanıp ortalıkta koşuşturmaya, kıyının belirli bir noktasına gidip gelmeye başladılar. Yüzlerinde dehşet, öfke ve yoğun merak karışımı çok tuhaf bir ifade vardı. Avazları çıktığı kadar *Tekeli-li! Tekeli-li!* diye bağırıyorlardı.

Sonra büyük bir yerli grubunun tepelere gittiğini gördük. Geri döndüklerine tahta kazıklar taşıyorlardı. Bunları kalabalığın toplandığı yere götürdüler. Kalabalık onlar geçerken ikiye ayrılınca, bütün o heyecana yol açan şeyi biz de görebildik. Yerde beyaz bir şey yatıyordu, ama ne olduğunu ilk başta anlayamadık. Sonunda on sekiz Ocak'ta denizde bulduğumuz, kızıl dişli ve pençeli tuhaf hayvanın leşini gördük. Kaptan Guy hayvanın leşini, postunu doldurup İngiltere'ye götürmek için saklamıştı. Adaya gelmemizden hemen önce bu konuda bir takım talimatlar verdiğini hatırlıyordum. Leş kabine indirilip dolaplardan birine tıkıştırılmıştı. Patlamayla birlikte de kıyıya fırlamıştı. Ama vahşileri niye o kadar kaygılandırdığını anlayamıyorduk. Leşin etrafında toplansalar da, hiçbiri ona yaklaşmak istemiyor gibiydi. Kazık taşıyan adamlar bunları leşin etrafına, çember şeklinde dikti. İşleri biter bitmez bütün o kalabalık adanın içlerine doğru koşmaya başladı. Bir yandan da çığlıklar atıyorlardı; *Tekeli-li! Tekeli-li!* diye.

Bölüm 23

Daha sonraki altı yedi gün boyunca tepedeki saklanma yerimizde kaldık. Sadece su ve fındık almak için çıkıyor, böyle zamanlarda da çok ihtiyatlı davranıyorduk. Platformda bir tür kulübe yapmıştık. İçine kuru yapraklardan bir yatak yapıp, ayrıca şömine ve masa niyetine üç iri kaya koyduk. Biri yumuşak, diğeri sert iki kuru dal parçasını birbirine sürtüp kolayca ateş yaktık. Yakaladığımız kuşun eti biraz sert olmasına rağmen lezizdi. Okyanus kuşu değil, bir tür balabandı. Kara ve gri tüyleri vardı. Kanatları gövdesine oranla küçüktü. Daha sonra yarığın civarında aynı cinsten üç kuş daha gördük. Yakaladığımız kuşu aradıkları belliydi, ama yere inmediklerinden yakalama fırsatımız olmadı.

O kuşun etini yediğimiz sürece gizlenme yerimizde rahattık. Ama sonunda et tamamen bitince tekrar yiyecek bulma gereksinimi doğdu. Fındıklar açlığımızı bastırmıyor, üstelik çok yenildiğinde bağırsaklarımızın bozulmasına ve baş ağrısına yol açıyordu. Tepenin doğusundaki kumsalda çok sayıda iri kaplumbağa görmüştük. Yerlilere görünmeden oraya gidebilirsek, bu hayvanları kolayca yakalayabilirdik. Bu yüzden

tepeden aşağı inmeye karar verdik.

En kolayı gibi görünen güney yamacından inmeye başladık. Ama yüz metre kadar indikten sonra yolumuz tepenin yıkılması sırasında açılan bir yarık tarafından kesildi (bunu yukarıdayken tahmin etmiştik zaten). Bu yarık boyunca yarım kilometre kadar yürüdükten sonra karşımıza sarp bir kayalık çıktı. Etrafından dolaşamadığımız için ana yarığa geri dönmek zorunda kaldık.

Sonra doğuya gittik, ama bu yönde de başarılı olamadık. Bir saatlik tehlikeli bir inişten sonra, ine ine kara granit taşından oluşma, dibi ince tozlarla kaplı geniş bir alana indiğimizi gördük. Buraya tek geliş gidiş yolu geldiğimiz kayalık yoldu. Buradan gerisingeri yukarı çıktıktan sonra, bu kez tepenin kuzey yamacını denedik. Burada çok ihtiyatlı hareket etmek zorundaydık, yoksa köydeki vahşiler tarafından görülebilirdik. Bu yüzden emekleyerek, hatta yer yer çalıların arasında sürünerek ilerlemek zorunda kaldık. Böyle dikkatle biraz ilerledikten sonra, doğrudan ana geçide açılan bir yarık gördük ki, şimdiye kadar gördüklerimizin en deriniydi. Korktuğumuz başımıza gelmişti ve aşağıdaki dünyaya inmemiz tamamen olanaksızdı. Bitkin bir halde platforma geri dönüp yaprak yatağımıza yatarak saatlerce uyuduk.

Bu neticesiz aramadan sonra günlerce tepenin üstünün her tarafında yiyecek aradık. Ama küçük fındık çalılarıyla biraz iskorbüt otundan başka bir şey bulamadık. Hatırladığım kadarıya on beş Şubat'ta otlar tamamen bitmiş, fındıklar da iyice azalmıştı. Yani halimiz perişandı. Ayın on altısında tekrar hapishanemizin sınırlarını inceleyip bir çıkış yolu aradık, ama bulamadık. Ayrıca göçük altındaki geçidin civarına gidip

orada bir yol bulmaya çalıştık, ama boşunaydı. Yine de orada bir tüfek bulduk.

Ayın on yedisinde, ilk aşağı inme girişimimiz sırasında bulmuş olduğumuz granit alanı daha fazla incelemeye karar verdik. Bu alanın kenarlarındaki kayalarda bulunan yarıklardan birine üstünkörü bakmıştık. Bu kez daha yakından incelemek niyetindeydik, her ne kadar oradan bir çıkış yolu bulabileceğimizi pek sanmasak da.

Tıpkı daha önceki gibi, alana inmekte güçlük çekmedik. Bu kez telaşlı olmadığımızdan, burayı dikkatle incelemeye başladık. Hayal edilebilecek en tuhaf yerlerden biriydi. Hatta doğanın eseri olduğuna inanmakta zorlanıyorduk. Alan doğudan batıya beş yüz metre uzunluğundaydı (kıvrıldığı yerler de hesaba katılırsa). Düz bir çizgi çekilirse, doğu-batı doğrultusundaki uzunluğu en fazla kırk elli metreydi (yanımda ölçüm aletleri olmadığından yalnızca göz kararıyla tahmin ettim). Tepenin doruğundan otuz metre aşağıda olan bu alana ilk inişimizde, duvarlarının birbirlerinden farklı olduğu dikkatimizi çekmişti. Bunların hiçbir zaman birbiriyle bağlantılı olmadığı ortadaydı. Biri sabun taşından, diğeri ise bir tür metalle karışık kireçli topraktan oluşmuştu. İki tepe arasındaki uzunluk ortalama on sekiz metreydi, ama girintili çıkıntılı olduğundan bu mesafe her yerinde farklıydı. Ama biraz daha aşağı inince, aradaki mesafenin giderek azaldığını, duvarların birbirine paralel gitmeye başladığını görmüştük, her ne kadar yapıları ve maddeleri bir süre daha farklılık gösterse de. Arazinin on beş metre yukarısına indiğimizde, artık kuzursuz bir düzen başlamıştı. Duvarlar madde, renk ve yanal duruş açısından tamamen aynıydı. Simsiyah ve parlak bir granitten

oluşmuşlardı. İki taraf arasındaki mesafe her yerde tam yirmi metreydi. Arazinin şeklini, orada çizdiğim bir taslaktan görebilirsiniz. Neyse ki, yanımda kâğıt kalem vardı. Bunları daha sonra başımdan geçen maceralar sırasında da kaybetmemeye özen gösterdim. Onlar sayesinde, aksi halde unutabileceğim şeyleri kaydetme imkânı buldum.

Şekil 1

Bu şekil, (bkz. Şekil 1) alanın genel hatlarını göstermektedir. Ama kenarlardaki çok sayıda küçük yarık burada gösterilmemiştir. Her yarığın karşısında bir çıkıntı vardı. Arazinin zemini neredeyse görünmeyecek kadar ince tozlarla kaplıydı. Sekiz-on santim kalınlığındaki bu tabakanın altında yine siyah granit olduğunu gördük. Sağda, aşağı uçta küçük bir açıklığın bulunduğunu görüyorsunuz. Burası bahsettiğim o yarıktı. Araziye tekrar gelmemizin sebebi bu yarığı daha iyi incelemekti. Yarığa girip yolumuza çıkan çalıları keserek ilerledik. Ayrıca şekil itibarıyla ok ucuna benzeyen sivri çakmaktaşlarından oluşun büyük bir taş yığınını da yolumuzdan kaldırmak zorunda kaldık. Ama yarığın diğer ucundan hafif bir ışık geldiğini gördüğümüzden, ilerlemekte kararlıydık. Sonunda sıkışa sıkışa on metre kadar ilerleyince, geçidin üstünde alçak ve düzgün bir kemerin uzandığını gördük. Şimdi üstümüze güçlü bir ışık vuruyordu. Bir köşeyi dönünce, karşı-

mıza bir başka geniş alan çıktı. Bu her açıdan daha öncekine benziyordu. Tek farkı daha uzun olmasıydı. Genel şekli aşağıda gösterilmektedir. (Bkz. Şekil 2)

Şekil 2

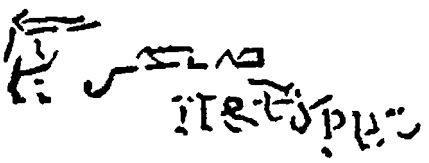
Bu alanın toplam uzunluğu, *a* girişinden başlayıp *b* kavisinden *d* ucuna dek beş yüz elli metreydi. *C* noktasında buranın girişine benzer bir başka küçük açıklık bulduk. Bu da tıpkı diğeri gibi çalılarla ve ok başı şeklindeki beyaz çakmaktaşlarıyla doluydu. İçeri girip bu engelleri aştıktan sonra, uzunluğunun kırk metre olduğunu gördük. Buradan üçüncü bir alana girdik. Bu da yanal uzunluğu dışında birincisinin tıpatıp aynısıydı. (Bkz. Şekil 3)

Şekil 3

Bu üçüncü alanın toplam uzunluğu üç yüz yirmi metreydi. *A* noktasında iki metre genişliğinde bir açıklık vardı. Kaya duvarın içinde beş metre kadar uzandıktan sonra, tam tahmin ettiğimiz gibi, bir kireçli toprak duvarıyla son buluyordu. Oldukça karanlık olan bu geçitten çıkmak üzereyken, Peters kireçli toprak duvarının üstüne kazınmış bir takım tuhaf şekiller gördü. Biraz hayal gücü kullanarak, bu şekillerden en soldakini, yani en kuzeydekini ayakta durmuş ve kollarını aç-

mış, kabaca çizilmiş bir insan figürüne benzetmek mümkündü. Geri kalanları da alfabe harflerine biraz benziyordu. Peters bunların alfabe harfleri olduğundan emindi. Ama ona yeri gösterince hatasını anladı. Tozların arasında iri toprak parçaları duruyordu. Bunların bir yer sarsıntısı sırasında duvardan kopup düşmüş, o oyukların da bu şekilde açılmış olduğu belliydi. Çünkü oyuklara tıpatıp uyuyorlardı. Böylece bu şekillerin doğanın işi olduğunu anladık. Bunların tamamını aynen çizdim. (Bkz. Şekil 4)

Şekil 4

Bu tuhaf mağaraların bizi hapishanemizden kurtaramayacağından emin olunca, moralimiz bozuk halde geriye, tepenin doruğuna döndük. Sonraki yirmi dört saat boyunca dikkate değer bir şey olmadı; üçüncü alanın doğusunun tabanını incelerken yerde üçgen şeklinde ve oldukça derin iki çukur bulmamız dışında. Bunların da duvarları granittendi. Bu çukurlara inmeye gerek görmedik, çünkü başka çıkışı olmayan doğal çukurlara benziyorlardı. Çevreleri yirmişer metre civarındaydı. Şekilleri ve üçüncü alana göre konumları aşağıda verilmiştir. (Bkz. Şekil 5)

Şekil 5

Bölüm 24

Ayın yirmisinde, artık fındıklarla beslenmeyi daha fazla sürdüremez hale gelince (bunları yediğimizde korkunç acılar çekiyorduk), her şeyi göze alıp tepenin güney yamacından inmeye karar verdik. Bu yamaç en yumuşak tür sabun taşından oluşmasına karşın son derece sarptı (en az kırk beş metre yüksekliğindeydi). Hatta pek çok yerinde dışa uzanan kavisler vardı. Uzun aramalardan sonra koyun kenarında, altı metre yukarısında duran dar bir kaya çıkıntısı bulduk. Peters bunun üzerine atlamaya karar verdi. Ben de ona yardım edecektim. Mendillerimizi bağlayıp bir halat yapmıştık. Buna tutunacaktı. Önce o, ardından da biraz zorlandıktan sonra ben indim. Aşağı bakınca, tepenin çökmesinden sonra oluşan yarığa nasıl tırmandıysak, buradan da aynı şekilde inebileceğimizi gördük – yani bıçaklarımızla sabun taşlarında oyuklar açarak. Bunun ne kadar tehlikeli bir iş olduğunu yaşamayan bilmez. Ama başka çaremiz olmadığından, işe giriştik.

Üstünde durduğumuz çıkıntının ucunda fındık çalıları vardı. Mendillerimizi bağlayarak oluşturduğumuz ipi bunlardan birine sıkıca bağladık. İpin diğer ucunu da Peters'ın beli-

ne bağladık. Sonra onu ip sıkıca gerilene dek aşağı sarkıttım. Ardından Peters sabun taşında derin bir delik açmaya girişti (on beş yirmi santimlik). Sonra tabancasının kabzasını kullanarak buraya bir tahta kazık çaktı. Sonra onu bir metre yukarı çektim ve oraya da aynı şekilde bir delik açıp yine bir kazık çaktı. Böylece hem basacak, hem de tutunacak yeri olmuş oldu. Sonra ipin ucunu çalıdan çözüp ona attım. Bu ucu en yukarıdaki kazığa bağladı. Ardından bir metre kadar –yani ipin el verdiği kadar– aşağı indi. Buraya da bir delik açıp kazık çaktı. Sonra kendini yukarı çekip bu kazığa bastı. Bir yandan da bir üstteki kazığa elleriyle tutunuyordu. Şimdi ipin ucunu en yukarıdaki kazıktan çözüp ikincisine bağlaması gerekiyordu. Ama bir hata yapıp kazıkları birbirinden çok uzağa çakmıştı. Hayatını tehlikeye atarak düğüme uzanıp çözmeyi denedi. Başaramayınca (sol eliyle tutunurken sağ eliyle çözmeye çalışıyordu) sonunda ipi kesti. İpin on beş santimlik kısmı kazığın üstünde kaldı. Sonra ipi ikinci kazığa bağlayıp üçüncüsüne indi. Bu kez fazla aşağı inmemeye dikkat ederek, aynı işlemi tekrarladı. Böylece (benim dünyada aklıma gelmeyecek bu dâhice fikir ve Peters'ın gözüpekliği sayesinde) arkadaşım en sonunda, uçurumdaki çıkıntılardan da faydalanarak kazasız belasız aşağı inmeyi başardı.

Benim ise aşağı inecek cesareti toplamam biraz zaman aldı, ama en sonunda bu işe giriştim. Peters inmeden önce gömleğini çıkarıp bırakmıştı. Bunu benimkine bağlayınca, bu maceraya girişmek için gerekli ipi elde etmiş oluyordum. Geçitte bulduğumuz tüfeği aşağı attıktan sonra, bu ipi çalılara bağladım ve ardından aşağı inmeye başladım. Korkumu yenmek için hızlı hareket ediyordum. İlk dört beş adımda sorun

çıkmadı. Ama sonra, hâlâ ne kadar yüksekte olduğumu ve hayatımın basıp tutunduğum kazıklarla bunların saplı olduğu sabun taşlarına bağlı olduğunu düşününce dehşete kapıldım. Bu düşünceleri kafamdan atmaya, gözlerimi karşımdaki düz kaya duvarından ayırmamaya çalışsam da başaramıyordum. *Düşünmemeye* çalıştıkça hayal gücüm daha fazla işliyor, daha fazla korkmama yol açıyordu. Sonunda böyle durumlarda sık yaşanan bir şey gerçekleşti. Hayal gücüm öyle güçlü işlemeye başladı ki, *düşerken* neler hissedeceğimi hayal etmeye başladım. Baş aşağı hızla düşerken nasıl midemin bulanacağını, başımın döneceğini, son kez çırpınacağımı, kendimden geçer gibi olacağımı, acı bir his duyacağımı hayal ettim. Sonunda bu hayaller kendi gerçekliklerini yaratmaya başladı. Bütün bunları gerçekten hissetmeye başladım. Dizlerim zangır zangır titriyor, birbirine çarpıyordu. Parmaklarım yavaşça, ama giderek çözülmekteydi. Kulaklarım çınlıyordu. İçimden, "Bu ölümün çanları!" dedim. İşte o zaman aşağı bakmak için dayanılmaz bir dürtü duydum. Sadece kaya yüzeye bakamazdım, bakmayacaktım. İçimde tarifsiz bir hisle (yarı korku, yarı rahatlamayla) o uçurumun dibine baktım. Bir an için parmaklarım kasılıp sıkıca tutunurken, aklımdan bir düşünce bir gölge gibi, çok usulca geçti – kurtuluş fikri. Bir an sonra ise tüm ruhumu bir *düşme arzusu* kaplamıştı. Tamamen kontrolümün dışında olan bir istek, bir özlem, bir tutkuydu bu. Tuttuğum kazığı bırakıp yan döndüm ve aşağı baktım. Sallanıyordum. Başım dönmeye başladı. Beynimde bir hayaletin tiz çığlıklarını duyuyordum. Tam altımda esmer, şeytani ve bulanık bir figür duruyordu. İç geçirdim. Kalbim patlayacak gibiydi. Kendimi aşağı, onun kollarına bıraktım.

Bayılmışım. Tam düşecekken Peters beni tutmuş. Uçurumun dibinden beni izlemiş, tehlikede olduğumu görünce de bana tavsiyelerle yardımcı olmaya çalışmış. Ama heyecandan aklım öyle karışmıştı ki, dediklerini duyamamış, hatta benimle konuştuğunu bile fark etmemiştim. Sonunda, sendelediğimi görünce hemen yardımıma koşmak için yukarı tırmanmış ve beni son anda tutmayı başarmış. Uçuruma tüm ağırlığımla düşsem, o keten ip mutlaka kopardı; ben de uçurumun dibini boylardım. Bu yüzden Peters kendime gelmemi beklemiş. On beş dakika sonra kendime geldiğimde, içimdeki korku tamamen kaybolmuştu. Kendimi yeniden doğmuş gibi hissediyordum. Böylece, arkadaşımın da yardımıyla, aşağı sağ salim inmeyi başardım.

Artık arkadaşlarımıza mezar olan geçidin yakınında, çöken tepenin güneyindeydik. Burası tuhaf bir çöldü. Bana gezginlerin, ahlaksızlıklarıyla ünlü Babil şehrinin bulunduğu bölgeye dair tasvirlerini anımsattı. Her tarafta dev höyükler vardı; yıkılmış tepenin kalıntılarının bulunduğu kuzey tarafı dışında. Bu höyüklerin dev sanat eserlerinin kalıntıları olduğu belliydi; yakından bakınca kesinlikle sanat eserine benzemeseler de. Burada bol miktarda cüruf vardı. Dev, çarpık çurpuk kara granit bloklarla kireçli topraktan[6] oluşma bloklar görüyorduk. Bunlarda metal parçaları da vardı. Ortalıkta, görebildiğimiz kadarıyla hiç bitki yoktu. Çok sayıda dev akrep ve normalde bu enlemlerde rastlanmayan çeşitli sürüngenler gördük.

İlk hedefimiz yiyecek bulmak olduğundan, hemen sadece bir kilometre uzaktaki deniz kıyısına gitmeye karar verdik. Amacımız, tepedeki saklanma yerimizden gördüğümüz kap-

lumbağaları yakalamaktı. Dev kayalarla höyüklerin arasından gizlene gizlene, birkaç yüz metre kadar yürümüştük ki; bir köşeyi dönünce, küçük bir mağaradan beş vahşi fırlayıp üstümüze saldırdı. Peters'ı bir sopa darbesiyle yere serdiler. O yere düşünce üstüne atladılar. Böylece ben kendimi toplayacak zamanı buldum. İlk anlarda şaşkınlıktan dona kalmıştım. Yanımda hâlâ tüfeğim vardı, ama namlusu uçurumdan düşünce öyle çarpılmıştı ki; işime yaramaz diye bir kenara fırlattım. Gözüm gibi bakmış olduğum tabancalarıma güvenmeye karar verdim. Bunları çekip saldırganların üstüne yürüdüm. Tabancaları peş peşe ateşliyordum. Vahşilerden ikisi yere serildi. Peters'a bir mızrak saplamak üzere olan bir tanesi ise, bundan vazgeçip ayağa fırladı. Böylece arkadaşım da serbest kalınca, vahşileri haklamakta zorlanmadık. Peters'ın da tabancaları vardı, ama kurşunlarını boşa harcamak istemediğinden kaba kuvvete başvurdu. Zaten hayatımda gördüğüm en güçlü insandı. Vahşilerden birinin düşürdüğü sopasını kapıp, bununla geri kalan üçünün kafasını patlattı. Her birini birer darbeyle, anında öldürdü. Artık yolumuz açıktı.

Bu olaylar öyle çabuk olup bitmişti ki, gerçekten olduklarına inanmakta zorlanıyorduk. O cesetlerin arasında serseme dönmüş halde dururken, uzaktan gelen haykırışlar bizi kendimize getirdi. Tabanca seslerinin vahşileri alarma geçirdiği belliydi. Bizi bulmalarını önleme şansımız çok azdı. Uçuruma geri dönmek için, haykırışların geldiği yöne gitmemiz gerekiyordu. Zaten uçurumun dibine ulaşmayı başarsak bile, görülmeden yukarı tırmanmamız olanaksızdı. Gerçekten çok tehlikeli bir durumdaydık. Ne tarafa kaçacağımıza karar vermeye çalışırken, tabancayla vurmuş olduğum ve öldüğünü san-

dığımız vahşilerden biri ayağa fırlayıp kaçmaya çalıştı. Ama fazla uzaklaşamadan onu yakaladık. Tam öldürecekken, Peters onu kaçmamıza yardım etmeye zorlayabileceğimizi söyledi. Bu yüzden onu da yanımıza aldık. Direnirse vuracağımızı anlamasını sağladık. Birkaç dakika sonra, tamamen uysallaşmıştı. Bizimle birlikte kayaların arasından sahile doğru koşuyordu.

Arazi engebeli olduğundan, denizi ancak yer yer görebiliyorduk. Ama sonra birden tamamen karşımızda, belki iki yüz metre kadar uzakta beliriverdi. Sahile girerken, köyden ve adanın görebildiğimiz her tarafından çıkan çok sayıda vahşinin koşarak bize doğru geldiğini gördük, Müthiş bir öfkeye kapıldıkları el kol hareketlerinden ve ulumalarından belliydi. Tam geri dönüp engebeli arazide savaşmaya uygun bir yer bulmaya karar vermiştik ki; kıyıdaki iri bir kayanın ardından iki kanonun ucunun çıktığını fark ettim. Hemen bunlara doğru koştuk. Yanlarına varınca, başlarında bekçi olmadığını gördük. İçlerinde üç iri Gallipago kaplumbağası ve altmışar tane kürek vardı. Tutsağımızı kanolardan birine binmeye zorladıktan sonra, bunu hemen var gücümüzle denize itmeye başladık.

Ama kıyıdan henüz elli metre uzaklaşmıştık ki, biraz sakinleşince diğer kanoyu kıyıda bırakmakla ne büyük bir hata yapmış olduğumuzu fark ettik. Vahşiler artık sahilin sadece yüz metre ötesindeydi. Var güçleriyle koşuyorlardı. Artık kaybedecek vakit yoktu. Kurtulma şansımız çok azdı, ama hiç yoktan iyiydi. Geri dönüp sahildeki kanoya onlardan önce ulaşmamız ve buna binmelerini önlememiz çok zordu, ama yine de bunu başarma ihtimalimiz vardı. Başarırsak canımızı

kurtarabilirdik ama bunu denemezsek, öleceğimiz kesindi.

Kanonun burnuyla kıçı birbirinin aynıydı. Bu yüzden onu geri döndürmemiz gerekmedi. Yer değiştirip ters yönde kürek çekmeye başladık, o kadar. Vahşiler bunu görünce hem daha fazla bağrışmaya, hem de daha hızlı koşmaya başladılar. İnanılmaz bir hızla yaklaşıyorlardı. Ama biz de umutsuzluğun verdiği güçle kürek çekiyorduk. Bu yarışın sonucunda, sahildeki kanoya vahşilerin biri dışında hepsinden önce varmayı başardık. Bu adam mükemmel bir koşucu olmanın bedelini hayatıyla ödedi. Biz kıyıya yaklaşırken, Peters tabancasıyla ateş edip onu kafasından vurdu. Kanoya ulaştığımızda, vahşilerin en öndekileri yirmi otuz adım uzaktaydı. Önce kanoyu denize, vahşilerin ulaşamayacağı kadar derinlere çekmeye çalıştık. Ama onu kıpırdatamayınca, kaybedecek vaktimiz de olmadığından, bundan vazgeçtik. Peters tüfeğinin kabzasıyla darbeler indirerek, kanonun pruvasında ve yan tarafında büyük delikler açmayı başardı, Sonra küreklere asılarak kıyıdan ayrıldık. Bu arada vahşilerden ikisi kanomuza tutunmuş, bırakmıyorlardı. Bıçaklarımızla bunların işini bitirdik. Artık yolumuz açıktı. Hızla denize açıldık. Diğer vahşiler, delik kanoya ulaşınca akla hayale gelebilecek en korkunç öfke ve hayal kırıklığı çığlıkları atmaya başladılar. Aslında, haklarında öğrendiklerimden yola çıkarak; bu vahşilerin yeryüzündeki en habis, ikiyüzlü, kinci, cani ve iblisçe ırk olduğunu söyleyebilirim. Ellerine düşsek, bize acımayacakları ortadaydı. Öfkeden gözleri dönmüştü. Delik kanoya atlayıp peşimize düşmeye kalkıştılar, ama bunun faydasız olduğunu anlayınca, tekrar korkunç çığlıklar atarak tepelere doğru koşmaya başladılar

Böylece vahşilerden kurtulmuş olduk. Ama durumumuz hâlâ tehlikeliydi. Gemimizdeki dört kanonun vahşilerin eline geçmiş olduğunu biliyorduk. Bunların ikisinin, Jane Guy'daki patlama sırasında yok olmuş olduğunu henüz bilmiyorduk (bunu daha sonra tutsağımızdan öğrenecektik). Bu yüzden düşmanlarımızın, beş kilometre kadar ötedeki, kanoları genellikle bağladıkları koya ulaşınca peşimize düşeceklerini hesaplamıştık. Bu yüzden, adadan bir an önce uzaklaşmak için, var gücümüzle kürek çektik. Tutsağımızı da bize katılmaya zorladık. Yarım saat sonra, adanın güney kıyısından sekiz dokuz kilometre kadar uzaklaşmışken, körfezden düz kanolardan ya da sallardan oluşma büyük bir donanmanın açıldığını gördük. Vahşilerin bizi takip etme niyetinde olduğu belliydi. Sonunda, bizi yakalamaktan umudu kesince geri döndüler.

Bölüm 25

Artık, engin ve ıssız Antarktik Okyanusu'nda, seksen dördüncü enlemin ötesinde, dayanıksız bir kanonun içindeydik. Üç kaplumbağadan başka yiyeceğimiz yoktu. Uzun kutup kışı da yaklaşmıştı. Ne yapacağımıza çok dikkatli karar vermek zorundaydık. Görünürde altı yedi ada vardı. Bunlar az önce ayrıldığımız adanın dahil olduğu takımadalara aitti. Aralarında beş altı fersahlık mesafe vardı. Ama bu adalardan hiçbirine çıkmak niyetinde değildik. Jane Guy'la kuzeyden gelirken, arkamızda engin buz tabakaları uzanıyordu. Antarktik konusundaki genel kanılara uymayan bu durumun gerçekliği, bizim için tecrübeyle sabitti. Bu yüzden geri dönmeye çalışmak, hele kış iyice yaklaşmışken, aptallık olurdu. Kurtulmak için tek bir çaremiz vardı. Cesurca güney yönünde ilerlemeye karar verdik. Böylece en azından yolda başka adalara rastlama ihtimalimiz vardı. Ayrıca daha sıcak iklimli bir bölgeye de ulaşabilirdik belki.

Antarktik'in şimdiye kadar, tıpkı Arktik Okyanusu gibi, tuhaf bir şekilde fırtınasız olduğunu görmüştük. Bu denizde dev dalgalara da pek rastlanmıyordu. Ama kanomuz büyük

de olsa oldukça dayanıksızdı. Bu yüzden onu hemen elimizdeki imkânları kullanarak sağlamlaştırmaya giriştik. Kano bilmediğimiz bir ağacın kabuğundan yapılmıştı. İskeleti ise sert bodur söğüt tahtasından yapılma olduğundan, deniz yolculuğuna çok uygundu. Kano on beş metre boyunda, bir ila bir buçuk metre eninde, bir buçuk metre derinliğindeydi. Yani şekli; Güney Okyanusu'ndaki, uygar devletler tarafından tanınan yerlilerin kullandığı kanoların şeklinden epey farklıydı. O cahil adalıların böyle kanolar yapabileceklerine inanmıyorduk. Zaten birkaç gün sonra, tutsağımızı sorguya çekince, bu kanoların adanın güneybatısında, onları bulduğumuz yerde yaşayan bir yerli grubu tarafından yapılmış, sonra da tesadüfen bizim barbarların eline geçmiş olduğunu öğrendik. Kanoyu sağlamlaştırmak konusunda elimizden gelen pek bir şey yoktu. Her iki ucunun yakınında çok sayıda geniş yarıklar vardı. Bunları pamuklu ceketlerimizin parçalarıyla olabildiğince tıkadık. Kanoda çok sayıda kürek bulunduğundan; bu küreklerin bir kısmını kullanarak pruvada bir tür kalkan inşa ettik. Bunun güçlü dalgaların şiddetini keseceğini ümit ediyorduk. Ayrıca borda tirizlerine direk niyetine birer kürek diktik. Bunlara gömleklerimizden yaptığımız bir yelkeni bağladık. Bunu yaparken epey yorulduk, çünkü tutsağımız diğer işlerde bize yardım etmesine karşın, bu konuda kesinlikle yardıma yanaşmadı. Keten kumaş onu tuhaf bir şekilde etkiliyor gibiydi. Ona ne dokunuyor, ne de yanına yaklaşıyordu. Zorlamaya kalktığımızda tir tir titriyor, *Tekeli-li* diye haykırmaya başlıyordu.

Kanoyu sağlamlaştırma konusunda elimizden geleni yaptıktan sonra, şimdilik güney-güneydoğu yönünde ilerlemeye

karar verdik. Amacımız en güneydeki adanın yanından geçmekti. Bunu yaptıktan sonra güneye yöneldik. Hava güzeldi. Kuzeyden hafif bir rüzgâr sürekli esiyordu. Deniz sakindi. Güneş hiç batmıyordu. Ortalıkta hiç buz görülmüyordu. *Bennett Adacığı'nın paralelinden ayrıldıktan sonra, tek bir buz parçası bile görmedim.* Zaten bu bölgedeki sular, buz oluşumuna meydan vermeyecek kadar sıcaktı. Kaplumbağalarımızın en irisini öldürünce, ondan sadece yiyecek değil, bol miktarda da su elde ettik. Yolculuğumuzun ilk yedi sekiz günü boyunca önemli bir olay yaşamadık. Bu süre içinde güney yönünde epey ilerlemiş olmalıyız, çünkü rüzgârlar ve güçlü deniz akıntıları sürekli o yöndeydi.

1 Mart.[7] Tanık olduğumuz tuhaf olaylar, eşi benzeri görülmemiş ve son derece ilginç bir bölgeye girdiğimizi gösteriyordu. Güney ufku sürekli açık gri bir sisle kaplıydı. Bu sis zaman zaman göğe yükseliyor ya da doğuya veya batıya uzanıyor; sonra da tekrar eski haline dönüyordu. Kısacası her açıdan kutup fecrine benziyordu. Bulunduğumuz yerden göründüğü kadarıyla, bu sisin ortalama yüksekliği yirmi beş derece kadardı. Denizin sıcaklığı hızla yükseliyordu. Ayrıca rengi de epey değişmeye başlamıştı.

2 Mart. Bugün, tutsağımızı defalarca sorguya çektikten sonra, arkadaşlarımızın katledildiği o adaya, halkına ve bunların âdetlerine ilişkin pek çok şey öğrendik. Ama bunları uzun uzadıya anlatıp okuyucuların canını sıkacak değilim. Şu kadarını söyleyeyim: Takımadanın sekiz adadan oluştuğunu öğrendik. Bunların ortak bir kralı vardı. Adı *Tsalemon* veya *Psalemoun* idi. En küçük adalardan birinde yaşıyordu. Savaşçıların giydiği kara deriler, sadece kralın sarayının civarında-

ki bir vadide yaşayan iri bir hayvan türüne aitti. Adalarda yaşayanlar sal dışında tekne yapamıyordu. Ellerindeki dört kanoyu, güneybatıdaki büyük bir adada tesadüf eseri bulmuşlardı. Tutsağımızın ismi Nu-Nu idi. Bennett Adacığı hakkında hiçbir şey bilmiyordu. Terk ettiğimiz adanın ismi *Tsalal* idi. *Tsalemon* ve *Tsalal* sözcüklerinin ilk heceleri uzun bir tıslamayla söyleniyordu. Bu sesi çıkarmayı, defalarca denememize karşın başaramadık. Tepenin zirvesinde yediğimiz kara balabanın çıkardığı sesin aynısıydı bu.

3 Mart. Su artık epey sıcaktı. Rengi de hızla değişiyordu. Artık saydam değildi. Süt renginde ve kıvammdaydı. Yakın çevremizde genellikle pek dalgalı değildi. Kanomuz hiçbir zaman devrilme tehlikesi geçirmiyordu. Ama sık sık sağımızda ve solumuzda, çok uzaklarda gördüğümüz ani ve şiddetli çalkantılar bizi şaşırtıyordu. Sonunda bunların her zaman güneydeki sisteki şiddetli dalgalanmaların ardından gerçekleştiğini fark ettik.

4 Mart. Bugün, kuzeyden esen rüzgâr bariz bir şekilde hafiflediğinden, yelkenimizi büyütmeye karar verdik. Bu işte kullanmak için ceket cebimden beyaz bir mendil çıkardım. Nu-Nu yanımda oturuyordu. Rüzgârda dalgalanan mendil yanlışlıkla suratına çarpınca, kendini yere atıp titremeye başladı. Sonra sersemlemiş bir halde Tekeli-li! Tekeli-li! diye fısıldayıp durdu.

5 Mart. Rüzgâr tamamen kesilmişti, ama güneye doğru hızla ilerlemeyi sürdürüyorduk. Güçlü bir akıntının etkisi altında olduğumuz belliydi. İşte şimdi gerçekten kaygılanmak için sebebimiz vardı. Ama hiç kaygı duymuyorduk. Peters'ın yüzü sakindi. Ancak zaman zaman anlam veremediğim bir

ifadeye bürünüyordu. Kutup kışı yaklaşıyor gibiydi. Ama bunun kötü etkilerini henüz hissetmiyorduk. Vücudumda ve zihnimde bir *uyuşukluk* vardı – ama hepsi buydu.

6 Mart. Gri sis artık ufukta epey yükselmişti. Gri rengini giderek yitiriyordu. Su iyice ısınmıştı. Dokununca can yakıyordu. Sütsü beyazlığı iyice belirginleşmişti. Bugün kanoya epey yakın bir yerde sular çalkalandı. Buna her zamanki gibi sisin en üst kısmının şiddetle dalgalanması eşlik etti. Nu-Nu kendini yüz üstü kanonun dibine attı. Onu ayağa kalkmaya bir türlü ikna edemedik.

7 Mart. Bugün Nu-Nu'ya adadaki vahşilerin arkadaşlarımızı niçin öldürdüğünü sorduk. Ama bize mantıklı bir yanıt veremeyecek kadar korkmuş görünüyordu. Hâlâ ısrarla kanonun dibinde yatıyordu. Saldırının sebebi hakkındaki sorumuzu yinelediğimizde, sadece aptalca hareketler yapıyordu: Örneğin işaret parmağıyla üst dudağını kaldırıp altındaki dişlerini sergiliyordu. Dişleri kapkaraydı. Bir Tsalallı'nın dişlerini ilk kez görüyorduk.

8 Mart. Bugün, kanonun yanından Tsalal'da vahşilerin paniğe kapılmasına yol açmış olan o beyaz hayvanlardan biri salınarak geçti. Uzanıp onu tutacaktım, ama içime bir bezginlik çökünce vazgeçtim. Suyun sıcaklığı artmayı sürdürüyordu. Artık elimizi içinde tutamıyorduk. Peters pek konuşmuyordu ve bu ilgisizliğini nasıl yorumlayacağımı bilmiyordum. Nu-Nu soluk alıp vermekten başka bir şey yapmıyordu.

9 Mart. Artık üstümüze sürekli küller yağıyordu. Güney ufkundaki sis iyice yükselmiş, şekli belirginleşmeye başlamıştı. Uçsuz bucaksız bir çağlayan gibi görünüyordu. Sanki gökyüzündeki dev bir uçurumdan denize sessizce sular boşalı-

yordu. Güney ufkunu bir uçtan diğerine dev bir perde gibi örten bu sisten hiç ses çıkmıyordu.

21 Mart. Gökyüzü kasvetli bir şekilde kararmıştı, ama süt beyazı okyanusun derinliklerinden gelen bir ışık, kanonun altına kadar yükseliyordu. Artık üstümüz başımız ve kanonun tamamı beyaz küllerle kaplanmıştı. Gökyüzünden yağan bu beyaz küller, suya değer değmez eriyordu. Şelalenin tepesi artık gökyüzünde görülmez olmuştu. O sis perdesine korkunç bir hızla yaklaşıyorduk. İçinde zaman zaman bir anlığına geniş yarıklar açıldığı oluyordu. Bu yarıkların ardında hızla hareket eden, belirsiz şekillerden oluşma bir kaos görüyorduk. Ayrıca yarıklardan şiddetli, ama sessiz rüzgârlar esiyordu. Bunlar suları yara yara ilerliyordu.

22 Mart. Karanlık iyice yoğunlaşmıştı. Denizdeki ışığın karşımızdaki dev perdedeki yansımaları, ortalığı biraz aydınlatıyordu. Şimdi o perdenin arkasından çok sayıda bembeyaz kuş gelmeye başlamıştı. Uçarak uzaklaşırken *Tekeli-li!* diye çığlıklar atıp duruyorlardı. Bunun üzerine, kanonun dibinde yatan Nu-Nu kıpırdandı. Ama ona dokununca, ölmüş olduğunu anladık. Şimdi o sis perdesinin içine dalmak üzereydik. Karşımızda bir yarık açılmıştı. Ama yolumuza kefenli bir insan çıktı. Normal bir insandan çok daha uzun boyluydu. Teni de kar beyazıydı.

NOT

Günlük gazeteler halkı Bay Pym'in geçtiğimiz günlerdeki ani ve üzücü ölümü konusunda yeterince bilgilendirmiştir. Ölümüne yol açan kaza sırasında, öyküsünün son birkaç bölümünün de yok olduğundan kaygılanılmaktadır; yukarıda anlattıkları yayımlanırken, bu

son birkaç bölümü gözden geçi mek üzere yanına almıştı. Ama bu sadece bir olasılık elbette. Yazdığı son birkaç bölüm bulunursa, bunlar mutlaka yayımlanacaktır.

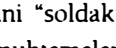
Bu eksikliği telafi etmek için her yol denenmiştir. Önsözde bahsedilen kişi, bahsediliş şeklinden öyküyü tamamlayabilecek biri olduğunun anlaşılmasına karşın, bunu yapmayı reddetti. Reddediş sebebinin hem yeterince ayrıntıyı bilmemesi, hem de öykünün son kısımlarının gerçekliğine inanmaması olduğunu söyledi. Bu konuda bilgi verebilecek biri olan Peters hâlâ hayatta ve Illinois'de yaşıyor. Ama şimdilik bulunamıyor. Belki daha sonra bulunabilir. O zaman Bay Pym'in öyküsünün sonunu tamamlamaya yetecek kadar bilgi verecektir, şüphesiz.

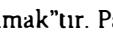
Son iki üç bölümün (sayıları daha fazla değildi) kaybolmasının üzücü bir yanı da, kuşkusuz Güney Kutbu'na veya en azından yakın civarına ilişkin bilgiler içermesidir. Üstelik bu konuda söylediklerinin doğru olup olmadığı da anlaşılabilirdi; çünkü kısa süre içinde hükümet tarafından Güney Kutbu'na düzenlenecek bir keşif seferinin hazırlıklarına başlanmıştır.

Bu öykünün bir noktasına ilişkin bazı görüşler ileri sürülebilir. Bu ilavenin yazarı, burada söylediklerinin; yayımlanmış bu oldukça sıradışı öyküye herhangi bir şekilde ışık tutmasından mutluluk duyacaktır. Tsalal Adası'nda bulunan büyük yarıklardan ve öyküdeki resimlerden bahsediyoruz.

Bay Pym yarıkların boyutlarını yorumsuz vermiştir. Ancak bunların en doğudaki uçlarında, duvarda bulunan *oyukları* alfabe harflerine benzetmiş; ama kesinlikle *harf olmadıklarını* söylemiştir. Bu kanıyı öyle basit ve güçlü bir kanıtla desteklemiştir ki (duvarın dibinde, oyukların hemen altında bulunan ve bunlara uyan toprak parçalarından bahsederek), yazara gerçekten inanmak zorunda kalırız. Zaten mantıklı hiçbir okuyucu da aksini düşünmez. Ama *bütün* o harflerle ilgili gerçekler (özellikle de öyküde anlatılanlar dikkate alındığında) öyle tuhaftır ki; bu konuda bir iki söz söylemek yerinde olur – Bay Poe'nun bu söz konusu gerçeklerden açıkça habersiz olması, bunu da-

ha da yerinde kılmaktadır.

Şekil 1, Şekil 2, Şekil 3, Şekil 4 ve Şekil 5; yarıkların resmedildiği şekilde birleştiğinde ve küçük yan kollarından arındırıldığında (ki hatırlanacağı gibi bunlar sadece ana yarıklar arasında birer geçit işlevini görüyordu ve onlardan tamamen farklıydılar); ortaya bir Habeş fiil kökünün çıktığı görülür – yani Bunun anlamı "Gölgede olmak"tır. Gölgelere ve karanlığa gönderme yapar.

Şekil 4'teki, yani "soldaki, yani en kuzeydeki" duvarda bulunan oyuklara gelince; muhtemelen bu konuda Peters haklıydı. Hiyeroglife benzeyen o şekiller gerçekten de bir sanat eseriydi. Oraya gerçekten bir insan resmi çizilmişti. Okuyucu resme bakarak kendi kararını verebilir. Ama oyukların geri kalanı, Peters'ın kanısını güçlü bir şekilde destekler niteliktedir. Üstte bulunan açıkça bir Arap fiil köküdür – anlamı "Beyaz olmak"tır. Parlaklığa ve beyazlığa yapılan bir göndermedir. Alttakini anlamını çözmek o kadar kolay değildir. Harfler biraz çarpık ve eğridir. Ama yine de, doğru dürüst yazılmış olsalar, ortaya Mısırca olan sözcüğü çıkacaktır şüphesiz – "Güney bölgesi" Bu yorumlar Peters'ın "en kuzeydeki" şekil hakkındaki kanısını doğrular niteliktedir. Figürün kolu güneye doğru uzanmıştır.

Varılan bu sonuçlar, önümüzde oldukça heyecan verici sorulara ve kanılara gebe engin bir saha açmaktadır. Bunlar belki de, öyküdeki en az değinilmiş bir takım olaylarla birlikte ele alınmalıdır – her ne kadar elimizde bütün bir bağlantılar zinciri olmasa da. Tsalal yerlileri, denizde bulunan *beyaz* hayvanın leşini görünce korkuya kapılıp Tekeli-li! diye bağırmaya başlamışlardı. Tutsak Tsalallı, Bay Pym'in elindeki beyaz kumaşları görünce tir tir titreyerek aynı çığlığı atmıştı. Güneydeki *beyaz* sis perdesinden hızla uçarak çıkan *beyaz*, dev kuşların çığlığı da buydu. Tsalal'da *beyaz* hiçbir şey yoktu. Civarında da öyle. O yarıkların içinde bulunduğu adanın ismi olan "Tsalal", filolojik açıdan dikkatle incelenirse; belki de o yarıklarla ya da içlerindeki geçitlerde bulunan, kimin tarafından yazıldığı belirsiz, Habeş harfleriyle yazılmış o cümle arasında bir bağlantı kurulabilir.

"Onu tepelerin içine kazıdım, öcümü de kayaların içindeki tozlara."

Maelzel'in Satranç Oyuncusu

Maelzel'in Satranç Oyuncusu, halka sergilenen şeyler arasında belki de en fazla ilgi göreni olmuştur. Onu gören herkeste büyük bir merak uyandırdığına inanıyorum. Ama nasıl çalıştığı hâlâ anlaşılamamıştır. Bu konuda aydınlatıcı bir yazı yazılmadı henüz – bu yüzden son derece zeki, işinin uzmanı makine mühendisleri bu Otomatı *saf bir makine* olarak tanımlıyor; hareketlerinin insana bağımlı olmadığını, bu yüzden de insanoğlunun icatlarının hiç şüphesiz en büyüğü, en şaşırtıcısı olduğunu söylüyorlar. Haklı olsalar, yani Otomat'ın hareketleri gerçekten de insana bağımlı olmasa, bu söyledikleri doğru olacaktı şüphesiz. Bu durumda, Satranç Oyuncusu'nu gelmiş geçmiş herhangi bir benzer icatla kıyaslamak saçma olurdu. Oysa şimdiye kadar pek çok harika otomat yapılmıştır. Brewster'ın "Doğal Büyü Üzerine Yazılar" adlı kitabında, son derece ilginç otomatlardan bahsedilir Bunlardan bir kısmının gerçekten yapılmış olduğuna şüphe yoktur. Örneğin Bay Camus'nün 14 Louis'nin çocukluğunda, onu eğlendirmek için icat ettiği at arabası bunlardan biridir Bu oyuncağı sergilemek için, içinde bulunduğu odaya bir buçuk metreka-

relik bir masa getirtmişti. Bu masanın üstüne on beş santim uzunluğunda, tahtadan yapılmış ve yine iki tahta at tarafından çekilen bir araba koymuştu. Arabanın pencerelerinden biri açıktı. Buradan bakınca, arka koltukta bir bayanın oturduğu görülebiliyordu. Arabanın ön kısmında bir sürücü oturmuş, dizginleri tutuyordu. Onun arkasında biri genç, diğeri yaşlı iki uşak oturmaktaydı. Bay Camus bir zembereğe dokununca, sürücü kırbacını şaklatmış ve atlar harekete geçerek arabayı masanın üstünde çekmeye başlamıştı. Araba aynı doğrultuda olabildiğince ilerledikten sonra, masanın kenarından sola dönmüş ve koltuğunda oturan genç prensin önüne gelene dek ilerlemeyi sürdürmüştü. Durunca, genç uşak inip kapıyı açmış ve içerideki bayan dışarı çıkıp kralını selamlamıştı. Sonra tekrar içeri girmişti. Uşak kapıyı kapamış ve eski yerine geri dönüp oturmuştu. Sürücü kırbacını şaklatmış, araba harekete geçmiş ve o da eski yerine geri dönmüştü.

Bay Maillardet'nin Büyücü'sü de dikkate değerdir. Aşağıdaki anlatıyı Dr. B.'nin yukarıda bahsedilen "Yazılar"ından alıntılıyoruz; kendisi de bilgilerinin çoğunu "Edinburgh Ansiklopedisi"nden almıştır:

"Gördüğümüz en meşhur mekanizmalardan biri, Bay Maillardet tarafından bazı belirli soruları yanıtlaması için yapılmış olan Büyücü'dür. Büyücü kılığındaki bir adam, bir duvar dibinde oturmaktadır. Bir elinde bir sihirbaz değneği, diğerinde bir kitap vardır. Oval şeklindeki madalyonların üstüne, önceden hazırlanmış sorular kazınmıştır Kişi bunlar arasından istediğini seçebilir. Hangisine yanıt almak istiyorsa, bu sorunun yazılı olduğu madalyonu belirli bir çekmece gözüne koyar Yaylı çekmece hemen kapanır ve yanıt verilene kadar

açılmaz. Büyücü ayağa kalkar, başını eğer, değneğiyle havada daireler çizer ve kitabı yüzünün hizasına kaldırıp derin düşüncelere dalmışçasına inceler. Böylece söz konusu soru üstünde düşünmüş gibi göründükten sonra, değneğini kaldırıp tavana vurunca, odanın kapısının iki kanadı ardına dek açılır ve soruya uygun bir yanıt belirir. Kapılar tekrar kapanınca, büyücü eski yerine geri döner ve çekmece gözü de açılıp madalyonu geri verir. Bu madalyonlardan yirmi tane vardır. Her birinin üstünde farklı bir soru yazılıdır. Büyücü bunlara en uygun ve çarpıcı yanıtları verir. İnce pirinç tabakalardan yapılmış, elips şeklindeki bu madalyonlar birbirinin tıpatıp aynısıdır. Bazılarının iki yüzünde de sorular vardır. Büyücü bunlara peş peşe yanıt verir. Eğer çekmece gözü, içine bir madalyon konmadan kapanmışsa; büyücü ayağa kalkar ve kitabına bakıp başını salladıktan sonra tekrar oturur. Kanatlı kapı kapalı kalır. Boş çekmece gözü açılır. Eğer çekmece gözüne iki madalyon birden konulursa, sadece alttakine yanıt verilir. Makine kurulduğunda, bir saat boyunca işler. Bu süre içinde elli kişiye yanıt verebilir. Mucit, üstünde farklı farklı sorular yazılı olan madalyonların makineyi çok basit bir şekilde harekete geçirdiğini söylemiştir."

Vaucanson Ördeği ise daha da ilginçti. Canlı bir ördeğe her açıdan, o kadar benziyordu ki, gören herkesi yanıltıyordu. Brewster bu makinenin bir ördeğin bütün doğal hareketlerini yaptığını; iştahla yiyip içtiğini, ördeklere özgü bir şekilde başını ve boynunu hızla hareket ettirdiğini ve tıpkı onlar gibi su içerken gagasıyla suyu bulandırdığını söylüyor. Ayrıca son derece doğal bir şekilde vaklıyordu. Onu yapanlar, anatomik açıdan muhteşem bir başarı sergilemişlerdi. Gerçek

bir ördekte bulunan bütün kemikler, otomatta da vardı. Kanatları da ördek kanadının tıpatıp aynısıydı. Şekil itibarıyla da bir ördekten hiç farkı yoktu. Bütün kemikleri uygun hareketleri yapıyordu. Ördek, önüne bir mısır koçanı atıldığında, boynunu uzatıp bunu yutuyor ve ardından sindiriyordu.[8]

Peki ama, bu makineleri dâhice buluyorsak, Bay Babbage'ın hesap makinesine ne demeli? Tahtadan ve metalden yapılma bir makinenin; astronomi ve navigasyon cetvellerinde herhangi bir hesabı yapabilmekle kalmayıp, olası yanlışlıkları da göz önüne alarak matematiksel açıdan tamamen doğru yanıtlar verebilmesine ne buyurulur? Bütün bunları başarmakla da kalmayıp, karmaşık hesaplardan sonra ulaştığı sonuçları insan müdahelesine kesinlikle gerek duymadan, kâğıtlara basabilmesine ne diyeceğiz? Böyle bir makinenin Maelzel'in Satranç Makinesi'nden çok daha üstün olduğunu söyleyenler çıkabilir. Ama kesinlikle hayır. Satranç Makinesi daha üstündür – onun *saf bir makine* olduğunu, herhangi bir insan müdahelesine gerek duymadan işlediğini farz edersek tabii (ki bunu bir anlığına bile olsun farz etmemeliyiz). Aritmetiksel ya da cebirsel hesaplamalar, doğaları gereği sabit ve belirlidir. Belirli *veriler*, kaçınılmaz olarak belirli sonuçları doğurur. Bu sonuçlar, ilk başta verilmiş olan o *veriler* dışında hiçbir şeye bağımlı değildir ve onların dışında hiçbir şeyden etkilenmez. Sorulan sorunun yanıtına ulaşmak için de, belirli bir takım adımlar peş peşe, en ufak bir değişiklik yapılmadan atılmalıdır. Böyle bir durumda; yanıtlanacak olan sorunun *verilerini* alınca harekete geçen ve bunu düzenli olarak sürdürerek, kaçınılmaz bir şekilde gerekli sonuca ulaşan bir makine yapmanın *mümkün olduğunu* görmek zor değildir Ne

de olsa bu hareketler, ne kadar karmaşık olurlarsa olsunlar; sonuçta sonlu ve belirgindirler. Ama Satranç Oyuncusu meselesinde, durum çok farklıdır. Onda önceden belirlenmiş bir süreç yoktur. Satrançta hiçbir hamlenin ardından zorunlu olarak bir başka belirli hamlenin gelmesi gerekmez. Satranç oynayan bir insanın ileriki bir hamlesini, o sırada yaptığı hamleden yola çıkarak belirleyemeyiz. Bir satranç oyunundaki *ilk hamle* ile bir cebir sorusundaki *veri*yi karşılaştıralım; aradaki büyük fark hemen görülecektir. İkincisinde *–veride–*, ikinci adım bellidir ve soruyu kaçınılmaz olarak takip eder. Bu, *veri* tarafından belirlenmiştir. Bu yüzden *ancak tek bir şey olabilir*; başka bir şey olamaz. Ama bir satranç oyununun ilk hamlesinden sonra, ikinci hamlenin ne olacağı kesin değildir. Cebir sorusunda, yanıta gidildikçe, sürecin *kesinliğinde* hiçbir aksama olmaz. Nasıl ikinci adım *veri* tarafından belirlenirse, üçüncü adım da ikinci, dördüncü adım da üçüncü adım vs. tarafından belirlenir ve bu sonuna dek böyle devam eder. *Başka türlüsü mümkün değildir* Ama satranç oyununda adımlar ilerledikçe, her hamlenin *belirsizliği* de artar. Birkaç hamle sonrasının ne olacağını belirlemek imkânsızdır. Oyunu izleyenler farklı farklı tavsiyelerde bulunacaktır. Bu durumda her şey oyuncuların seçimine bağlıdır. Şimdi, Satranç Oyuncusu'nun hamlelerinin belirli olduğunu kabul etsek bile (ki bunu kabul etmemeliyiz); rakibinin belirsiz olan hamleleri bunları mutlaka sekteye uğratacak, anlamsızlaştıracaktır. Şu halde, Satranç Oyuncusu ile Bay Babbage'ın hesap makinesinin işleyiş tarzı arasında hiçbir benzerlik yoktur Satranç Oyuncusu'nu *saf bir makine* olarak tanımlamayı seçiyorsak, insanoğlunun en muhteşem icadı olduğunu da kabul etmemiz

gerekir. Fakat mucidi Baron Kempelen ondan bahsederken, "Son derece sıradan bir mekanizma – mucizevi görünmesinin sebebi ise, hem farklı bir bakış açısından tasarlanmış, hem de yapılmasında kullanılan yöntemlerin iyi seçilmiş olmasıdır," demiştir. Ama bu konu üstünde fazla durmak gereksiz.

Otomat'ın hareketlerinin sadece *akıl* tarafından belirlendiği şüphesizdir. Aslında bunu matematiksel olarak, *a priori* şekilde kanıtlamak da mümkündür. Şu halde bütün mesele, burada insan aklının *nasıl* kullanılabildiğidir. Bu konuya girmeden önce, Bay Maelzel'in sergisini hiç görmemiş olan okuyucular için, Satranç Oyuncusu'nun kısa bir geçmişini ve tarifini vermekte yarar var.

Satranç Oyuncusu Otomat 1769'da, Presburg'da yaşayan bir Macar soylusu olan Baron Kempelen tarafından icat edilmiştir. Kendisi sonradan icadını, sırrıyla birlikte şimdiki sahibine satmıştır.[9] Otomat yapıldıktan kısa süre sonra Presburg'ta, Paris'te, Viyana'da ve diğer Avrupa şehirlerinde sergilenmeye başlanmıştı. 1783 ile 1784'te, Bay Maelzel tarafından Londra'ya götürülmüştü. Son yıllarda Birleşik Devletler'in belli başlı şehirlerine de götürüldü. Her yerde görenleri hayrete düşürüyordu. Her tabakadan sayısız insan, onun sırrını çözmeye çalıştı. Bu sayfadaki resim, Otomat'ın birkaç hafta

önce Richmondlular tarafından görülmüş halini kabaca tasvir etmektedir. Aslında sağ kolu masanın üstünde biraz daha önde olmalı; önünde bir satranç tahtası durmalı ve çubuğu tutarken minder görülmemelidir. Maelzel, Otomat'ın sahibi olduktan sonra kıyafetinde bazı ufak tefek değişiklikler yapmıştı – örneğin başındaki sorguç sonradan eklenmiştir.

Otomat'ın sergilenme vakti gelince, bir perde yukarı kalkar ya da kanatlı kapaklar iki yana açılır. Tekerlekli makine itilerek en yakındaki seyircilerin üç buçuk metre kadar yakınına getirilir. Bunlarla onun (makinenin) arasında bir halat gerilir. Akçaağaçtan yapılmışa benzeyen ve masa niyetine kullanılan büyük bir kutunun başında, Türk gibi giyinmiş biri bağdaş kurmuş oturmaktadır. Sergiyi düzenleyen kişi, talep olursa makineyi odanın herhangi bir yerine götürüp orada bırakabilir. Hatta bir oyun sırasında yerini defalarca değiştirebilir. Kutunun altında pirinç tekerlekler vardır, bu yüzden tabanı yerden epey yüksektir. İzleyiciler kutunun üst yüzeyini rahatlıkla görebilir. Figürün oturduğu sandalye kutuya tutturulmuştur. Kutunun üstünde yine tutturulmuş bir satranç tahtası vardır. Satranç Oyuncusu sağ kolunu kutunun üstüne, vücuduyla doksan derecelik açı yapacak şekilde, gelişigüzel görünen bir edayla uzatmıştır. Elinin tersi yukarı dönüktür. Satranç tahtası kırk beş santimetre karedir. Figürün sol kolu dirsekten kıvrılmıştır ve sol elinde bir çubuk vardır Yeşil, uzun bir örtü Türk'ün sırtını ve omuzlarının kısmen ön tarafını örter. Kutu, dıştan göründüğü kadarıyla beş bölüme ayrılmıştır – eşit boyutlardaki üç dolaba ve dolapların altındaki iki çekmeceye. Otomat izleyicilere ilk gösterildiğinde yukarıda anlattığımız şekilde görünür

Sonra Maelzel odadakilere, makinenin mekanizmasını göstereceğini söyler. Cebinden bir deste anahtar çıkardıktan sonra, bunlardan biriyle Şekil 1'de "1" rakamıyla belirtilen bir kapağı, seyirciler içeriyi iyice görebilsin diye ardına dek açar. İçerisi çarklarla, pinyonlarla, kollarla, çeşitli mekanik parçalarla doludur. Bunlar öyle iç içedir ki, bu sıkışık kütlenin ancak yüzeyi görünmektedir. Maelzel bu kapağı ardına dek açık bırakıp, kutunun arkasına gider. Figürün örtüsünü kaldırıp, birinci kapağın tam arka hizasındaki, bir başka kapağı açar. Buraya bir mum yaklaştırır. Bir yandan da makineyi sağa sola hareket ettirmeye başlar. Böylece içerisi parlak bir ışıkla aydınlanınca, mekanik parçalarla tamamen dolu olduğu görülür. İzleyiciler bu konuda tatmin olunca, Maelzel arka kapağı kapar, kilitler, anahtarı kilitten çıkarır, figürün örtüsünü eski yerine düşürür ve ardından ön tarafa geri döner. Hatırlarsanız, 1 numaralı kapak hâlâ açıktır. Sergici sonra kutunun en alt kısmında, dolapların altında bulunan çekmeceyi açar – aslında iki çekmece var gibi görünse de, sadece bir tane vardır; iki tutamaç ve iki anahtar deliği sadece süs niyetine konmuştur. Bu çekmeceyi ardına kadar açınca; içinde küçük bir minder ve tahta bir rafta dizili duran bir satranç taşları takımı olduğu görülür. Maelzel 1 numaralı dolabın kapağı gibi bu çekmeceyi de açık bırakıp, 2 ve 3 numaralı kapakları açar. Bunların aslında tek bir kanatlı kapağın iki kanadı olduğu, aynı bölmeye açıldıkları anlaşılır Ama bu bölmenin sağında (yani izleyicilerin sağında); on beş santim genişliğinde ve içi mekanik parçalarla dolu ayrı, küçük bir bölme vardır. Ana bölme ise (kutunun içindeki, 2. ve 3. kapakları açınca görülen kısma şimdiden sonra ana bölme diyeceğiz) siyah bir kumaşla

kaplıdır. Burada; bölmenin üst arka köşelerinde bulunan, çeyrek daire şeklindeki iki parça çelik dışında hiç mekanik parça yoktur. Bölmenin zemininde, seyircilerin sol tarafındaki arka köşeye yakın bir yerde; yaklaşık yirmi santimetrekarelik bir çıkıntı bulunur. Bunun da üstü o siyah kumaşla kaplıdır. Sergici 2 ve 3 numaralı kapaklarla çekmeceyi ve 1 numaralı kapağı açık bırakarak; ana bölmenin arkasına gider ve oradaki bir başka kapağı açar. İçeri bir mum sokarak, ana bölmenin içini tamamen aydınlatır. Böylece kutunun tamamı izleyicilere gösterilmiş olur. Maelzel, kapaklarla çekmeceyi hâlâ açık bırakarak, Otomat'ı tamamen ters döndürür ve örtüyü kaldırarak seyircilere Türk'ün sırtını gösterir. Figürün bel altında yirmi beş santimetrekarelik, sol kalçasında ise daha küçük birer kapak vardır. Bunları açar. Açık duran bu kapaklardan bakıldığında, figürün içinin mekanik parçalarla dolu olduğu görülür. Artık bütün seyirciler Otomat'ın her yerini iyice görüp incelemiş ve tatmin olmuştur. Böylece, içeride bir insanın saklanmış olabileceği fikri artık saçma gelir.

Bay Maelzel makineyi iterek eski konumuna getirdikten sonra, Otomat'ın isteyen herkesle satranç oynayabileceğini söyler. Bu meydan okuma seyircilerden biri tarafından kabul edilince; bu kişi için küçük bir masa hazırlanır. Bu masa haladın yanına, seyircilerin bulunduğu tarafa, seyircilerin Otomat'ı rahatça görmelerini engellemeyecek bir şekilde konulur. Bu masadaki bir çekmeceden bir satranç taşları takımı çıkarılır. Maelzel genellikle (ama her zaman değil) bunları kendi elleriyle satranç tahtasına dizer Satranç tahtası, masanın üstüne çizilmiş altmış dört kareden ibarettir. Oyuncu oturduktan sonra, sergici kutunun çekmecesine yaklaşır ve ora-

dan minderi alır. Otomat'ın elinden çubuğu aldıktan sonra, bu minderi sol kolunun altına, destek niyetine koyar. Sonra çekmeceden Otomat'ın satranç taşları takımını alarak, bunları figürün önündeki satranç tahtasına dizer. Ardından, kapakları kapatıp kilitler. Anahtar destesini 1 numaralı kapağın üstünde bırakır. Çekmeceyi de kapatır. Son olarak da, kutunun sol ucundaki (izleyicilerin solundaki) bir deliğe soktuğu bir anahtarı çevirmek suretiyle, makineyi kurar. Sonra oyun başlar. İlk hamleyi Otomat yapar. Oyun süresi genellikle yarım saatle sınırlıdır. Ama oyun bu sürenin sonunda bitmemişse ve rakip oyuncu hâlâ Otomat'ı yenebileceğini iddia ediyorsa, Bay Maelzel genellikle oyunun sürdürülmesine itiraz etmez. Bu süre kısıtlamasını koymasının sebebi izleyicileri sıkmamaktır şüphesiz. Oyun sırasında, rakip oyuncu kendi masasında bir hamle yaptığında, Bay Maelzel Otomat'ın kutusunda aynı hamleyi tekrarlar; sonra da Otomat'ın hamlesini rakip oyuncunun tahtasında tekrarlar. Sergicinin bu şekilde iki masa arasında mekik dokuması gereklidir. Ayrıca sık sık figürün arkasına gidip, Otomat'ın almış ve tahtasının sol tarafına (ona göre sol) dizmiş olduğu taşları toplar. Otomat hamle yapmakta kararsız kalınca; sergicinin genellikle onun sağ tarafına gidip elini gelişigüzel bir edayla kutunun üstüne koyduğu görülür. Ayrıca ayaklarını sürüyerek yürür; böylece zeki değil de kurnaz olan kişilerde, bir dalavere çevirdiği şüphesini uyandırır. Bu tuhaf hareketler Bay Maelzel'in her zamanki tavırlarıdır kuşkusuz; veya bunların farkındaysa bile, amacı izleyenleri Otomat'ın sadece bir makine olduğu gibi yanlış bir kanıya sevk etmektir

Türk sol eliyle oynar. Kolu sadece doksan derecelik açılar-

la hareket eder. Yani eli (eldivenlidir ve doğal bir açıyla kıvrılmış halde durmaktadır) oynanacak taşın üstüne geldiğinde, aşağı iner ve parmakları taşı, genellikle kolayca kavrar. Ama bazen, taş karenin tam ortasında değilse, Otomat bunu tutmayı başaramaz. Bu durumda, Otomat ikinci bir girişimde bulunmaz. Kolu, sanki taşı tutmuş gibi, onu götüreceği yere gider. Bu kol hamle yapması gereken yere gittikten sonra, minderin üstüne geri döner. Bu durumda Maelzel Otomat'ın belirlediği hamleyi kendisi yapar. Figürün her hareketi sırasında makine sesleri duyulur. Oyun esnasında figür bazen, tahtayı incelercesine gözlerini devirir, başını oynatır ve gerekiyorsa *echec* (şah) der.[10] Eğer rakip oyuncu kurallara aykırı bir hamle yapmışsa, figür sağ elinin parmaklarıyla masaya vurur, başını sertçe sallar ve ardından yanlış oynanmış taşı eski yerine koyup, bir sonraki hamleyi kendisi yapar. Oyunu kazanırsa başını muzaffer bir edayla sallar, izleyicilere kendini beğenmişçe bakar ve sol kolunu her zamankinden geriye atarak parmaklarını örtüye değdirir. Türk genellikle kazanır – bir iki kez yenildiği olmuştur. Oyun bittikten sonra Maelzel, eğer istenirse kutunun içindeki mekanizmayı önceki gibi tekrar gösterir. Sonra makine sahneden çıkarılır ve perde kapanır.

Otomat'ın sırrını çözmek için pek çok girişim yapıldı. Otomat hakkındaki genel kanı, işleyişinde insan müdahelesinin olmadığıdır – yani, Otomat'ın sadece ve sadece bir makine olduğudur Ama sergicinin, kutunun ayaklarındaki mekanizmalar sayesinde hareketlerini idare ettiğini öne süren pek çok kişi de çıkmıştır Bazıları ise bu işin bir mıknatıs sayesinde yapıldığını iddia etmektedir Bu savlardan ilki konusunda-

ki görüşümüzü zaten belirtmiştik – bu konuda şimdilik daha fazlasını söylemeyeceğiz. İkincisi konusunda ise, yine daha önce söylediğimiz bir şeyi yineleyeceğiz: Makine tekerlekler üstünde hareket eder ve odada izleyicilerin istediği herhangi bir yere götürülür, bir oyun sırasında bile. Mıknatıs kullanıldığını düşünmek de saçmadır – çünkü bu durumda, herhangi bir izleyicinin cebindeki bir mıknatıs, makinenin işleyişini etkilerdi. Oysa sergici, serginin tamamı boyunca en güçlü mıknatısların bile kutunun üstüne konmasına izin vermektedir.

Otomat'ın sırrı konusundaki ilk yazılı açıklama girişimi (bildiğimiz kadarıyla) Paris'te 1785'de yayımlanan büyük boy bir kitapçıkta yapıldı. Yazar, makineyi bir cücenin idare ettiğini öne sürüyordu. Bu cücenin, kutu açılırken gizlendiğini; bunu ayaklarını 1 numaralı bölmenin içindeki iki boş boruya sokmak (oysa orada böyle borular yoktur), gövdesini ise kutunun tamamen dışında bırakıp, Türk'ün üstündeki örtünün altına gizlemek suretiyle yaptığını iddia ediyordu. Bu kitapçığın yazarının iddiasına göre; kapaklar kapanınca cüce gövdesini kutunun içine sokabilmektedir – bunu yaparken ve içeri girmekte kullandığı kapağı kaparken çıkan sesler, makinenin gürültüsü tarafından bastırılır. Daha sonra Otomat'ın içi gösterilip orada kimse olmadığı görülünce, izleyiciler makinenin hiçbir yerinde hiç kimsenin olmadığını sanır Bu sav üstünde durulmayacak, çürütülmeye değmeyecek kadar saçmadır. Zaten pek ilgi çekmemiştir.

1789'da, Dresden'da M. I. F Freyhere tarafından yayımlanan bir kitapta da, bu sır çözülmeye çalışılmıştır Bay Freyhere'ın kitabı oldukça kalındır İçinde renkli gravürler bulun-

maktadır. Bay Freyhere, "çok zayıf (satranç tahtasının hemen altındaki bir çekmeceye gizlenecek kadar zayıf) ve uzun boylu bir çocuğun satranç oyununu oynayıp Otomat'ın tüm hareketlerini idare ettiğini" öne sürmüştü. Bu fikir, her ne kadar Parisli yazarınkinden bile aptalca olsa da, ondan daha çok benimsenmiştir. Hatta sırrın gerçek çözümü olduğuna genelde inanıldığı bile oldu; ta ki Otomat'ın mucidi kutunun üst kısmının yakından incelenmesine izin verene dek.

Bu tuhaf çözüm bulma girişimlerini, onlar kadar tuhaf başkaları izledi. Ancak geçtiğimiz yıllarda, adını gizleyen bir yazar; olası bir çözüme ulaştığını öne sürdü. Mantığa hiç uymayan bir yol takip ederek ulaşılan bu çözümün tamamen doğru olduğunu kabul edemeyiz. Makalesi ilk kez haftalık bir Baltimore gazetesinde, resimli olarak yayımlandı. Başlığı "Bay Maelzel'in Satranç Otomatı'nı Analiz Etme Yolunda Bir Deneme" idi. Bu makalenin, Sör David Brewster'ın "Doğal Büyü Üzerine Yazılar" adlı kitabında bahsettiği *kitapçık* olduğunu sanıyoruz. Brewster söz konusu kitapçıktaki açıklamanın her açıdan tatminkâr olduğunu söyler. Analizin *sonuçları* temelde mantıklıdır, şüphesiz; ama Brewster'ın Makale'yi her açıdan tatminkâr bulduğunu söylemesinden, ona yalnızca üstünkörü göz gezdirmiş, dikkatli okumamış olduğu anlaşılmaktadır "Doğal Büyü Üzerine Yazılar" adlı kitapta, Makale'nin bir özetine başvurulmuştur. Bu özetten yola çıkarak analizin yeterli ya da yetersiz olduğunu söylemek mümkün değildir, çünkü iddiaları desteklemekte kullanılan göndermeler hem birbirinden kopuk, hem de yetersizdir. Aynı kusur, Makale'nin bizim okuduğumuz versiyonunda da bulunmaktadır Ayrıntılı bir açıklamayla verilen çözümde (buna sayfa-

lar dolusu çizimler eşlik etmektedir) amaç; mekanizmanın sergilenmesi sırasında kutunun içinde gizlenen bir insanın, içerideki *bölmelerin duvarlarını hareket ettirmek suretiyle* kutunun bir bölümünden diğerine geçebileceğini – böylece kendini izleyicilerden gizleyebileceğini göstermektir. Söylediğimiz gibi, bu çözümün en azından temelde ya da daha doğrusu sonucu itibarıyla doğru olduğuna şüphemiz yok. Bunu şimdi kanıtlamaya çalışacağız. Kutunun içi gösterilirken, orada *gerçekten* de biri gizlenmektedir. Ama bölme duvarlarının *nasıl* hareket ettirildiği konusunda yapılan uzun açıklamaya itiraz ediyoruz. Buna doğruluğu önceden varsayılmış; kanıtları sonradan, çarpıtma yoluyla bulunmaya çalışılmış bir teori olduğu için itiraz ediyoruz. Bu teoriye tümevarımla ulaşılmış olması imkânsızdır. Bölme duvarlarının hareket ettirilme işi nasıl yapılırsa yapılsın, dışarıdan hiçbir şekilde görülmemektedir elbette. Bazı hareketlerin bazı şekillerde yapılabileceğini söylemek de, onların gerçekten o şekilde yapıldığını kanıtlamaktan çok uzaktır. Aynı sonuçlara sonsuz sayıda farklı yöntemlerle de ulaşılabilir. Şu halde doğru olduğu varsayılan açıklamanın gerçekten doğru olma olasılığı sonsuzda birdir. Ama aslında bu nokta, yani bölmelerin nasıl yer değiştirdiği, hiç önemli değildir. Aklı başında hiç kimsenin reddetmeyeceği bir gerçeği kanıtlamaya çalışmak için yedi sekiz sayfa yazı yazmanın anlamı yoktur Mekanik alanında bir dâhi olan Baron Kempelen gibi biri için, izleyicilerden gizli olarak bir kapağı kapatmak ya da bir paneli açmak ve bunun gibi şeyleri yapmak için gerekli tertibatı icat etmek (hele kutunun içinde ona yardımcı olabilecek bir insan varsa) hiç de zor olmasa gerek. Bunu Makale'nin yazarı da söylemiştir ve biz de daha ay-

rıntılı olarak açıklamaya çalışacağız.

Otomat'ın sırrını açıklamaya çalışırken, her şeyden önce nasıl hareket ettirildiğini, ardından da vardığımız sonucu hangi *gözlemlere* dayandırdığımızı olabildiğince kısaca anlatmayı deneyeceğiz.

Bu meseleyi iyi anlatabilmek için, sergicinin kutunun içini gösterirken her defasında, *mutlaka* yaptığı hareketleri kısaca tekrarlayacağız. Önce 1 numaralı kapağı açar. Bu kapağı açık bırakıp kutunun arkasına gider ve 1 numaralı kapağın tam arkasındaki bir başka kapağı açar. Bu arka kapağa yanan bir mum tutar. Sonra *arka kapağı kapatır,* kilitler ve ön tarafa gelerek çekmeceyi ardına kadar açar. Bunu yaptıktan sonra 2 ve 3 numaralı kapıları (kanatları) açar ve ana bölmenin içini gösterir. Ana bölmeyi, çekmeceyi ve 1 numaralı bölmenin kapısını açık bırakarak; tekrar arkaya gider ve ana bölmenin arka kapağını açar. Kapakları ve çekmeceyi kapatırken belirli bir düzene uymaz; sadece kanatlı kapakları çekmeceden önce kapamaya özen gösterir, o kadar.

Şimdi, diyelim ki, makine izleyicilerin karşısına getirildiğinde içinde bir adam var. 1 numaralı bölmede, karmaşık mekanik parçaların arkasında saklanıyor (makinenin arka kısmı, gerektiğinde ana bölmeden 1 numaralı bölmeye *gizlice* geçilebilecek şekilde tasarlanmış). Bacaklarını ana bölmeye uzatmış. Maelzel 1 numaralı kapağı açtığında, içerideki adamın fark edilmesi imkânsızdır; çünkü en keskin göz bile o karanlıkta beş santimden ötesini göremez. Ama 1 numaralı bölmenin arka kapağı açıldığında durum değişir O zaman bölmenin içi parlak bir ışıkla dolar. Bu durumda, adam orada olsa mutlaka fark edilirdi. Ama orada değildir Arka kapının ki-

lidine sokulan anahtarın sesi, bu adamın olabildiğince öne eğilmesi için bir işarettir. Böylece bedeninin neredeyse tamamı ana bölmeye girer. Ama bu acı verici bir pozisyon olduğundan fazla sürdürülemez. Zaten Maelzel *arka kapağı kapatır* Bunu yapınca, içerideki adamın tekrar eski pozisyonuna dönmemesi için bir sebep kalmaz – çünkü bölmenin içi tekrar görülmeyecek kadar kararmıştır. Sonra çekmece açılınca; içerideki kişi ana bölmedeki bacaklarını aşağı, çekmecenin önceden bulunduğu yere indirir.[11] Yani artık adamın vücudunun hiçbir kısmı ana bölmede değildir – gövdesi 1 numaralı bölmenin içindeki mekanik parçaların ardında; bacakları ise havada, çekmecenin eskiden bulunduğu yerdedir. Bu yüzden sergici ana bölmenin içini gönül rahatlığıyla gösterebilir. Bunu yapar – ana bölmenin ön ve arka kapaklarını açar. İçeride hiç kimse olmadığını herkese gösterir. İzleyiciler artık kutunun tamamını, hem de aynı anda gördüklerini sanmaktadır. Ama bu doğru değildir tabii. Çekmecenin arkasındaki boşlukla 1 numaralı bölmenin içini görememektedirler (sergici bu bölmenin arka kapağını kapatmakla, ön kapağını da kapatmış gibi olur). Maelzel sonra makineyi ters döndürüp Türk'ün üstündeki örtüyü kaldırır. Bel altındaki ve kalçasındaki kapakları açar. İçinin mekanik parçalarla dolu olduğunu gösterir. Kutuyu tekrar eski pozisyonuna getirir ve kapakları kapar. Artık içerideki adam hareket etmekte serbesttir Türk'ün gövdesinin içine, gözleri satranç tahtasının hizasına gelecek kadar girer Muhtemelen ana bölmedeki, kapakları açıkken görülen, bir köşedeki o küçük dörtgen bloğa ya da çıkıntıya oturur Türk'ün göğsü tel örgüsü kumaştan yapıldığından, adam bu pozisyonda otururken satranç tahtasını ora-

dan görebilir. Sağ kolunu kendi göğsüne kaldırarak, figürün sol koluyla parmaklarını hareket ettiren küçük mekanizmaya ulaşır. Bu mekanizma Türk'ün sol omzunun hemen altında bulunmaktadır. Bu yüzden içeride gizlenen adamın sağ eli, sağ kolunu göğsüne yatırdığını farz edersek, oraya kolayca ulaşabilir. Figürün kafası ile gözleri sağ kolunun hareketleri ve çıkardığı *echec* sesi, Türk'ün içindeki başka mekanizmalarla sağlanır. İçeride gizlenen adam bu mekanizmaları istediği zaman çalıştırır. Mekanizmaların tamamı –yani makine için gerekli olan tüm mekanizmalar– muhtemelen ana bölmenin sağındaki (izleyicilere göre sağ), on beş santim genişliğindeki o küçük bölmede bulunmaktadır.

Otomat'ın işleyiş şeklini analiz ederken, bölme duvarlarının nasıl hareket ettirildiğinden bahsetmekten özellikle kaçındık. Bu meselenin niye önemsiz olduğu artık anlaşılmıştır, herhalde. Sonuçta herhangi bir sıradan marangoz bu işi sonsuz sayıda yöntemle mümkün kılabilir. Zaten bu işin izleyicilerin görüş alanının dışında yapıldığını da gösterdik. Bizim vardığımız sonuç ise, Maelzel'in sergisine defalarca yaptığımız ziyaretler sırasındaki, aşağıda sıraladığımız *gözlemlerimize* dayanmaktadır.[12]

1. Türk'ün hareketleri düzenli aralarla değil, rakibin hamlelerine göre yapılmaktadır – gerçi her türlü mekanik tertibatlarda son derece önemli olan bu mesele (düzenli aralıklar), rakibin hamle süresine kısıtlama getirmekle çözülebilirdi. Örneğin bu kısıtlama üç dakika ise, Otomat üç dakikadan daha fazla herhangi bir sürede harekete geçecek şekilde tasarlanabilirdi. Yani düzenli aralıklar meselesinin halledilmesi çok kolay olurdu. Bu yüzden Otomat'ın hareketlerinde düzenli

aralıkların önemsiz olduğu – bir başka deyişle Otomat'ın *saf bir makine* olmadığı anlaşılmaktadır.

2. Otomat bir taşı hareket ettirmek üzereyken, sol omzunun hemen altında belirgin bir kıpırtı görülür. Bu kıpırtı, örtünün sol omuzdaki kısmını biraz hareket ettirir. Bu hareket her seferinde kolun hareketinden iki saniye kadar önce gerçekleşir. Kol asla omuzdaki bu hareket olmadan harekete geçmez. Şimdi, diyelim ki, rakip oyuncu bir hamle yapmış olsun ve Maelzel de her zamanki gibi bu hamlenin aynısını Otomat'ın satranç tahtasının üstünde yapsın. Sonra rakip oyuncu Otomat'ı dikkatle izlemeye başlasın; omzundaki öncül hareketi görene dek. Bu hareketi görür görmez ve kol hareket etmeye başlamadan önce; rakip oyuncu sanki bir hata yapmış gibi hamlesini geri alsın. O zaman kolun, diğer tüm durumlarda omuzdaki hareketten hemen sonra yaptığı gibi harekete geçmeyeceği, duracağı – hamle yapmayacağı görülecektir. Oysa Maelzel henüz Otomat'ın tahtasında rakip oyuncunun hamlesini geri almamıştır. Bu durumda, Otomat'ın harekete geçmek üzere olduğu ortadadır; harekete geçmemesi ise açıkça rakip oyuncunun hamlesini geri almasına bağlıdır ve Maelzel ile hiçbir ilgisi yoktur.

Bu gerçek şunları açıkça kanıtlar: 1) Maelzel'in Otomat'ın tahtasında rakip oyuncunun hamlelerini tekrarlaması, Otomat'ın hareket etmesi için gerekli değildir; 2) Otomat'ın hareketleri bir *akıl* – rakip oyuncunun tahtasını görebilen bir insan tarafından belirlenir; 3) rakip oyuncu hamlesini geri alırken Maelzel'in sırtı ona dönük olduğundan; demek ki, Otomat'ın hareketleri Maelzel tarafından idare edilmemektir

3. Otomat her oyunu mutlaka kazanmaz. Oysa saf bir ma-

kine olsa durum farklı olurdu – her oyunu kazanırdı. Bir makinenin satranç oynayabilmesini sağlayan ilke, onun oynadığı *bütün* oyunları da kazanmasını – yani bütün rakiplerini yenmesini sağlayabilirdi, şüphesiz. Bu konuda biraz düşünen herkes, bir makinenin tek bir oyun kazanmasını sağlamanın, fonksiyonel açıdan, tüm oyunları kazanmasını sağlamaktan biraz olsun daha zor olmadığını hemen anlayacaktır. Öyleyse, eğer Satranç Oyuncusu'nu bir makine olarak görüyorsak, mucidinin onu kusursuz kılmamayı, eksik bırakmayı yeğlediğini farz etmek zorundayız (oysa bu pek olası görünmemektedir). Ayrıca eksik bırakılmışsa, Satranç Oyuncusu'nun kusursuz bir makine olduğu savı geçersiz demektir.

4. Türk zor ya da karmaşık bir oyun oynarken asla kafasını sallamaz ya da gözlerini devirmez. Bunları ancak yapacağı hamle açıkça belli olduğunda ya da artık düşünmeye gerek kalmadığında yapar. Oysa bu hareketler genellikle derin düşüncelere dalmış insanlar tarafından yapılır. Bir dâhi olan Baron Kempelen bu hareketleri kendisi tasarlamış olsa (yani makine, saf bir makine olsa) – Satranç Oyuncusu'nun bu hareketleri uygun zamanlarda, yani oyunun karmaşık safhalarında yapması gerekirdi. Oysa durum tam tersidir. Bu da makinenin içinde bir insan olduğu savımızı güçlendirmektedir. Bu kişi oyuna dalmışken Otomat'ın içindeki, kafa ile gözleri hareket ettiren mekanizmaları kullanmayı aklına getirmez. Ama yapılacak hamle belliyse, adam etrafına bakınacak zamanı bulur. Böylece biz de Otomat'ın kafasını salladığını ve gözlerini devirdiğini görürüz.

5 Makine, izleyiciler Türk'ün sırtını görebilsin diye ters döndürüldüğünde ve üstündeki örtü kaldırılıp, gövdesindeki

ve kalçasındaki kapaklar açıldığında; gövdenin içinin mekanik parçalarla dolu olduğu görülür Otomat hareket halindeyken (yani tekerleklerinin üstünde hareket ederken) – bize sanki bu mekanik parçalarından bazılarının şekilleri, basit perspektif kanunlarıyla açıklanamayacak kadar büyük ölçüde değişiyormuş gibi geldi. Daha dikkatli incelediğimizde, bu değişimlerin gövdenin içindeki aynalardan kaynaklandığını anladık. Makinenin içine konmuş olan bu aynalar, makinenin işleyişini herhangi bir şekilde etkiliyor olamaz. Oraya konmalarının sebebi –her ne ise– izleyicilerle ilgili olmalıdır. Bu yüzden, o aynaların içeri konmuş olma sebebinin, gövdenin içindeki mekanik parçaların sayısını olduğundan daha fazla gibi göstermek olduğu sonucuna vardık. Şimdi, bundan çıkarılacak sonuç makinenin saf bir makine olmadığıdır. Çünkü gerçekten öyle olsa, mucidi makineyi olduğundan karmaşık göstermek istemez; tam tersine, böylesine dâhice bir icadı olabildiğince *basit* göstermeye çalışırdı.

6. Türk'ün dış görünüşü ve özellikle de hareketleri (gerçek bir insanın *taklidi* olduğunu düşünürsek) oldukça kötü taklitlerdir. Yüzü insan yüzüne pek benzememektedir; en sıradan balmumu heykellerin yüzleri bile daha canlı görünür. Gözlerinin hareketleri hiç doğal görünmez. Kaşları ya da gözkapakları oynamaz. Özellikle de kollarının hareketleri oldukça sert ve tuhaftır. Şimdi, Maelzel bunu ya beceriksizlikten ya da bilerek böyle yapmıştır. İhmalkârlık söz konusu olamaz; ne de olsa Maelzel'in tüm vaktini icatlarını geliştirmeye ayırdığı bilinmektedir. Otomat'ın insana benzememesini, Maelzel'in beceriksizliğine de yoramayız – çünkü diğer tüm otomatları gerek görünüş, gerek hareketler açısından insana şaşılacak ka-

dar benzemektedir. Örneğin ip cambazları kusursuzdur. Palyaçosu güldüğünde; dudakları, gözleri, kaşları ve gözkapakları –aslında yüzünün tüm hatları– hep birden, uyum içinde hareket eder. Hem palyaço, hem de diğer ip cambazı tüm hareketleri öyle kolayca, öyle gerçekçi bir şekilde yaparlar ki; boyları çok kısa olmasa ve ip üstündeki gösterilerinden önce seyirciler tarafından iyice incelenmelerine izin verilmemiş olsa, izleyicileri bu tahta otomatların insan olmadığına inandırmak çok güç olurdu. Bu yüzden, Bay Maelzel'in yeteneğinden şüphe duyamayız. Bu durumda onun, Satranç Oyuncusu'nun insana pek benzemeyen bir halde kalmasını, tıpkı Baron Kempelen gibi (onun da amacı aynıydı şüphesiz), istediğini düşünmek zorundayız. Bu amacın ne olduğunu bulmak zor değildir. Otomat gerçek bir insan gibi hareket etse, izleyicilerin onun aslında nasıl hareket ettiğini (yani içinde bir insanın bulunduğunu) anlamaları kolaylaşacaktı. Oysa şimdiki sert ve sakarca hareketleri, onun saf bir makine olduğu izlenimini güçlendirmektedir.

7 Oyunun başlamasından hemen önce, Otomat her zamanki gibi kurulurken; mekanik sistemlerin hareketleri sırasında çıkan seslere alışkın bir kulak, Satranç Oyuncusu'nun kilidine sokulan anahtarın ne bir ağırlığı, ne bir zembereği, ne de herhangi bir mekanik sistemi kesinlikle hareket ettirmediğini hemen anlar. Bu da bizi en son vardığımız sonuca götürür Otomat'ın kurulmasının, onun hareketleriyle bir ilgisi yoktur. İzleyicileri yanıltmak, onları makinenin sadece içindeki bir mekanizma sayesinde hareket ettiğine inandırmak için kullanılır.

8. Maelzel'e Satranç Oyuncusu'nun "saf bir makine olup

olmadığı" sorulduğunda, verdiği yanıt hep aynıdır: "Yorum yok." Otomat'ın şöhretinin sebebi, temelde *saf* bir makine olduğuna inanılmasıdır. Buna inanılması, sahibinin işine gelir elbette. Ama izleyicileri buna inandırmak için; öyle olduğunu açıkça iddia etmesi daha etkili olmaz mıydı? Öte yandan, bu konuda yorum yapmaması Otomat'ın saf bir makine olmadığı şüphesini kaçınılmaz olarak doğurmaz mı? Ne de olsa insanlar doğal olarak şöyle düşünecektir: Eğer Otomat'ın saf bir makine olduğunu iddia etmek Maelzel'in işine gelecekse, ama bunu doğrudan söylemek yerine dolaylı yoldan, hareketlerle göstermeyi yeğliyorsa; demek ki böyle yapmak zorunda kalmıştır. Yoksa açıkça söylemeyi yeğlerdi. Bu durumda, suskunluğunun sebebi makinenin *saf* bir makine olmamasıdır, elbette. Maelzel eylemleri yüzünden yalancılıkla suçlanamaz; ama sözleri yüzünden suçlanabilir.

9. Maelzel kutunun içini gösterirken, 1 numaralı kapak ile bunun tam arkasındaki kapağı açtıktan sonra, arka kapağa yanan bir mum tutar (daha önce de söylediğimiz gibi) ve izleyicileri 1 numaralı bölmenin tamamen mekanik parçalarla dolu olduğuna inandırmak için, tüm aleti sağa sola hareket ettirir Bu sırada dikkatli izleyiciler; 1 numaralı kapağa yakın olan makine parçaları sabit kalırken, daha içerilerdeki parçaların hafifçe titreştiğini görebilir. Bu bizde makinenin iç kısımlarının, gerektiğinde yerleri gizlice, kolayca değiştirilebilecek bir şekilde yerleştirilmiş olduğu şüphesini uyandırmıştır. Söylediğimiz gibi, içeride gizlenmiş olan adamın, arka kapağın kapanmasıyla birlikte doğrulurken yaptığı da budur

10 Sör David Brewster Türk'ün gerçek insan boyunda olduğunu söyler – oysa aslında çok daha iridir. Boyutlar konu-

sunda yanılmak çok kolaydır. Otomat'ın gövdesinin yakınında genellikle pek insan olmadığından, onu karşılaştırma olanağını pek bulamayız. Bu yüzden de sıradan bir insanın boyunda olduğuna karar veririz. Ama Bay Maelzel'in bazen Satranç Oyuncusu'nun yanına gittiği olur Bu zamanlarda dikkatli bakarsak, yanıldığımızı anlayabiliriz. Evet, Bay Maelzel çok uzun boylu değildir Ama yine de, makinenin yanına gittiğinde kafasının Türk'ün kafasından yarım metre aşağıda kaldığı görülür; hem de Türk oturmakta olduğu halde.

11. Otomat'ın önünde duran kutu; tam bir metre on beş santim uzunluğunda, yetmiş santim genişliğinde ve yetmiş beş santim yüksekliğindedir. Bu boyutlar, ortalamadan çok daha iri bir adamın bile içeri sığmasına yeter. Normal boyutlarda bir adam, daha önce bahsettiğimiz gizlenme pozisyonunda oturuyorsa, ana bölmeye sığabilir. Buna inanmayanlar hesabını yapabilirler; bu yüzden üstünde fazla durmayacağız. Sadece şunu söyleyeceğiz: Her ne kadar kutunun üstü yedi sekiz santim kalınlığındaki bir tahtadan yapılma gibi görünse de; ana bölmenin kapağı açıkken eğilip bakanlar, aslında bu tahtanın son derece ince olduğunu görebilir. Çekmecenin yüksekliği de, üstünkörü bakanlar tarafından yanlış algılanır. Yani ana bölmenin içi aslında dışarıdan göründüğünden sekiz santim daha yüksektir. Mucit kutunun içini olduğundan daha küçük göstermek istemiştir; çünkü amacı içeriye bir insanın sığamayacağı izlenimini uyandırmaktır.

12. Ana bölmenin içi *kumaşla* kaplıdır. Bu kumaşın iki işe yaradığına inanıyoruz. Bunun bir kısmı, iyice gerildiğinde, ana bölme ile 1 numaralı bölmenin arka kısımları arasında duvar niyetine kullanılabilir Böylece içeride gizlenen bir kişi,

bir bölmeden diğerine kolayca geçebilir. Kumaş ayrıca içerideki kişinin çıkardığı tüm sesleri boğmaya yarar.

13. Rakip oyuncu (daha önce de söylediğimiz gibi) Otomat'ın tahtasında oynamaz. Makineden biraz uzağa oturtulur. Bunun sebebi sorulsa; izleyicilerle makine arasına girmesin, izleyicilerin oyunu izlemesi engellenmesin diye böyle yapıldığı söylenir. Oysa bu sorun, izleyicilerin oturacağı platformu yükseltmek ya da oyun sırasında makineyi yan çevirmek suretiyle pekâlâ çözülebilirdi. Bu kısıtlamanın gerçek sebebi belki de bambaşkadır. Rakip kutuya yakın bir yerde otursa, özellikle de iyi işiten biriyse, içeride gizlenen adamın soluklarını duyabilirdi.

14. Bay Maelzel, her ne kadar makinenin içini gösterirken, anlatmış olduğumuz *rutinden* bazen sapsa da; yine de *asla* bizim bulduğumuz çözümü çürütecek kadar sapmaz. Örneğin, önce çekmeceyi açtığı olmuştur – ama 1 numaralı bölmenin arka kapağını kapamadan, asla ana bölmeyi açmaz – ana bölmeyi asla önce çekmeceyi açmadan açmaz – çekmeceyi asla önce ana bölmeyi kapamadan kapamaz – ana bölmenin kapağı açıkken, asla bir numaralı bölmenin arka kapağını açmaz – ve bütün kapaklar kapanmadan, asla oyunu başlatmaz. Şimdi, eğer Bay Maelzel, bulduğumuz çözüm için gerekli olan bu rutinden asla, *hiçbir şekilde* sapmasaydı; bu, çözümümüzün doğruluğuna ilişkin en güçlü kanıtlardan biri olurdu. Ama Bay Maelzel'in bazen bu rutinden sapması, ama asla çözümü *çürütecek* şekilde sapmaması; çözümün doğruluğunu daha da kesinleştirmektedir.

15. Sergi sırasında, kutunun üstünde altı mum yanar İnsanın aklına şu soru gelir haliyle: "Sergi odası zaten çok iyi ay-

dınlatılmışken – izleyiciler satranç tahtasını bir, en çok iki mumla rahatça görebilecekken – hem zaten makinenin (eğer *saf bir makineyse* tabii) hamle yapmak için ışığa ihtiyacı yokken – üstelik rakip oyuncunun masasına sadece tek bir mum konmuşken – bu kadar çok mum kullanmaya ne gerek var?" İlk akla gelen yanıt; Türk'ün içinde gizlenmiş olan adamın, göğüs kısmındaki saydam (muhtemelen ince tel örgüsü) kumaştan dışarıyı görebilmek için bol ışığa ihtiyaç duymasıdır. Ama mumların *diziliş tarzına* dikkat ettiğimizde, akla hemen bir başka yanıt gelir. Söylediğimiz gibi, toplam altı mum yanmaktadır. Bunlar figürün iki yanına, üçer üçer dizilmiştir. İzleyicilerden en uzakta olan mumlar, en uzun olanlarıdır. Ortadakiler bunlardan beş santim kadar kısadır. İzleyicilere en yakın olanlarsa, beş santim daha kısadır. Bir taraftaki mumlar, diğer taraftakilere göre sekizer santim daha kısadır. Yani bir taraftaki en uzun mum, diğer taraftaki en uzun mumdan sekiz santim daha kısadır vs. Yani bütün mumların uzunlukları farklıdır. Bu yüzden Türk'ün göğsünün hangi tür *kumaştan* yapılmış olduğunu görmek iyice güçleşir (zaten mumlar, ışıkları özellikle buraya vuracak şekilde konulmuştur). Farklı açılardan vuran, farklı yerlerden gelen ışıklar; bu göğüs kısmının kumaşının seçilmesini güçleştirir.

16. Satranç Oyuncusu, Baron Kempelen'in elindeyken; iki şey insanların dikkatini çekmişti: Birincisi, Baron'un adamlarından olan bir İtalyan, Türk'ün satranç oynadığı sıralarda hep ortadan kayboluyordu. İkincisi, İtalyan bir keresinde hastalandığında, sergiye o iyileşene dek ara verilmişti. Bu İtalyan satranç oyunundan *hiç* anlamadığını iddia ediyordu. Oysa Baron'un diğer tüm adamları oldukça iyi satranç oyuncu-

lanıydı. Otomat Bay Maelzel tarafından satın alındıktan sonra da benzer bir durum gözlenmiştir. *Schlumberger* adlı bir adam, Baron'a her gittiği yerde eşlik etmektedir. Ama görünürde Otomat'ın taşınmasına yardım etmekten başka bir işi yoktur. Bu adam orta boylu ve düşük omuzludur. Satranç oynamayı bilip bilmediği konusunda ne söylüyor, bilmiyoruz. Ama bildiğimiz bir şey var: Satranç Oyuncusu'nun sergilenmesi sırasında, oyunlardan hemen önce ve sonra ortalıkta sık sık görünmesine karşın, oyunlar sırasında hep ortadan kaybolmaktadır. Dahası, birkaç yıl önce, Bay Maelzel Richmond'a gittiğinde Otomatı'nı şimdi Bay Bossieux'un dans okuluna dönüştürdüğü bir binada sergilemişti. *Schlumberger* o sırada birden hastalanınca, Satranç Oyuncusu'nun sergilenmesine ara verilmişti. Yurttaşlarımızın pek çoğu bu gerçekleri bilmektedir. Satranç Oyuncusu'nun sergilenmesine ara verilmesinin sebebinin *Schlumberger'in hastalığı olmadığı* söylenmemişti. Bu konuda yorumu okuyuculara bırakıyoruz.

17 Türk *sol* koluyla satranç oynamaktadır. Böylesine ilginç bir durum rastlantısal olamaz. Brewster bu noktayı belirtir, ama üstünde yorum yapmaz. Otomat hakkındaki ilk yazıları kaleme almış yazarlar ise, buna dikkat etmemiş ve yazılarında hiç bahsetmemişlerdir. Brewster'ın gönderme yaptığı kitapçığın yazarı bundan bahseder, ama sebebini bulamadığını söyler. Oysa bizi gerçeğe götürecek olan; işte bu gibi belirgin tutarsızlıklar ya da tuhaflıklardır

Otomat'ın sol eliyle oynamasının sebebi, makinenin işleyiş tarzıyla ilgili olamaz. Sol kolunu hareket ettirmesini sağlayan herhangi bir mekanizma, sağ kolunu da hareket ettirebilirdi. Ama insanlar söz konusu olduğunda durum değişir. Sonuçta

bazı insanlar solak, bazılarıysa sağlaktır. Bu yüzden, Satranç Oyuncusu'ndaki bu tuhaflığın sebebinin bir insandan kaynaklandığına inanıyoruz. Eğer durum böyleyse, ortaya bir *zıtlık* çıkmaktadır – çünkü Satranç Oyuncusu'nun hareketleri bir insanınkine *benzememektedir* Bütün bunlar, içeride bir insanın gizli olduğuna inanmak için yeterlidir. Birkaç küçük adım daha atarsak, gerçeğe ulaşırız. Otomat sol koluyla oynamaktadır, çünkü içerideki adam başka hiçbir şekilde sağ koluyla oynayamaz – bu bir *zorunluluktur,* elbette. Diyelim ki Otomat sağ koluyla oynuyor. Kolu hareket ettiren mekanizmanın omzun hemen altında bulunduğunu daha önce açıklamıştık. Şimdi, içerideki adamın bu mekanizmaya ulaşmak için ya sağ kolunu son derece acı verici ve güç bir pozisyonda kullanması (yani kendi gövdesiyle Otomat'ınki arasında sıkışık halde yukarı kaldırması) ya da sol kolunu göğsünden çaprazlamasına geçirmesi gerekir. Her iki durumda da, mekazinmayı doğru dürüst kullanamaz. Oysa Otomat sol koluyla oynarsa bütün bu güçlükler ortadan kaybolur. İçerideki adam sağ kolunu göğsünün üstünden geçirip, sağ elinin parmaklarıyla figürün omzundaki mekanizmayı rahatça kullanabilir.

Satranç Oyuncusu Otomat'ın sırrına getirdiğimiz bu çözüme, mantıklı hiçbir insanın itiraz edeceğini sanmıyoruz.

Astroia[13]

Bay Irving, yıllarca önce Montreal'de Northwest Kürk Şirketi'nin başlıca ortaklarından bazılarıyla tanışmıştı. Bu, onun tuzakçılarla, avcılarla, Kızılderililerle ve deri ticaretinin tüm maceralı ayrıntılarıyla yakından ilgilenmeye başlamasını sağladı. Kırlarda yaptığı bir geziden döndükten kısa süre sonra New Yorklu arkadaşı Bay John Jacob Astor'la, 1812'de yaya olarak yapmış olduğu bir keşif seferi üstüne konuşmaya başladı. Bu keşif seferinin temel hedefi Kuzey Amerika'nın batısındaki ve kuzeybatısındaki Kızılderililerle sürdürülen kürk ticaretini arttırmaktı. Bay Astor, Bay I.in bu konudaki şevkini görünce, bu keşif seferinin ulusal öneminin halk tarafından anlaşılamamış olmasından duyduğu üzüntüyü dile getirerek; ondan bu seferi yazıya dökmesini istedi. Bay Irving bunu kabul etti. Konuyla ilgili yazılmış olan her şeyi okudu. Sonuçta, ortaya karşımızda duran iki cilt çıktı. Ustaca yazılmış bu eserin mütevazi başlığı; içeriğinin belirsiz ve eksik verilere dayanmasına karşın ne kadar uzun ve ayrıntılı, tatminkâr, anlaşılır ve güzel bir şekilde yazılmış, ne kadar mükemmel bir bütünlüğe kavuşturulmuş olduğunu kesinlikle belli etmemekte-

dir.

Okuyucularımızın Amerika'daki kürk ticareti hakkında genel bir bilgiye sahip olduklarını varsayarak; Bay Irving'in kaba saba Fransız-Kanadalı tacirle yaşadıklarını oldukça canlı bir dille anlattığı bölümden; bu kişinin yanında çalışan neşeli adamlardan ve ona muhtaç olan insanlardan –ruhsatlı tacirlerden, misyonerlerden, gezginlerden ve *coureurs de bois*lardan– İngiliz-Kanadalı kürk tacirinden – "Kuzeybatı" Kürk Şirketi'nin yükselişinden, yapısından ve iç ticaretinden, toplantı ve ziyafet salonundan, gemilerinden, düzenlediği avlardan, çalışanlarının düzenlediği içki âlemlerinden ve kırlarda yapılan diğer feodal tarzdaki görkemli şeylerden bahsetmeyeceğiz. Sanırız hükümetimizin ilk dikkatini çeken; İngiliz Mackinaw Şirketi'nin ("Northwest"e rakip olarak kurulmuştu) ana faaliyetlerini gösterdiği *bölgedir*. Bu şirketin ana fabrikası Michilimackinac'ta kurulmuştu. Gemilerini Green Koyu, Fox Nehri ve Wisconsin üstünden Mississippi'ye, oradan da bu nehrin kollarına gönderiyordu. Böylece, bizim bölgemizdeki, güney ve batı kıyılarındaki tüm Kızılderililerle yapılan ticareti tekeline almak istiyordu; tıpkı "Northwest" Şirketi'nin kuzey kıyılarında yaptığı gibi. Bu bizi kıskandırdı elbette. Yabancıların yerlilerimiz üstündeki giderek artan etkisine karşı koymak için harekete geçtik. 1796'da, Birleşik Devletler sınırda rekabet edecek ticaret merkezleri kurmak; böylece Kızılderililerin ihtiyaçlarını karşılayarak onları bizim tarafımıza çekip ticareti mümkünse ulusal sınırlar içinde tutmak için ajanlar gönderdi. Bu girişim başarısız oldu. Bunun sebebi kanımızca planlama ve uygulamadaki aksaklıklardı. Böylece bu meseleyle ilgilenilmez oldu; ta ki Bay Astor ortaya çıkıp kişi-

sel olanaklarını kullanarak çaba harcamaya başlayana dek.

John Jacop Astor, Ren Nehri kıyısında, Heidelberg civarındaki Waldorf adlı bir Alman köyünde doğmuştu. Gençken ileride zengin olacağını anlamıştı. Evinden ayrılıp tek başına Londra'ya gitmişti. O sıralar Amerikan Devrimi sona ermek üzereydi. Birleşik Devletler'de bir ağabeyi olduğundan, oraya gitmişti. Ocak 1784'te, Amerikan pazarına uygun az miktarda mal ile birlikte Hampton Roads'a gitti. Yolda hemşehrisi olan bir kürkçüyle tanışmıştı. Bu adamdan kürklere ve kürk ticaretine ilişkin epey bilgi aldı. Sonra bu adamın peşinden New York'a gidip onun tavsiyesi uyarınca deriye yatırım yaptı. Satın aldığı derileri bir gemiye yükleyerek Londra'ya gitti ve bunları orada iyi bir kârla sattı. Aynı sene (1784) New York'a geri döndü. Amacı Birleşik Devletler'e yerleşip deri ticaretini sürdürmekti. Bay Astor'un başlangıçtaki mali imkânları oldukça kısıtlıydı; ama son derece azimli, dürüst ve tutumluydu. "Ayrıca," diyor Bay Irving, "gözünü hep yukarılara dikerdi. Cesur, üretken ve gelişme arzusuyla dolu bir dâhiydi. Lehine olabilecek hiçbir ayrıntıyı gözden kaçırmaz; başaracağından hiç kuşku duymazdı." Aynı görüşü Bay Astor'ın çok sayıdaki tanışı, arkadaşı ve onu yakından tanıma hazzına erişen dostları da paylaşıyor.

Birleşik Devletler'de kürk ticareti henüz düzenli bir iş kolu haline gelecek kadar organize edilmiş değildi. Bay A. her sene kürk satın almak için Montreal'e gidiyordu. Fakat Kanada'dan sadece İngiltere'yle ticaret yapılabildiğinden, kürkleri satın alınca hemen Londra'ya gönderiyordu. Ancak bu güçlüğün 1795 anlaşmasıyla ortadan kaldırılmasından sonra; Northwest Şirketi'yle anlaşıp malları Montreal'den Birleşik

Devletler'e göndermeye başladı. Malların bir kısmını oradan Avrupa'nın çeşitli limanlarına ve Çin'deki büyük pazara gönderiyordu.

Bahsettiğimiz o anlaşmayla, İngilizler Göller bölgesinin bizim tarafımızda olan kısmını bize verdiler. Böylece Kanada ile Birleşik Devletler arasındaki kürk ticaretinin yolu açılmış oldu. Bay Astor 1807'de bu bölgede büyük ölçüde kendi imkânlarıyla girişimlerde bulundu. Artan serveti sayesinde, artık başlıca Amerikan tacirlerinden biri olmuştu. Fakat Mackinaw Şirketi'nin etkisi çok fazlaydı. Bu yüzden başarılı bir rekabete girmenin yollarını aramaya başladı. Hükümet ülke sınırları içinde kendi vatandaşlarının kürk ticareti yapmasını istediğinin farkındaydı. Bu yüzden hükümete, kendisini desteklerlerse "kürk ticaretinin tamamen Amerikalıların eline geçmesini sağlayacağını" söyledi. Hükümet bu teklifi sıcak karşıladı. Planlarını dinleyip onayladılar. Ama sanırız daha fazla pek bir şey yapmadılar. Yine de hükümetin onayı çok önemliydi. Böylece Bay Astor 1809'da New York Belediye Meclisi'nden izin alarak, "Amerikan Kürk Şirketi"ni kurdu. Şirketin sermayesi bir milyon dolardı, ama sonradan iki milyon dolara çıktı. Sermayeyi sağlayan Bay Astor'du. Yönetim kurulu sadece formalite icabı vardı. Aslında bütün işleri Bay Astor, kendi imkânlarıyla, istediği şekilde idare ediyordu.

Burada Bay Irving'in Pasifik Okyanusu'ndaki kürk ticaretine; Kuzeybatı sahilindeki Rus ve Amerikan girişimlerine ve Kaptan Gray'in 1792'de Columbia Nehri'nin ağzını keşfetmesine ilişkin kısa, ama ilginç anlatısını atlıyoruz. Bay Irving daha sonra İngiliz Ordusu'ndan Kaptan Jonathan Carver'dan bahsediyor. Kaptan Carver 1763'te, Kanada'nın Büyük Bri-

tanya tarafından ele geçirilmesinden sonra kıtayı kırküçüncü ila kırkaltıncı kuzey enlem dereceleri arasından geçerek Pasifik kıyılarına ulaşmıştı. Amacı "kıtanın en geniş kısmının uzunluğunu tesbit etmek ve Pasifik kıyılarında hükümetin bir kuzeybatı geçidi bulmak ya da Hudson Koyu ile Pasifik Okyanusu arasında haberleşme imkânı sağlamak amacıyla bir ileri karakol kurabileceği uygun bir yer aramaktı" Bu yolculuğa iki kez çıktı ve ikisinde de başarısız oldu. 1774'te, bir milletvekili olan Richard Whitworth, Kaptan Carver'a katıldı. Bu iki adam zanaatkârlardan ve denizcilerden oluşan elli altmış kişilik bir ekiple Missouri'nin kollarından birinden yukarı çıkmaya, Oregon'un (Columbia) kaynağını bulmaya ve bu nehrin ağzına kadar ilerlemeye karar verdiler. Burada bir kale kurulacak ve hedefledikleri deniz keşiflerini yapmak için gerekli gemiler inşa edilecekti. İngiliz Hükümeti bu planı onayladı. Tam her şey hazırlanmıştı ki, Amerikan Devrimi başlayınca proje suya düştü.

Sör Alexander Mackenzie'nin keşif seferi meşhurdur. 1793'te kıtayı geçip 52° 20' 48" enleminde Pasifik Okyanusu'na ulaştı. 52° 30' enleminde güneye akan bir nehirde kısmen ilerledi. Bu nehrin Columbia olduğunu sanmıştı. Birkaç yıl sonra yolculuğunun öyküsünü yayımlattı. Burada Atlantik ile Pasifik Okyanusları arasında bir ticaret yolu açılmasını ve "iç bölgelerde, her iki uçta ve sahil şeritleriyle adalarda yerleşim merkezleri kurulmasını" öneriyordu. Böylece Kuzey Amerika'daki, 48° kuzey enlemiyle Kuzey Kutbu arasındaki kürk ticaretinin tamamının (Rusların elinde olan bölgedeki ticaretin dışında) ele geçirilebileceğini söylüyordu. Sahil şeridindeki "Amerikalı maceraperestlere" gelince; bunların

önemsiz olduğunu savunuyordu. "Düzenli bir ticaret karşısında fazla dayanamaz, hemen yok olurlar," diyordu. Fakat Hudson's Bay Şirketi ile Northwest Şirketi arasındaki kıskançlık yüzünden, Alexander Mackenzie'nin planı asla uygulanamadı.

Bay Lewis ile Bay Clark, hatırlayacağınız gibi 1804'te başarılı bir girişimde bulundular. Kaptan Carver'ın 1774'te önerdiği yolu takip etmişlerdi. Missouri'nin kaynağına kadar ilerleyip Rocky Dağları'nı geçtiler, Columbia'nın kaynağını keşfettiler ve bu nehrin ağzına kadar ilerlediler. Kışı burada geçirdikten sonra, baharda geri dönüş yolculuğuna çıktılar. Raporlarında, kıta boyunca bir haberleşme hattı kurmanın faydalarını vurguluyorlardı. Bu öneri, Bay Astor'a ilham verdi. "Yıllardır güçlü şirketler ve hükümetler tarafından arzulanan, ama sonuca ulaştırılamayan bu büyük girişime kişisel imkânlarıyla el atmaya" karar vermişti.

Planı, üstünde çalıştıkça kusursuzlaştı. Ana hatları şöyleydi: Missouri ile Columbia boyunca, Columbia'nın ağzına dek bir dizi ticaret merkezi kurulacaktı. Ana pazar ise Columbia'nın ağzında yer alacaktı. Bu uzun hattın üstündeki nehir kollarında iç ticaret merkezleri kurulacak, bunlar Kızılderililerle doğrudan kürk ticareti yapacaktı. Ticaret merkezlerindekiler, elde ettikleri kürkleri teslim edip yiyecek ve gereç sağlamak için Columbia'daki ana pazara gidecekti. Ayrıca bu ana pazarda gemiler de inşa edilecek; bu gemilerle Kuzeybatı sahilinde ticaret yapılacaktı. Böylece hem sahildeki, hem de iç bölgedeki tüm Kızılderili ticaretinin merkezi tek bir nokta olacaktı. Bay Astor, bu merkezin ihtiyaçlarını karşılamak için her sene bir gemi gönderilmesini öneriyordu. Bu gemi topla-

nan kürkleri alıp Canton'a götürerek satacak; parasıyla oradan mal alacak ve New York'a geri dönecekti.

Göz önüne alınması gereken bir mesele daha vardı. Gemi Kuzeybatı sahilinde ilerlerken, o bölgede bulunan Rus Kürk Şirketi ile temasa geçecekti mutlaka. Bir rekabeti önlemek için, bu şirketin rızasını almak en iyisiydi. Şirketin ihtiyaçlarını oradan geçen Birleşik Devletler ticaret gemileri karşılıyordu. Bu gemilerin sahipleri, sadece kendi çıkarlarını düşündüklerinden, yerlilere ateşli silahlar satmaktan çekinmiyordu. Bu da çok kötü sonuçlar doğuruyordu. Rus Hükümeti bu yüzden Birleşik Devletler'i ikaz etmiş, ateşli silahların ticaretinin yasaklanmasını istemişti. Ama kanunlara aykırı bir şey yapılmadığından, hükümetimizin eli kolu bağlıydı. Yine de, Rusya'yı gücendirmek istemiyorlardı. Bu yüzden, Bay Astor'un söz konusu ticaretle ilgili her şeyi bildiğini bildiklerinden, bu konuda tavsiye almak üzere ona başvurdular. Bay Astor, ana pazara her yıl gidecek olan geminin Rus yerleşim merkezlerine düzenli olarak uğramasını önerdi. Böylece Rusların ihtiyaçlarını düzenli olarak karşılayacağından; bağımsız tacirler o sahile gelmekten vazgeçecekti. Bay Astor bu planını Başkan Jefferson'a anlattı. Millet Meclisi "plana tam destek verdi ve uygulanması için gerekli her yardımı yapacağını teyit etti"

Bay Irving'in, Bay Astor'un böyle büyük bir projeye başlamasının sebeplerinden bahsederken son derece mantıklı düşünceler ortaya koyduğuna inanıyoruz. "Zaten çoğu insanın düşleyemeyeceği kadar zengin olmuştu, diyor yazarımız. "Ama artık kendisi gibi insanların yolundan gitmek, büyük ticari atılımlarda bulunmak, ülkesini zengin etmek, ıssız yerle-

ri kalabalıklaştırmak ve imparatorluğun sınırlarını genişletmek; böylece şan şöhrete kavuşmak istiyordu. Columbia'nın ağzında kurulacak büyük pazarın büyük bir ticareti başlatacağına inanıyordu. Bu koloni, büyük bir medeniyetin tohumu olacaktı. Amerikan halkının Rocky Dağları'nın ardına, Pasifik sahillerine (tıpkı Atlantik sahillerine olduğu gibi) yayılmasını sağlayacaktı."

Northwest Şirketi'nden birkaç cümleyle bahsedelim. Sör Alexander Mackenzie'nin önerisini kısmen de olsa değerlendiren bu şirket Pasifik sahilinde, Columbia'nın iki derece kadar kuzeyinde birkaç ticaret merkezi kurmuştu bile. Böylece Rus ile Amerikan bölgeleri arasına girmişti. Fakat Bay Astor ile rekabet etmeleri çok zordu elbette. Deniz yoluyla yiyecek ve malzeme temin etmelerini sağlayacak bir merkezleri yoktu. Bu yüzden ihtiyaç duydukları şeyleri karadan; büyük güçlüklere, sıkıntılara ve masraflara katlanarak temin etmek zorunda kalıyorlardı. Ayrıca kürklerini de aynı yoldan göndermeleri gerekiyordu – çünkü East India Şirketi'nin tekeli, bunları doğrudan Çin'e göndermelerini engelliyordu. Bu yüzden Bay Astor onlardan avantajlıydı. Ama yine de, bir rekabet ortamı her iki tarafa da zarar vereceğinden, Bay A. planlarını Northwest Şirketi'ne açtı ve onlara işbirliği karşılığında kârın üçte birini önerdi. Ancak İngiliz Şirketi bu teklifi reddetti. Sanırız bunun sebebi, Columbia ağzına hemen gizlice bir ekip gönderip orada rakiplerinden önce bir yerleşim merkezi kurmaya niyetlenmeleriydi.

Bu arada Bay Astor boş durmadı. Her şeyden önce gerekli yardımcıları bulması gerekiyordu. Bunları Northwest Şirketi'nde çalışmaktan memnun olmayan kâtipler arasından seçti.

Şirkette bir süredir çalıştıkları halde, torpil bulamadıklarından terfi edemeyen adamlardı bunlar. Bay A. bu adamların arasından (çoğu becerikli ve işlerinde deneyimli kişilerdi) Bay Alexander M'kay'i (Sör Alexander Mackenzie'nin her iki keşif seferine de katılmıştı), Bay Donald M'Kenzie'yi ve Bay Duncan M'Dougal'ı seçti. Bay Astor ayrıca sonradan; New Jerseyli ve son derece değerli bir insan olan Bay Wilson Price Hunt'ı başyardımcısı ve kurulması planlanan yerleşim merkezindeki temsilcisi olarak seçti. Haziran 1810'da, Bay Astor ile bu dört kişi ve "Pasifik Kürk Şirketi"ne katılmaya karar vermiş olan diğer insanlar "bir anlaşma imzaladılar" Bu anlaşmaya göre Bay A. şirketin başkanı olacak ve işleri New York'tan idare edecek; girişimin her türlü masrafını, peşinatın hiçbir zaman dört yüz bin doları aşmaması şartıyla karşılayacaktı. Şirketin yüz hissesi olacaktı. Bay A. elli hisseyi alacak, geri kalanı diğer ortaklarla onların ortakları arasında paylaştırılacaktı. Her yıl Columbia Nehri'nde genel bir toplantı yapılacaktı. Hissedarlar bu toplantıya vekilleri aracılığıyla da katılabileceklerdi. Ortaklık yirmi yıl sürecekti; ama ilk beş yıl içinde, kârlı bulunmazsa sona erdirilebilirdi. Bay A. bu ilk beş yıl boyunca her türlü mali kaybı üstlenmeyi kabul ediyordu. Şirketin bir temsilcisi sürekli ana yerleşim merkezinde kalacaktı. Bu iş için Bay Hunt seçildi.

Bay Astor iki keşif seferi birden başlatmaya karar verdi – biri denizden, diğeri karadan. Birincisi, Columbia'nın ağzında tahkimli bir yerleşim merkezi kurmak için gereken her şeyi yapacaktı. İkincisi ise, Bay Hunt'ın liderliğinde Missouri'nin yukarısına doğru yola çıkarak Rocky Dağları'nı geçip aynı yere gidecekti. Bu kara yolculuğu sırasında bir iletişim

hattı kurmak ve ticari amaçlı buluşmalar yapmak için en uygun yerler araştırılacaktı. Şimdi, Bay Irving'in anlatısının bu kısa özetinde, bu keşif seferlerinden ilkinden biraz bahsedeceğiz.

Iki yüz doksan tonluk, on toplu ve yirmi adamlı "Tonquin" adlı bir gemi bulundu. Birleşik Devletler Donanması'ndan Yüzbaşı Jonathan Thorn, o sırada izinde olduğundan, geminin kaptanı oldu. Cesur bir adamdı. Trablus Savaşı'ndaki başarılarıyla ünlüydü. Ortaklardan dördü gemideydi – M'Kay ile M'Dougal (bu kişilerden bahsetmiştik) ve yeni ortaklar olan Bay David Stuart ile Bay Robert Stuart. M'Dougal, Bay Hunt'ın yokluğunda Bay Astor'un temsilciliğini yapacaktı. Ekipte on iki tane de kâtip vardı. Bunlar şirkete beş yıl hizmet edecek, karşılığında yılda yüz bin dolar alacaklardı. Bu meblağ kendilerine beş yılın sonunda ödenecekti. Ayrıca yılda kırk dolar giyim parası alacaklardı. Ileride yüksek mevkilere gelecekleri vaat edilmişti; bu yüzden kendilerini Bay Astor'a adamışlardı. Gemide ayrıca on üç Kanadalı işçi ile çok sayıda zanaatkâr vardı. "Tonquin" 8 Eylül 1810'da denize açıldı. Columbia'nın ağzına yaptığı yolculuğu, Bay Irving oldukça eğlenceli bir şekilde anlatıyor. Sözünü sakınmayan, sert bir deniz subayı olan; işle disiplinden başka bir şey düşünmeyen; gemidekilerin çoğunu "işe yaramaz" olarak görüp küçümseyen Thorn'u, gerçek bir sanatçının rahat üslubuyla tasvir ediyor M'Dougal'ı; Bay Astor'un temsilcisi olduğu için böbürlenen o kurnaz, sürekli telaş içindeki, küstah Iskoç ortağı ise çok gülünç bir şekilde, yine aynı rahat üslupla anlatmış. Fakat bu portrelerden her birinin gerçeği yansıttığı belli oluyor Yolculuk sırasında kaptan ile tayfası, bazen de Bay

M'Kay ile Bay M'Dougal arasında ufak tefek meseleler yüzünden tartışmalar çıkıyor. Bu iki bayın, tartışmaları kısa sürse de birbirlerine karşı kaba kuvvete başvurdukları anlaşılıyor "On beş dakika sonra, diyor Kaptan Thorn, Bay Astor'a yazdığı bir mektupta, "çocuk gibi birbirlerini sevip okşamaya başlıyorlar." "Tonquin" Noel Günü Horn Burnu'nu geçip, 11 Şubat'ta Owhyhee'ye ulaştı. Buradan taze yiyecek ve su aldıktan sonra, ayın 28'inde, Sandwich Adası'ndan gelme on iki kişiyi de alarak yola çıktı. 22 Mart'ta Columbia'nm ağzına ulaştı. Nehre giriş yolu ararlarken, kayalara çarpıp parçalanan bir kayığın içindeki dokuz kişi öldü. Owhyhee'den yola çıktıktan sonra bir fırtına çıkmıştı. Bu arada ortaklarla kaptan arasındaki ağız dalaşı sürüyordu. Kaptan ortakların başkaldırmak için plan kurduklarından şüpheleniyordu.

Columbia'nın ağzından sonraki ilk altmış kilometrelik kısmı tam bir haliçtir. Genişliği dört buçuk ila on buçuk kilometre arasında değişir. Kıyılarında yer yer derin koylar vardır. Sığ kesimleri ve diğer çeşitli engeller, buradan gemiyle geçmeyi oldukça tehlikeli kılar. Nehrin bu geniş kesiminden sonra, asıl ağzı gelir – buranın genişliği bir kilometreye yakındır. Halicin deniz tarafındaki girişinin güney kıyısında, okyanusa kadar uzanan kumlu bir sahil vardır. Buraya Point Adams denir. Halicin kuzeyinde sarp bir burun olan Disappointment Burnu bulunur Bu burnun hemen doğusunda Baker Koyu vardır "Tonquin" işte bu koyda demir attı.

Kaptanla saygıdeğer M'Douglas arasındaki sürtüşme devam ediyordu. Yerleşim merkezi için en uygun yer konusunda tartışıyorlardı. Beş Nisan'da Bay Thorn, artık diğerlerinin sözlerine kulak asmamaya karar vererek, Baker Koyu'na inip

çalışmaları başlattı. Ortaklar buna fena halde içerlemişlerdi tabii. Seferi tehlikeye atacak kadar ciddi bir tartışmanın patlak vermesi an meselesi gibi görünüyordu. Ama sonunda bütün bu güçlükler aşıldı. On iki Nisan'da, yerleşim merkezi halicin güney kıyısındaki Point George adı verilen bir arazide kurulmaya başlandı. Burası liman kurmaya elverişli bir yerdi. İki yüz tonluk gemiler sahilin elli metre açığına dek demir atabilirdi. Yeni yerleşim merkezine, şirketin en büyük hissedarının şerefine *Astoria* adı verildi. Yükün yerleşim merkezi için ayrılmış olan kısmı, epey gecikmeyle indirildikten sonra; "Tonquin" yoluna devam etti. Kuzeye doğru gidecek, çeşitli limanlardan kürk satın alacak ve sonbaharda Astoria'ya geri dönecekti. Bay M'Kay armatör vekili olarak, Bay Lewis ise kâtip olarak gemide kaldı. Gemi 5 Haziran'da denize açıldı. İçinde toplam yirmi üç kişi vardı. Dış koylardan birinde, Kaptan Thorn Lamazee adlı bir Kızılderiliyi çevirmen olarak işe aldı. Lamazee daha önce sahil şeridindeki iki yolculuğa katılmıştı. Gemi birkaç gün sonra Vancouver Adası'na ulaştı ve Newetee Limanı'nda demir attı. Kızılderili buna şiddetle karşı çıktı. Kaptan Thorn'u ada yerlilerin hainliği konusunda uyardı. Sonuçta çevirmenle gemi kâtibi dışındaki bütün tayfa acımasızca katledildi. Bay Lewis, ölümcül bir yara aldığını ve arkadaşlarının öldüğünü görünce, gemiyi patlattı ve yüz kadar düşmanıyla birlikte can verdi. Lamazee ise Kızılderililerin arasına karışıp kurtulmayı başardı ve felaketi haber vermek üzere Astoria'ya gitti. Bay Irving bu felaketi en heyecan verici ayrıntılarıyla anlatırken, Yüzbaşı Thorn'un yiğit ve onurlu bir adam olmasına karşın, dikkafalı olduğundan bahseder. Ayrıca aracıların, büyük girişimler planlayan Bay Astor gibi tecrü-

beli kişilerin talimatlarına uymayıp kendi kafalarına göre hareket etmelerinin ne kadar tehlikeli ve aptalca olduğuna da değinir. Burada bahsedilen felaket, Kaptan'ın Bay A.un sık sık tekrarladığı bir tavsiyeye uymamasından – yani gemiye bir seferde birkaç taneden fazla Kızılderili almasından dolayı gerçekleşmiştir. Geminin kaybedilmesi, yeni kurulan Astoria'ya ağır bir darbe oldu. Şimdi buraya geri dönelim.

Halicin civarında yaşayan yerliler dört kabileye ayrılmıştı. Bunların en büyüğü Chinooklardı. Şefleri Comcomly adında, tek gözlü bir Kızılderiliydi. Bu kabilelerdekiler hemen her açıdan birbirlerine benziyorlardı. Ortak bir geçmişi paylaştıkları şüphesizdi. Temel besin kaynakları balıktı. Columbia ile yan kolları alabalıkla ve diğer pek çok türden balıkla doludur. Kürk ticareti, az miktarda da olsa, hemen başlatıldı ve sürdürüldü. Kızılderililer arasında yayılan bir söylenti yerleşim merkezindekileri çok rahatsız etti. Columbia kıyılarında otuz beyaz adamın görüldüğü, bunların ikinci ivinti yerinde evler yaptıkları söyleniyordu. Astoria'dakiler bu adamların Bay Astor'un bölgedeki ticareti ele geçirmesini önlemek isteyen Northwest Şirketi tarafından, öncü ekip olarak gönderildiğinden korkuyordu. Böyle bir durumda kanlı olaylar yaşanabilirdi, tıpkı geçmişte rakip şirketler arasında olduğu gibi. Sonunda Kızılderililerin verdiği haberin doğru olduğu anlaşıldı. "Northwest", Columbia'nın bir kuzey kolu olan Spokan Nehri'nde bir ticaret merkezi kurmuştu. Astorialılar, sayıları azalmış olduğundan bir şey yapamazlardı. Ama Spokan'daki ticaret merkezini incelemek için bir ekip gönderilmesine karar verildi. Sekiz kişilik bu ekibe Bay David Stuart önderlik edecekti. Yanlarına az miktarda yiyecek ve gereç alacaklardı. On

beş Temmuz'da, tam yola çıkacaklarken, koya içinde dokuz beyaz adam taşıyan, İngiliz bayraklı bir kano girdi. Bunlar rakip şirketin Bay Astor'dan önce davranıp nehrin ağzında bir yerleşim merkezi kurmak için gönderdiği adamlardı. Liderleri Bay David Thompson kendini "Northwest"in bir ortağı olarak tanıttı – ama diğer her konuda oldukça barışçıl davrandı. Fakat sonradan başka kaynaklardan edinilen bilgilerden anlaşıldığı kadarıyla; dağları olabildiğince hızlı geçerken, yolda karşısına çıkan bütün Kızılderili köylerine İngiliz bayrağıyla girmiş ve "yöreye Northwest Şirketi ve Büyük Britanya Kralı adına el koyduğunu" bildirmiş. Ancak adamlarının çoğunun onu terk etmesiyle planı başarısızlığa uğramış. Şimdi Astoria'ya gelmesinin sebebi sadece oraya bir göz atmaktı muhtemelen. M'Dougal bu adamlara çok iyi davrandı. Onlara dağlardan yapacakları geri dönüş yolculuğu için yiyecek ve gereçler verdi. Bay David Stuart buna şiddetle karşı çıktı. "Rakiplerinin ziyaretlerinin amacının, onlara iyilik yapmayı gerektirmediğini" düşünüyordu. Thompson'a Bay Astor'a iletmesi için bir mektup verildi.

Yirmi üç Temmuz'da, ekip Spokan bölgesine gitmek üzere yola çıktı ve son derece ilginç bir yolculuktan sonra şirketin iç bölgelerdeki ilk ticaret merkezini kurmayı başardı. Bu merkez Oakinagan'ın Columbia'ya karıştığı yerde bulunan, beş kilometre uzunluğunda ve üç kilometre genişliğindeki bir araziye kuruldu. Bu arada Astoria'nın civarında yaşayan Kızılderililer saldırganca davranmaya başlamıştı. Bu tavır değişikliğinin sebebi kısa süre sonra, "Tonquin"in kaybedildiği haberi gelince anlaşıldı. Yerleşimciler bu haberi Ağustos başında aldılar. Şimdi durumlarının ne kadar tehlikeli olduğunu gö-

rüyorlardı. Uygarlıktan uzak bir sahilde, barbar düşmanlarla çevrili bir avuç adamdılar. Bu güç durumdan M'Dougal'ın zekâsı sayesinde, kısa süreliğine de olsa kurtuldular. Yerlilerin çiçek hastalığından ödü kopuyordu. Bu hastalık aralarında birkaç yıl önce başgöstermiş, bazı kabileleri yok etmişti. Kızılderililer bu hastalığın ya Yüce Ruh tarafından gönderildiğine, ya da beyaz adamlar tarafından getirildiğine inanıyordu. M'Dougal bu ikinci kanıdan faydalanarak, düşman olduklarına inandığı şefleri toplayıp; onlara kuzeydeki kardeşlerinin "Tonquin"e yaptığı alçakça saldırıyı haber aldığını söyledikten sonra, cebinden küçük bir şişe çıkardı. "Evet, sayımız az, ama elimizde güçlü ilaçlar var," dedi. "Bakın! Bu şişenin içinde çiçek hastalığı var. Tıpasını çıkarırsam salgın başlar. Kadın erkek, çoluk çocuk demeden herkesi öbür dünyaya gönderir!" Şefler ürkmüştü. "Büyük Çiçek Hastalığı Şefine"; beyazların en sadık dostu olduklarını, "Tonquin"in tayfasını katleden canilerle hiçbir ilgileri olmadığını, şişeyi açıp suçlularla birlikte masumları da öldürmenin adil olmayacağını söylediler. M'Dougal ikna olmuştu. Mecbur kalmadıkça şişeyi açmayacağını söyledi. Böylece yerleşim merkezine huzur geldi. Büyük bir bina yaptıktan sonra, bir uskunanın iskeletini inşa ettiler. Gemiye "Dolly" adını verdiler. Dolly o sahilden yola çıkan ilk Amerikan gemisi oldu. Ama yerimiz dar olduğundan, fazla ayrıntıya giremeyeceğiz. Maceracılar morallerini yüksek tuttular. Bazen yiyecek bulmak için, ekipler halinde "Dolly" ile yola çıkıyorlardı. Bay Hunt'ın gelmesini bekliyorlardı. Böylece küçük yerleşim merkezi Astoria'da 1811 senesi böyle geçti. Şimdi karadan yapılan sefere gelelim.

Hatırlarsanız bu seferin başında New Jerseyli Bay Wilson

Price olacaktı. Kendisi oldukça titiz, canayakın ve hoş bir insan olarak tasvir ediliyor. Yaban bölgelere daha önce hiç gitmemiş olmasına karşın, St. Louis'te Kızılderililerle ticaret yapa yapa, sonunda işin inceliklerini öğrenmişti. Yanında şirketin bir başka ortağı olan Bay Donald M'Kenzie de vardı. İç bölgelerde, Northwest Şirketi için on sene çalışmış, Kızılderililerle ilgili her konuda epey tecrübe sahibi olmuştu. 1810 Temmuz'unda bu iki adam Montreal'e gitti. Buradan yolculuk için gerekli her şeyi temin edebilirlerdi. Ancak bir takım güçlüklerle karşılaştılar – bunların bazılarına rakipleri sebep olmuştu. Ancak sonunda bir miktar barut, yiyecek ve Kızılderili malları edinmeyi başardılar. Bunları bir gemiye yüklediler ve tayfa kiraladılar. Tayfa çok kötüydü, ama daha iyisini bulma şansları yoktu. Sonunda Montreal Adası'nın bir ucunun yakınındaki St. Ann'den yola çıktılar. Ottawa'dan ve çeşitli küçük göllerle nehirlerden geçtikten sonra, yirmi iki Temmuz'da, Huron ile Michigan Gölleri'nin birleştiği yerde bulunan Mackinaw Adası'ndaki Mackinaw'a vardılar. Buraya daha fazla Kızılderili malı satın almak ve adam bulmak için uğramaları gerekiyordu. Bu işleri halletmeye çalışırlarken, Bay Hunt, Bay Ramsey Crooks ile buluştu. Bay Hunt bu adamı mektupla yolculuğa davet etmişti. İskoçyalı olan Bay Crooks Northwest Şirketi için çalışmış, Missouri boyunda yaşayan çeşitli kabilelerle tehlikeli şartlar altında alışverişte bulunmuş biriydi. Bay Crooks Kızılderililerin –özellikle de Blackfoot'larla Sioux'ların– çok tehlikeli olduğunu ısrarla vurguladı. Bunun üzerine St. Louis'ye gidince ekipteki adamların sayısını altınışa çıkarmaya karar verdiler Mackinaw'dan ayrılırken otuz kişiydiler On iki Ağustos'ta yola çıktılar Kürk tacirleri-

nin genelde izlediği yolu takip ettiler – Green Koyu'ndan, Fow ve Wisconsin Nehirleri'nden geçip Prairie du Chien'e, oradan da Mississippi'ye giderek; üç Eylül'de St. Louis'ye vardılar. Bay Hunt burada rekabetle karşılaştı. Rakipleri Missouri Kürk Şirketi ve özellikle de şirketin en büyük hissedarı olan Bay Manuel Lisa idi. Kırk bin dolarlık sermayesi olan bu şirkette iki yüz elli kişi çalışıyordu. Amacı nehrin yukarı kısmında ticaret merkezleri kurup ticareti tekeline almaktı. Bay H. rekabet için durumunu sağlamlaştırmaya girişti. Yanma Bay Joseph Miller diye birini aldı. Bu adam eskiden Birleşik Devletler Ordusu'nda subaydı. Ama bir izin talebi reddedilince ordudan ayrılmış, Kızılderililerle ticarete başlamıştı. Şirkete ortak olarak katıldı. Bilgisi ve tecrübesi yüzünden, Bay Hunt onu değerli bir yardımcı olarak görüyordu. Ayrıca çok sayıda kayıkçı ve avcıyı da işe aldılar, ama bu haftalar sürdü. Bu gecikme ve daha önce Montreal ile Mackinaw'da karşılaştıkları güçlükler; planlarının epey gerisinde kalmalarına yol açmıştı. Bu yüzden Bay H. artık bu mevsimde Missouri'de ilerlemeyi sürdüremeyeceklerine karar verdi. Ekip Missouri'nin yukarı kısmına ulaşmadan önce, nehir tamamen geçilmez bir hal alabilirdi. Ama kışı St. Louis'de geçirmek de pahalıya mal olurdu. Bay H. bu yüzden yola olabildiğince devam edip av hayvanlarının bol olduğu bir yer bularak orada ilkbahara kadar kalmaya karar verdi. Yirmi bir Kasım'da yola çıktılar. Ekip üç tekneye paylaştırılmıştı – bunlardan ikisi büyük Schenectady mavnaları, biri ise küçük bir gemiydi. On altı Kasım'da Nodowa'nın ağzına ulaştılar. Yedi yüz kilometreye yakın yol kat etmişlerdi. Buraya kışı geçirmek üzere yerleştiler Burada Bay Robert M'Lellan, Bay Hunt'ın davetiyle

şirkete ortak olarak katıldı. Son derece enerjik, yerinde duramayan, sert mizaçlı bir adamdı. General Wayne'nin komutasında gösterdiği kahramanlıklarla, bir vatansever olarak ünlenmişti. Burada John Day de şirkete katıldı. Virginia'nın balta girmemiş ormanlarından gelme, iri yarı ve çevik bir avcıydı. Bay Hunt ekibin çoğunu Nodowa'da bıraktıktan sonra, daha fazla adam bulmak üzere St. Louis'ye döndü. Yine Missouri Kürk Şirketi'nin kumpaslarıyla karşılaştı. Ama sonunda bir avcı, birkaç işçi ve Pierre Dorion adında Siouxlu bir çevirmen bulmayı başardı. Bunlarla yola çıkarak, büyük güçlüklerden sonra on yedi Nisan'da kampa döndü. Kısa süre sonra da tekrar nehirde yola çıktılar. Şimdi ekipte yaklaşık altmış kişi vardı: Beş ortak, yani Hunt, Crooks, M'Kenzie, Miller ve M'Lellan; bir kâtip, yani John Reed; kırk Kanadalı işçi ve çok sayıda avcı. Dört tekneyle seyahat ediyorlardı. Bunlardan oldukça büyük olan bir tanesinde iki havantopu ve bunları döndürmeye yarayan bir eksen vardı.

Gezginlerimizin o yaban bölgede yaşadığı tüm maceraları ayrıntılarıyla anlatacak değiliz elbette. Bu ayrıntıları merak edenlere, kitabı okumalarını öneririz. Bildiğimiz kadarıyla, hiçbir gezi kitabında bunlardan daha ilginç maceralar yoktur. Avcılık hayatı bazen türlü türlü hazlarla; bazen de korkunç güçlüklerle –yorgunluk, açlık, susuzluk, korku ve umutsuzlukla– geçer. Bay Hunt her şeye karşın yola ısrarla devam ederek, sonunda yolculuğunu tamamlamayı başardı. İzlediği yolu burada ancak kısaca anlatabiliriz

Ekibimiz nehirde ilerleyerek, yirmi sekiz Nisan'da Nebraska'nın (Platte'nin) ağzına vardı. Nebraska, Missouri'nin en büyük koludur Ekibimizin vardığı nokta, nehrin Mississippi

ile kesiştiği yerin dokuz yüz kilometre kadar yukarısındaydı. Burada iki gün konaklayıp, dişbudak ağacının sert tahtasından kürek ve direk yaptılar. Bu ağaç nehrin daha yukarısında bulunmaz. İki Mayıs'ta, iki avcı ekipten ayrılıp St. Louis'ye dönmeye karar verdi. Ekip ayın onunda Omaha köyüne ulaştı ve civarında konakladı. Bu köy St. Louis'nin bin üç yüz kilometre kadar yukarısında, nehrin batı kıyısındadır. Burada üç adam ekipten ayrıldı. Ama neyse ki yerlerine üç adam buldular. Bu adamları büyük vaatlerle ikna ettiler. Bay Hunt ayın on beşinde Omaha'dan ayrılıp yola devam etti. Kısa süre sonra, iki beyaz adamın kullandığı bir kanoyla karşılaştılar. Bu adamların maceraperestler olduğu anlaşıldı. Son birkaç senedir Missouri'nin kaynağının yakınında avcılık ve tuzakçılık yapıyorlardı. Adları Jones ve Carson'du. Şimdi St. Louis'ye geri dönüyorlardı. Ama ekiple karşılaşınca bundan memnuniyetle vazgeçerek geriye dönüp tekrar Rocky Dağları'na doğru gitmeye başladılar. Bay Hunt aym yirmi üçünde özel ulakla bir mektup aldı. Mektup Missouri Kürk Şirketi'nin en büyük hissedarından, St. Louis'de Bay Hunt'ın başına epey dert açmış olan Bay Manuel Lisa'dan geliyordu. Bay Lisa, Bay Hunt'tan üç hafta sonra, kalabalık bir grupla St. Louis'den ayrılmıştı. Oldukça vahşi bir Kızılderili kabilesi olan Sioux'ların saldırı planları kurduğunu haber alınca, Bay Hunt'a yetişmek için elinden geleni yapmıştı. Nehrin tehlikeli kısmını birlikte geçmelerini istiyordu. Ama Bay H., haklı olarak o İspanyol'dan da Kızılderililer kadar şüpheleniyordu. Bu yüzden teklifini kabul etmedi. Quicourt Nehri'nin bir fersah kadar güneyindeki Poncas köyüne uğrayıp bir miktar kurutulmuş bufalo eti satın aldı. Ayın yirmi üçünün sabahında, Jones ile

Carson'un kaçtığı fark edildi. Onların peşine düştüler, ama yakalayamadılar. Ertesi gün nehirde üç beyaz adamın iki kanoyla ilerlediğini gördüler. Bunların Kentuckyli üç avcı –Edward Robinson, John Hoback ve Jacob Rizner– olduğu anlaşıldı. Nehrin yukarısındaki kırlarda yıllarca kalmışlardı. Şimdi evlerine dönüyorlardı. Ama sefere katılmayı ve gerisingeri dönmeyi seve seve kabul ettiler. Bay Hunt, bu adamlardan aldığı bilgiler doğrultusunda, yolunu değiştirmeye karar verdi. Daha önce Bay Lewis ile Bay Clark'ın gittiği yolu takip etmeyi planlamıştı – Missouri'nin çatallandığı yere kadar gidecek, oradan da yürüyerek dağları geçecekti. Ama bunu yaparsa vahşi bir Kızılderili kabilesi olan Blackfeet'lerin topraklarından geçmek zorunda kalacağını öğrendi. Blackfeet'ler, adamlarından biri Kaptan Lewis tarafından öldürüldüğü için beyazlara düşmandılar. Robinson daha güneyden gitmelerini tavsiye etti. Böylece dağları geçtiklerinde Platte ile Yellowstone Nehirleri'nin kaynaklarına ulaşacaklardı. Bu yol Lewis ile Clark'ınkinden çok daha elverişliydi. Bay Hunt bu tavsiyeye uymaya; birkaç gün sonra Arickaras köyüne ulaştıklarında Missouri'den ayrılmaya karar verdi. Bir Haziran'da nehrin "büyük dönemecine" vardılar. Burada nehir yuvarlak bir yarımadanın etrafında elli kilometre kadar kıvrılır. Yarımadanın genişliği iki kilometreden fazla değildir. Üç Haziran'da Lisa ekibe yetişti. Bu, ekiptekilerin hiç hoşuna gitmemişti. Görüşmeleri pek dostane geçmedi elbette, ama iki gün boyunca en azından nezaket sınırlarını aşmadılar Üçüncü gün çıkan bir tartışma az kalsın ciddi boyutlara varacaktı. Ama anlaşmazlık kısmen de olsa çözüldü. Rakip gruplar nehrin farklı yakalarından, birbirlerini göz önünden ayırmadan, ilerlediler Yirmi

Haziran'da; Missouri'nin ağzının altı yüz elli kilometre kadar yukarısındaki, kırk altı ila kırkyedinci kuzey enlem paralelleri arasındaki Arickaras köyüne vardılar. Bay Hunt yolculuğun buraya kadarki kısmı boyunca, hiç değinmediğimiz pek çok güçlükle karşılaşmıştı. Kalabalık Sioux grupları tarafından sık sık tehdit ediliyorlardı. Bir keresinde de, tüm ekip katledilmekten sadece şans eseri kurtulmuştu.

Maceracılarımız Arickara köyünde teknelerini bırakıp kırlardan batıya doğru ilerleyeceklerdi. Kızılderililerden at satın alacaklardı. Ama tüm ekibe yetecek kadar at bulamadılar. Bu güç durumda, Lisa devreye girdi. Tekneleri satın almayı önerdi. Nasılsa artık ekibin işine yaramıyordu. Karşılığında at verecekti. Bu atları nehrin iki yüz yirmi beş kilometre yukarısındaki, Mandan köyleri arasında bulunan, Missouri Kürk Şirketi'ne ait tahkimli bir ticaret merkezinden temin edebilirlerdi. Bir anlaşma yapıldı. Bay Lisa ile Bay Crooks atları getirmek üzere yola çıkıp iki hafta sonra onlarla birlikte geri döndüler. Anladığımız kadarıyla Bay Hunt, Arickara köyünde Edward Rose adlı birini işe aldı. Bu kişi; ekip Upsaroka'ların, yani Crow Kızılderililerinin bölgesine vardığında çevirmenlik yapacaktı. Onların arasında uzun süre yaşamıştı. Ekip on sekiz Temmuz'da yola çıktı. Atlarının sayısı yine de yeterli değildi. Seksen iki atları vardı. Bunların çoğu ağır yüklüydü: Kızılderili malları, kunduz kapanları, cephane ve yiyecek içecek taşıyorlardı. Bütün ortaklar atlıydı. Arickara'dan ayrılırlarken; Lisa ve grubundaki tecrübeli adamlar, kırların sayısız tehlikelerle dolu olduğunu, maceracılarımızın mutlaka öleceklerini söylediler

Söylediğimiz gibi vahşi ve saldırgan bir kabile olan Black-

feet Kızılderililerden uzak durmak için, güneybatı yönünde ilerlediler. Missouri'nin yan kollarından ve ufka dek uzanan engin çayırlardan geçtiler. Başlangıçta yavaş ilerliyorlardı. Bay Crooks hastalandığı için, onu iki atın arasına kurdukları bir sedyede taşımak zorunda kaldılar. Ayın yirmi üçünde, Big River adlı küçük bir derenin kıyısında konaklayıp burada günlerce kaldılar. At eksiklerini bir grup Cheyenne Kızılderilisinden satın aldıkları atlarla tamamladılar. Altı Ağustos'ta yola devam ettiler. Kısa süre sonra saldırgan Sioux'ların bölgesinden çıktılar. Bu arada çevirmen Edward Rose'un bir kumpas planladığı ortaya çıktı. Bu alçak herif, adamlardan bazılarına Crowlar arasında eski dostları olduğunu, ekibin mallarından taşıyabildikleri kadarını çalıp bu Kızılderililere sığınabileceklerini söylemişti. Ama Bay Hunt meseleye el koyup Bay Rose'u gürültü patırtı çıkarmadan kovdu. Bay H. ayın on üçünde yolunu batıya çevirdi. Kısa süre sonra Little Missouri'nin bir çatalına ve Black Dağları'nın eteklerine vardılar. Bu uzun sıradağ, Rocky Dağları'nın yüz elli kilometre kadar doğusundan başlayarak; Platte Nehri'nin güney çatalıyla Missouri'nin büyük kuzey dönemeci arasında, kuzeydoğu yönünde uzanır. Missouri'nin sularını Mississippi ile Arkansas'ınkilerden ayırır. Yolcular burada, Arickaras köyünden üç yüz yetmiş beş kilometre kadar uzakta olduklarını düşünüyorlardı. Bu kez daha ciddi sorunlar başgösterdi. O engebeli bölgeden geçerken, açlık ve susuzluk çekiyorlardı. Ayrıca bazen ayıların saldırısına uğruyorlardı. Sonunda karşılarına berrak bir dere (Powder Nehri'nin kollarından biri) ve engin çayırlarla çok sayıda bufalo çıktı. Bu dere boyunca yirmi beş kilometre kadar ilerlediler Ayın on yedisinden beri gördükleri büyük bir

dağa doğru yürüyorlardı. Sonunda ayın otuzunda bu dağın eteğine vardıklarında, Rocky Dağları'ndan biri olduğunu anladılar. Arickara'dan yola çıktıklarından beri altı yüz kilometre kat etmişlerdi.

Bir iki gün boyunca dağlarda bir geçit aradılar, ama bulamadılar. Üç Eylül'de batıdan geçmeyi denediler, ama karşılarına çıkan sarp kayalar yüzünden durmak zorunda kaldılar. Ayrıca artık vahşi Upsarokaların bölgesindeydiler. Onları sık sık görüyorlardı. Dostane olan Shoshoni'lerle Flathead'lerle de karşılaştılar. Binlerce güçlükle boğuşarak, biraz ilerlemeyi başardılar. Ayın dokuzunda Wind Nehri'ne ulaştılar. Bu nehir; yüz yirmi kilometre uzunluğundaki ve kırk kilometre kadar genişlikteki üç paralel sıradağa ismini verir. "Bunlardan birinin zirvesi," diyor yazarımız, "muhtemelen deniz yüzeyinden dört yüz elli kilometre yüksekliktedir." Bay Hunt Wind Nehri boyunca beş gün ilerledi. Bu nehri defalarca geçtiler. O üç avcı kendisine kırı geçmesini tavsiye etmiş; nehri takip edip dağlardan birini aşarsa Columbia'nın kaynağına ulaşacağını söylemişti. Ama av hayvanlarının azlığı, onu başka bir yol takip etmeye zorladı. Bu kararı verdikleri gün, karlarla kaplı üç dağ zirvesi gördüler. Avcılar bu dağların ardında Columbia'nın çatallarından birinin bulunduğunu söyledi. Bay Hunt bu zirvelere Pilot Knobs adını verdi. Yolcular güneye doğru altmış kilometre daha ilerlediler. Sonunda karşılarına batıya doğru akan bir nehir çıktı. Bu nehrin Colorado'nun bir kolu olduğu anlaşıldı. Nehri akıntı yönünde yirmi beş kilometre kadar takip ettiler. Ayın on sekizinde buradan ayrılıp kuzeybatı yönünde on iki kilometre ilerlediler Sonunda bunun küçük kollarından birine vardılar Dağlardan gelen bu

kol, bufalo kaynayan yeşil çayırlardan geçiyordu. Burada kamp kurup günlerce kaldılar; çünkü hem adamların, hem de atların biraz dinlenmeye ihtiyacı vardı. Ayın yirmi dördünde yolculuğa devam ettiler. Yirmi üç kilometre sonra, karşılarına on beş metre genişliğinde bir dere çıktı. Bu, Columbia'nın pınar başlarından biriydi. Bu dereyi iki gün boyunca takip ettiler. Dere ileride genişleyip büyük bir nehre dönüşüyordu. Sonra ona başka bir nehir karışıyordu. Bu ikisi birleşince öyle hızlı akıyorlardı ki, Mad Nehri[14] adını almışlardı. Bu nehirde kanolarla rahatça ilerleyip hedeflerine ulaşmayı planlıyorlardı. Ama bu sandıklarından daha zordu.

Ortaklar bir toplantı yaptılar. Şimdiye kadar rehberlik etmiş olan üç avcı, Rocky Dağları'nın batısı konusunda hiçbir şey bilmiyordu. Mad Nehri'nde kanolarla ilerleyebilecekleri şüpheliydi. Böylesine belirsiz bir durumda atlarını terk etmeleri söz konusu olamazdı. Ama yine de oylama sonucunda nehirden ilerlenmesine karar verildi. Kanoların inşasına başlandı. Bu arada, Columbia'nın pınar başlarının kunduz kaynadığının söylendiğini bilen Bay Hunt, seferin ana hedefiyle ilgilenmeye karar verdi. Ekipten dört adam seçti – Alexander Carson, Louis St. Michel, Pierre Detayé ve Pierre Delaunay. Bunlar kırlarda kalıp kapanlarla kunduz avlayacaklardı. Yeterince kürk biriktirince, bunları Columbia'nın ağzındaki merkeze ya da şirket tarafından kurulacak geçici bir merkeze götüreceklerdi. Bu avcılar henüz ayrılmıştı ki, kampa gelen iki Snake Kızılderilisi nehirde kanolarla ilerlemenin olanaksız olduğunu söyledi. Bay Hunt tarafından gönderilen adamlar da bunu doğruladı. Bu yüzden dört Kasım'da tekrar yola çıktılar. Amaçları civarda, Columbia Nehri'nin bir başka kolunda bu-

lunduğu söylenen, Missouri Kürk Şirketi'ne ait bir ticaret merkezini bulmaktı. Bu merkezi kolayca buldular. Terk edilmişti. Yolcularımız o boş derme çatma binalara memnuniyetle yerleşti. Nehrin bu kısmı yüz metre genişliğindeydi. Hemen kano yapmaya giriştiler. Bu arada kırlara bir başka tuzakçı ekibi gönderildi. Bu ekip Robinson, Rizner, Hoback, Carr ve Bay Joseph Miller'dan oluşuyordu. Hatırlarsanız Bay Miller ortaklardan biriydi – ancak daha tehlikeli ve maceralı bir hayat uğruna, seferdeki payından vazgeçti. Ayın (Kasım'ın) on sekizinde, on beş kano tamamlanmıştı. Ekiptekiler atlarını hâlâ yanlarında olan iki Snake Kızılderilisine emanet edip kanolara binerek yola çıktılar.

Aynı gün içinde nehrin Mad Nehri ile birleştiği yere ulaştılar. Buradan sonra Snake Nehri başlar. Bu nehirde binlerce felaket yaşanmıştır. Sık sık mola vererek, her türden binlerce güçlükle boğuşarak altı yüz kilometre ilerledikten sonra; maceracılarımızın karşısına göz alabildiğine uzanan dik, korkunç şelaleler çıktı. Bunlar, dikine yükselen altmış yetmiş metrelik siyah kayalardan dökülüyorlardı. Buraya "Caldron Linn" adını verdiler. Burada işçilerden biri olan Antoine Clappine girdaba kapılarak gözden kayboldu. Kanolardan üçü kayaların arasına sıkıştı; bir tanesi de, dört kayıkçının tüm silahları ve aletleriyle birlikte akıntıya kapılarak kayboldu.

Şimdi ekibimizin hali gerçekten de içler acısıydı. Bilinmeyen, yaban bir bölgenin ortasında kaybolmuşlardı. Ne tarafa gideceklerini, hedeflerinden ne kadar uzakta olduklarını bilmiyorlardı. Yanlarında onlara tavsiye verebilecek kimse yoktu. Beş günlük yiyecekleri kalmıştı. Açlık tehlikesiyle karşı karşıyaydılar Bu yüzden bir arada kalmaları, ayrılmalarından

daha tehlikeliydi. Yiyeceklerin az bir kısmını paylaştıktan sonra, geri kalanını mallarla birlikte toprağa gömüp sakladılar. Sonra ekip çok sayıda küçük gruba ayrıldı. Bunlar farklı yönlere dağıldılar. Nihai hedefleri Columbia'nın ağzıydı. Oradan hâlâ bin beş yüz kilometre kadar uzaktaydılar, ama bunu o sırada bilmiyorlardı.

Bay Hunt'ın grubu yirmi bir Ocak'ta, neredeyse inanılmaz maceralar yaşadıktan sonra, Columbia Nehri'ne ulaştı. Ulaştığı yer bu nehrin iki büyük kolu olan Lewis ile Clark Nehirleri'nin biraz aşağısında, Wallah-Wallah Nehri'nin yakınındaydı. Caldron Linn'den ayrıldıktan sonra üç yüz altmış kilometre ilerlemiş; karlarla kaplı kırlardan ve sarp dağlardan geçmişlerdi. Missouri'deki Arickara köyünden yola çıkalı altı ay oluyordu. Hesaplarına göre, oradan ayrıldıktan sonra iki bin sekiz yüz yirmi kilometre kat etmişlerdi. Ekibin diğer gruplarından birine ve Columbia ağzındaki yerleşimcilere ilişkin bölük pörçük haberler aldılar. Bay Hunt ayın otuz birinde nehirdeki çağlayana ulaştı ve Wish-Ram köyünde konakladı. Burada "Tonquin"dekilerin katledildiğini öğrendiler. Beş Şubat'ta, epey uğraştıktan sonra temin edebildikleri kanolarla Wish-Ram'dan ayrıldılar. Ayın on beşinde, bir burnun etrafından dolandıktan sonra, sonunda uzun süredir ulaşmaya çabaladıkları Astoria'yı gördüler. Karaya indiklerinde onları ilk karşılayanlar arasında bazı eski dostları da vardı. Bunlar Caldron Linn'de onlardan ayrıldıktan sonra, yerleşim merkezine bir ay kadar önce ulaşmışlardı. Bay Crooks ile John Day kırlarda Kızılderililerle kalmışlardı. Daha sonra onlar da geldiler. İşçilerden biri olan Carriere'i zorunluluklardan dolayı yanlarına alamamışlardı. Bu adamdan bir daha haber alına-

madı. Yine bir işçi olan Jean Baptiste Prevost açlıktan delirince kendini Snake Nehri'ne atıp boğulmuştu. Ekibin bütün grupları bitkinlik, mahrumiyet ve türlü tehlikelerle mücadele etmişti. St. Louis'den beri beş bin altı yüz kilometre yol kat etmişlerdi. Şimdi Bay Astor'a geri dönelim.

Bay Astor Columbia'dan haber almayınca, her şeyin yolunda gittiğini farz etmek zorunda kalmıştı. Bu yüzden "Beaver"[15] adlı, dört yüz doksan tonluk güzel bir gemi hazırlattı. Gemiye; Astoria'ya yiyecek ve gereç sağlayacak, sahil şeridinde ticaret yapacak ve Rus Kürk Şirketi'nin ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde mallar yüklendi. Ayrıca yerleşim merkezine gitmek üzere; bir ortak, beş kâtip, on beş Amerikalı ve altı Kanadalı işçi gemiye bindi. Ortak Bay John Clark Birleşik Devletler doğumluydu. Ama on altı yaşından beri kürk ticareti işindeydi ve yıllarca Northwest Şirketi'nde çalışmıştı. Kâtiplerin hemen hepsi iyi iş bağlantıları olan, genç Amerikalılardı. Bay Astor, bu destek ekibini Astoria'ya bölgedeki Amerikan etkisini sağlamlaştırmak ve şirketin Amerikan kimliğini netleştirmek için gönderiyordu. Bunu şimdiye kadar bir takım sebeplerden dolayı yapamamıştı.

"Beaver"ın kaptanı Bay Sowle'a; Sandwich Adaları'na gidip "Tonquin"e ne olduğunu öğrenmesi ve mümkünse Astoria'da bir yerleşim merkezinin kurulup kurulmadığını anlaması talimatı verildi. Eğer kurulmuşsa, yerlilerden olabildiğince çoğunu işe alıp yoluna devam edecekti. Columbia'nın ağzına yaklaşırken çok dikkatli olacaktı. Ama eğer her şey yolundaysa, kargosunun yerleşim merkezine gönderilen kısmını oraya bırakıp, denize açılarak Ruslara tedariklerini vermek üzere New Archangel'a gidecekti. Tedariklerin karşılığında fok de-

risi aldıktan sonra, Astoria'ya geri dönecek, derileri oraya bırakacak ve ardından son hızla Canton'a gidecekti. Kendisine verilen talimatlar bunlardı. Ancak bunların harfiyen uygulanamaması; şirket için büyük para ve prestij kaybına yol açacak ve sonuçta bütün girişimin başarısız olmasının büyük ölçüde sebebi olacaktı. "Beaver" on Kasım 1811'de yola çıktı. Sandwich Adaları'ndan on iki yerli aldıktan sonra; dokuz Mayıs 1812'de Columbia'nın ağzına sağ salim vardılar. Geminin gelişi yerleşim merkezine hayat ve canlılık verdi. Ayrıca gemi sayesinde şirketin faaliyet sahasını genişletme imkânı da bularak; iç bölgelerde birkaç çarşı kurdular.

Şimdi ellerindeki malları kara yoluyla Bay Astor'a göndermeleri gerekiyordu. Bunu daha önce de yapmayı denemişler, ama saldırgan Wish-Ram Kızılderilileri tarafından engellenmişlerdi. Bu görev Bay Robert Stuart'a verilmişti. Kendisi, o dağlarda ilk kez bulunmasına karşın bu işin altından kalkabileceğini kanıtlamış biriydi. Yanında iki Kentuckyli (Ben Jones ile John Day); iki Kanadalı (André Vallar ile Francis Le Clerc); ve Birleşik Devletler'in Atlantik bölgesine geri dönmek isteyen iki ortak (Bay M'Lellan ile Bay Crooks) vardı. Bu ufak grup yirmi dokuz Haziran'da yola çıktı. Bay Irving; o uzun ve tehlikeli yolculuğu ayrıntılarıyla anlatıyor. Tahmin edileceği gibi, Bay Hunt ile arkadaşlarının başına gelenlerden de daha korkunç olaylar yaşadılar. Bunların en kötüleri, Bay Crooks'un hastalanması ile tüm atlarının Upsarokalar tarafından çalınmasıydı. Özellikle bu ikincisi büyük sıkıntılara girmelerine ve epey gecikmelerine yol açtı. Ama grup nihayet otuz Nisan'da, on ay süren tehlikeli bir yolculuktan sonra St. Louis'ye sağ salim varmayı başardı. Bay Stuart; Wind River

Dağları'na dek, neredeyse Bay Hunt'ın izlediği yolu takip etmişti. Bu noktadan sonra ise güneydoğuya yönelip Nebraska boyunca, Missouri ile birleştiği yere dek gitmişti.

Sonunda Birleşik Devletler ile İngiltere arasında savaş çıkınca, Bay Astor New York Limanı'nın ablukaya alınacağını ve sonbaharda limandan ayrılması gereken yıllık tedarik gemisinin yola çıkmasının gecikeceğini tahmin etti. Bu acil durum karşısında, Canton'daki "Beaver"ın kaptanı Bay Sowle'a bir mektup yazdı. Mektupta ona hemen Columbia ağzındaki yerleşim merkezine, merkezin ihtiyaç duyabileceği şeylerle birlikte gitmesini ve orada Bay Hunt'ın emrine girmesini söylüyordu. Bu arada, yerleşim merkezinden hâlâ bir haber gelmemişti. Yine de cesareti kırılmayan Bay A., oraya bir gemi daha göndermeye karar verdi. Ancak riskler öyle artmıştı ki, bu gemiyi sigortalatmayı başaramadı. Hızlı gitmesiyle tanınan "Lark" gemisini seçti. Gemi altı Mart 1813'te yola çıktı. İdareyi ikinci kaptanı Bay Northrop ele almıştı, çünkü kaptanlık teklif edilen subay bu işi kabul etmemişti. Geminin yola çıkmasından iki hafta sonra; Bay A. bir haber aldı. Northwest Şirketi İngiliz Hükümeti'ne bir yazı göndermişti. Bu yazıda Astoria'da büyük faaliyetlerin planlandığını; bunların önüne geçilmezse, kürk ticarindeki hâkimiyetlerinin sona ereceğini; bu yüzden koloniye askeri bir saldırı yapılması gerektiğini söylemişti. Bunun üzerine, "Phoebe" firkateynine yeni bir yerleşim merkezi kurmak için gerekli insan ve gereçlerin yüklenmesine; firkateynin Northwest Şirketi'ne ait silahlı "Isaac Todd" gemisine eşlik etmesine karar verilmişti. Birlikte "Columbia ağzına gidecek, orada bir Amerikan kasabası bulurlarsa ya ele geçirecek, ya da yakıp

yıkarak harabelerinin üstüne İngiliz bayrağını dikeceklerdi. Bu mesele hükümetimize bildirilince; Kaptan Crane'in idaresindeki "Adams" firkateyni Astoria'yı korumakla görevlendirildi. Bunun üzerine Bay A. "Enterprise" gemisini, firkateynle birlikte seyahat etmek üzere ek yiyecek ve gereçlerle doldurdu. Ancak, tam iki gemi de yola çıkmaya hazırken, Ontario Gölü'nde denizcilere ihtiyaç olduğu haberi gelince, "Adams"ın tayfası mecburen oraya gönderildi. Bunun üzerine Bay A. yola yalnız çıkmaya karar verdi. Ama o sırada Hook açıklarında beliren bir İngiliz Donanması New York'u abluka altına aldı. Böylece "Enterprise"ın yola çıkması imkânsız hale geldi. Şimdi "Beaver"a geri dönüyoruz.

Bu gemi, Astoria'ya oraya gönderilmiş yükleri bıraktıktan sonra, dört Ağustos 1812'de New Archangel'a doğru yola çıktı. Oraya önemli bir olay yaşamadan, ayın on dokuzunda vardı. Koloninin yöneticisi olan ayyaş Rusla –Kont Baranoff diye biriyle– yaptığı uzun görüşmelerden sonra, nihayet Kasım ayında anlaşmaya vardılar. Ancak Bay Hunt'ın getirdiği mallara karşılık fok derisi alması gerekiyordu. Oysa ortada fok derisi yoktu. Bu yüzden Kamçatka Denizi'ndeki St. Paul Adası'nda bulunan, fok avı için kurulmuş bir Rus kasabasına gitmeleri gerekiyordu. Bay Hunt dört Kasım'da buraya gitmek üzere denize açıldı. St. Paul Adası'na ayın otuz birinde varabildi. Oysa kendisine verilen talimatlara göre, bu tarihte Astoria'ya geri dönmüş olması gerekiyordu. Sonra derilerin gemiye yüklenmesi de epey vakit aldı. Her sandık yolda kaymasın diye özenle yerleştiriliyordu. Üstelik bir gece kopan fırtına "Beaver"ı karadan uzaklaştırdı. Adaya on üç Kasım'a kadar geri dönemediler Bay Hunt sonunda derileri yükleyip

denize açıldığında, nereye gideceğinden emin değildi. Gemi son fırtınada epey hasar almıştı. Bu yüzden, o fırtınalı mevsimde Columbia ağzına gitmeye çalışmak pek akıl kârı değildi. Zaten Astoria'ya ulaşmayı başarsa bile, yılın o vaktinde ticaret yapmak da pek mümkün olmayacaktı. Bu yüzden, Bay Hunt ne yazık ki hemen Sandwich Adaları'na gitmeye ve orada New York'tan gelecek olan yıllık gemiyi beklemeye, bununla yerleşim merkezine gitmeye karar verdi. "Beaver" ise Çin'e gidecekti. Bu kararı vermesinde ürkek Kaptan Sowle'un tavsiyelerinin epey etkili olduğunu söylemeliyiz. Woahoo'ya sağ salim ulaştılar. Burada onarılan gemi, bir Ocak 1813'te, Bay Hunt'ı adada bırakarak tekrar denize açıldı.

Kaptan Sowle Canton'da Bay Astor'un savaşı haber veren ve bu haberi Astoria'ya iletmesini söyleyen mektubunu aldı. Bay Astor'a bir yanıt mektubu yazdı. Bu mektupta, bu emirlere uymayacağını, Canton'da bekledikten sonra evine gideceğini söylüyordu. Bu arada Bay Hunt yıllık gemiyi boşuna beklemeyi sürdürüyordu. Sonunda, yirmi Haziran'da Kaptan Smith'in idaresindeki, Çin'den gelen "Albatross" gemisi Sandwich Adaları'na savaş haberini getirdi. Bay H. bu gemiyi kendisini ve yanındaki bir miktar malı Astoria'ya götürmesi için iki bin dolara kiraladı. Astoria'ya yirmi Ağustos'ta vardı. Oradaki durum oldukça kötüydü. Ortaklar Astoria'yı terk etmek üzereydi. Bay Hunt sonunda bu karara boyun eğmek zorunda kaldı. Ama ellerinde satmaları gereken çok sayıda kürk vardı. Bunları taşımak için de bir gemi gerekiyordu. "Albatross" Marquesa'ya gidecek, oradan da Sandwich Adaları'na geri dönecekti. Bu yüzden Bay

Hunt'ın ona binmesine ve yolda gemi aramasına karar verildi. Mümkünse bir Ocak'a kadar, yiyecek ve gereçlerle birlikte geri dönecekti. Yirmi altı Ağustos'ta yola çıktı ve Marquesa'ya kazasız belasız ulaştı. Buraya kısa süre sonra gelen Komodor Porter; İngiliz firkateyni "Phoebe"nin, "Cherub" ve "Racoon" gambotlarının ve toplu bir yük gemisinin; altı Temmuz'da Rio de Janeiro'dan Columbia ağzına doğru yola çıkmış olduğunu haber verdi. Bay H. Komodor Porter'dan bir balina gemisi satın almaya çalışıp başaramayınca; yirmi üç Kasım'da Sandwich Adaları'na doğru yola çıktı ve yirmi Aralık'ta oraya ulaştı. Orada Kaptan Northrop'u buldu. "Lark" Mart'ın ortalarında sahil açıklarında batmıştı. Bunun üzerine on bin dolara "Pedler" briğini satın aldılar. Gemi Kaptan N.un idaresine verildi. Bay H. yirmi iki Ocak 1814'te Astoria'ya doğru yola çıktı. Amacı oradaki malları olabildiğince çabuk alıp civardaki Rus kasabalarına götürmekti. Bay Astor'un "Lark" ile gönderdiği emir buydu. Brik yirmi sekiz Şubat'ta Columbia'da demir attı. Ancak İngilizlerin on iki Aralık'ta kasabayı ele geçirmiş olduğunu öğrendiler. Kasabadakilerin teslim olmasından kısa süre önce M'Dougal ile Northwest Şirketi arasında yapılan uzlaşma görüşmelerinde; Kaptan Thorn'un bu saygıdeğer beyefendiden şüphelenmekte ne kadar haklı olduğu ortaya çıkmıştı. Bir süredir gizliden gizliye rakip şirketin ortağı olan bu adam, İngilizlerin gelmesinden kısa süre önce, kasabanın başkanı olmayı fırsat bilerek şirketin mallarını değerlerinin üçte birinden az fiyata satmıştı.

Böylece Bay Astor'un büyük girişimi sona ermiş oldu. Barış imzalanınca, Astoria ile civarı Ghent anlaşması gereğin-

ce, *status ante bellum* ilkesi uyarınca Birleşik Devletler'e verildi. 1815 kışında Parlamento, İngilizlerin sınırlarımız dahilinde ticaret yapmasını yasaklayan bir kanun çıkardı. Bay A. bunu fırsat bilip girişimini tekrar başlatmak istedi. Ama hükümet tarafından korunmadıkça hiçbir şey yapamazdı. Fakat bu konuda çok gevşek davranıldı. Elverişli fırsatlar kaçırıldı. Zamanla İngilizler, Parlamentomuzun koyduğu yasağa karşın kuzeybatı bölgemizdeki tüm deri ticaretini ellerine geçirdiler. Oysa Bay Astor hak ettiği yardımı biraz olsun alsa, bu kârlı ticareti ulusal kanallara yönlendirecek ve New York'u, tıpkı Londra'nın uzun süredir olduğu gibi, bir deri ticareti merkezi haline getirecekti.

Bay Irving'in işini ne kadar ustaca yaptığından bahsetmiştik. Ancak anlatısındaki bir iki tutarsızlık dikkatimizi çekti. M'Lellan, M'Lennon ve M'Lennan isimleri arasında bir karışıklık var gibi görünüyor – yoksa bu üç isimle kast edilen aynı kişi mi? Bay Hunt Missouri'den yukarı seyahat ederken, Büyük Dönemece bir Haziran'da varıyor. Ancak bundan üç gün sonrasının (Lisa'nın ekibe yetiştiği günün) üç *Temmuz* olduğunu söylüyor. Jones ile Carson sefere Omaha köyünün biraz ilerisinde katılıyor. 1. cildin 187 sayfasında, "ekibe Maha köyünde katılan" (herhalde Omaha demek istiyor) iki adamın kaçtığını ve takip edildiği yazıyor. Ancak 199. sayfada, ekiptekilerle konuşan bir Kızılderili Carson'u görüp tanıyor. Ayrıca "Lark" gemisi New York'tan altı Mart 1813'te yola çıkıyor; ama ayın onunda Sandwich Adaları'nın civarında olduğunu okuyoruz. Bu hatalar küçük ve önemsiz de olsalar, bir sonraki basımda düzeltilebilirler

Deniz Feneri[16]

1 Ocak 1796. Bugün Deniz Feneri'ndeki ilk günüm. DeGräat'la anlaştığımız şekilde, bu günlüğü tutuyorum. Günlüğe elimden geldiğince düzenli yazmaya çalışacağım. Ama benim gibi yapayalnız bir adamın başına ne geleceği belli olmaz. Hastalanabilirim... veya daha kötü birşeyler olabilir. Neyse ki, şimdilik her şey yolunda gidiyor! Beni buraya getiren tekne yolda az kalsın batıyordu. Ama *buraya* sağ salim ulaştım ya... artık o olanları düşünmenin ne anlamı var? Keyfim yerine gelmeye başladı. Hayatımda ilk kez *yapayalnız* olmak düşüncesi bana büyük bir haz veriyor. Tabii köpeğim Neptün'ü saymazsam. Ama iri bir köpek de olsa, sonuçta "insan" değil. Keşke "insanlara" bu köpeğin yarısı kadar güvenebilseydim. Bu durumda "insanlardan" bir seneliğine bile olsa uzaklaşmazdım... Beni en çok şaşırtan şey, DeGräat'ın bana bu işi ayarlamakta o kadar zorlanması oldu. Hem de yörenin soylularından biri olmama karşın! Belediye Meclisi Deniz Feneri'ni doğru dürüst idare edemeyeceğimden şüphelenmiş olamaz. Eskiden burada üç adam çalışırdı. Sonra sayıyı bire indirdiler ve tek bir kişinin de bu işi becerebileceği anlaşıldı. Burayı ida-

re etmek çok kolay. Zaten yapılacak işler de açıkça belli. Orndoff'un benimle gelmesine izin veremezdim. Gevezenin tekidir. Kitabımı yazmamı engellerdi. Ayrıca durmadan pipo içer. Hem ben *yalnız* kalmak istiyorum... Tuhaf şey. "Yalnız" sözcüğü ne kadar iç karartıcıymış meğer! Sanki bu silindir şeklindeki duvarlarda yankılanıyor – yok canım, saçmalıyorum. Tek başına kalmak sinirlerimi yıpratacak galiba. *Buna* izin veremem. DeGräat'm kehanetini unutmadım. Şimdi fenere gidip "ortalığa bir göz atsam" iyi olacak... Ama görülecek pek fazla bir şey yok. Deniz sakinleşiyor gibi. Ama yine de teknenin geri dönmesi epey zor olacak. Norland[17] sahilini yarın öğleden önce göremezler. Oysa buraya en fazla üç yüz üç yüz elli kilometre uzaktadır.

2 Ocak. Bugünü anlatamayacağım kadar yoğun bir vecd hali içinde geçirdim. Yalnız kalma ihtiyacımı tamamen tatmin ettim. Giderdim, demiyorum, çünkü bugün yaşadığım hazza asla doyabileceğimi sanmıyorum... Rüzgâr şafaktan sonra azaldı. Deniz de epey sakinleşti... Teleskopla baktığım zaman bile, okyanusla gökyüzünden başka bir şey göremiyorum. Bir de arada sırada bir martı.

3 Ocak. Bütün gün yaprak kımıldamadı. Akşama doğru denizin yüzeyi cam gibiydi. Birkaç deniz yosunu gördüm, ama bunun dışında bütün gün *hiçbir şey* yoktu – tek bir bulut parçası bile... Oyalanmak için, Deniz Feneri'ni inceledim... Çok uzun. Bunu ne yazık ki bitmek bilmeyen merdivenlerini çıkarken çok iyi anladım. Boyu deniz seviyesinden tepesine dek, yaklaşık elli metre. Ama içeriden bakıldığında, daha da uzun: En az elli beş metre. Yani sular çekildiğinde bile, beş metrelik kısmı su altında kalıyor Bence fenerin di-

bindeki boşluk doldurulmalı. Böylece daha *sağlam* olur mutlaka. Ama neler düşünüyorum? Şimdi de yeterince sağlam zaten. En şiddetli kasırgalara bile dayanacağına eminim. Ama denizcilerden duyduğum kadarıyla, buralarda bazen denizin epey yükseldiği oluyormuş. Hatta dünyada tek bir yerde daha, Macellan Geçidi'nin batısında olduğu kadar yükseliyormuş. Ama demir çivilerle perçinlenmiş o on beş metre yüksekliğindeki ve bir buçuk metre genişliğindeki duvarı hiçbir deniz aşamaz... Sanırım bu binanın zemini tebeşir taşından oluşuyor..

4 Ocak. [Poe'nun el yazısı burada sona eriyor.]

Notlar

1 Bostonlu Polly briğinin başına gelenler bizimkiyle çok örtüştüğünden, burada bahsetmekten kendimi alamıyorum. Bu yüz otuz tonluk gemi 12 Aralık 1881'de Santa Croix'ya gitmek üzere Boston'dan kereste ve yiyecek yüküyle yola çıkmıştı. Gemide kaptanın dışında sekiz kişi vardı: İkinci kaptan, dört denizci, aşçı, Bay Hunt diye biri ve ona ait olan zenci bir kız. Gemi ayın on beşinde, Georges sahilinden geçtikten sonra, güneydoğudan gelen bir fırtınaya kapıldı. Bir ara ters dönecek gibi oldu, ama direği devrildikten sonra doğruldu. Gemidekiler ateşsiz ve çok az yiyecekle tam *yüz doksan bir gün* geçirdiler (on beş Aralık'tan yirmi Haziran'a dek). Bu sürenin sonunda sadece Kaptan Casneau ile Samuel Badger sağ kalmıştı. Bu kişiler Rio de Janeiro'dan Hull'a geri dönen, Kaptan Featherstone'un idaresindeki Fame gemisi tarafından kurtarıldı. *Kurtarıldıklarında 28° K. enleminde, 13° B. boylamındaydılar. Denizde üç bin beş yüz kilometreden fazla sürüklenmişlerdi!* Fame gemisi onları yolda karşılaştığı, Kaptan Perkins'in idaresindeki Dromeo briğine aktardı. Bu brik o iki kazazedeyi Kennebeck'te indirdi. Bu ayrıntıları öğrendiğimiz yazı, şöyle son buluyor:

"Bunca süre boyunca, Atlantik'in en işlek bölgesinde o kadar yol kat etmelerine karşın nasıl bulunamadıklarını soracaksınız, doğal olarak. *Denizde tam on iki gemiyle karşılaşmışlardı. Bunlardan bir tanesi öyle yakınlarına gelmişti ki, güvertesindeki insanların kendilerine baktığını görebiliyorlardı. Ama o aç ve üşüyen kazazedelere yardım etmemiş, onları ölüme terk ederek gitmişlerdi."* – POE.

2 Aurora Adaları'nı çeşitli tarihlerde gördüğünü iddia eden gemiler arasında San Miguel gemisi (1769'da gördüğünü iddia etmiştir); Aurora gemisi (1774); Pearl briği (1779) ve Dolores gemisi (1790) vardır. Bunların hepsi de adaların elli üçüncü güney enlemi civarında bulunduğunda birleşmiştir – POE.

3 Her ne kadar karışıklığı önlemek için *sabah* ve *akşam* terimlerini kullansam da, elbette bunlar sıradan anlamlanyla ele alınmamalıdır. Uzun süredir hiç gece yaşamamıştık. Hep gündüzdeydik. Verdiğim tarihler gemicilik zaman sistemine göredir. Rotamızı da pusulaya göre belirtiyorum. Ancak burada yazılanların ilk bölümünde verdiğim tarihlerin, enlemlerin ya da boylamların doğru olduğunu söyleyemem. Çünkü o sıralar düzenli bir günlük tutmuyordum. Bu yüzden çoğu kez hafızama başvurmak zorunda kaldım. – POE.

4 Yumuşakça – ÇN.

5 O günü hatırlamamın bir başka sebebi de, doğuda daha önce bahsettiğim gri duman halkalarından çok sayıda görmüş olmamızdır.

6 Kireçli toprak da karaydı. Zaten adada açık renkli herhangi bir tür toprak ya da kaya görmemiştik. – POE.

7 Bariz sebepler yüzünden, bu tarihlerin doğru olduğunu iddia edemem. Anılarımı yazdığım defterden aldığım bu tarihleri, öyküye netlik kazandırmak için koydum.

8 "Edinburgh Ansiklopedisi"nde, *Androidler* maddesinde geçmişteki ve günümüzdeki belli başlı otomatların tam listesi bulunmaktadır. – POE.

9 Bu yazı 1835'te yazılmıştı. Geçenlerde ölen Bay Maelzel o sıralar Satranç Oyuncusu'nu Birleşik Devletler'de sergiliyordu. Otomat'ın şimdiki (1855) sahibinin Philadelphialı Profesör J. K. Mitchell olduğunu sanıyoruz.-*Editör*. – POE.

10 Türk'ün *echec* demesi, Bay Maelzel'in yaptığı bir eklemedir. Figür, Baron Kempelen'in elindeyken, *echec* demek yerine sağ eliyle kutuya vuruyordu. – POE.

11 Sör David Brewster bu çekmecenin arkasında hep, kapalıyken bile geniş bir boşluk bulunduğunu – yani o çekmecenin aslında "sahte bir çekmece" olduğunu, kapatılınca kutunun altını tamamen kaplamadığını varsayar. Ama bu fikir inandırıcı değildir. Böylesine bayat bir numara mutlaka hemen fark edilirdi – çünkü çekmece sonuna kadar açılmakta, böylece uzunluğunu kutunun eniyle kıyaslama olanağı bulunmaktadır – POE.

12 Bu *gözlemlerin* bazıları, sadece makinenin bir *akıl* tarafından idare edildiğini kanıtlamak amacıyla verilmiştir. Bununla yetinmeyip daha başka savlar öne sürmek, aşırıya kaçmak olabilir. Ama bizim amacımız özellikle; son derece net bir *a priori* kanıya inanmaktansa, yönlendirici bir mantık zincirini değerlendirmeyi yeğleyen bazı dostlarımızı ikna etmektir. – POE.

13 "Astoria; Rock Dağları'nın Ardına Yapılan Bir Geziden Anektodlar" Yazan: Washington Irving. – [*18— tarihli Southern Literary Messenger'dan.*] – POE

14 Deli nehir – ÇN

15 Kunduz. – ÇN

16 Poe'nun yarım kalmış, son öyküsü. – ÇN.

17 Kuzey İskoçya. – ÇN.

Edgar Allan Poe

BÜTÜN HİKAYELERİ

"Özdeksel şeylere tutkun, açgözlü bir dünyanın ortasında Poe kurtuluşu düşlerde buldu. Amerika'nın havasının kendisini boğmasına karşın Eureka'nın başlangıcına şunu yazdı: "Bu kitabı, düşlerin tek gerçeklik olduğuna inananlara adıyorum!" O kendi varlığıyla, başlı başına bir protestoydu ve protestosunu kendine özgü yollarla ilan etti."

Charles Baudelaire

9 789756 902738

İthaki